

Philo Judaeus
De specialibus legibus
libri i–iv

(ed. L. Cohn)

Philonis Alexandrini opera quae supersunt, vol. 5.
Berlin: Reimer, 1906 (repr. De Gruyter, 1962), pp. 1–265.

<ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΜΕΡΕΙ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΩΝ>

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΕΝ ΕΙΔΕΙ ΝΟΜΩΝ
ΕΙΣ ΔΥΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΩΝ ΔΕΚΑ ΛΟΓΙΩΝ, ΤΟ ΤΕ ΜΗ ΝΟΜΙΖΕΙΝ
ΕΞΩ ΤΟΥ ΕΝΟΣ ΘΕΟΥΣ ΕΤΕΡΟΥΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΣ
ΚΑΙ ΤΟ ΜΗ ΧΕΙΡΟΚΜΗΤΑ ΘΕΟΠΛΑΣΤΕΙΝ

Περὶ περιτομῆς.

1 Τὰ μὲν γένη τῶν ἐν εἴδει νόμων, οἱ προσαγορευόμενοι δέκα
λόγοι, διὰ τῆς προτέρας ἠκριβῶνται συντάξεως, τὰ δ' ἐν μέρει διατάγ-
ματα κατὰ τὴν τῆς γραφῆς ἀκολουθίαν νῦν ἐπισκεπτέον. ἄρξομαι δ'
2 ἀπὸ τοῦ γελωμένου παρὰ τοῖς πολλοῖς. γελᾶται δὲ ἡ τῶν γεννητικῶν
περιτομή, πρᾶγμα σπουδαζόμενον οὐ μετρίως καὶ παρ' ἑτέροις ἔθνεσι
καὶ μάλιστα τῷ Αἰγυπτιακῷ, ὃ καὶ πολυανθρωπότατον καὶ ἀρχαιότατον
3 καὶ φιλοσοφώτατον εἶναι δοκεῖ. παρὸ καὶ προσῆκον ἦν παιδικὴν χλεύην
μεθεμένους φρονιμώτερον καὶ σεμνότερον ἀναζητῆσαι τὰς αἰτίας, ὧν
χάριν ἐκράτησε τὸ ἔθος, καὶ μὴ προεξαναστάντας καταγινώσκειν μεγάλων
ἔθνων εὐχέρειαν, λογιζομένους, ὡς εἰκός, τσαύτας | μυριάδας καθ'
ἐκάστην γενεὰν ἀποτέμνεσθαι, μετὰ χαλεπῶν ἀλγηδόνων ἀκρωτηρια-
ζούσας τὰ τε ἑαυτῶν καὶ τῶν οἰκιοτάτων σώματα, πολλὰ δ' εἶναι τὰ
προτρέποντα τὴν εἰσήγησιν τῶν παλαιῶν διατηρεῖν καὶ ἐπιτελεῖν, τὰ δ'
4 ἀνωτάτω τέτταρα· ἐν μὲν χαλεπῆς νόσου καὶ δυσιάτου, ποσθῆνης,
ἀπαλλαγῆν, ἣν ἀνθρακα καλοῦσιν, ἀπὸ τοῦ καίειν ἐντυφόμενον, ὡς οἶμαι,
ταύτης τῆς προσηγορίας τυχόντα, ὅπερ εὐκολώτερον τοῖς ἀκροποσθίας
5 ἔχουσιν ἐγγίνεται· δεύτερον δὲ τὴν δι' ὅλου τοῦ σώματος καθαριότητα
πρὸς τὸ ἀρμόττον τάξει ἱερωμένη, παρὸ καὶ ξυρῶνται τὰ σώματα προσ-
υπερβάλλοντες οἱ ἐν Αἰγύπτῳ τῶν ἱερέων· ὑποσυλλέγεται γὰρ καὶ ὑπο-
6 στέλλει καὶ θριξὶ καὶ ποσθίαις ἔνια τῶν ὀφειλόντων καθαίρεσθαι· τρίτον
δὲ τὴν πρὸς καρδίαν ὁμοιότητα τοῦ περιτμηθέντος μέρους· πρὸς γὰρ

γένεσιν ἄμφω παρεσκευάσται, τὸ μὲν ἐγκάρδιον πνεῦμα νοημάτων, τὸ δὲ γόνιμον ὄργανον ζῶων· ἐδικαίωσαν γὰρ οἱ πρῶτοι τῷ ἀφανεῖ καὶ κρείττονι, δι' οὗ τὰ νοητὰ συνίσταται, τὸ ἐμφανὲς καὶ ὄρατόν, ὧ τὰ αἰσθητὰ 7 γεννᾶσθαι πέφυκεν, ἕξομοιωσαι· τέταρτον δὲ καὶ ἀναγκαιότατον τὴν πρὸς πολυγονίαν παρασκευήν· λέγεται γὰρ ὡς εὐοδεῖ τὸ σπέρμα μήτε σκιδνάμενον μήτε περιρρέον εἰς τοὺς τῆς ποσθίας κόλπους· ὅθεν καὶ τὰ περιτεμνόμενα τῶν ἐθνῶν πολυγονώτατα καὶ πολυανθρωπότατα εἶναι δοκεῖ.

8 Ταῦτα μὲν οὖν εἰς ἀκοὰς ἦλθε τὰς ἡμετέρας, ἀρχαιολογούμενα παρὰ θεσπεσίους ἀνδράσιν, οἱ τὰ Μωυσέως οὐ παρέργως διηρεύνησαν. ἐγὼ δὲ πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ σύμβολον ἡγοῦμαι τὴν περιτομὴν δυοῖν **9** εἶναι τοῖν ἀναγκαιοτάτοι· ἐνὸς μὲν ἡδονῶν ἐκτομῆς, αἱ καταγοητεύουσι διάνοιαν· ἐπειδὴ γὰρ τὰ νικητήρια φέρεται τῶν ἐν ἡδοναῖς φίλτρων ἢ ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα συνουσία, τὸ ὑπηρετοῦν ταῖς τοιαύταις ὁμιλίαις ὄργανον ἀκρωτηριάζειν ἔδοξε τοῖς νομοθέταις, ἀνιττομένοις περιτομὴν περιττῆς ἐκτομῆς καὶ πλεοναζούσης ἡδονῆς, οὐ μιᾶς, ἀλλὰ διὰ μιᾶς τῆς **10** βιαστικωτάτης καὶ τῶν ἄλλων ἀπασῶν· ἐτέρου δὲ τοῦ γνῶναί τινα ἑαυτὸν καὶ τὴν βαρεῖαν νόσον, οἴησιν, ψυχῆς ἀπώσασθαι· ἔνιοι γὰρ ὡς ἀγαθοὶ ζυωπλάσται ζῶων τὸ κάλλιστον, ἀνθρώπον, ἠύχησαν δύνασθαι δημιουργεῖν καὶ φυσηθέντες ὑπ' ἀλαζονείας ἑαυτοὺς ἐξεθείωσαν, | τὸν ὡς ἀληθῶς αἴτιον γενέσεως ὄντα θεὸν παρακαλυψάμενοι, καίτοι γε ἐκ **11** τῶν συνήθων ἐπανορθώσασθαι τὴν ἀπάτην δυνάμενοι· πολλοὶ μὲν γὰρ παρ' αὐτοῖς εἰσιν ἄνδρες ἄγονοι, πολλαὶ δὲ στεῖραι γυναῖκες, ὧν ἀτελεῖς αἱ ὁμιλῖαι καταγηρασάντων ἐν ἀπαιδίᾳ· πονηρὰν οὖν δόξαν ἐκτμητέον **12** τῆς διανοίας καὶ τὰς ἄλλας ὅσαι μὴ φιλόθει· τούτων μὲν δὴ περί τοσαῦτα· τρεπτέον δ' ἐπὶ τοὺς κατὰ μέρος ἤδη νόμους καὶ πρώτους, ἀφ' ὧν ἄρχεσθαι καλόν, τοὺς περὶ μοναρχίας ὀρισθέντας.

Οἱ περὶ μοναρχίας νόμοι.

13 Τινὲς ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας ὑπέλαβον εἶναι θεοὺς αὐτοκράτορας, οἷς τὰς τῶν γινομένων ἀπάντων αἰτίας ἀνέθεσαν. Μωυσεῖ δ' ὁ κόσμος ἔδοξεν εἶναι καὶ γενητὸς καὶ καθάπερ πόλις ἢ μεγίστη, ἄρχοντας ἔχουσα καὶ ὑπηκόους, ἄρχοντας μὲν τοὺς ἐν οὐρανῷ πάντας ὅσοι πλάνητες καὶ ἀπλανεῖς ἀστέρες, ὑπηκόους δὲ τὰς μετὰ **14** σελήνην ἐν ἀέρι καὶ περιγείου φύσεις· τοὺς δὲ λεχθέντας ἄρχοντας οὐκ αὐτεξουσίους, ἀλλ' ἐνὸς τοῦ πάντων πατρὸς ὑπάρχους, οὗ μιμουμένους τὴν ἐπιστασίαν κατορθοῦν πρυτανεύοντος κατὰ δίκην καὶ νόμον ἕκαστον τῶν γεγονότων· τοὺς δὲ μὴ βλέποντας τὸν ἐπιβεβηκότα ἡνίοχον τοῖς ὑπεζευγμένοις ὡς αὐτουργοῖς τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γινομένων ἀνάψαι **15** τὰς αἰτίας· ὧν τὴν ἄγνοιαν ὁ ἱερώτατος νομοθέτης εἰς ἐπιστήμην μεθαρμόζεται λέγων ὧδε· "μὴ ἰδὼν τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας καὶ πάντα τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ πλανηθεὶς προσκυνήσης αὐτοῖς" (Deut. 4, 19). εὐθυβόλως πάνυ καὶ καλῶς πλάνον εἶπε τὴν **16** τῶν εἰρημένων ὡς θεῶν ἀποδοχὴν· οἱ γὰρ ἰδόντες ἡλίου μὲν προσόδοις καὶ ἀναχωρήσει τὰς ἑτησίους ὥρας συνισταμένας, ἐν αἷς αἱ | ζῶων καὶ φυτῶν καὶ καρπῶν γενέσεις ὀρισμέναις χρόνων περιόδοις τελεσφοροῦνται, σελήνην δ' ὑπηρετὴν καὶ διάδοχον ἡλίου νύκτωρ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ

προστασίαν ἀνειληφῦαν ὧν μεθ' ἡμέραν ἥλιος, καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας
κατὰ τὴν πρὸς τὰ ἐπίγεια συμπάθειαν μυρία τῶν ἐπὶ διαμονῇ τοῦ παντὸς
ἐνεργούντας τε καὶ δρῶντας, πλάνον ἐπλανήθησαν ἀνήνυτον μόνους εἶναι
17 τούτους θεοὺς ὑποτοπήσαντες. εἰ δ' ἐσπούδασαν διὰ τῆς ἀπλανοῦς βαδίζειν
ὁδοῦ, κὰν εὐθύς ἔγνωσαν ὅτι, καθάπερ αἰσθησις ὑποδιάκονος νοῦ γέγονε,
τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ αἰσθητοὶ πάντες ὑπηρεταὶ τοῦ νοητοῦ κατέστησαν,
18 ἀγαπήσαντες εἰ δευτερείων ἐφίξονται. παγγέλοιον γὰρ οἶεσθαι, ὅτι ὁ μὲν
νοῦς ὁ ἐν ἡμῖν βραχύτατος ὧν καὶ ἀόρατος ἡγεμῶν τῶν αἰσθητικῶν
ὀργάνων ἐστίν, ὁ δὲ τοῦ παντὸς ὁ μέγιστος καὶ τελειότατος οὐχὶ βασιλεὺς
19 βασιλέων εἶναι πέφυκε, βλεπομένων οὐ βλεπόμενος. πάντας οὖν τοὺς κατ'
οὐρανὸν οὐς αἰσθησις ἐπισκοπεῖ θεοὺς οὐκ αὐτοκρατεῖς νομιστέον, τὴν
ὑπάρχων τάξιν εἰληφότας, ὑπευθύνους μὲν φύσει γεγονότας, ἔνεκα δ'
20 ἀρετῆς εὐθύνας οὐχ ὑφέζοντας. ὥσθ' ὑπερβάντες τῷ λογισμῷ πᾶσαν
τὴν ὄρατὴν οὐσίαν ἐπὶ τὴν τοῦ ἀειδοῦς καὶ ἀοράτου καὶ μόνῃ διανοίᾳ
καταληπτοῦ τιμὴν ἴωμεν, ὃς οὐ μόνον θεὸς θεῶν ἐστὶ νοητῶν τε καὶ
20, 3 αἰσθητῶν ἀλλὰ καὶ πάντων δημιουργός. ἐὰν δέ τις τὴν τοῦ αἰδίου καὶ
ποιητοῦ θεραπείαν ἄλλῃ προσνέμη νεωτέρῳ καὶ γενητῷ, φρενοβλαβῆς
ἀναγεγράφθω καὶ ἔνοχος ἀσεβείᾳ τῇ μεγίστῃ.

21 Εἰσὶ δὲ τινες οἱ χρυσὸν καὶ ἄργυρον ἀνδριαντοποιοῖς ὡς θεο-
πλαστεῖν ἱκανοῖς παρέδωσαν· οἱ δὲ λαβόντες ἀργὴν ὑλὴν θνητῷ παρα-
δείγματι προσχρησάμενοι, τὸ παραλογώτατον, θεοὺς ὅσα τῷ δοκεῖν
ἐμόρφωσαν· καὶ νεῶς κατασκευάσαντες καὶ ἰδρυσάμενοι βωμοὺς ἐδείμαντο
θυσίαις τε καὶ πομπαῖς καὶ ταῖς ἄλλαις ἱεουργίαις τε καὶ ἀγιστείαις
ἐπιμελῶς πάνυ καὶ πεφροντισμένως γεραίρουσιν, ἱερέων τε καὶ ἱερείων
22 τὸν περὶ ταῦτα τύπον ὡς ἓν μάλιστα σεμνοποιούντων. οἷς ὁ τῶν ὄλων
πατὴρ προαγορεύει λέγων· "οὐ ποιήσετε μετ' ἐμοῦ θεοὺς ἀργυροῦς καὶ
χρυσοῦς" (Exod. 20, 23), μόνον οὐκ ἀντικρυς ἀναδιδάσκων, ὅτι οὐδ' ἐξ
έτέρας ὑλῆς χειρόκμητον οὐδὲν τὸ παράπαν θεοπλαστήσετε διακωλυ-
θέντες ἐκ τῶν ἀρίστων· ἄργυρος γὰρ καὶ χρυσὸς τὰ πρωτεῖα τῶν ἐν
23 ὑλαῖς φέρονται. δίχα δὲ τῆς ῥητῆς ἀπαγορεύσεως καὶ ἕτερον αἰνίττε-
σθαί μοι δοκεῖ τῶν πρὸς ἡθοποιίαν μάλιστα συντεινόντων, διελέγχων
οὐ μετρίως τοὺς φιλοχρημάτους, | οἱ πανταχόθεν μὲν ἀργύριον καὶ
χρυσίον ἐκπορίζουσι, τὸ δὲ πορισθὲν ὡς ἄγαλμα θεῖον ἐν ἀδύτοις
θησαυροφυλακοῦσιν, ἀγαθῶν αἴτιον καὶ τῆς συμπάσης εὐδαιμονίας τοῦτ'
24 εἶναι νομίζοντες. καὶ ὅσοι μέντοι τῶν ἀπόρων κεκράτηνται χαλεπῆ
νόσῳ, φιλαργυρία, οὐκ ἔχοντες ἴδιον πλοῦτον, ὃν θεραπείας ἀξιώσουσι,
τὸν τῶν πλησίον τεθηπότες καὶ προσκυνούντες ἕωθεν εἰς τὰς τῶν περι-
ουσιαζόντων οἰκίας ἀφικνοῦνται καθάπερ εἰς ἱερά μάλιστα, προσευξόμενοι
25 καὶ τὰγαθὰ παρὰ τῶν δεσποτῶν ὡς θεῶν αἰτησόμενοι. πρὸς οὐς καὶ
ἐν ἑτέροις φησὶν· "οὐκ ἐπακολουθήσετε εἰδώλοις καὶ θεοὺς χωνευτοὺς
οὐ ποιήσετε" (Lev. 19, 4), διὰ συμβόλων ἀναδιδάσκων, ὅτι πλούτῳ τιμᾶς
ἰσοθέους ἀπονέμειν οὐ προσήκει· πλούτου γὰρ αἱ περιβόητοι ὑλαὶ
χρυσὸς καὶ ἄργυρος εἶναι πεφύκασιν, αἷς ἀκολουθοῦσιν οἱ πολλοὶ τὰ τοῦ
λεγομένου τυφλοῦ πλούτου μόνον ἢ μάλιστα εὐδαιμονίας αἴτια νομίζοντες.
26 τὰ δ' ἐστὶν ἅ φησιν "εἶδωλα", σκιαῖς εἰκότα καὶ φάσμασιν, οὐδενὸς

ἡρτημένα ἰσχυροῦ καὶ βεβαίου· φέρεται γὰρ πνεύματος τρόπον ἀστάτου τροπαὶς καὶ μεταβολὰς παντοίας ἐνδεχόμενα. σημεῖον δ' ἐστὶ τούτων ἕναργές· μὴ προλαβόντων ἕξαπιναίως ἐστὶν ὅτε προσέπτῃ, παγίως ἐνειλήφθαι νομιζόντων πάλιν ἀπεπήδησε, καὶ ὅτε μέντοι πάρεστι, καθάπερ τὰ διὰ τῶν κατόπτρων εἶδωλα φαντάζεται τὴν αἴσθησιν ἀπαυτῶντα καὶ 27 καταγοητεύοντα καὶ ὡς ἂν ὑφροσθηκότα τὰ μὴ ὑπομένοντα. καὶ τί δεῖ τὸν ἀνθρώπινον πλοῦτον ἢ τυφόν, ὃν ἀναζωγραφοῦσιν αἱ κεναὶ δόξαι, δηλοῦν ὡς ἐστὶν ἀβέβαιος; ἤδη γὰρ τινες καὶ τὰ ἄλλα πάντα ζῶα καὶ φυτὰ, ὧν γένεσις ἐστὶ καὶ φθορά, συνεχῶς μὲν καὶ ἀπαύστως φασὶ ῥεῖσθαι, τῆς δ' ἀπορροίας ἀδηλοτέραν αἴσθησιν εἶναι, αἰεὶ νικώσης τῆς περὶ τὴν ῥύσιν ὀξύτητος τὴν δι' ὕψεως ἀκριβῆ προσβολήν.

28' Ἀλλ' οὐ μόνον πλοῦτος καὶ δόξα καὶ τὰ τοιαῦτα εἶδωλα καὶ ἀμενηναὶ σκιαί, ἀλλὰ καὶ πάντες, οὓς οἱ μυθογράφοι διαπλάσαντες ἐξετύφωσαν ἐπιτειχίσαντες τὰς ψευδεῖς δόξας κατὰ τῆς ἀληθείας, θεοὺς καινοὺς ὡσπερ ἀπὸ μηχανῆς εἰσαγαγόντες ἕνεκα τοῦ τὸν αἰδίου καὶ ὄντα ὄντως θεὸν λήθη παραδοθῆναι. πρὸς δὲ τὸ εὐπαράγωγον μέλεσι καὶ ῥυθμοῖς καὶ μέτροις ἐνηρμόσαντο τὸ ψεῦδος, νομίζοντες ῥαδίως καταγοη- 29 τεύσειν τοὺς ἐντυγχάνοντας. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πλαστικὴν καὶ ζωγραφίαν συνεργοὺς τῆς ἀπάτης | προσπαρέλαβον, ἵνα χρωμάτων καὶ σχημάτων καὶ ποιότητων εἰς δεδημιουργημέναις ἰδέαις ὑπαγάγωνται τοὺς ὁρῶντας καὶ τὰς ἡγεμονίδας αἰσθήσεις ὄψιν καὶ ἀκοὴν δελεάσαντες, τὴν μὲν ἀψύχοις εὐμορφίαις, τὴν δ' εὐφωνίᾳ ποιητικῇ, συναρπάσωσι τὴν ψυχὴν 30 ἀβέβαιον καὶ ἀνίδρυτον αὐτὴν ἀπεργασάμενοι. διὰ τοῦτ' ἐπιστάμενος ἐπὶ μέγα δυνάμει προεληλυθότα τὸν τυφόν καὶ δορυφορούμενον ὑπὸ τοῦ πλείστου γένους ἀνθρώπων οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἀλλ' ἐκουσίως γνῶμαις, εὐλαβηθεὶς μὴ ποτε καὶ οἱ ζῆλωται τῆς ἀδεκάστου καὶ ἀληθοῦς εὐσεβείας καθάπερ ὑπὸ χειμάρρου παρασυρῶσιν, ἐνσφραγίζεται βαθεῖς τύπους ταῖς διανοίαις ἐγχαράττων ὁσιότητος, ὑπὲρ τοῦ μὴ συγχυθέντας ἢ ἐπιλεανθέντας ἀμαυρωθῆναι ποτε χρόνῳ, καὶ συνεχῶς ἐπάδει ποτὲ μὲν λέγων ὅτι θεὸς εἷς ἐστὶ καὶ κτίστης καὶ ποιητὴς τῶν ὅλων, ποτὲ δὲ ὅτι κύριος τῶν γεγονότων, ἐπειδὴ τὸ βέβαιον καὶ πάγιον καὶ τὸ κύριον ὡς 31 ἀληθῶς περὶ αὐτὸν μόνον πέφυκε. λέλεκται δ' ὅτι "οἱ προσκείμενοι τῷ ὄντι θεῷ ζῶσι πάντες" (Deut. 4, 4). ἄρ' οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τρισμακάριος καὶ τρισευδαίμων βίος, ἀγαπητικῶς ἔχουσθαι τῆς θεραπείας τοῦ πρεσβυτάτου πάντων αἰτίου καὶ μὴ τοὺς ὑποδιακόνους καὶ πυλωροὺς πρὸ τοῦ βασιλέως θεραπεύειν ἀξιοῦν; ἀθάνατος ἦδε ἡ ζωὴ καὶ μακραίων ἐν ταῖς τῆς φύσεως στήλαις ἀναγέγραπται· ταυτὶ δὲ τὰ γράμματα τῷ κόσμῳ συνδιαγωνίζειν ἀναγκαῖον.

32 Δυστόπαστος μὲν οὖν καὶ δυσκατάληπτος ὁ πατήρ καὶ ἡγεμὼν τῶν συμπάντων ἐστίν, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτ' ἀποκνητέον τὴν ζήτησιν αὐτοῦ. δύο δ' ἐν ταῖς περὶ θεοῦ ζητήσεσι τὰ ἀνωτάτω ταῦτ' ἐπαπορεῖ ἢ διάνοια τοῦ φιλοσοφοῦντος ἀνόθως· ἐν μὲν εἰ ἐστὶ τὸ θεῖον, ἕνεκα τῶν ἐπιτηδουσάντων ἀθεότητα, κακιῶν τὴν μεγίστην· ἕτερον δὲ τὸ τί ἐστὶ κατὰ τὴν οὐσίαν. τὸ μὲν οὖν πρότερον οὐ πολὺς πόνος ἰδεῖν, τὸ δὲ δεύτερον 33 οὐ χαλεπὸν μόνον ἀλλὰ καὶ ἴσως ἀδύνατον. ἐπισκεπτέον δ' ἑκάτερον.

αἰεὶ τοίνυν γνωρίσματα τῶν δημιουργῶν πέφυκε πῶς εἶναι τὰ δημιουργη-
 θέντα· τίς γὰρ ἀνδριάντας ἢ γραφὰς θεασάμενος οὐκ εὐθύς ἐνενόησεν
 ἀνδριαντοποιὸν ἢ ζωγράφον; τίς δὲ ἐσθήτας ἢ ναῦς ἢ οἰκίας ἰδὼν οὐκ
 ἐννοίαν ἔλαβεν ὑφάντου καὶ ναυπηγοῦ καὶ οἰκοδόμου; παρελθὼν δέ τις
 εἰς πόλιν εὖνομον, ἐν ἣ τὰ τῆς πολιτείας σφόδρα καλῶς διακεκόσμηται,
 τί ἕτερον ὑπολήψεται ἢ ὅτι ἐπιστατεῖται ἢδε ἡ πόλις ὑπ' ἀρχόντων
34 | ἀγαθῶν; τὸν οὖν ἀφικόμενον εἰς τὴν ὡς ἀληθῶς μεγαλόπολιν, τόνδε
 τὸν κόσμον, καὶ θεασάμενον τὴν ὄρεινὴν καὶ πεδιάδα βρίθουσαν ζώων
 καὶ φυτῶν καὶ ποταμῶν αὐθιγενῶν καὶ χειμάρρων φορᾶς καὶ πελαγῶν
 ἀναχύσεις καὶ εὐκρασίας ἀέρος καὶ τῶν ἐτησίων ὥρων τροπᾶς, εἶτα
 ἥλιον καὶ σελήνην, τοὺς ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἡγεμόνας, καὶ τὰς τῶν ἄλλων
 πλανήτων τε καὶ ἀπλανῶν καὶ τοῦ σύμπαντος οὐρανοῦ περιπολήσεις καὶ
 χορείας, οὐκ εἰκότως, μᾶλλον δὲ ἀναγκάως, ἐννοίαν λήψασθαι δεῖ τοῦ
35 ποιητοῦ καὶ πατρὸς καὶ προσέτι ἡγεμόνος; οὐδὲν γὰρ τῶν τεχνικῶν
 ἔργων ἀπαυτοματίζεται· τεχνικώτατον δὲ καὶ ἐπιστημονικώτατον ὅδε ὁ
 κόσμος, ὡς ὑπὸ τίνος τὴν ἐπιστήμην ἀγαθοῦ καὶ τελειοτάτου πάντως
 δεδημιουργῆσθαι. τοῦτον τὸν τρόπον ἐννοίαν ἐλάβομεν ὑπάρξεως θεοῦ.
36 Τὴν δ' οὐσίαν, εἰ καὶ δυσθήρατον καὶ δυσκατάληπτον εἶναι
 συμβέβηκεν, ὅμως καθ' ὅσον ἐνδέχεται διερευνητέον. ἄμεινον γὰρ
 οὐδὲν τοῦ ζητεῖν τὸν ἀληθῆ θεόν, κἄν ἡ εὕρεσις αὐτοῦ διαφεύγῃ δύναμιν
 ἀνθρωπίνην, ἐπειδὴ καὶ ἡ περὶ τὸ βούλεσθαι μαθεῖν σπουδὴ καθ' αὐτὴν
37 ἀλέκτους ἡδονὰς καὶ εὐφροσύνας ἐργάζεται. μάρτυρες δὲ οἱ μὴ χείλεισιν
 ἄκροις γευσάμενοι φιλοσοφίας, ἀλλὰ τῶν λόγων καὶ δογμάτων αὐτῆς
 ἐπὶ πλέον ἐστιαθέντες· τούτων γὰρ ὁ λογισμὸς ἀπὸ γῆς ἄνω μετέωρος
 ἀρθεῖς αἰθεροβατεῖ καὶ συμπεριπολῶν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ τῷ σύμπαντι
 οὐρανῷ, τὰκεῖ πάντα γλιχόμενος ἰδεῖν, ἀμυδροτέραις χρήται ταῖς προσ-
 βολαῖς, ἀκράτου καὶ πολλοῦ φέγγους ἐκχεομένου, ὡς τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα
38 ταῖς μαρμαρυγαῖς σκοτοδινιᾶν. ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο προκαμῶν ἀπαγορεύει,
 γνώμη δ' ἀηττήτω πρὸς τὴν ἐνδεχομένην θέαν ἵεται, καθάπερ ἐν ἄθλοις
 δευτερείων μεταποιούμενος, ἐπειδὴ τῶν πρώτων ἐσφάλῃ. φαντασίας δ'
 ἀληθοῦς δευτέρα ἐστὶν εἰκασία καὶ στοχασμὸς καὶ ὅσα εἰς τὴν τῶν
39 εὐλόγων καὶ πιθανῶν ἰδέαν ἀνάγεται. καθάπερ οὖν οἷός ἐστι τῶν
 ἀστέρων ἕκαστος κατὰ τὴν οὐσίαν εἰλικρινῶς οὐτ' εἰδότες οὔτε δυνάμενοι
 σαφῶς διαγνῶναι ζητεῖν ὅμως προθυμούμεθα, τερπόμενοι τοῖς εἰκόσι
40 λόγοις ἕνεκα τοῦ φύσει φιλομαθοῦς, τὸν αὐτὸν τρόπον, εἰ καὶ τῆς κατὰ
 τὸν ὄντως ὄντα θεὸν ἐναργοῦς φαντασίας ἀμοιροῦμεν, ὀφείλομεν μὴ
 ἀπολείπεσθαι τῆς ζητήσεως αὐτοῦ, διὰ τὸ τὴν σκέψιν καὶ ἄνευ τῆς
 εὐρέσεως καθ' αὐτὴν τριπόθητον εἶναι, ἐπεὶ καὶ τοὺς τοῦ | σώματος
 ὀφθαλμοὺς οὐδεὶς αἰτιᾶται, παρόσον ἥλιον αὐτὸν ἰδεῖν ἀδυνατοῦντες τὴν
 φερομένην ἀπόρροιαν τῶν ἀκτίνων ἐπὶ γῆν ὀρῶσιν, ἡλιακῶν αὐγῶν ἔσχατον
41 φέγγος. εἰς ἅπερ ἀπιδῶν ὁ ἱεροφάντης καὶ θεοφιλέστατος Μωσῆς
 ἴκετεύει τὸν θεὸν λέγων· "ἐμφάνισόν μοι σαυτόν" (Exod. 33, 13), μόνον
 οὐ κατασχεθεῖς καὶ ἐκβοῶν ἀντικρυς, ὅτι "τοῦ μὲν εἶναί σε καὶ ὑπάρχειν
 διδάσκαλος καὶ ὑφηγητής μοι γέγονεν ὅδε ὁ κόσμος, καὶ ὡς υἱὸς
 ἀναδιδάξας με περὶ τοῦ πατρὸς καὶ ὡς ἔργον περὶ τοῦ τεχνίτου·

τίς δὲ κατὰ τὴν οὐσίαν τυγχάνεις ὧν διαγνῶναι ποθῶν οὐδένα τούτου τοῦ
 42 μαθήματος ὑφηγητὴν ἐν οὐδενὶ τῶν τοῦ παντός μερῶν ἀνευρίσκω. διὸ
 δὴ δέομαι καὶ ποτνιῶμαι προσέσθαι τὴν ἱκεσίαν ἀνδρὸς ἱκέτου καὶ φιλο-
 θεοῦ καὶ μόνον σὲ θεραπεύειν ἀξιούντος· ὡς γὰρ τὸ φῶς ὑφ' ἑτέρου
 μὴ γνωριζόμενον αὐτὸ ἑαυτοῦ γνώρισμά ἐστιν, οὕτως καὶ σὺ σεαυτὸν
 μόνος ἂν φῆναι δύναιο. διὸ συγγνώμης ἀξίῳ τυχεῖν, εἰ σπάνει τοῦ
 43 διδάξοντος ἐπὶ σὲ καταφυγεῖν ἐθάρρησα περὶ σοῦ σπεύδων μαθεῖν". ὁ
 δὲ "τὴν μὲν προθυμίαν" φησὶν "ἐπαινετὴν οὖσαν ἀποδέχομαι, τὸ δ'
 αἴτημα οὐδενὶ τῶν εἰς γένεσιν ἠκόντων ἐφαρμόζει. χαρίζομαι δ' ἐγὼ
 τὰ οἰκεῖα τῷ ληψομένῳ· οὐ γὰρ ὅσα μοι δοῦναι ῥάδιον καὶ ἀνθρώπῳ
 λαβεῖν δυνατόν· ὅθεν ὀρέγω τῷ χάριτος ἀξίῳ πάσας ὅσας ἂν οἶός τε
 44 ἦ δέξασθαι δωρεάς. τὴν δ' ἐμὴν κατάληψιν οὐχ οἶον ἀνθρώπου φύσις
 ἀλλ' οὐδ' ὁ σύμπας οὐρανός τε καὶ κόσμος δυνήσεται χωρῆσαι. γνῶθι δὴ
 σαυτὸν καὶ μὴ συνεκφέρου ταῖς ὑπὲρ δύναμιν ὁρμαῖς καὶ ἐπιθυμίαις, μηδέ
 σε τῶν ἀνεφίκτων ἔρωσ ἀίρέτω καὶ μετεωρίζετω· τῶν γὰρ ἐφικτῶν
 45 οὐδενὸς ἀμοιρήσεις". ταῦτα ἀκούσας ἐπὶ δευτέραν ἱκεσίαν ἦλθε καὶ
 φησι· "πέπεισμαι μὲν ταῖς σαῖς ὑφηγήσεσιν, ὅτι οὐκ ἂν ἴσχυσα δέξασθαι
 τὸ τῆς σῆς φαντασίας ἐναργὲς εἶδος. ἱκετεύω δὲ τὴν γοῦν περὶ σὲ
 δόξαν θεάσασθαι (Exod. 33, 18)· δόξαν δὲ σὴν εἶναι νομίζω τὰς περὶ σὲ
 δορυφορούσας δυνάμεις, ὧν διαφεύγουσα ἢ κατάληψις ἄχρι τοῦ παρόντος
 46 οὐ μικρὸν ἐνεργάζεται μοι πόθον τῆς διαγνώσεως". ὁ δὲ ἀμείβεται
 καὶ φησιν· "ὅς ἐπιζητεῖς δυνάμεις εἰσὶν ἀόρατοι καὶ νοηταὶ πάντως ἐμοῦ
 τοῦ ἀοράτου καὶ νοητοῦ· λέγω δὲ νοητὰς οὐχὶ τὰς ἤδη ὑπὸ νοῦ κατα-
 λαμβανομένας, ἀλλ' ὅτι εἰ καταλαμβάνεσθαι οἶαί τε εἶεν, οὐκ ἂν αἰσθησις
 47 αὐτὰς ἀλλ' ἀκραιφνέστατος νοῦς καταλαμβάνοι. πεφυκυῖαι δ' ἀκατάληπτοι
 κατὰ τὴν οὐσίαν ὅμως παραφαίνουσιν ἐκμαγεῖόν τι καὶ ἀπεικόνισμα τῆς
 ἑαυτῶν ἐνεργείας· οἶαί αἱ παρ' ὑμῖν σφραγίδες-ὅταν <γα>ρ προσενεχθῆ
 κηρὸς ἢ τις ὁμοιότροπος ὕλη, μυρίους ὅσους τύπους ἐναπομάττονται,
 μηδὲν ἀκρωτηριασθεῖσαι μέρος, | ἀλλ' ἐν ὁμοίῳ μένουσαι-, τοιαύτας ὑπο-
 ληπτέον καὶ τὰς περὶ ἐμὲ δυνάμεις περιποιούσας ἀποίοις ποιότητας καὶ
 μορφὰς ἀμόρφους καὶ μηδὲν τῆς αἰδίου φύσεως μήτ' ἀλλαττομένας μήτε
 48 μειουμένας. ὀνομάζουσι δ' αὐτὰς οὐκ ἀπὸ σκοποῦ τινες τῶν παρ' ὑμῖν
 ἰδέας, ἐπειδὴ ἕκαστα τῶν ὄντων εἰδοποιῶσι τὰ ἄτακτα τάττουσαι καὶ
 τὰ ἄπειρα καὶ ἀόριστα καὶ ἀσχημάτιστα περατοῦσαι καὶ περιορίζουσαι
 καὶ σχηματίζουσαι καὶ συνόλως τὸ χεῖρον εἰς τὸ ἄμεινον μεταρροζόμεναι.
 49 μήτ' οὖν ἐμὲ μήτε τινὰ τῶν ἐμῶν δυνάμεων κατὰ τὴν οὐσίαν ἐλπίσης
 ποτὲ δυνήσεσθαι καταλαβεῖν. τῶν δ' ἐφικτῶν, ὡς εἶπον, ἐτοίμως καὶ
 προθύμως μεταδίδωμι· ταῦτα δ' ἐστὶν ἐπὶ τὴν τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν
 αὐτῷ καλέσαι θέαν, ἣν οὐ σώματος ὀφθαλμοῖς ἀλλὰ τοῖς διανοίας ἀκοι-
 50 μήτοις ὄμμασι συμβαίνει καταλαμβάνεσθαι. μόνον ὁ σοφίας ἕμερος
 συνεχῆς ἔστω καὶ πυκνός, ἢ δογμάτων ἀοιδίμων καὶ περικαλλεστάτων
 ἀναπίμπλησι τοὺς φοιτητὰς καὶ γνωρίμους αὐτῆς". ταῦτα ἀκούσας οὐκ
 ἐπαύσατο τῆς ἐπιθυμίας, ἀλλ' ἔτι τὸν ἐπὶ τοῖς ἀοράτοις πόθον ἐζωπύρει.
 51 Καὶ πάντας τοὺς ὁμοιοτρόπους εἶτ' οὖν φύντας ἐξ ἀρχῆς εἶτε
 καὶ ἐκ τοῦ μεταβάλλεσθαι πρὸς τὴν ἀμείνω τάξιν κρείττους γεγονότας

ἀποδέχεται, τοὺς μὲν ὅτι τὴν εὐγένειαν οὐ κατέλυσαν, τοὺς δ' ὅτι πρὸς εὐσέβειαν ἠξίωσαν μεθορμίσασθαι-τούτους δὲ καλεῖ προσηλύτους ἀπὸ τοῦ προσεληλυθέναι καινῆ καὶ φιλοθέῳ πολιτεία-, οἱ μυθικῶν μὲν ἄλο-
 52 γοῦσι πλασμαίων, περιέχονται δὲ ἀκραιφνοῦς ἀληθείας. ἰσοτιμίαν γοῦν ἅπασιν ἐπηλύταις διδοὺς καὶ χαρισάμενος ὅσα καὶ τοῖς αὐτόχθοσι παραινεῖ τοῖς εὐπατρίδαις, μὴ μόνον αὐτοὺς τιμαῖς γεραίρειν ἀλλὰ καὶ ἑξαιρέτῳ φιλίας καὶ εὐνοίας περιττῆ. καὶ μήποτ' εἰκότως· "ἀπολελοιπότες" φησὶ "πατρίδα καὶ φίλους καὶ συγγενεῖς δι' ἀρετὴν καὶ ὁσιότητα μὴ ἀμοιρείτωσαν ἑτέρων πόλεων καὶ οἰκείων καὶ φίλων, ἀλλ' ἔστωσαν ἑφεδροὶ καταφυγαὶ τοῖς πρὸς εὐσέβειαν αὐτομολοῦσι· φίλτρον γὰρ ἀνυσιμώτατον καὶ δεσμὸς ἄλυτος
 53 εὐνοίας ἐνωτικῆς ἢ τοῦ ἐνὸς θεοῦ τιμῆ". προστάττει δὲ μὴ, παρόσον αὐτοῖς ἰσονομίαν καὶ ἰσοτέλειαν [ἐπηλύται] παρέχει κατεγνωκόσι τοῦ πατρῴου καὶ προγονικοῦ τύφου, στομαργία χρήσασθαι καὶ ἀχαλίνῳ γλώσση βλασφημοῦντας οὓς ἕτεροι νομίζουσι θεοῦς, ἵνα μὴ κάκεῖνοι διακινηθέντες ἀ μὴ θέμις φθέγγωνται κατὰ τοῦ ὄντως ὄντος· ἀγνοία γὰρ τῆς | διαφορᾶς, ἅτε τὸ ψεῦδος ὡς ἀληθὲς προμαθόντες ἐκ παίδων καὶ σύντροφον ἔχοντες, ἑξαμαρτήσονται.

54 Τῶν δ' ἀπὸ τοῦ ἔθνους εἴ τινες καθυφίενται τὴν τοῦ ἐνὸς τιμῆν, ὡς λιπόντες τὴν ἀναγκαιοτάτην τάξιν εὐσεβείας καὶ ὁσιότητος ταῖς ἀνωτάτω τιμωρίαις ὀφείλουσι κολάζεσθαι, σκότος αἰρούμενοι πρὸ ἀγνοειδεστάτου φωτὸς καὶ τυφλὴν ἀπεργαζόμενοι διάνοιαν ὅξυ καθορᾶν δυναμένην.
 55 καὶ ἐπιτετράφθαι δὲ καλὸν ἅπασιν τοῖς ζῆλον ἔχουσιν ἀρετῆς ἐκ χειρὸς ἀναπράττειν ἀνυπερθέτως τὰς τιμωρίας, μήτ' εἰς δικαστήριον μήτ' εἰς βουλευτήριον μήτε συνόλως ἐπ' ἀρχὴν ἄγοντας, ἀλλὰ τῷ παραστάντι μισοπονῆρῳ πάθει καὶ φιλοθέῳ καταχρησθῆναι πρὸς τὰς τῶν ἀσεβῶν ἀπαραιτήτους κολάσεις, νομίσαντας αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ καιροῦ τὰ πάντα γεγενῆσθαι, βουλευτάς, δικαστάς, στρατηγούς, ἐκκλησιαστάς, κατηγορούς, μάρτυρας, νόμους, δῆμον, ἵνα μηδενὸς ὄντος ἐμποδῶν ἄφοβοι σὺν ἀδείᾳ πολλῇ προ-
 56 γωνίζωνται ὁσιότητος. ἀναγέγραπταί τις ἐν τοῖς νόμοις τὸ καλὸν τοῦτο τόλμημα τολμήσας. ἐπειδὴ γὰρ ἐθεάσατό τινος ἀλλοφύλοις συνόντας γυναιξὶ καὶ ἕνεκα τῶν πρὸς αὐτὰς φίλτρων ἀλογοῦντας μὲν τῶν πατρίων, τελουμένων δὲ τὰς μυθικὰς τελετάς, ἕνα τὸν ἑξάρχον καὶ ἡγεμόνα τῆς παρανομίας καταθαρροῦντα ἤδη παρεπιδείκνυσθαι δημοσίᾳ τὸ ἀνοσιούργημα καὶ θυσίας ἀγάλμασι καὶ ξοάνοις ἀθύτους φανερωῦς ἐπιτελοῦντα παρόντος ἅπαντος τοῦ πλήθους ἐνθουσιῶν, ἀνείρξας τοὺς παρ' ἑκάτερα ἐπὶ τὴν θέαν ἡθροισμένους, οὐδὲν εὐλαβηθεῖς ἀναιρεῖ σὺν τῇ γυναικί, τὸν μὲν ἕνεκα τῆς εὐμαθείας <τῶν> ἀ λυσιτελὲς ἀπομανθάνειν, τὴν δ' ὅτι διδάσκαλος κακῶν
 57 ἐγένετο. τοῦτ' ἐργὸν ἑξαίφνης δραστὲν ἐν θερμῷ παραστήματι μυρίους ἐνουθέτησε τῶν ἐπὶ ταῦτα παρασκευαζομένων. ἐπαινέσας οὖν ὁ θεὸς τὴν ἀριστείαν αὐτοκελεύστῳ καὶ ἐθελουρῳ σπουδῆ γενομένην διτταῖς αὐτὸν ἀναστέφει δωρεαῖς, εἰρήνην καὶ ἱερωσύνη, τῇ μὲν κρίνας ἄξιον ἀπολέμου μεταποιεῖσθαι βίου τὸν ἀράμενον τοὺς ὑπὲρ θεοῦ τιμῆς ἀγῶνας, τῇ δ' ὅτι γέρας οἰκειότατον εὐσεβοῦς ἀνδρὸς ἱερωσύνη θεραπείαν ἐπαγγελλομένην τοῦ πατρός, ᾧ τὸ δουλεύειν οὐκ ἐλευθερίας μόνον ἀλλὰ καὶ βασι-
 58 λείας ἄμεινον. ἔνιοι δὲ τοσαύτην κέχρηται μανίας ὑπερβολῆ, ὥστ' οὐδ'

ἀναχώρησιν αὐτοῖς εἰς μετάνοιαν | ἀπολείποντες ἵενται πρὸς δουλείαν τῶν χειροκμήτων, γράμμασιν αὐτὴν ὁμολογοῦντες, οὐκ ἐν χαρτιδίοις, <ἀλλ>, ὡς ἐπὶ τῶν ἀνδραπόδων ἔθος, [ἀλλ'] ἐν τοῖς σώμασι καταστίζοντες αὐτὰ σιδήρῳ πεπυρωμένῳ πρὸς ἀνεξάλειπτον μονήν· οὐδὲ γὰρ χρόνῳ ταῦτα ἀμαυροῦται.

59 Τὴν δ' ὁμοίαν προαίρεσιν ὁ ἱερώτατος Μωυσῆς καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἅπαξ ἀπάντων σφῆζειν ἔοικεν ἀληθείας ἑραστής ὢν καὶ διδάσκαλος, ἦν καὶ πᾶσι τοῖς γνωρίμοις ἐγχαράττειν καὶ ἐνσφραγίζεσθαι ποθεῖ τὰς
60 ψευδεῖς δόξας μακρὰν τῆς διανοίας αὐτῶν ἀποκίζων. ἐπιστάμενος γοῦν τῷ πλάνῳ τῶν πολλῶν βίῳ συμπράττουσαν οὐ μετρίως εἰς ἀνοδίαν μαντικήν, οὐδενὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς ἔα χρῆσθαι, πάντας δὲ τοὺς κολακεύοντας αὐτὴν ἐλαύνει τῆς ἰδίου πολιτείας, θύτας, καθαρθάς, οἰωνοσκό-
61 πους, τερατοσκόπους, ἐπάδοντας, κληδόσιν ἐπανέχοντας. στοχασταὶ γὰρ πάντες οὗτοι πιθανῶν καὶ εἰκότων, ἄλλοτε ἄλλας ἀπὸ τῶν αὐτῶν φαντασίας λαμβάνοντες, διὰ τὸ μήτε τὰ ὑποκείμενα φύσιν ἔχειν πάγιον μήτε τὴν διάνοιαν ἀκριβῆ βάσανον περιπεποιῆσθαι, ἧ βασανισθήσεται τὰ
62 δόκιμα. παρασκευαὶ δὲ πάντα ταῦτ' εἰσὶν ἀσεβείας· διὰ τί; ὅτι ὁ προσέχων καὶ πειθόμενος αὐτοῖς ἀλογεῖ τοῦ πάντων αἰτίου μόνα ταῦθ' ὑπολαμβάνων ἀγαθῶν εἶναι καὶ κακῶν αἰτία, καὶ οὐκ αἰσθάνεται τὰς τοῦ βίου φροντίδας ἐξάπτων ἀβεβαιοτάτων πεισμάτων, ὀρνίθων καὶ πτερῶν καὶ φορᾶς ἐν ἀέρι τῆς ὧδε κάκεισε καὶ χαμαιζήλων ἑρπετῶν, ἃ τῶν φωλεῶν ἀνέρπει πρὸς ζήτησιν τροφῆς, ἔτι δὲ σπλάγχνων καὶ αἵματος καὶ νεκρῶν σωματίων, ἃ στερόμενα ψυχῆς εὐθύς ἐπισυμπίπτει καὶ συγχέεται καὶ ἑτεροιοῦμενα τὰς οἰκείας φύσεις ἐξαλλάττει πρὸς τὴν χεῖρῳ μετα-
63 βολήν. ἀξιῶ γὰρ τὸν ἐγγραφόμενον τῇ κατὰ τοὺς νόμους πολιτεία "τέλειον" εἶναι, μὴ ἐν οἷς οἱ πολλοὶ πεπαιδοτρίβηται, μαντείας καὶ κληδόσι καὶ πιθαναῖς εἰκασίαις, ἀλλ' ἐν τοῖς πρὸς θεὸν οὐδὲν ἔχουσιν ἐπαμφοτερί-
64 ζον ἢ ἀμφίβολον ἀλλ' ἀνευδοίαστον καὶ γυμνὴν ἀλήθειαν. ἐπεὶ δὲ πᾶσιν ἀνθρώποις ἔρως τῆς τῶν μελλόντων ἐπιστήμης ἐνίδρυται καὶ διὰ τὸν ἔρωτα τοῦτον ἐπὶ θυτικήν καὶ τὰ ἄλλα εἶδη τρέπονται μαντικῆς, ὡς δι' αὐτῶν τὸ σαφὲς ἀνευρήσοντες, τὰ δ' ἀσαφείας γέμει πολλῆς καὶ ἐξ ἑαυτῶν αἰεὶ διελέγχεται, τούτοις μὲν σφόδρα εὐτόνως ἐπακολουθεῖν ἀπαγορεύει, φησὶ δ' ὅτι, ἐὰν ἀκλινῶς εὐσεβῶσιν, οὐκ | ἀμοιρήσουσι τῆς τῶν μελλόν-
65 των ἐπιγνώσεως, ἀλλὰ τις ἐπιφανεῖς ἐξαπιναίως προφήτης θεοφόρητος θεσπιεῖ καὶ προφητεύσει, λέγων μὲν οἰκεῖον οὐδέν-οὐδὲ γάρ, εἰ λέγει, δύναται καταλαβεῖν ὅ γε κατεχόμενος ὄντως καὶ ἐνθουσιῶν-, ὅσα δ' ἐνηχεῖται, διελεύσεται καθάπερ ὑποβάλλοντος ἑτέρου· ἑρμηνεῖς γὰρ εἰσὶν οἱ προφήται θεοῦ καταχρωμένου τοῖς ἐκείνων ὄργανοις πρὸς δῆλωσιν ὧν ἂν ἐθελήσῃ. ταῦτα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια περὶ τῆς τοῦ ἐνὸς θεοῦ καὶ ὄντως ὄντος ἐννοίας ὑπειπὼν, ὃν χρῆ τὸν τρόπον ἀπονέμειν αὐτῷ τὰς τιμὰς ἐξῆς ὑπογράφει.

Περὶ ἱεροῦ.

66 Τὸ μὲν ἀνωτάτω καὶ πρὸς ἀλήθειαν ἱερὸν θεοῦ νομίζειν τὸν σύμπαντα χρῆ κόσμον εἶναι, νεῶ μὲν ἔχοντα τὸ ἀγιώτατον τῆς τῶν ὄντων οὐσίας μέρος, οὐρανόν, ἀναθήματα δὲ τοὺς ἀστέρας, ἱερέας δὲ τοὺς

ὑποδιακόνους αὐτοῦ τῶν δυνάμεων ἀγγέλους, ἀσωμάτους ψυχάς, οὐ κράματα ἐκ λογικῆς καὶ ἀλόγου φύσεως, οἷας τὰς ἡμετέρας εἶναι συμβέβηκεν, ἀλλ' ἐκτετμημένας τὸ ἄλογον, ὅλας δι' ὅλων νοεράς, λογισμοὺς 67 ἀκραιφνεῖς, μονάδι ὁμοιουμένας. τὸ δὲ χειρόκμητον· ἔδει γὰρ ὁρμὰς ἀνθρώπων μὴ ἀνακόψαι φορὰς τὰς εἰς εὐσέβειαν συντελούντων καὶ θυσίαις βουλομένων ἢ ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν ἀγαθοῖς εὐχαριστεῖν ἢ ἐφ' οἷς | ἂν ἁμαρτάνωσι συγγνώμην καὶ παραίτησιν αἰτεῖσθαι. προῦνόησε δ' ὡς οὔτε πολλαχόθι οὔτ' ἐν ταύτῃ πολλά κατασκευασθήσεται ἱερά, δικαιώσας, 68 ἐπειδὴ εἷς ἐστὶν ὁ θεός, καὶ ἱερὸν ἐν εἶναι μόνον. εἶτα τοῖς βουλομένοις ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν ἱερουργεῖν οὐκ ἐπίησιν, ἀλλ' ἀνισταμένους ἀπὸ περάτων γῆς εἰς τοῦτ' ἀφικνεῖσθαι κελεύει, ἅμα καὶ τῶν τρόπων ἀναγκαιοτάτην λαμβάνων βάσανον· ὁ γὰρ μὴ μέλλων θύειν εὐαγῶς οὐκ ἂν ὑπομείναι ποτὲ πατρίδα καὶ φίλους καὶ συγγενεῖς ἀπολιπὼν ξενιτεύειν, ἀλλ' εἴκειν ὑπὸ δυνατωτέρας ὀλκῆς ἀγόμενος τῆς πρὸς εὐσέβειαν ὑπομένειν τῶν συνηθεστάτων καὶ φιλάτων ὥσπερ τινῶν ἠνωμένων μερῶν 69 ἀπαρτᾶσθαι. καὶ τοῦδε σαφεστάτη πίστις τὰ γινόμενα· μυριοὶ γὰρ ἀπὸ μυρίων ὅσων πόλεων, οἱ μὲν διὰ γῆς, οἱ δὲ διὰ θαλάττης, ἐξ ἀνατολῆς καὶ δύσεως καὶ ἄρκτου καὶ μεσημβρίας καθ' ἑκάστην ἑορτὴν εἰς τὸ ἱερὸν καταίρουσιν οἷά τινα κοινὸν ὑπόδρομον καὶ καταγωγὴν ἀσφαλῆ πολυπράγμονος καὶ ταραχωδεστάτου βίου, ζητοῦντες εὐδίαν εὐρεῖν καὶ φροντίδων ἀνεθέντες, αἷς ἐκ πρώτης ἡλικίας καταζεύγνυνται καὶ πιέζονται, 70 βραχύν τινα διαπνεύσαντες χρόνον ἐν ἰλαραῖς διάγειν εὐθυμίαις· ἐλπίδων τε χρηστῶν γεμισθέντες σχολάζουσι τὴν ἀναγκαιοτάτην σχολὴν ὀσιότητι καὶ τιμῇ θεοῦ, φιλίαν καὶ πρὸς τοὺς τέως ἀγνοουμένους συντιθέμενοι καὶ κράσιν ἡθῶν ἐπὶ θυσιῶν καὶ σπονδῶν εἰς βεβαιοτάτην πίστιν ὁμονοίας ποιούμενοι.

71 Τούτου τοῦ ἱεροῦ ὁ μὲν ἐξωτάτω περίβολος καὶ μήκει καὶ πλάτει μέγιστος ὢν τέσσαρσι στοαῖς εἰς πολυτέλειαν ἡσχημέναις ὠχύρωται· διπλῆ δ' ἐστὶν αὐτῶν ἑκάστη, ζύλων καὶ λίθων ὕλαις καὶ χορηγίαις ἀφθόνοις καὶ δημιουργῶν ἐμπειρίαις καὶ τῶν ἐφεστηκότων ἐπιμελείαις κατασκευασμένη, τελειότατον ἔργον· οἱ δ' εἴσω βραχύτεροι μὲν, αὐστη- 72 ροτέραν δ' ἔχοντες τὴν κατασκευὴν. κατὰ δὲ τὸ μεσαίτατον αὐτὸς ὁ νεὺς παντὸς λόγου κρείττων, ὡς ἐκ τῶν φαινομένων ἐστὶ τεκμήρασθαι· τὰ γὰρ ἔνδον ἀόρατα παντὶ τῷ πλὴν ἐνὶ τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ τούτῳ μέντοι, δι' ἔτους ἐπιτετραμμένον ἀπαξ εἰσιέναι, πάντ' ἐστὶν ἀθέατα· πυρεῖον γὰρ ἀνθρώκων πλῆρες καὶ θυμιαμάτων εἰσκομίζει, πολλῆς δ' ἀναδιδομένης ὡς εἰκὸς ἀτμίδος κατέχεται τὰν κύκλῳ πάντα καὶ ἡ ὄψις ἐπισκιάζεται 73 καὶ ἀνακοπὴν ἴσχει πρόσω χωρεῖν ἀδυνατοῦσα. μέγιστος δὲ ὢν καὶ ὑψηλότατος, καίτοι ἐν χθαμαλωτέρῳ κείμενος, τῶν περιμηκεστάτων ὁρῶν οὐδενὸς | ἀποδεῖ. τὰ μὲν οὖν ἐν οἰκοδομίαις ὑπερβολὰς ἔχοντα περίβλεπτά τ' ἐστὶ καὶ θαυμάζεται πρὸς τῶν ὁρώντων καὶ μάλιστα τῶν ἐπιφοιτώντων ζένων, οἱ συγκρίνοντες ταῖς οἰκιῶν δημοσίων κατασκευαῖς ἐκπλήττονται 74 τό τε κάλλος ὁμοῦ καὶ τὴν πολυτέλειαν. ἄλλος δὲ οὐδέν ἐστὶν ἐν τῷ περιβόλῳ προστάζει νόμου, διὰ πολλὰ· πρῶτον μὲν ὅτι οὐχ ἡδονὴν καὶ τέρψιν εὐδιάγωγον ἐπιζητεῖ τὸ πρὸς ἀλήθειαν ἱερὸν ἀλλ' αὐστηρὰν ἀγι-

στείαν· δεύτερον δ' ὅτι τὰ συντείνοντα πρὸς τὴν τῶν δένδρων χλόην οὐ θέμις εἰσχομίζεσθαι, τὰ δ' ἐστὶν ἀνθρώπων καὶ ζώων ἀλόγων περιτώματα· τρίτον δ' ὅτι τὰ μὲν τῆς ἀγρίας ὕλης πρὸς οὐδέν ὄφελος, "ἄχθος" δ' ὡς οἱ ποιηταὶ φασὶ "γῆς", τὰ δὲ τῆς ἡμέρου, καρπῶν ἡμέρων οἰστικά, μεθέλξει τοὺς ὀλιγόφρονας ἀπὸ τῆς περὶ τὴν ἱερουργίαν 75 σεμνότητος. πρὸς δὲ τούτοις λάσια χωρία καὶ δρυμοὶ βαθεῖς κακούργων εἰσὶν ἐνδιδαιτήματα τὴν ἐκ τοῦ συσκιάζεσθαι ποριζομένων ἀσφάλειαν καὶ τὰς ἐξ ἐνέδρας καθ' ὧν ἂν ἐθελήσωσιν αἰφνιδίους ἐπιθέσεις. αἱ δ' εὐρυχωρίαὶ καὶ τὸ ἀναπεπταμένον καὶ τὸ ἀνειμένον πάντη, μηδενὸς τὰς ὄψεις ἐμποδίζοντος, πρὸς τὴν τῶν εἰσιόντων καὶ ἐνδιατριβόντων ἀκριβῆ θέαν ἱερῶν προπωδέστατον.

76 Προσόδους δ' ἔχει τὸ ἱερὸν οὐ μόνον ἀποτομὰς γῆς ἀλλὰ καὶ πολὺ μείζους ἐτέρας, αἱ μὴ ἐνὶ χρόνῳ φθαρῆσονται· ἐφ' ὅσον γὰρ τὸ ἀνθρώπων γένος διαμενεῖ-διαμενεῖ δ' εἰς αἰεί-, καὶ αἱ πρόσοδοι τοῦ 77 ἱεροῦ φυλαχθήσονται συνδιδαιωνίζουσαι παντὶ τῷ κόσμῳ. προστέτακται γὰρ ἕκαστον ἀνά πᾶν ἔτος ἀπαρχὰς εἰσφέρειν ἀπὸ εἰκοσαετίας ἀρξάμενον. αἱ δ' εἰσφοραὶ "λύτρα" προσονομάζονται· διὸ καὶ προθυμότατα ποιῶνται τὰς ἀπαρχὰς, φαιδροὶ καὶ γεγηθότες, ὡς ἅμα τῇ καταθέσει μέλλοντες ἢ δουλείας ἀπαλλαγῆν ἢ νόσων ἄκεσιν εὐρίσκεισθαι καὶ βεβαιοτάτην ἐλευ- 78 θερίαν ὁμοῦ καὶ σωτηρίαν εἰς ἅπαν καρποῦσθαι. πολυανθρωποτάτου δ' ἔθνους ὡς εἰκὸς καὶ τὰς ἀπαρχὰς ἀφθονωτάτας εἶναι συμβέβηκε· σχεδὸν γοῦν ἀνά πᾶσαν πόλιν ταμεῖα τῶν ἱερῶν χρημάτων ἐστίν, εἰς ἃ παραγινομένοις ἔθος ἀπάρχεσθαι· καὶ χρόνοις ὠρισμένοις ἱεροπομποὶ τῶν χρημάτων ἀριστίνδην ἐπικριθέντες, ἐξ ἑκάστης οἱ δοκιμώτατοι, χειροτονοῦνται, σώους τὰς ἐλπίδας ἑκάστων παραπέμψοντες· ἐν γὰρ ταῖς νομίμοις ἀπαρχαῖς αἱ τῶν εὐσεβούντων ἐλπίδες εἰσίν.

Περὶ ἱερέων.

79 | Φυλαὶ μὲν εἰσι τοῦ ἔθνους δώδεκα, μία δ' ἐκ πασῶν ἀριστίνδην ἐπικριθεῖσα ἱεράται, γέρας ἀνδραγαθίας καὶ φιλοθέου σπουδῆς τουτι λαβοῦσα, καθ' ὃν καιρὸν ἔδοξεν ἢ πληθὺς ἀμαρτεῖν ἐπακολουθήσασα γνώμαις ἐνίων ἀγνώμοσιν, οἱ τὴν Αἰγυπτιακὴν ἔπεισαν ζηλοῦν ἡλιθιότητα καὶ τὸν ἐγχώριον τύφον, ὃν ἐπ' ἀλόγοις ζώοις καὶ μάλιστα ταύροις μυθοπλαστοῦσι· τοὺς γὰρ ἡγεμόνας τῆς ἀπονοίας ἅπαντας ἠβηδὸν αὐτοκέλευστοι κατακτείναντες εὐαγὲς ἔδοξαν ἔργον εἰργάσθαι, τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶνας διαθλήσαντες.

80 Νόμοι δὲ ἱερέων εἰσὶν οἷδε. παντελῆ καὶ ὀλόκληρον εἶναι τὸν ἱερέα προστέτακται, μηδεμίαν ἐν τῷ σώματι λώβην ἔχοντα, μήτε κατ' ἐνδειαν ἐπιλείποντος ἢ ἀκρωτηριασθέντος μέρους μήτε κατὰ πλεονασμὸν ἅμα τῇ γενέσει περιττεύσαντος ἢ ὕστερον ἐκ νόσου προσφύντος μήτε τῆς χροῆς μεταβαλούσης εἰς λέπραν ἢ λειχῆνας ἀγρίους ἢ μυρμηκίας ἢ τινὰς ἄλλας ἐξανθημάτων ἐκφύσεις· ἃ μοι δοκεῖ πάντα σύμβολα τῆς περὶ ψυχῆν 81 εἶναι τελειότητος. εἰ γὰρ τὸ φύσει θνητὸν σῶμα τοῦ ἱερέως ἐπισκεπτέον, ἵνα περὶ μηδὲν ἀτύχημα κηραίνῃ, πολὺ πλέον ψυχῆν τὴν ἀθάνατον, ἦν φασὶ τυπωθῆναι κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ ὄντος· λόγος δ' ἐστὶν εἰκῶν θεοῦ, δι' οὗ σύμπας ὁ κόσμος ἐδημιουργεῖτο.

82 Μετὰ δὲ τὴν ἐξ εὐπατριδῶν εὐγένειαν καὶ παντέλειαν τὴν ἐν τε
σώμασι καὶ ψυχαῖς περὶ ἐσθῆτος, ἣν ἀναλαμβάνειν χρὴ τὸν ἱερέα μέλλοντα
83 λειτουργεῖν τὰς ἱεραῖς λειτουργίαις, νενομοθέτηται. ἡ δ' ἐσθῆς ἐστὶ χιτῶν
λινοῦς καὶ περιζῶμα, τὸ μὲν εἰς αἰδοίων σκέπην, ἃ μὴ πρὸς τῷ θυσια-
στηρίῳ γυμνοῦσθαι θέμις, ὃ δὲ χιτῶν ἕνεκα τῆς πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν
ὀξύτητος· ἀνείμονες γὰρ ἐν μόνοις χιτωνίσκοις τὰ τε ἱερεῖα καὶ τὰς εὐχὰς
καὶ τὰς σπονδὰς καὶ ὅσα ἄλλα θυσίαις χρήσιμα προσάγουσιν εἰς ἀνυπέ-
84 ρητον τάχος ἠσκημένοι. τῷ δ' ἀρχιερεῖ διείρηται μὲν τὴν παραπλησίαν
ἐσθῆτα ἀναλαμβάνειν, ἥνικα ἂν εἰς τὰ ἄδυτα ἐπιθυμιάσων εἰσίη, διὰ τὸ
τὴν ὀρθόνην ἐκ μηδενὸς τῶν ἀποθνησκόντων ὡσπερ τὰ ἔρια γεννᾶσθαι,
προστέτακται δὲ καὶ ἑτέρα χρῆσθαι πάνυ ποικίλην ἐχούση κατασκευήν,
ὡς ἀπεικόνισμα καὶ μίμημα τοῦ κόσμου δοκεῖν εἶναι. σαφῆς δὲ πίστις
85 ἡ κατασκευή. πρῶτον μὲν γὰρ ἕνδυμα περιφερές ἐστίν, ὅλον δι' ὅλων
ὑακίνθινον, ποδήρης χιτῶν, ἀέρος σύμβολον, ἐπειδήπερ ὁ ἀήρ καὶ φύσει
μέλας ἐστὶ καὶ τρόπον τινα ποδήρης, ἄνωθεν ἀπὸ τῶν μετὰ σελήνην
86 | τόπων ταθεῖς ἄχρι τῶν κατωτάτω γῆς μυχῶν. εἴθ' ὑφασμα θωρακοειδὲς
ἐπὶ τούτῳ, σύμβολον οὐρανοῦ· δύο τε γὰρ ἐπὶ τῶν ἀκρωμίων λίθοι
σμαράγδου τῆς τιμαλφεστάτης ὕλης εἰσίν, ὃ μὲν ἔνθεν, ὃ δ' ἔνθεν, εἷς
ἐκατέρωθεν, περιφερῆς, δείγματα τῶν ἡμισφαιρίων, ὧν τὸ μὲν ὑπὲρ γῆν
87 τὸ δ' ὑπὸ γῆν ἐστίν. εἴτα πρὸς τοῖς στέρνοις δώδεκα λίθοι πολυτελεῖς τὰς
χρῶας διαφέροντες, ἐκ τριῶν τεταγμένοι τετραστοιχεί, πρὸς παράδειγμα τοῦ
ζωδιακοῦ τυπωθέντες· καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐκ δώδεκα συνεστῶς ζῳδίων τὰς ἑτη-
88 σίους τέτταρας ὥρας ἀποτελεῖ τρία νείμας εἰς ἑκάστην. σύμπας δ' ὁ τόπος
καλεῖται λογεῖον ἐτύμως, ἐπειδὴ τὰ ἐν οὐρανῷ πάντα λόγοις καὶ ἀναλο-
γίαις δεδημιούργηται καὶ συντέτακται· τῶν γὰρ ἐκεῖ τὸ παράπαν ἄλογον
οὐδέν. ἐπὶ δὲ τοῦ λογείου διττὰ ὑφάσματα καταποικίλλει προσαγορευῶν
89 τὸ μὲν δῆλωσιν, τὸ δὲ ἀλήθειαν. αἰνίττεται δὲ διὰ μὲν τῆς ἀληθείας,
ὅτι οὐρανοῦ τὸ παράπαν ψεῦδος ἐπιβαίνειν οὐ θεμιτόν, ἀλλὰ τοῦθ' ἅπαν
εἰς τὸν περίγειον πεφυγάδευται χῶρον ψυχῶν ἀνθρώπων εἰσοικιζό-
μενον, διὰ δὲ τῆς δηλώσεως, ὅτι αἱ κατ' οὐρανὸν φύσεις ἕκαστα δηλοῦσι
90 τῶν παρ' ἡμῖν, ἃ κατ' αὐτὰ πάντως ἂν ἦν ἄγνωστα. σημείον δ' ἐναργέ-
στατον· εἰ μὴ φῶς, ἡλίου ἥλιος, ἀνέλαμψε, πῶς ἂν αἱ τῶν σωματῶν
ἀμύθητοι ποιότητες διεφάνησαν, πῶς δ' ἂν αἱ πολύμορφοι τῶν χρωμάτων
καὶ σχημάτων ἰδέαι; ἡμέρας δὲ καὶ νύκτας μῆνας τε καὶ ἐνιαυτοὺς καὶ
συνόλως χρόνον τίς ἀνέδειξεν ὅτι μὴ σελήνης καὶ ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων
91 ἀστέρων αἱ ἐναρμόνιοι καὶ παντὸς λόγου κρείττους περιφοραί; τίς δὲ τὴν
ἀριθμοῦ φύσιν εἰ μὴ τὰ λεχθέντα κατὰ τὰς τῶν μερῶν τοῦ χρόνου συν-
θέσεις; τίς δὲ τὰς ἐν θαλάσῃ καὶ τοσοῦτοις πελάγεσιν ὁδοὺς ἀνέτεμε
καὶ διέδειξε πλωτῆρσιν εἰ μὴ αἱ τῶν ἀστέρων στροφαὶ καὶ περίοδοι;
92 σοφοὶ δ' ἄνδρες καὶ μυρία ἄλλα παρατηρήσαντες ἀνέγραψαν, ἐκ τῶν
οὐρανίων σημειωσάμενοι νηνεμίας καὶ βίας πνευμάτων, φοράς καὶ ἀφορίας
καρπῶν, ἀνειμένα καὶ φλογωδέστατα θέρη, χειμῶνας ἕξαισίους καὶ ἐαρί-
ζοντας, αὐχμοὺς καὶ ἐπομβρίας, εὐγονίας ζῳῶν καὶ φυτῶν καὶ τοῦναντίον
ἐκατέρων ἀγονίας καὶ ὅσα τοιουτότροπα· πάντων γὰρ ἐστηλίτευται τῶν ἐπὶ
93 γῆς ἐν οὐρανῷ τὰ σημεία. πρὸς δὲ τοῖς κατωτάτω μέρεσι τοῦ ποδή-

ρους ἀπηώρηται χρυσοῖ ροῖσκοι κώδωνές τε καὶ ἄνθινα· τὰ δ' ἐστὶ σύμ-
 βολα γῆς καὶ ὕδατος, γῆς μὲν τὰ ἄνθινα, παρόσον βλαστάνει καὶ ἀνθεῖ
 πάντα ἐκ ταύτης, ὕδατος δὲ οἱ ροῖσκοι λεχθέντες ἐτύμως παρὰ τὴν ῥύσιν,
 τὴν δ' ἁρμονίαν καὶ συμφωνίαν καὶ συνήχησιν τῶν τοῦ κόσμου μερῶν οἱ
94 κώδωνες ἐμφαίνουσιν. εὖ δ' ἔχει καὶ ἡ θέσις· ἀνωτάτω μὲν, ἐν ᾧ οἱ
 λίθοι, τὸ καλούμενον περιστήθιον, οὐρανοῦ μίμημα, διότι καὶ ὁ οὐρανὸς
 ἀνωτάτω, ὁ δὲ ποδήρης ὑπ' αὐτῶ, ὅλος δι' ὅλων ὑακίνθινος, ἐπειδὴ
 | καὶ ὁ ἄηρ μέλας ὢν τὴν μετ' οὐρανὸν δευτέραν τάξιν κεκλήρωται, τὰ δ'
 ἄνθινα καὶ οἱ ροῖσκοι πρὸς τοῖς ἐσχάτοις, διότι γῆ καὶ ὕδωρ τὴν κατω-
95 τάτω τοῦ παντὸς μοῖραν ἔλαχον. ἥδ' ἐστὶν ἡ τῆς ἱεράς ἐσθῆτος κατα-
 σκευή, μίμημα τοῦ παντός, θαυμασίον ἔργον καὶ ὀφθῆναι καὶ νοηθῆναι·
 καὶ γὰρ ὄψιν ἔχει καταπληκτικωτάτην οἴαν οὐδὲν ὕφασμα τῶν παρ' ἡμῖν
 ἔνεκα ποικιλίας ὁμοῦ καὶ πολυτελείας καὶ νόησιν τὴν περὶ τῶν αὐτῆς
96 μερῶν φιλόσοφον. βούλεται γὰρ τὸν ἀρχιερέα πρῶτον μὲν εἰκόνα τοῦ
 παντός ἔχειν ἐμφανῆ περὶ ἑαυτόν, ἵν' ἐκ τῆς συνεχοῦς θείας ἄξιον παρέχη
 τὸν ἴδιον βίον τῆς τῶν ὅλων φύσεως, ἐπειθ' ὅπως ἐν ταῖς ἱεουργίαις
 συλλειτουργῆ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶ· πρεπωδέστατον δὲ τὸ τὸν ἱερώμενον
 τῷ τοῦ κόσμου πατρὶ καὶ τὸν υἱόν, τὸ πᾶν, ἐπάγεσθαι πρὸς θεραπείαν
97 τοῦ δεδημιουργηκότος καὶ γεγεννηκότος. ἐστὶ δὲ καὶ τρίτον τι τῆς ἱεράς
 ἐσθῆτος σύμβολον ἀναγκαῖον μὴ ἡσυχασθῆναι· τῶν μὲν γὰρ ἄλλων οἱ
 ἱερεῖς ὑπὲρ οἰκείων καὶ φίλων καὶ πολιτῶν αὐτὸ μόνον εἰώθασι τάς τε
 εὐχὰς καὶ θυσιάς ἐπιτελεῖν, ὁ δὲ τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερεὺς οὐ μόνον ὑπὲρ
 ἅπαντος ἀνθρώπων γένους ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν τῆς φύσεως μερῶν, γῆς,
 ὕδατος, ἀέρος, πυρός, τάς τε εὐχὰς καὶ τὰς εὐχαριστίας ποιεῖται, τὸν
 κόσμον, ὅπερ ἐστὶ ταῖς ἀληθείαις, ἑαυτοῦ πατρίδα εἶναι νομίζων, ὑπὲρ
 ἧς ἱκεσίαις καὶ λιταῖς εἴωθεν ἐξευμενίζεσθαι τὸν ἡγεμόνα ποτνιώμενος
 τῆς ἐπεικοῦς καὶ ἴλεω φύσεως αὐτοῦ μεταδιδόναι τῷ γενομένῳ.
98 Ταῦθ' ὑπειπὼν προσνομοθετεῖ κελεύων τὸν προσιόντα τῷ βωμῷ
 καὶ ψαύοντα θυσιῶν, ἐν ᾧ χρόνῳ τέτακται τὰς ἱεράς λειτουργίας ἐπιτελεῖν,
 μήτ' οἶνον μήτε τι ἄλλο μέθυσμα πίνειν, τεττάρων ἔνεκα τῶν ἀναγκαϊοτά-
99 των, ὄκνου καὶ λήθης καὶ ὕπνου καὶ ἀφροσύνης. ἄκρατος γὰρ τὰς μὲν
 τοῦ σώματος δυνάμεις ἀνιεὶς δυσκινητότερα τὰ μέλη ποιεῖ καὶ ὀκνηροτέρους
 ἀπεργάζεται καὶ βία καταδαρθάνειν ἀναγκάζει, τοὺς δὲ τῆς ψυχῆς τόνους
 ἐπιχαλῶν λήθης ὁμοῦ καὶ ἀφροσύνης αἴτιος γίνεται· νήφοντος δὲ τὰ τε
 μέρη τοῦ σώματος ἐπελαφριζόμενα εὐκινητότερα αἶ τε αἰσθήσεις καθα-
 ρώτεραι καὶ εἰλικρινέστεραι ὅ τε νοῦς ὀξυωπέστερος, ὡς καὶ προιδέσθαι
100 πράγματα δύνασθαι καὶ ἃ πρότερον εἶδεν ἀπομνημονεῦσαι. συνόλως μὲν
 οὖν τὴν οἴνου χρῆσιν ἅπασιν τοῖς κατὰ τὸν βίον ἀλυσιτελεστοτάτην ὑπο-
 ληπτέον, ψυχῆς πιεζομένης, αἰσθήσεων ἀμαυρουμένων, βαρυνομένου σώ-
 ματος· ἐλεύθερον γὰρ καὶ ἄφετον οὐδὲν ἔα τῶν παρ' ἡμῖν, ἀλλ' ἐκάστῳ
 πρὸς ὃ πέφυκεν ἐμποδὶός ἐστίν-, ἐν δὲ ταῖς ἀγιστεῖαις καὶ ἱεουργίαις
 τὸ βλάβος | ἀργαλεώτερον, ὅσῳ καὶ τὸ περὶ θεὸν ἐξαμαρτεῖν τοῦ περὶ
 ἄνθρωπον ἀφορητότερον. ὅθεν εἰκότως προστέτακται νηφαλίους θύειν,
 "εἰς διαστολήν καὶ διάκρισιν ἀγίων καὶ βεβήλων καὶ καθαρῶν καὶ ἀκα-
 θάρτων" καὶ νομίμων καὶ παρανόμων.

101 Ἐπεὶ δ' ὁ ἱερεὺς πολὺ πρότερον ἀνήρ ἐστι καὶ ταῖς πρὸς
 συνουσίαν ὀρμαῖς ἐξ ἀνάγκης ὀφείλει χρῆσθαι, γάμον αὐτῷ μνᾶται παρ-
 θένου καθαρᾶς καὶ ἐκ καθαρῶν γονέων καὶ πάππων καὶ προγόνων εἰς
102 τε καλοκάγαθίαν καὶ εὐγένειαν ἀριστίνδην ἐπικριθέντων. πόρνη μὲν
 γὰρ καὶ βεβήλω σῶμα καὶ ψυχὴν οὐδὲ προσελθεῖν ἔα, κἂν τὴν ἐργασίαν
 ἀποθεμένη σχῆμα κόσμιον καὶ σῶφρον ὑποδύηται, διὰ τὸ τὴν ἀρχαίαν
 προαίρεσιν ἀνίερον αὐτῇ γενέσθαι. αὕτη δὲ πρὸς μὲν τὰ ἄλλα ἐπιτιμίαν
 ἔχεται σπουδάσασα μiasμάτων καθαρεῦσαι· μετάνοια γὰρ ἀδικημάτων
 ἐπαινετόν· καὶ μηδεὶς ἕτερος αὐτὴν ἄγεσθαι κεκωλύσθω, ἱερεῖ δὲ μὴ
 προσίτω· τὰ γὰρ ἱερωσύνης ἐξαίρετα δίκαια συμφωνίαν ἐπιζητούσης τὴν
103 ἀπὸ γενέσεως [ἀρχῆ]ς ἄχρι τελευτῆς ἀνυπαίτιον. εὐήθης γὰρ διὰ μὲν
 τὰς ἐκ τῶν τραυμάτων ἐπιγενομένας οὐλὰς ἐν τοῖς σώμασιν εἴργεσθαι
 τινὰς ἱερωσύνης, αἱ σύμβολον ἀτυχίας, οὐ μοχθηρίας, εἰσί, τὰς δὲ μὴ
 κατ' ἀνάγκην μόνον ἀλλ' ἐστὶν ὅτε καὶ ἐκουσίως γνώμῃς πεπρακυίας
 τὴν ἰδίαν ὥραν, ἐπειδήπερ ὀψὲ καὶ μόλις μετέγνωσαν, εὐθύς ἀπὸ ἐρα-
 στῶν ἱερεῦσιν ἀρμόζεσθαι καὶ ἀπὸ χαμαιτυπείων εἰς ἱερά χωρία μετοικί-
 ζεσθαι· μένουσι γὰρ οὐδὲν ἦττον ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν μετανοούντων
104 οὐλαὶ καὶ τύποι τῶν ἀρχαίων ἀδικημάτων. εὖ καὶ παγκάλως ἐν ἑτέροις
 διείρηται "μηδὲ μίσθωμα πόρνης εἰσοκίμειν εἰς τὸ ἱερόν" (Deut. 23, 18).
 καίτοι τό γε νόμισμα καθ' αὐτὸ οὐκ ἔνοχον, ἀλλὰ διὰ τὴν λαβοῦσαν καὶ
 τὴν πρᾶξιν ἐφ' ἧ δέδοται. σχολῆ γ' ἂν ἔτι προσοῖτό τις εἰς κοινωνίαν
 ἱερέων γυναικάς, ὧν καὶ τὰ χρήματα βέβηλα καὶ παράσημα, εἰ καὶ ταῖς
 ὕλαις καὶ τοῖς χαρακτῆρσι δόκιμα.
105 Τὰ μὲν οὖν περὶ γάμον οὕτως ἠκριβῶται τῷ ἀρχιερεῖ, ὥστ'
 οὐδὲ χήραν ἐφείται γαμεῖν αὐτῷ, οὔτε τετελευτηκότος ἀνδρὸς μονωθεῖσαν
 οὔτε ἀπηλλαγμένην ἔτι ζῶντος, ἵνα πρῶτον μὲν εἰς ἄβατον καὶ καθαρὰν
 ἄρουραν ὁ ἱερὸς σπὸρος χωρῆ καὶ μηδεμίαν κρᾶσιν αἱ γοναὶ πρὸς ἑτέραν
 οἰκίαν λαμβάνωσιν, εἴτα δ' ὅπως ἀκακωτάταις καὶ ἀδιαστρόφοις ταῖς
 ψυχαῖς συνερχόμενοι ῥαδίως διαπλάττωσι τὰ ἡθή καὶ τοὺς τρόπους
 αὐτῶν· ὄλκοι γὰρ καὶ εὐάγωγοι διάνοιοι παρθένων πρὸς ἀρετήν, εἰς διδα-
106 σκαλίαν ἐτοιμόταται· ἢ δ' ἑτέρου πείραν ἀνδρὸς λαβοῦσα κατὰ τὸ εἰκόσ
 ἀπειθεστέρα πρὸς μάθησιν, ἅτε τὴν ψυχὴν ἀκραιφνεστάτην οὐκ ἔχουσα
 καθάπερ τινὰ λελειασμένον κηρὸν εἰς τρανότητα τῶν ἐγγραφησομένων
 δογμάτων, ἀλλὰ τραχεῖαν ὑπὸ τῶν προεγχαρχθέντων τύπων, οἱ δυσ-
 εξάλειπτοι παραμένοντες ἢ οὐ παραδέχονται σφραγίδας ἑτέρας ἢ παραδεξά-
107 μενοι συγχέουσι ταῖς ἑαυτῶν ἀνωμαλίαις. παρθένον οὖν ὁ ἀρχιερεὺς
 ἀγέσθω γάμων ἀγνήν· λέγω δὲ παρθένον οὐ μόνον ἢ μὴ ἕτερος ὠμίλησεν,
 ἀλλὰ καὶ ἐφ' ἧ μηδεὶς ἄλλος ἀνὴρ ὠνομάσθη διὰ τινῶν ὁμολογιῶν,
 κἂν ἀγνεύῃ τὸ σῶμα.
108 Τοῖς δὲ κατὰ μέρος ἱερεῦσι τὰ μὲν ἄλλα περὶ γάμων δια-
 τέτακται ταῦτα ἃ καὶ τοῖς τὴν μεγίστην ἔχουσιν ἱερωσύνην, ἐφείται δ'
 οὐ μόνον παρθένους ἀλλὰ καὶ χήρας, οὐ πάσας ἀλλ' ὧν τετελευτήκασιν
 ἄνδρες, μετ' ἀδείας ἄγεσθαι. φιλονεικίας γὰρ καὶ στάσεις ἐκ τοῦ βίου
 τῶν ἱερέων οἴεται δεῖν ὁ νόμος ἀναιρεῖν· πρὸς μὲν οὖν τοὺς ζῶντας
 γένοιτ' ἂν ἴσως ἕριδες ἐκ πάθους γυναικείου, ζηλοτυπίας, τοῖς δ' ἀπο-

θανοῦσι συναποθνήσκει καὶ τὰ τῆς πρὸς τοὺς δευτέρους ἀνδρας ἔχθρας.

109 ἄλλως τε τὸν ἀρχιερέα πλείονος ἐδικαίωσεν ἀγιστείας καὶ καθάρσεως ὡς περ ἐν ἅπασιν τοῖς ἄλλοις καὶ ἐν γάμου κοινωνίᾳ μεταλαχεῖν, οὐκ ἔασας ὅτι μὴ κόρην ἄγεσθαι· τοῖς δὲ τῆς δευτέρας τάξεως ὑπανῆκε τὰ περὶ συνόδους γυναικῶν, ἐφιείς καὶ πεπειραμένους ἑτέρων ἀνδρῶν ἐγγυᾶ-

110 σθαι. πρὸς δὲ τούτῳ καὶ τὸ γένος ἠκρίβωσε τῶν μελλουσῶν

γαμεῖσθαι, προστάξας τῷ μὲν ἀρχιερεῖ μᾶσθαι μὴ παρθένον μόνον ἀλλὰ καὶ ἱερέαν ἐξ ἱερέων, ἵν' ἐκ μιᾶς οἰκίας καὶ τρόπον τινα τοῦ αὐτοῦ αἵματος ὡς νυμφίος τε καὶ νύμφη πρὸς ἀρμονίαν ἐπιδειξάμενοι παρ'

111 ὄλον τὸν βίον κρᾶσιν ἡθῶν βεβαιοτάτην. ἐπετράπη δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ μὴ ἱερέων γαμεῖν θυγατέρας, τῇ μὲν ὅτι μικρὰ τούτων καθάρσια, τῇ δ' ὅτι τὸ ἔθνος οὐκ ἐβουλήθη γενεᾶς εἰς ἅπαν ἱερατικῆς ἀμοιρῆσαί τε καὶ παντελῶς ἀπεξεῦχθαι. δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐκώλυσε τοὺς ἄλλους ἱερέας ἐπιγαμίας ποιεῖσθαι πρὸς τοὺς ἀπὸ τοῦ ἔθνους, | αἴπερ εἰσὶ δευτεραὶ συγγένειαι· γαμβροὶ γὰρ ἀνθ' οὐκ ἰσῶν πενθεροῖς καὶ ἀντὶ πατέρων γαμβροῖς πενθεροί.

112 Τὰ μὲν δὴ περὶ γάμου ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια χάριν

παίδων γενέσεως. ἐπεὶ δ' ἔπεται γενέσει φθορά, καὶ τοὺς ἐπὶ τελευταῖς ἀνέγραψε τοῖς ἱερεῦσι νόμους, κελεύσας μὴ ἐφ' ἅπασιν αὐτοὺς μιαινέσθαι τοῖς ὅπως οὖν ἢ κατὰ φιλίαν ἢ κατὰ συγγένειαν ὑκλειωμένοις, ἀλλ' ἐπὶ μόνους πατράσι καὶ μητράσιν, υἱοῖς καὶ θυγατράσιν, ἀδελφοῖς καὶ ἀδελφαῖς

113 παρθένοις. τὸν δ' ἀρχιερέα παντὸς πένθους ὑπεξείλετο· καὶ μήποτ' εἰκότως· τὰς μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἱερέων ὑπηρεσίας ἀνθ' ἑτέρων ἕτεροι λειτουργεῖν δύνανται, ὡς, κἂν πενθῶσί τινες, μηδὲν τῶν ἐξ ἔθνους ὑστε-

ρίζειν, τὰς δὲ τοῦ ἀρχιερέως οὐδενὶ δρᾶν ἐφείτῃ. παρ' ἣν αἰτίαν ἀμί-
αντος ἀεὶ διατελείτω μὴ προσαπτόμενος νεκροῦ σώματος, ὅπως τὰς ὑπὲρ τοῦ ἔθνους εὐχὰς καὶ θυσίας ἕτοιμος ὦν ἐν καιροῖς τοῖς προσήκουσιν ἀκωλύτως
114 ἐπιτελῇ. καὶ γὰρ ἄλλως προσκεκληρωμένος θεῷ καὶ τῆς ἱερᾶς τάξεως γεροντῶς ταξίάρχος ὀφείλει πάντων ἀλλοτριουῖσθαι τῶν ἐν γενέσει, μὴ γονέων, μὴ τέκνων, μὴ ἀδελφῶν εὐνοίας οὕτως ἡττώμενος, ὡς ἢ παρελ-
θεῖν ἢ ὑπερθέσθαι τι τῶν ὁσίων, ὃ πραχθῆναι πάντως αὐτίκα ἄμεινον.

115 κελεύει δὲ μήτε τὰ ἱμάτια περιρρήττειν ἐπὶ τοῖς οἰκειοτάτοις ἀποθανοῦσι μήτε ἀφαιρεῖν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τὰ παράσημα τῆς ἱερωσύνης μήτε συνόλως ἐκ τῶν ἀγίων ἐξιέναι κατὰ πρόφασιν πένθους, ἵνα καὶ τὸν τόπον αἰδού-
μενος καὶ τὰ περὶ ἑαυτὸν προκοσμήματα οἷς ἀνέστεπται, κρείττων οἴκτου

116 γενόμενος, ἄλυπος εἰς ἀεὶ διατελῇ. βούλεται γὰρ αὐτὸν ὁ νόμος μείζονος μεμοιρᾶσθαι φύσεως ἢ κατ' ἀνθρώπον, ἐγγυτέρω προσιόντα τῆς θείας, μεθόριον, εἰ δεῖ τάληθές λέγειν, ἀμφοῖν, ἵνα διὰ μέσου τινὸς ἀνθρώποι μὲν ἰλάσκωνται θεόν, θεὸς δὲ τὰς χάριτας ἀνθρώποις ὑποδιακόνῳ τινὶ χρώμενος ὀρέγη καὶ χορηγῇ.

117 Ταῦτ' εἰπὼν ἐξῆς εὐθὺς νομοθετεῖ περὶ τῶν χρησομένων ταῖς

ἀπαρχαῖς. ἐὰν οὖν τις, φησί, τῶν ἱερέων ὀφθαλμοὺς ἢ χεῖρας ἢ βάσεις ἢ τι μέρος ἄλλο πηρωθῇ τοῦ σώματος ἢ καὶ τινα μῶμον ἐνδέξεται, λειτουργιῶν μὲν ἀνεχέτω διὰ τὰς ἐγγενομένας κῆρας, τὰ δὲ κοινὰ τῶν

118 ἱερέων γέρα καρπούσθω διὰ τὴν ἀνυπαίτιον εὐγένειαν. ἐὰν μέντοι λέ-

πραι τινὸς ἔξανθήσασαι κατάσχωσιν ἢ καὶ γονορρυΐς τις γένηται τῶν
 ἱερέων, μήτε τραπέζης ἱερᾶς ψαυέτω μήτε τῶν προκειμένων ἄθλων τῷ
 γένει, μέχρις ἂν ἢ τε ῥύσις ἐπίσχη καὶ ἢ λέπρα μεταβαλοῦσα τῷ τῆς
119 ὑγιῶς σαρκὸς ἔξομοιωθῇ χρώματι. καὶν προσάψηται μέντοι τις ὅτου
 δῆποτε τῶν | ἀκαθάρτων ἱερεὺς ἢ καὶ νύκτωρ, οἷα φιλεῖ πολλάκις,
 ὄνειρώξει, τὴν ἡμέραν ἐκείνην μηδὲν προσφερέσθω τῶν καθιερωθέντων,
120 λουσάμενος δ' ἐπιγενομένης ἑσπέρας χρῆσθαι μὴ κεκωλύσθω. πάροιχος
 δ' ἱερέως καὶ μισθωτὸς εἰργέσθω τῶν ἀπαρχῶν, ὁ μὲν πάροιχος, ἐπειδὴ
 γείτονες τὰ πολλὰ συνέστιοι καὶ ὁμοτράπεζοι· δέος γάρ, μὴ προῆταί τις
 τὰ καθιερωθέντα προφάσει καταχρησάμενος εἰς ἀσέβειαν ἀκαίρῳ φιλαν-
 θρωπία· μεταδοτέον γὰρ οὐ πᾶσι πάντων, ἀλλὰ τῶν ἐφαρμοζόντων τοῖς
 ληψομένοις· εἰ δὲ μή, τὸ κάλλιστον καὶ λυσιτελέστατον τῶν ἐν τῷ βίῳ,
 τάξις, ἀναιρεθήσεται ὑπὸ τοῦ βλαβερωτάτου παρευημερηθεῖσα, συγχύσεως.
121 εἰ γὰρ ἴσον μὲν μέρος ἐν ὀλκάσιν οἷσονται ναῦται κυβερνήταις, ἴσον δὲ
 ἐν ταῖς μακραῖς τριήρεσι τριηράρχοις καὶ ναυάρχοις ἐρέται καὶ τὸ ἐπι-
 βατικόν, ἐν δὲ στρατοπέδοις ἴσον ἵππεῖς μὲν ἵππάρχοις, ὀπλίται δὲ
 ταξιάρχοις, λοχαγοὶ δὲ στρατηγῶις, ἐν δὲ πόλεσι κρινόμενοι δικασταῖς
 καὶ βουλευταὶ προβούλοις καὶ συνόλως ἄρχουσιν ἰδιῶται, ταραχαὶ καὶ
 στάσεις γενήσονται καὶ ἢ <δι>ὰ λόγων ἰσότης τὴν δι' ἔργων ἀνισότητα
 γεννήσει· τὸ γὰρ τοῖς τὰς ἀξίας ἀνομοίοις ὅμοια ἀπονέμειν ἄνισον,
122 τὸ δ' ἄνισον πηγὴ κακῶν. οὗ χάριν καὶ τὰ γέρα τῶν ἱερέων οὐ
 δοτέον ὡσπερ ἄλλοις οὐδὲ τοῖς παροίκιοις ἕνεκα τοῦ γειτνιαῖν ἐφαψο-
 μένοις ὧν οὐ θέμις· οὐ γὰρ οἰκίας ἀλλὰ γένους ἐστὶν ἡ τιμὴ.
123 ὁμοίως μέντοι μηδὲ μισθωτῶ μηδεὶς παρεχέτω μήτε μισθὸν
 μήθ' ὑπηρεσίας ἀμοιβὴν ἱερὸν γέρας· χρήσεται γὰρ ὁ λαβὼν ἔστιν ὅτε
 πρὸς ἂ μὴ δεῖ, βέβηλα τὰ τῆς εὐγενείας ἄθλα καὶ τῆς περὶ τὸν νεῶν
124 λειτουργίας ἀπεργασάμενος. δι' ἣν αἰτίαν οὐδ' ἄλλογενεῖ συνόλως ὁ νόμος
 ἐπιτρέπει μεταλαμβάνειν τῶν ἀγίων, καὶν εὐπατρίδης ὧν τυγχάνη τῶν
 αὐτοχθόνων καὶ πρὸς ἀνδρῶν καὶ πρὸς γυναικῶν ἀνεπίληπτος [ῶν], ἵνα αἰ
 τιμαὶ μὴ νοθεύωνται, μένωσι δ' ἐν τῇ ἱερατικῇ τάξει βεβαίως φυλαττό-
125 μεναι. καὶ γὰρ ἄτοπον τὰς μὲν θυσίας καὶ ἱερουργίας καὶ ὅσα ἄλλα περὶ
 τὸν βωμὸν ἀγιστεύεται μὴ πᾶσιν ἀλλὰ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις ἐπιτετράφθαι,
 τὰ δὲ ἀντὶ τούτων ἄθλα κοινὰ γίνεσθαι καὶ τῶν ἐπιτυχόντων, ὡς δέον μὲν
 πόνοις πολλοῖς καὶ καμάτοις καὶ ταῖς μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ φροντίσιν
 ἀποτρύχειν τοὺς ἱερέας, τὰ δ' ἄθλα κοινὰ καὶ τοῖς ἀργοῦσιν ἀποφαίνειν.
126 οἰκογενεῖ δέ, φησὶν, καὶ ἀργυρωνήτῳ μεταδιδότω δεσπότης ἱερεὺς σιτίων
 καὶ ποτῶν ἐκ τῶν ἀπαρχῶν· πρῶτον μὲν ὅτι θεράποντι πόρος εἷς ὁ
 δεσπότης, ὁ δὲ τοῦ δεσπότηου κληρὸς αἰ ἱεραὶ φιλανθρωπία, ἐξ ὧν ἀνάγκη
127 τὸν δοῦλον τρέφεσθαι· δεῦτερον δ' ὅτι τὰ γενησόμενα πάντως ἀνάγκη
 δρᾶν ἐκόντας· οἱ δ' οἰκέται, καὶν μὴ θέλωμεν, ἄτε αἰεὶ συνόντες καὶ
 συνδιαιτώμενοι, σιτία | τε καὶ ποτὰ καὶ ὄψα τοῖς δεσπότηαις προευτρεπι-
 ζόμενοι καὶ τραπέζαις ἐφεστῶτες καὶ τὰ λείψανα ἐκκομίζοντες, καὶν μὴ
 φανερῶς λαμβάνωσι, λάθρα γοῦν ὑφαιρήσονται, κλέπτειν ὑπὸ τῆς ἀνάγκης
 βιασθέντες, ὡς ἀνθ' ἐνὸς ἐγκλήματος, εἴπερ ἐστὶν ἀδίκημα τὸ ἐκ τῶν
 δεσποτικῶν τρέφεσθαι, καὶ ἕτερον προσκατασκευάζεσθαι, κλοπὴν, ἵνα οἷα

φῶρες πρὸ τῶν ἀνυπαιτίως ζώντων ἀπολαύσῃσι τῶν καθιερωθέντων,
128 ὅπερ ἔστιν ἀτοπώτατον· τρίτον κάκεῖνο χρῆ λογίζεσθαι, ὅτι τὰ τῶν
 ἀπαρχῶν οὐ παρόσον ἐπινέμεται τοῖς οἰκέταις ὀλιγωρηθήσεται, διὰ τὸν
 δεσποτικὸν φόβον· ἱκανὸς γὰρ οὗτος ἐπιστομίζειν τὴν τιμῶν εὐχέρειαν
 ῥαθυμεῖν οὐκ ἐφείδεις.

129 Ταῦθ' ὑπειπὼν φιλανθρωπίας μεστὸν νόμον ἐξῆς ἀναγράφει.
 ἂν θυγάτηρ, φησὶν, ἱερέως γημαμένη μὴ ἱερεῖ χηρεύσῃ, τελευτήσαντος
 ἀνδρὸς ἢ καὶ ἔτι ζῶντος, ἅπαις καταλειφθεῖσα, πάλιν ἐπὶ τὸν πατρῶον
 οἶκον ἐπανερχέσθω μεταληψομένη τῶν ἀπαρχῶν, ὧν καὶ ἡνίκα παρθένος
 ἦν ἐκοινώνει· τρόπον γὰρ τινα καὶ νῦν ἔστι δυνάμει παρθένος ἢ καὶ
 ἀνδρὸς καὶ παίδων ἔρημος, οὐδεμίαν ἑτέραν ἔχουσα καταφυγὴν ὅτι μὴ
130 τὸν πατέρα. υἱῶν δὲ ὄντων ἢ θυγατέρων, ἀνάγκη τὴν μητέρα τοῖς
 τέκνοις συντετάχθαι· υἱοὶ γὰρ καὶ θυγατέρες τῆς τοῦ γεννήσαντος οἰκίας
 ὄντες εἰς ταύτην συνεφέλκονται καὶ τὴν μητέρα.

Γέρα ἱερέων.

131 Τοῖς ἱερεῦσιν οὐκ ἀπένειμε χώρας ἀποτομὴν ὁ νόμος, ἵν' ὡς
 ἕτεροι τὰς ἀπὸ τῆς γῆς καρπούμενοι προσόδους τῶν ἀναγκαίων εὐπο-
 ρῶσιν, ἀλλ' ὑπερβολῆ χρησάμενος τιμῆς τὸν θεὸν ἔφη κλήρον αὐτῶν
 εἶναι (Num. 18, 20. Deut. 18, 2), κατ' ἀναφορὰν τὴν ἐπὶ τὰ καθιερού-
 μενα, δεῖν ἕνεκα, τῆς τε ἀνωτάτω τιμῆς, ἐπεὶ κοινωνοὶ τῶν κατ' εὐχα-
 ριστίαν ἀπονεμομένων γίνονται θεῷ, καὶ τοῦ περὶ μόνον πραγματεύεσθαι δεῖν
132 τὰ περὶ τὰς ἀγιστείας ὡς περὶ τινὰς κλήρων ἐπιμελητάς. ἃ δὲ | προτίθησιν
 ἄθλα καὶ ἀριστεῖα ταῦτ' ἔστι. πρῶτον μὲν ἄπονον καὶ ἀταλαίπωρον
 τροφήν ἐτοίμην· κελεύει γὰρ τοὺς σιτοπονοῦντας ἀπὸ παντὸς στέατός τε
 καὶ φυράματος ἄρτον ἀφαιρεῖν ἀπαρχὴν εἰς ἱερέων χρῆσιν, προνοούμενος
 ἅμα καὶ τῆς εἰς εὐσέβειαν ἀγούσης ὁδοῦ νομίμῳ διδασκαλίᾳ τῶν ἀφαι-
133 ρούντων. ἐθιζόμενοι γὰρ αἰεὶ καὶ τῆς ἀναγκαίας τροφῆς ἀπάρχεσθαι τὴν
 θεοῦ μνήμην ἄληστον ἔξουσιν, οὗ μείζον ἀγαθὸν οὐκ ἔστιν εὐρεῖν.
 πολυανθρωποτάτου δ' ἔθνους ἀναγκαῖον εἶναι καὶ τὰς ἀπαρχὰς ἀφθόνους,
 ὡς καὶ τὸν ἀπορώτατον τῶν ἱερέων ἕνεκα περιουσίας τροφῶν εὐπορώ-
134 τατον δοκεῖν εἶναι. δεύτερον δὲ προστάττει καὶ ἀπὸ τῆς ἄλλης ἀπάσης
 κτήσεως ἀπάρχεσθαι, καθ' ἑκάστην μὲν ληνὸν οἶνον, καθ' ἑκάστην δ'
 ἄλωνα σῖτόν τε καὶ κριθήν, ὁμοίως δ' ἐξ ἑλαιῶν ἔλαιον καὶ ἀπὸ τῶν
 ἄλλων ἀκροδρύων ἡμέρους καρπούς, ἵνα μὴ τὰναγκαῖα μόνον ἔχοντες
 αὐχμηρότερον ἀποζῶσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸς ἀβροδίαιτον βίον εὐποροῦντες
135 ἱλαρώτερον ἐξ ἀφθόνων τρυφῶσι μετὰ κόσμου τοῦ προσήκοντος. τρίτον
 ἔστι γέρας τὰ πρωτότοκα ἀρρενικὰ πάντα τῶν χερσαίων ὅσα πρὸς ὑπη-
 ρεσίαν καὶ χρῆσιν ἀνθρώπων· ταῦτα γὰρ κελεύει διαδίδοσθαι τοῖς ἱερεῦσι,
 βοῶν μὲν καὶ προβάτων καὶ αἰγῶν αὐτὰ τὰ ἔκγονα, μόσχους καὶ κριοὺς
 καὶ χιμάρους, ἐπειδὴ καθαρὰ καὶ πρὸς ἐδωδὴν καὶ πρὸς θυσίας ἔστι
 τε καὶ νενόμισται, λύτρα δὲ τῶν ἄλλων κατατιθέναι, ἵππων καὶ ὄνων
136 καὶ καμήλων καὶ τῶν παραπλησίων, μὴ μειοῦντας τὴν ἀξίαν. ἔστι δὲ
 καὶ ταῦτα παμπληθῆ κτηνοτροφῶσι γὰρ καὶ ζυωτροφοῦσιν ἐν τοῖς
 μάλιστα οἱ ἀπὸ τοῦ ἔθνους αἰπόλια καὶ βουκόλια καὶ ποίμνας καὶ μυρίας
137 ἄλλας ἀγέλας παντοδαπῶν ζῴων ἐκνέμοντες. ἤδη μέντοι καὶ προσυπερ-

βάλλων ὁ νόμος οὐ μόνον ἀπὸ τῆς κτήσεως καθ' ἑκάστην ἰδέαν ἀπάρ-
 χεσθαι προστάττει, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων ψυχῶν τε καὶ σωματῶν.
 μέρη γὰρ διαιρετὰ γονέων παῖδες εἰσιν, εἰ δὲ δεῖ τὰληθῆς εἰπεῖν,
 ἀδιαίρετα, συγγενικῶς αἵματι καὶ λόγοις προγόνων, ἀοράτοις εἶδεσιν, εἰς
 ἑκγόνους διήκουσι φίλτροις τε ἐνωτικῆς εὐνοίας καὶ φύσεως δεσμοῖς ἀλύτοις
138 ἡρμοσμένοι. ἀλλ' ὅμως καὶ τούτων τοὺς πρωτοτόκους ἄρρενας τρόπον
 ἀπαρχῆς καθιεροῖ, χαριστήρια εὐτεκνίας καὶ εὐγονίας οὕσης τε καὶ ἐπιζο-
 μένης, καὶ ἅμα βουλόμενος οὐ μόνον ἀμέμπτους ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἐπαινε-
 τοὺς εἶναι τοὺς γάμους, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος βλαστήσας καρπὸς καθιεροῦται.
 ὅπερ χρή λογιζομένους καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας σωφροσύνης καὶ οἰκου-
 ρίας καὶ ὁμοιοῦς περιέχεσθαι καὶ συμπνέοντας ἀλλήλοις ἔν τε λόγῳ
139 καὶ ἔργῳ τὴν λεγομένην κοινωνίαν ἀληθείᾳ παγίως βεβαιοῦσθαι. τῆς
 δὲ τῶν πρωτοτόκων | υἱῶν καθιερώσεως, ὑπὲρ τοῦ μήτε γονεῖς τέκνων
 μήτε τέκνα γονέων διαζεύγνυσθαι, τιμᾶται τὴν ἀπαρχὴν ἀργυρίῳ ῥητῶ,
 προστάξας ἴσον εἰσφέρειν καὶ πένητα καὶ πλούσιον, οὐ πρὸς ἀξίωμα τῶν
 εἰσφερόντων οὐδὲ πρὸς εὐεξίαν καὶ κάλλος τῶν γεννηθέντων ἀπιδῶν, ἀλλ'
140 ὅσον δυνατὸν εἰσενεργεῖν καὶ τῷ λίαν ἀπόρῳ σταθμησάμενος. ἐπειδὴ
 γὰρ ἡ παίδων γένεσις ἐν ἴσῳ καὶ τοῖς λαμπροτάτοις καὶ τοῖς ἀφανεστά-
 τοις εἴωθε συμβαίνειν, ἴσην ἐδικαίωσε καὶ τὴν εἰσφορὰν νομοθετήσαι
141 στοχασάμενος, ὡς ἔφην, μάλιστα τοῦ πᾶσι δυνατοῦ. μετὰ δὲ
 ταῦτα καὶ ἄλλον πόρον οὐ βραχὺν ἐπινέμει τοῖς ἱερεῦσιν, ἕκαστον
 τῶν προσόδων ἀπάρχεσθαι κελεύσας, ἀπὸ τε σίτου καὶ οἴνου καὶ
 ἐλαίου καὶ ἔτι θρεμμάτων ἐπιγονῆς κατὰ τε ποίμνας καὶ βουκόλια
 καὶ αἰπόλια καὶ τὰς ἄλλας ἀγέλας. ὅση δὲ καὶ τούτων ἐστὶν
142 ἀφθονία, τεκμήραιτ' ἂν τις ἐκ τῆς περὶ τὸ ἔθνος πολυανθρωπίας. ἐξ
 ὧν ἀπάντων δῆλόν ἐστιν, ὅτι βασιλέων σεμνότητα καὶ τιμὴν περιάπτει
 τοῖς ἱερεῦσιν ὁ νόμος. ὡς γοῦν ἡγεμόσι φόρους ἀπὸ παντὸς μέρους
 κτήσεως δίδοσθαι κελεύει, καὶ δίδονται τὸν ἐναντίον τρόπον ἢ ὃν αἱ
143 πόλεις τοῖς δυνάσταις εἰσφέρουσιν. αἱ μὲν γὰρ ἐξ ἀνάγκης καὶ μόλις,
 ἐπιστένουσαι, τοὺς ἐκλογεῖς τῶν χρημάτων ὡς κοινούς λυμεῶνας ὑπο-
 βλεπόμεναι καὶ προφάσεις ἄλλοτε ἀλλοίως σκηπτόμεναι καὶ τῶν προθε-
144 σμιῶν ἀλογοῦσαι τὰ ὀρισθέντα τέλη καὶ δασμοὺς κατατιθέασιν. οἱ δ' ἀπὸ
 τοῦ ἔθνους [τὰ ἱερατικὰ] γεγηθότες, χαίροντες, τοὺς αἰτουῦντας φθάνοντες,
 τὰς προθεσμίας ἐπιτέμνοντες, λαμβάνειν ἀλλ' οὐ δίδοναι νομίζοντες, μετ'
 εὐφημίας καὶ εὐχαριστίας καθ' ἑκάστην τῶν ἐτησίων ὥρῶν ποιοῦνται
 τὰς εἰσφοράς, ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες, αὐτοκελεύστω προθυμία καὶ
 ἐτοιμότητι καὶ σπουδῇ παντὸς λόγου κρείττονι.
145 Καὶ ταῦτα μὲν ἀπὸ τῆς ἐκάστου κτήσεως ἐπινέμεται. ἄλλαι
 δὲ εἰσιν ἐξαιρέτοι πρόσοδοι πρεπωδέσταται ἱερεῦσιν αἱ ἀπὸ τῶν ἀναγο-
 μένων θυσιῶν. παντὸς γὰρ ἱερείου προστέτακται δύο τοῖς ἱερεῦσιν ἀπὸ
 δεῦν δίδοσθαι μελῶν, βραχίονα μὲν ἀπὸ χειρὸς δεξιᾶς, ἀπὸ δὲ τοῦ
 στήθους ὅσον πῖον, τὸ μὲν ἰσχύος καὶ ἀνδρείας καὶ πάσης νομίμου
 πράξεως ἔν τε τῷ δίδοναι καὶ λαμβάνειν καὶ ἐνεργεῖν σύμβολον, τὸ δὲ
146 τῆς περὶ τὸν θυμὸν ἴλεω πραότητος. ἐνοικεῖν γὰρ αὐτὸν λόγος ἔχει
 τοῖς στήθεσιν, ἐπειδὴ χωρίον οἰκειότατον ἢ φύσις ἀπένειμε τὰ στέρνα

θυμῷ πρὸς ἐνδιαίτησιν, ᾧ καθάπερ στρατιώτῃ περιέβαλεν εἰς τὸ δυσ-
άλωτον ἔρκος ὀχυρώτατον, τὸν ἐπικαλούμενον θώρακα, ὃν ἐκ πολλῶν
καὶ συνεχῶν καὶ κραταιοτάτων ὀστέων ἀπειργάσατο | σφίγγας αὐτὸν εἶ
147 μάλα νεύροις ἀρραγέσιν. ἀπὸ δὲ τῶν ἔξω τοῦ βωμοῦ θυομένων ἕνεκα
κρεωφαγίας τρία προστέτακται τῷ ἱερεῖ δίδοσθαι, βραχίονα καὶ σια-
γόνας καὶ τὸ ἔνυστρον καλούμενον, τὸν μὲν βραχίονα διὰ τὴν ὀλίγῃ
πρότερον εἰρημένην αἰτίαν, τὰς δὲ σιαγόνας τοῦ τε κυριωτάτου τῶν
μελῶν, κεφαλῆς, καὶ λόγου τοῦ κατὰ προφορὰν ἀπαρχήν, οὗ τὸ νᾶμα
ρεῖν ἔξω δίχα τῆς τούτων κινήσεως οὐκ ἂν δύναίτο· σειομένων γὰρ-ἀφ'
οὗ καὶ προσωνομάσθησαν ἐτύμως-ὅταν πληχθῶσιν ὑπὸ γλώττης, ἅπασα
148 ἢ τῆς φωνῆς ὀργανοποιία συνηχεῖ. τὸ δὲ ἔνυστρον ἔκφυσις κοιλίας
ἐστί· κοιλίαν δὲ φάτην ἀλόγου θρέμματος, ἐπιθυμίας, εἶναι συμβέβηκεν,
ἥτις ὑπ' οἰνοφλυγίας καὶ ὀψοφαγίας ἀρδομένη τροφαῖς ἐπαλλήλοις σιτίων
ὁμοῦ καὶ ποτῶν ἀεὶ κατακλύζεται καὶ συδὸς τρόπον ἐν βορβόρῳ διαιτω-
μένη χαίρει· παρὸ καὶ τόπος ἀπενεμήθη σφόδρα οἰκειότατος ὁ τῶν
149 περιττωμάτων ἀκολάστῳ καὶ ἀπρεπεστάτῳ θρέμματι. ἀντίπαλον δὲ ἐπι-
θυμίας ἐγκράτεια, ἣν ἀσκητέον καὶ διαπονητέον καὶ σπουδαστέον μηχανῇ
πάσῃ περιποιεῖσθαι ὡς μέγιστον ἀγαθὸν καὶ τελειότατον ἰδίᾳ τε καὶ
150 κοινῇ συμφέρον. ἐπιθυμία μὲν οὖν βέβηλος καὶ ἀκάθαρτος καὶ ἀνίερος
οὔσα πέρα τῶν ἀρετῆς ὅρων ἐλήλαται καὶ πεφυγάδεται δεόντως·
ἐγκράτεια δέ, καθαρὰ καὶ ἀκηλίδωτος ἀρετή, πάντων ὅσα πρὸς
βρῶσιν καὶ πόσιν ἀλογοῦσα καὶ ἐπάνω τῶν γαστρὸς ἡδονῶν αὐχοῦσα
ἴστασθαι, βωμῶν ἱερῶν ψαυέτω καὶ τὴν πρόσφυσιν ἐπιφερομένη τῆς
κοιλίας, ὑπόμνημα τοῦ καταφρονητικῶς ἔχειν ἀπληστίας καὶ λαι-
151 μαργίας καὶ πάντων ὅσα τὰ εἰς τὰς ἐπιθυμίας ἀναφλέγει. ἐφ'
ἅπασι μέντοι καὶ τὰς τῶν ὀλοκαυτωμάτων-ἀμύθητα δὲ ταῦτ'
ἐστί-δορὰς προστάττει τοὺς ὑπηρετοῦντας ταῖς θυσίαις ἱερεῖς
λαμβάνειν, οὐ βραχεῖαν ἀλλ' ἐν τοῖς μάλιστα πολυχρήματον δωρεάν.
ἔξ ὧν δῆλόν ἐστιν, ὅτι κληρὸν ἕνα μὴ παρασχὼν τῇ ἱερωμένῃ φυλῇ
κατὰ ταῦτά ταῖς ἄλλαις τοῦ πασῶν ἔδωκε σεμνότερον πόρον καὶ ἀγιώ-
152 τερον, κατὰ πρόφασιν ἀπαρχῶν τῶν ἐξ ἅπαντος θυσίας εἴδους. ὑπὲρ
δὲ τοῦ μηδένα τῶν διδόντων ὀνειδίξειν τοῖς λαμβάνουσι, κελεύει τὰς
ἀπαρχὰς εἰς τὸ ἱερὸν κομίζεσθαι πρότερον, εἶτ' | ἐνθένδε τοὺς ἱερεῖς
λαμβάνειν· ἥρμοττε γὰρ θεῷ μὲν τοὺς εὐεργετούμενους ἐν ἅπασι τοῖς
κατὰ τὸν βίον χαριστηρίους ἀνάγειν ἀπαρχὰς, τὸν δὲ ἄτε μηδενὸς ἐπι-
δεᾶ τοῖς ἀμφὶ τὸ ἱερὸν ὑπηρεταῖς καὶ λειτουργοῖς χαρίζεσθαι μετὰ σεμ-
νότητος καὶ τιμῆς τῆς ἀπάσης· τὸ γὰρ μὴ παρ' ἀνθρώπων ἀλλὰ παρὰ
τοῦ πάντων εὐεργέτου δοκεῖν λαμβάνειν ἀδυσώπητον ἔχει δωρεάν.
153 Τοσοῦτων οὖν προκειμένων ἄθλων, ἕάν τινες ἀπορῶσι τῶν
ἱερέων κοσμίως καὶ ἀνυπαιτίως ζῶντες, τῆς ἡμετέρας παρανομίας ἐφε-
στάσι κατήγοροι, κὰν ἡσυχάζωσιν· εἰ γὰρ ἐπειθαρχοῦμεν τοῖς κελευσθεῖσι
καὶ τὰς ἀπαρχὰς ἐποιούμεθα ἢ προστέτακται, οὐκ ἂν μόνον ἐκεῖνοι τῶν
ἀναγκαίων εὐπόρουν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ὅσα πρὸς ἀβροδιαίτους χορη-
154 γίας ἀνεπίμπλαντο. κὰν ἄρα ποτὲ αὔθις ἢ φυλῇ τῶν ἱερέων ἐν ἅπασι
τοῖς κατὰ τὸν βίον ἀφθόνους ἐξετάζηται, μέγα δεῖγμα γενήσεται τοῦτο

κοινης ὁσιότητος καὶ τῆς τῶν νομίμων ἐπ' ἀκριβὲς εἰς ἅπαν φυλακῆς. ἀλλ' ἢ τινων ὀλιγωρία-ἅπαντας γὰρ οὐκ ἀσφαλὲς αἰτιᾶσθαι-γέγονεν αἰτία πενίας τοῖς ἱερωμένοις, εἰ δὲ δεῖ τάληθῆς εἰπεῖν, καὶ αὐτοῖς **155** ἐκείνοις. τὸ γὰρ παρανομεῖν ἐπιζήμιον τοῖς παρανομοῦσι, κἂν πρὸς ὀλίγον δελεάζῃ χρόνον· τὸ δὲ ἔπεσθαι τοῖς τῆς φύσεως νόμοις ὠφελιμώτατον, κἂν παραυτίκα αὐστηρὸν ἦ καὶ μηδὲν προσηγὲς ἐμφαίνῃ.

156 Τοσαύτας προσόδων ἀφορμὰς χαρισάμενος τοῖς ἱερεῦσιν οὐδὲ τῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ τάξει κατωλιγώρησεν· εἰσὶ δὲ νεωκόροι. τούτων οἱ μὲν ἐπὶ θύραις ἴδρυνται παρ' αὐταῖς ταῖς εἰσόδοις πυλωροί, οἱ δ' εἴσω κατὰ τὸ πρόναον ὑπὲρ τοῦ μή τινα ὦν οὐ θέμις ἐκόντα ἢ καὶ ἄκοντα ἐπιβῆναι, οἱ δ' ἐν κύκλῳ περινοστοῦσιν ἐν μέρει διακληρωσάμενοι νύκτα καὶ ἡμέραν, ἡμεροφύλακες καὶ νυκτοφύλακες, ἕτεροι δὲ τὰς στοὰς καὶ τὰ ἐν ὑπαίθρῳ κοροῦντες τὸν φορυτὸν ἐκκομίζουσιν ἐπιμελούμενοι καθαριότητος· οἷς ἅπασι μισθὸς ὠρίσθησαν αἱ δεκάται, κληῖρος γὰρ νεωκόρων **157** οὗτος. οὐ πρότερον γοῦν εἶασεν ὁ νόμος αὐταῖς χρῆσθαι τοὺς λαβόντας ἢ πάλιν ἄλλας δεκάτας ὡς ἀπὸ κτημάτων ἰδίων ἀπάρξασθαι καὶ δοῦναι τοῖς τῆς ἀμείνωνος τάξεως ἱερεῦσι· τηρικαῦτα γὰρ ἐφῆκεν ἀπολαύειν,

158 πρότερον δ' οὐκ ἔῃ. ἀπένειμε δὲ καὶ πόλεις αὐτοῖς ὀκτώ πρὸς ταῖς τεσσαράκοντα καὶ καθ' ἑκάστην προάστεια εἰς δισχιλίους πήχεις ἐν κύκλῳ πρὸς νομὰς θρεμμάτων καὶ τὰς ἄλλας ὦν δεῖ πόλεσιν ἀναγκαίως ὑπηρεσίας. ἐκ δὲ τούτων ἀπεκληρώθησαν ἕξ, αἱ μὲν ἐκτὸς αἱ δὲ ἐντὸς Ἰορδάνου τοῦ ποταμοῦ, τρεῖς ἑκατέρωθεν, εἰς καταφυγὴν τοῖς ἀκούσιον **159** φόνον δράσασιν. ἐπειδὴ γὰρ | τὸν ὄπωσοῦν γενόμενον ἀνθρώπῳ τελευτῆς παραίτιον οὐκ ἦν εὐαγὲς εἴσω περιρραντηρίων παρέρχεσθαι χρωμένον πρὸς ἀσφάλειαν καταφυγῇ τῷ ἱερῷ, τὰς εἰρημένας ἀνῆκε πόλεις, ἱερά δευτέρα, πολλὴν ἀσυλίαν ἐχούσας ἕνεκα τῆς περὶ τοὺς οἰκήτορας προνομίας τε καὶ τιμῆς, οἱ τοὺς ἰκέτας διασώζειν ἔμελλον, εἰ βιάζοιτο τις ἐχυρωτέρα δύναμις, οὐ παρασκευαῖς ταῖς εἰς πόλεμον οὔσαις, ἀλλ' ἀξιώμασι καὶ προνομίαις, ἅπερ ἐκ τῶν νόμων διὰ τὴν σεμνότητα τῆς **160** ἱερωσύνης εἶχον. ὁ δὲ φυγὰς ἐντὸς ὄρων τῆς πόλεως, εἰς ἦν πεφυγάδευται, κατακεκλείσθω διὰ τοὺς ἐφέδρους κολαστάς, οἱ γένει προσήκοντες τῷ τεθνεῶτι πόθῳ τοῦ συγγενοῦς, κἂν μὴ ὑφ' ἐκόντος ἀναιρεθῇ, κατὰ τοῦ κτείναντος φονῶσι, νικῶντος τοῦ οἰκείου πάθους τὸν ἀκριβῆ τῶν δικαίων λογισμὸν. ἕξ δὲ προίων ἐπ' ὀλέθρῳ ἀνενδοιάστῳ προελυσόμενος ἴστω· λήσεται γὰρ οὐδένα τῶν ἀφ' αἵματος, ὑφ' ὧν αὐτίκα **161** λίνοις καὶ πάγαις σαγηνευθεὶς οἰχθήσεται. προθεσμία δ' ἔστω τῆς φυγῆς ὁ βίος τοῦ μεγάλου ἱερέως, οὗ τελευτήσαντος ἀμνηστίας ἀξιωθεὶς κατίτω. ταῦτα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια νομοθετήσας περὶ τῶν ἱερέων ἕξῃς ἀναδιδάσκει περὶ ζώων, ἃ πρὸς θυσίας ἔστιν ἐπιτήδεια.

Περὶ ζώων τῶν εἰς τὰς ἱεουργίας καὶ τίνα τῶν θυσιῶν τὰ εἶδη.

162 Τῶν εἰς τὰς ἱεουργίας ζώων τὰ μὲν ἔστι χερσαῖα, τὰ δὲ ἀερόπορα. τὰ μὲν οὖν τῶν πτηνῶν ἔθνη μυρία ὅσα παρελθὼν δύο μόνα ἕξ ἀπάντων εἴλετο, περιστερὰν καὶ τρυγὸνα, διότι περιστερὰ μὲν τῶν φύσει | τιθασῶν καὶ ἀγελαστικῶν ἡμερώτατον, τρυγῶν δὲ τῶν φύσει **163** μονωτικῶν τιθασώτατον. τὰς δὲ τῶν χερσαίων ἀμυθήτους ἀγέλας,

ὦν οὐδ' ἀριθμὸν εὐρεῖν εὐπορον, ὑπερβάς τρεῖς ἀριστίνδην ἐπέκρινε,
 βοῶν καὶ προβάτων καὶ αἰγῶν· ἡμερώταται γὰρ αὗται καὶ χειροθη-
 σταται· βουκόλια γοῦν μεγάλα καὶ ποίμνια καὶ αἰπόλια πρὸς ἑνὸς ἄγεται
 τοῦ τυχόντος, οὐκ ἀνδρὸς μόνον ἀλλὰ καὶ κομιδῆ νηπίου παιδός, εἰς τε
 νομὴν ἐξιώντα καὶ ὅποτε δέοι πάλιν εἰς σηκοὺς ὑποστρέφοντα ἐν
164 κόσμῳ. τῆς δ' ἡμερότητος πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα σημεῖα, σαφέστατα
 δὲ ταυτί· τό τε πάντα εἶναι χλοηφάγα καὶ μηδὲν αὐτῶν σαρκοβόρον
 καὶ τὸ μήτε γαμψοὺς ἔχειν ὄνυχας μήτε τὴν ἔκφυσιν τῶν ὀδόντων
 παντελῆ· τὸ γὰρ ἀνωτέρω φάτνιον οὐκ ὀδοντοφυεῖ, ἀλλ' ὅσοι τομίαι
165 τῶν ὀδόντων κατ' αὐτὸ ἐπιλελοίπασιν. πρὸς δὲ τούτοις καὶ βιωφελέστατα
 τῶν ζῴων ἐστί· κριοὶ μὲν εἰς ἐσθῆτας, τὴν ἀναγκαιοτάτην σκέπη
 σωμαίων, βόες δὲ εἰς τὸ ἀρόσαι γῆν καὶ προετοιμάσασθαι πρὸς σπόρον
 καὶ τὸν γενόμενον ἀλοῆσαι καρπὸν εἰς μετουσίαν καὶ ἀπόλαυσιν τροφῆς,
 αἰγῶν δὲ αἰ τρίχες καὶ δοραὶ συνυφαινόμεναί τε καὶ συρραπτόμεναι
 φορηταὶ γεγονάσιν ὀδοιπόροις οἰκίαι καὶ μάλιστα τοῖς ἐν στρατείαις, οὓς
 ἔξω πόλεως ἐν ὑπαίθρῳ τὰ πολλὰ διατρίβειν ἀναγκάζουσιν αἰ χρεῖαι.
166 πάντα δ' ὀλόκληρα, περὶ μηδὲν μέρος κηραίνοντα τοῦ σώματος,
 ὅλα δι' ὅλων ἀσινῆ, μώμων ἀμέτοχα· τοσαύτη γοῦν ἐστὶ πρόνοια, οὐ
 μόνον τοῖς ἀνάγουσι τὰς θυσίας ἀλλὰ καὶ τοῖς ἱερωμένοις, ὥστε οἱ
 δοκιμώτατοι τῶν ἱερέων ἀριστίνδην ἐπικριθέντες εἰς τὴν τῶν μώμων
 ἐπίσκεψιν ἀπὸ κεφαλῆς ἄχρι ποδῶν ἄκρων ἐρευνῶσιν ὅσα τε ἐμφανῆ
 καὶ ὅσα ὑπὸ γαστρὶ καὶ μηροῖς ἀποκέκρυπται, μή που τις βραχεῖα
167 λώβη διαλέληθε. τὸ δ' ἀκριβὲς καὶ περιττὸν τῆς ἐξετάσεως οὐχ ἕνεκα
 τῶν καταθυσμένων ἀλλὰ τοῦ περὶ τοὺς καταθύοντας ἀνυπαιτίου γίνεται·
 βούλεται γὰρ αὐτοὺς ἀναδιδάξαι διὰ συμβόλων, ὅποτε προσέρχονται
 βωμοῖς ἢ εὐξόμενοι ἢ εὐχαριστήσοντες, μηδὲν ἀρρώστημα ἢ νόσημα
 ἢ πάθος ἐπιφέρεσθαι τῇ ψυχῇ, πειρᾶσθαι δ' ὅλην δι' ὅλων ἀκηλίδωτον
 ἀγιάζειν, ὡς ἰδόντα μὴ ἀποστραφῆναι θεόν.

168 Ἐπεὶ δὲ τῶν θυσιῶν αἰ μὲν εἰσιν ὑπὲρ ἅπαντος τοῦ ἔθνους,
 εἰ δὲ δεῖ τάλληθες εἰπεῖν, ὑπὲρ ἅπαντος ἀνθρώπων γένους, αἰ δ' ὑπὲρ
 ἑκάστου | τῶν ἱερουργεῖν ἀξιούντων, λεκτέον πρότερον περὶ τῶν κοινῶν.
 θαυμαστὴ τούτων ἢ τάξις ἐστίν· αἰ μὲν γὰρ ἀνάγονται καθ' ἑκάστην
 ἡμέραν, αἰ δὲ ταῖς ἐβδόμαις, αἰ δὲ νομηνιαῖς καὶ ἱερομηνιαῖς, αἰ δὲ
169 νηστείαῖς, αἰ δὲ τρισὶ καιροῖς ἑορτῶν. καθ' ἑκάστην μὲν οὖν ἡμέραν
 δύο ἀμνοὺς ἀνάγειν διείρηται, τὸν μὲν ἅμα τῇ ἑῷ, τὸν δὲ δείλης ἐσπέ-
 ρας, ὑπὲρ εὐχαριστίας ἑκάτερον, τὸν μὲν ὑπὲρ τῶν μεθ' ἡμέραν, τὸν
 δ' ὑπὲρ τῶν νύκτωρ εὐεργεσιῶν, ὡς ἀπαύστως καὶ ἀδιαστάτως ὁ θεὸς
170 τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων χορηγεῖ. ταῖς δ' ἐβδόμαις διπλασιάζει τὸν
 τῶν ἱερείων ἀριθμὸν, ἴσα προστιθεὶς ἴσοις, ἰσότημον ἡγούμενος αἰῶνι
 τὴν ἐβδόμην, ἣν καὶ γενέθλιον τοῦ κόσμου παντὸς ἀνέγραψεν· οὗ χάριν
 τὴν τῆς ἐβδόμης θυσίαν ἐξομοιωσαὶ τῇ "ἐνδελεχείᾳ" τῶν ἡμερησίων
171 ἀμνῶν διενόηθη. δις δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπιθυμιᾶται τὰ πάντων
 εὐωδέστατα θυμιαμάτων εἴσω τοῦ καταπετάσματος, ἀνίσχοντος ἡλίου
 καὶ δυομένου, πρό τε τῆς ἑωθινῆς θυσίας καὶ μετὰ τὴν ἑσπερινήν, ὡς
 εἶναι τὰ μὲν ἔναιμα εὐχαριστίαν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἐναίμων, τὰ δὲ θυ-

μιάματα ὑπὲρ τοῦ ἡγεμονικοῦ, τοῦ ἐν ἡμῖν λογικοῦ πνεύματος, ὅπερ
172 ἐμορφώθη πρὸς ἀρχέτυπον ἰδέαν εἰκόνας θείας. ἄρτοι δὲ προτίθενται
 ταῖς ἐβδόμαις ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης ἰσάριθμοι τοῖς μηνὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ,
 δυοὶ θέμασιν ἀνά ἕξ, [δώδεκα,] κατὰ τὸν λόγον τῶν ἰσημεριῶν ἑκάτερα
 -δύο γὰρ εἰσιν ἀνά πᾶν ἔτος, ἑαρινή τε καὶ μετοπωρινή, αἱ μηνὶν
 ἕξ καταριθμοῦνται- δι' ἣν αἰτίαν *** <ἑαρινῇ μὲν> τὰ σπαρτὰ
 πάντα τελειογονεῖται, καθ' ὃν χρόνον τὰ δένδρα γεννᾶν ἄρχεται, μετο-
 πωρινῇ δὲ καὶ ὁ τῶν δένδρων καρπὸς τελεσφορεῖται, ἐν ᾧ καιρῷ πάλιν
 ἀρχὴ σποράς. οὕτως δολιχεύουσα ἡ φύσις τὸν αἰῶνα ἄλλας ἐπ' ἄλλαις
 ἀμείβει δωρεὰς ἀνθρώπων γένει, ὧν εἰσι σύμβολα αἱ διτταὶ τῶν προ-
173 κειμένων ἄρτων ἑξάδες. αἰνίττονται δὲ καὶ τὴν ὠφελιμωτάτην τῶν
 ἀρετῶν ἐγκράτειαν, ἣ δορυφορεῖται πρὸς εὐτελείας καὶ εὐκολίας καὶ
 ὀλιγοδείας, διὰ τὸν ἕξ ἀκολασίας καὶ πλεονεξίας βλαβερῶτατον ἐπιτει-
 χισμὸν. ἄρτος γὰρ ἑραστῆ σοφίας διαρκῆς τροφή, παρέχουσα καὶ τὰ
 σώματα ἄνοσα καὶ τὸν λογισμὸν ὑγιῆ καὶ ἐν τοῖς μάλιστα νηφάλιον.
174 ὄψα δὲ καὶ μελίπηκτα καὶ ἡδύσματα καὶ ὅσα σιτοπόνων καὶ ὄψαρτυτῶν
 περιεργίαι τεχνιτεύουσι καταγοητεύουσαι τὴν ἄμουσον καὶ ἀφιλόσοφον
 καὶ ἀνδραποδωδεστάτην τῶν αἰσθήσεων γεῦσιν, ὑπηρετοῦσαν καλῶ μὲν
 οὐδενὶ θεάματι ἢ ἀκούσματι, γαστρὸς δὲ τῆς ταλαίνης ἐπιθυμίαις, νόσους
175 σώματι καὶ ψυχῇ κατασκευάζει πολλάκις ἀνιάτους. συνεπιτίθεται δὲ
 τοῖς ἄρτοις λιβανωτὸς καὶ ἄλες, ὁ μὲν σύμβολον τοῦ μηδὲν ἡδυσμα
 εὐωδέστερον ὀλιγοδείας εἶναι καὶ ἐγκρατείας παρὰ σοφίᾳ δικαζούσῃ, οἱ
 δ' ἄλες διαμονῆς τε τῶν συμπάντων-οἷς γὰρ ἂν παραπασθῶσι δια-
176 τηροῦσι-καὶ ἱκανοῦ προσοψήματος. οἶδ' ὅτι γέλωτα καὶ χλεύην
 ταῦτα θήσονται οἱ περὶ τὰ συμπόσια καὶ τὰς εὐωχίας πραγματευόμενοι
 καὶ πολυτελεῖς τραπέζας μεταδιώκοντες, οἱ ὀρνέων καὶ ἰχθύων καὶ
 κρεῶν καὶ τῆς ὁμοιοτρόπου φλυαρίας ἀθλιοὶ δοῦλοι, μηδ' ὄναρ ἀληθοῦς
 ἐλευθερίας γεύσασθαι δυνάμενοι. ὧν ὀλίγα φροντιστέον τοῖς κατὰ θεὸν
 καὶ πρὸς τὴν τοῦ ὄντως ὄντος ἀρέσκειαν ζῆν ἐγνωκόσιν, οἱ τῶν σαρκὸς
 ἀλογεῖν ἡδονῶν πεπαιδευμένοι τὰς διανοίας χαράς καὶ εὐπαθείας θεωρίᾳ
 τῶν τῆς φύσεως ἑνασκούμενοι μεταδιώκουσι.
177 Ταῦτα περὶ τῆς ἐβδόμης διαταξάμενος ταῖς νομηγίαις φησὶ δεῖν
 θύειν ὀλόκαυτα δέκα τὰ σύμπαντα· μόσχους δύο, κριὸν ἕνα, ἀμνοὺς
 ἑπτὰ. ἐπειδὴ γὰρ ὁ μὴν τέλειος, ἐν ᾧ σελήνη τὸν ἑαυτῆς κύκλον
178 περατοῦται, τέλειον ἀριθμὸν ζῶν ἡξίωσεν ἱεουργεῖσθαι. ἡ δεκάς δὲ
 παντελής ἀριθμὸς, ὃν εὖ μάλα διένειμεν εἰς τὰ λεχθέντα, τοὺς μὲν
 δύο μόσχους, ἐπειδὴ δύο κινήσεις εἰσὶ σελήνης ἀεὶ διαυλοδρομούσης,
 ἡ μὲν κατ' αὐξήσιν ἄχρι πλησιφαοῦς, ἡ δὲ κατὰ μείωσιν ἄχρι συνόδου,
 τὸν δ' ἕνα κριόν, ἐπειδὴ λόγος εἷς ἐστι, καθ' ὃν αὐξεται τε καὶ μειοῦται
 τοῖς ἴσοις διαστήμασι καὶ φωτιζομένη καὶ ἐπιλείπουσα, τοὺς δὲ ἑπτὰ
 ἀμνοὺς, ὅτι καθ' ἐβδομάδας ἐπιδέχεται τοὺς τελείους σχηματισμούς,
 πρώτη μὲν ἐβδομάδι τῇ ἀπὸ συνόδου τὸν διχότομον, δευτέρα δὲ τὸν
 πλησιφαῆ, καὶ ὅταν ἀνακάμπτη πάλιν, εἰς διχότομον τὸ πρῶτον, ἔπειτ'
179 εἰς σύνοδον ἀπολήγει. μετὰ δὲ τῶν ἱερείων σεμίδαλιν ἀναδεδευμένην
 ἐλαίῳ προσφέρειν καὶ οἶνον εἰς σπονδὰς μέτροις <ῶρισμέν>οις διετάξατο,

διότι καὶ ταῦτα σελήνης περιόδοις κατὰ τὰς ἑτησίους ὥρας τελεσφο-
ρεῖται διαφερόντως τοὺς καρποὺς πεπαινούσης, σῖτος δὲ καὶ οἶνος καὶ
ἔλαιον, βιωφελέσταται οὐσίαι καὶ πρὸς χρῆσιν ἀνθρώποις ἀναγκαιόταται,
πάσαις εἰκότως θυσίαις συγκαθιερῶνται.

180 Τῆ δ' ἱερομηνία διττὰ θύματα προσάγεται προσηκόντως, ἑπεὶ καὶ
διττὸς ὁ περὶ αὐτῆς λόγος, ὁ μὲν ὡς νομηνιας, ὁ δὲ ὡς ἱερομηνίας.
ἢ μὲν οὖν νομηνια, τὰ ἴσα ταῖς ἄλλαις ἱεουργεῖσθαι διείρηται, ἢ δὲ
καὶ ἱερομηνία, διπλασιάζεται τὰ δῶρα, δίχα τῶν μόσχων· εἷς γὰρ
ἀντὶ δυεῖν προσάγεται, τοῦ βραβευτοῦ δικαιοῦσαντος ἀδιαιρέτω φύσει
μονάδος πρὸ διαιρητῆς δυάδος χρήσασθαι ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐνιαυτοῦ.

181 Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ καιρῷ-πρῶτον δὲ καιρὸν τὴν ἑαρινὴν ὥραν
καὶ ἰσημερινὴν καλεῖ-προστάξας ἑπτὰ ἡμέρας ἑορτὴν ἄγειν τὴν ἐπι-
καλουμένην τῶν ἀζύμων ἰσοτίμους ἀπέφηνε πάσας ἐν ταῖς ἱεουργίαις·
δέκα γὰρ ὅσα καὶ ταῖς νομηνιαῖς θύειν καθ' ἑκάστην κελεύει, τὰ σύμ-
182 παντα ὀλόκαυτα, δίχα τῶν περὶ πλημμείας, ἀριθμὸν ἑβδομήκοντα. τὸν
γὰρ αὐτὸν ἔχειν ὡς λόγον πρὸς μῆνα νομηνιαν ὃν πρὸς ἰσημερινὴν
ἑβδόμῳ μηνὶ γινομένην τὰς ἑπτὰ τῆς ἑορτῆς ἡμέρας, ἵν' ἀποφῆνη καὶ
τὴν ἀρχὴν ἑκάστου μηνὸς ἱερὰν καὶ ἀθρόων τῶν ἑπτὰ τὰς ἰσαρίθμους
ταῖς νομηνιαῖς ἡμέρας.

183 Μεσοῦντος δὲ ἔαρος ἄμητος ἐνίσταται, καθ' ὃν καιρὸν χαριστήρια
μὲν ἀνάγεται τῷ θεῷ τῆς πεδιάδος ἐπὶ τῷ πλήρη τὸν καρπὸν ἐννοχένοι
καὶ τὰ θέρη συγκομίζεσθαι, δημοτελεστάτη δ' ἄγεται ἑορτὴ προσαγο-
ρευομένη πρωτογεννημάτων ἐτύμως ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος, ἑπειδὴ τῶν

184 γεννημάτων τὰ πρῶτα, αἱ ἀπαρχαί, τότε καθιερῶνται. προστέτακται
δ' ἀνάγειν θυσίας μόσχους δύο, κριὸν ἓνα καὶ ἑπτὰ ἀμνοὺς, ταῦτα μὲν
δέκα ἱερεῖα ὀλόκαυτα, δύο δ' ἀμνοὺς εἰς βρῶσιν ἱερέων, οὓς ἐπικαλεῖ
σωτηρίου διὰ τὸ τὰς τροφὰς ἀνθρώποις ἐκ πολλῶν καὶ παντοδαπῶν
διασεσῶσθαι· φθοραὶ γὰρ εἰώθασι καταλαμβάνειν, αἱ μὲν ἐπομβρίας,
αἱ δ' αὖχμοῖς, αἱ δ' ἄλλαις ἀμυθήτοις νεωτεροποιίαις, αἱ δ' αὖ χειρο-
ποιήτοι κατ' ἐφόδους ἐχθρῶν τὴν τῶν πέλας γῆν δηοῦν ἐπιχειρούντων.

185 εἰκότως οὖν τὰ σῶστρα τῷ πάσας ἀποσκεδάσαντι τὰς ἐπιβουλάς ἀνάγεται
χαριστήρια καὶ ἀνάγεται ἄρτοις, οὓς προσενεγκόντες τῷ βωμῷ καὶ ἄνω
πρὸς οὐρανὸν ἀνατείναντες ἐπιδιανέμουσι τοῖς ἱερεῦσι μετὰ τῶν κρεῶν
τῆς τοῦ σωτηρίου θυσίας εἰς ἱεροπρεπεστάτην εὐωχίαν.

186 Ὅταν δ' ὁ τρίτος ἐνστῆ καιρὸς ἐν τῷ ἑβδόμῳ μηνὶ κατ' ἰσημερινὴν
μετοπωρινὴν, ἐν ἀρχῇ μὲν ἱερομηνία ἄγεται προσαγορευομένη σαλπίγγων,
περὶ ἧς ἐλέχθη πρότερον, δεκάτη δ' ἡ νηστεία, περὶ ἣν ἐσπουδάκασιν
οὐ μόνον οἷς ζῆλος εὐσεβείας καὶ ὀσιότητος, ἀλλὰ καὶ οἷς κατὰ τὸν
ἄλλον βίον εὐαγὲς οὐδὲν δρᾶται· πάντες γὰρ ἠττώμενοι τοῦ περὶ αὐτὴν
ἱεροπρεποῦς τεθήπασιν καὶ οἱ χεῖρους τοῖς βελτίοσι τότε γοῦν εἰς ἐγκρά-

187 τειαν καὶ ἀρετὴν ἀμιλλῶνται. διττοὺς δ' ἔχει λόγους τὸ ἀξίωμα τῆς
ἡμέρας, τοὺς μὲν ὡς ἑορτῆς, τοὺς δὲ ὡς καθάρσεως καὶ φυγῆς ἀμαρ-
τημάτων, ἐφ' οἷς ἀμνηστία δέδοται χάρισι τοῦ ἴλεω θεοῦ μετάνοιαν

188 ἐν ἴσῳ τῷ μηδὲ ἀμαρτάνειν τετιμηκότος. τὰς μὲν οὖν ὡς ἑορτῆς
θυσίας ἰσαρίθμους ἀπέφηνε ταῖς τῶν ἱερομηνιῶν, μόσχον καὶ κριὸν καὶ

ἑπτὰ ἄρνας, ἀνακερασάμενος μονάδα ἑβδομάδι καὶ πρὸς ἀρχὴν τὸ τέλος ἀπειθύνας-τέλος μὲν γὰρ ἔργων ἑβδομάς, ἀρχὴν δὲ μονὰς κεκλήρωται-, τὰς δ' ὡς καθάρσεως <τρει>ς· προστάττει γὰρ δύο χιμάρους ἀνάγειν καὶ κριόν, εἴτα φησι δεῖν τὸν μὲν ὀλοκαυτοῦν, διακληροῦν δὲ τοὺς χιμάρους, καὶ τὸν μὲν λαχόντα τῷ θεῷ θύειν, τὸν δ' ἕτερον εἰς ἀτριβὴ καὶ ἄβατον ἑρημίαν ἐκπέμπειν ἐφ' ἑαυτῷ κομίζοντα τὰς ὑπὲρ τῶν πλημμελησάντων ἀράς, οἱ μεταβολαῖς ταῖς πρὸς τὸ βέλτιον ἐκαθάρθησαν, εὐνομία καινῆ παλαιὰν ἀνομίαν ἐκνιψάμενοι.

189 Τῇ δὲ πεντεκαιδεκάτῃ τῆς πλησιφαοῦς σελήνης ἄγεται ἡ ἐπι-καλουμένη σκηνῶν ἑορτή, καθ' ἣν πλείους εἰσὶν αἱ χορηγίαι τῶν θυσιῶν καταθύονται γὰρ ἐφ' ἡμέρας ἑπτὰ μόσχοι μὲν ἑβδομήκοντα, κριοὶ δὲ τέσσαρες καὶ δέκα, ἄρνες δὲ δυοῖν δεόντων ἑκατόν, ἅπαντα ζῶα ὀλόκαυτα. προστέτακται δὲ καὶ τὴν ὀδόνην ἱεράν νομίζειν, περὶ ἧς ἀκριβωτέον, ὅταν σύμπας ὁ περὶ τῶν ἑορτῶν ἐξετάζῃται λόγος, ἐν ἣ προσάγεται ὅσα καὶ ἐν ταῖς ἱερομηνίαις.

190 Αἱ μὲν οὖν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους ἡ κυριώτερον εἰπεῖν ὑπὲρ παντὸς ἀνθρώπων γένους κοινὰ καὶ ὀλόκαυτοι θυσίαι κατ' ἐμὴν δύναμιν εἴρηται. ταῖς δ' ὀλοκαύτοις καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἑορτῆς παρέπεται χίμαρος, ὃς καλεῖται μὲν περὶ ἁμαρτίας, καταθύεται δὲ εἰς ἁμαρτημάτων ἄφεσιν,

191 οὗ τὰ κρέα τοῖς ἱερεῦσιν εἰς ἔδωδὸν ἀπονέμεται. τίς οὖν αἰτία; ἡ ὅτι ἑορτὴ καιρὸς ἐστὶν εὐφροσύνης, ἡ δ' ἀψευδῆς καὶ πρὸς ἀλήθειαν εὐφροσύνη φρόνησις ἐστὶν ἐνιδρυμένη ψυχῇ βεβαίως, φρόνησιν δ' ἀκλινη λαβεῖν οὐκ ἔνεστιν ἄνευ θεραπείας ἁμαρτημάτων καὶ παθῶν ἐκτομῆς; ἄτοπον γὰρ ἕκαστον μὲν τῶν ὀλοκαυτουμένων ἀσινές καὶ ἀβλαβές ἀνευρισκόμενον καθιεροῦσθαι, τὴν δὲ τοῦ θύοντος διάνοιαν μὴ οὐ κεκαθάρθαι πάντα τρόπον καὶ πεφαιδρύνθαι λουτροῖς καὶ περιρραντηρίοις χρησαμένην, ἅπερ ὁ τῆς φύσεως ὀρθὸς λόγος δι' ὑγιαινόντων καὶ ἀδιαφθόρων ὤτων

192 ψυχαῖς φιλοθέοις ἐπαντλεῖ. πρὸς δὲ τούτῳ κάκεῖνο δεόντως ἂν λέγοιτο αἱ ἑορτώδεις ἀνέσεις αὗται καὶ ἐκεχειρίαι μυρίας ἤδη πολλάκις ἁμαρτημάτων ὁδοὺς ἀνέτεμον· ἄκρατος γὰρ καὶ αἱ μετ' οἰνοφλυγίας ὀψοφαγίαι τὰς γαστροὺς ἀκορέστους ἐπιθυμίας ἐγείρουσαι προσαναφλέγουσι καὶ τὰς ὑπὸ γαστέρα, καὶ ῥέουσαι καὶ χεόμεναι πάντη φορὰν ἀμυθῆτων ἀπεργάζονται κακῶν τὸ τῆς ἑορτῆς ἀδεὲς ὀρμητήριον ἔχουσαι καὶ πρὸς τὸ

193 μηδὲν παθεῖν καταφυγῆν. ἅπερ συνιδῶν οὐκ ἐφῆκε κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις ἑορτάζειν, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ τῆς εὐφροσύνης καιρῷ πρῶτον μὲν ἐκέλευσεν ἀγνεύειν ἐπιστομίζοντας τὰς ἐφ' ἡδονὴν ὀρμάς, εἴτα εἰς τὸ ἱερὸν ἐπὶ μετουσίαν ὕμνων καὶ εὐχῶν καὶ θυσιῶν ἐκάλεσεν, ἵνα κακ τοῦ τόπου κακ τῶν ὀρωμένων καὶ λεγομένων διὰ τῶν κυριωτάτων αἰσθήσεων, ὄψεως καὶ ἀκοῆς, ἐγκρατείας ἅμα καὶ εὐσεβείας ἐρασθῶσιν, εἴτ' ἐπὶ πᾶσιν ὑπέμνησε τοῦ μὴ ἁμαρτάνειν διὰ τῆς θυσίας τοῦ περὶ ἁμαρτίας· ὁ γὰρ ἀμνηστίαν ἐφ' οἷς ἡμαρτεν αἰτούμενος οὐχ οὕτως ἐστὶ κακοδαίμων, ὥστ' ἐν ᾧ χρόνῳ παλαιῶν ἀδικημάτων αἰτεῖται λύσιν ἕτερα καινοτομεῖν.

194 Τοσαῦτα περὶ τούτων διαλεχθεὶς ἄρχεται διαιρεῖν τὰ τῶν θυσιῶν γένη καὶ τέμνων εἰς εἶδη τρία τὰ ἀνωτάτω τὸ μὲν ὀλόκαυτον καλεῖ,

τὸ δὲ σωτήριον, τὸ δὲ περὶ ἁμαρτίας· εἴθ' ἕκαστον τοῖς ἀρμόττουσιν ἐπι-
195 κοσμεῖ τοῦ πρέποντος ἅμα καὶ εὐαγοῦς οὐ μετρίως στοχασάμενος.

παγκάλῃ

δὲ καὶ προσφυστάτη τοῖς πράγμασιν ἢ διαίρεσις ἀκολουθίαν ἔχουσα
καὶ εἰρμόν· εἰ γὰρ βούλοιτό τις ἐξετάζειν ἀκριβῶς τὰς αἰτίας, ὧν ἕνεκα
τοῖς πρώτοις ἔδοξεν ἀνθρώποις ἐπὶ τὰς διὰ θυσιῶν εὐχαριστίας ὁμοῦ
καὶ λιτὰς ἐλθεῖν, εὕρησει δύο τὰς ἀνωτάτω· μίαν μὲν τὴν πρὸς θεὸν
τιμὴν, τὴν ἀνευ τινὸς ἑτέρου δι' αὐτὸν μόνον γινομένην ὡς ἀναγκαῖον

<κα>ὶ καλὸν, ἑτέραν δὲ τὴν τῶν θυόντων προηγουμένην ὠφέλειαν·

διττὴ δ' ἐστίν, ἢ μὲν ἐπὶ μετουσίᾳ ἀγαθῶν, ἢ δὲ ἐπὶ κακῶν ἀπαλλαγῆ.

196 τῇ μὲν οὖν κατὰ θεὸν καὶ δι' αὐτὸν μόνον γινομένη προσήκουσαν ὁ
νόμος ἀπένειμε θυσίαν τὴν ὀλόκαυτον, ὀλοκλήρῳ καὶ παντελεῖ μηδὲν
ἐπιφερομένη τῆς θνητῆς φιλαυτίας ὀλόκληρον καὶ παντελεῖ τὴν δὲ
χάριν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ διαίρεσιν ἐπεδέχετο ἡ δόξα, καὶ αὐτὸς διεῖλε,
κατὰ μὲν τὴν μετουσίαν τῶν ἀγαθῶν ὀρίσας θυσίαν ἣν ὠνόμασε
σωτήριον, τῇ δὲ φυγῇ τῶν κακῶν ἀπονείμας τὴν περὶ ἁμαρτίας.

197 ὡς τρεῖς εἶναι δεόντως ἐπὶ τρισί, τὴν μὲν ὀλόκαυτον δι' αὐτὸν μόνον
τὸν | θεόν, ὃν καλὸν τιμᾶσθαι, μὴ δι' ἕτερον, τὰς δ' ἄλλας δι' ἡμᾶς,
τὴν μὲν σωτήριον ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ βελτιώσει τῶν ἀνθρωπίνων πραγ-
μάτων, τὴν δὲ περὶ ἁμαρτίας ἐπὶ θεραπείᾳ ὧν ἐπλημμέλῃσεν ἡ ψυχὴ.

198 Λεκτέον δὲ περὶ ἑκάστης τὰ νομοθετηθέντα τὴν ἀρχὴν
ποιησαμένους ἀπὸ τῆς ἀρίστης· ἀρίστη δ' ἐστὶν ἡ ὀλόκαυτος. ἔστω

δὴ, φησί, πρῶτον μὲν τὸ ἱερεῖον ἄρρεν, ἐκ τῶν πρὸς τὰς θυσίας
ἀριστίνδην ζώων ἐπικριθέντων, μόσχος ἢ ἀμνὸς ἢ ἔριφος· ἔπειτα δ'
ἀπονιψάμενος ὁ προσάγων τὰς χεῖρας ἐπιφερέτω τῇ τοῦ ἱερέου κεφαλῇ·

199 καὶ μετὰ ταῦτα λαβὼν τις τῶν ἱερέων καταθυέτω καὶ φιάλην ἕτερος
ὑποσχὼν καὶ δεξάμενος τοῦ αἵματος ἐν κύκλῳ περιωὼν τὸν βωμὸν
ἐπιρραίνετω, καὶ τὸ ἱερεῖον ἀποδαρὲν εἰς ὀλόκληρα μέλη διανεμέσθω,
κοιλίας ἀποπλυνομένης καὶ ποδῶν· εἶτα σύμπαν τῷ ἱερῷ πυρὶ τοῦ
βωμοῦ παραδιδόσθω, γεγονός καὶ ἐξ ἑνὸς πολλὰ καὶ ἐκ πολλῶν ἓν.

200 ταῦτα μὲν ἡ ῥητὴ πρόσταξις περιέχει. μηνύεται δὲ καὶ νοῦς ἕτερος
αἰνιγματώδη λόγον ἔχων τὸν διὰ συμβόλων· σύμβολα δ' ἐστὶ τὰ λεχθέντα
φανερὰ ἀδήλων καὶ ἀφανῶν. ἄρρεν εὐθὺς τὸ ὀλόκαυτον ἱερεῖον,

ἐπειδὴ τοῦ θῆλεος καὶ τελειότερον καὶ ἡγεμονικώτερον καὶ συγγενέστερον
αἰτίῳ δραστηκῶ· τὸ γὰρ θῆλυ ἀτελές, ὑπήκοον, ἐν τῷ πάσχειν μᾶλλον

201 ἢ ποιεῖν ἐξεταζόμενον. δυοῖν δ' ὄντων, ἐξ ὧν ἡ ἡμετέρα ψυχὴ συνέστη,
λογικῷ τε καὶ ἀλόγῳ, τὸ μὲν λογικὸν τῆς ἄρρενος γενεᾶς ἐστίν, ὅπερ
νοῦς καὶ λογισμὸς κεκλήρωται, τὸ δ' ἄλογον τῆς πρὸς γυναικῶν, ὅπερ
ἔλαχεν αἰσθησις. νοῦς δὲ αἰσθήσεως, ὡς ἀνὴρ γυναικός, καθ' ὅλον
γένος ἀμείνων, ὃς ἄμωμος ὢν καὶ καθαρθεὶς καθάρσει ταῖς ἀρετῆς
τελείας αὐτός ἐστίν ἢ εὐαγεστάτη θυσία καὶ ὅλη δι' ὅλων εὐάρεστος

202 θεῶ. τὰς δὲ ἐπιτιθεμένας τῇ τοῦ ζώου κεφαλῇ χεῖρας δεῖγμα σαφέ-
στατον εἶναι συμβέβηκε πράξεων ἀνυπαιτίων καὶ βίου μηδὲν ἐπιφερο-
μένου τῶν εἰς κατηγορίαν ἀλλὰ τοῖς τῆς φύσεως νόμοις καὶ θεσμοῖς

203 συνάδοντος. βούλεται γὰρ τοῦ θυόντος πρῶτον μὲν τὸν νοῦν ὠσιῶσθαι

γνώμαις ἀγαθαῖς καὶ συμφερούσαις ἐνασκούμενον, ἔπειτα δὲ τὸν βίον
 ἐξ ἀρίστων συνεστάναι πράξεων, ὡς ἅμα τῇ τῶν χειρῶν ἐπιθέσει δύνα-
 σθαί τινα παρρησιασάμενον ἐκ καθαροῦ τοῦ συνειδότος τοιαῦτα εἰπεῖν·
204 αἱ χεῖρες αὗται οὔτε δῶρον ἐπ' ἀδίκους ἔλαβον οὔτε τὰς ἐξ ἀρπαγῆς
 καὶ πλεονεξίας διανομὰς οὔτε αἵματος | ἀθώου προσήψαντο, οὐ πῆρωσιν,
 οὐχ ὕβριν, οὐ τραῦμα, οὐ βίαν ἐξεργάσαντο, οὐκ ἄλλο τὸ παράπαν
 οὐδὲν τῶν κατηγορίαν καὶ ψόγον ἐχόντων ὑπῆρέτησαν, ἀλλ' ὑποδιάκονοι
 πάντων ἐγένοντο τῶν καλῶν καὶ συμφερόντων, ἀ παρὰ σοφία καὶ νόμοις
205 καὶ σοφοῖς καὶ νομίμοις ἀνδράσι τετίμηται. τὸ δ' αἷμα κύκλω
 προσχεῖται τῷ βωμῷ, διότι κύκλος σχημάτων <τ>ὸ τελειότατον καὶ ὑπὲρ
 τοῦ μέρος μηδὲν ἔρημον καὶ κενὸν ἀπολειφθῆναι ψυχικῆς σπονδῆς·
 ψυχῆς γὰρ κυρίως εἰπεῖν ἐστὶ σπονδὴ τὸ αἷμα. συμβολικῶς οὖν ἀνα-
 διδάσκει τὴν διάνοιαν ὅλην δι' ὅλων ἐν κύκλω χορεύουσιν ἐν πάσαις
 ἰδέαις λόγων καὶ βουλευμάτων καὶ ἔργων ἐπιδείκνυσθαι τὴν πρὸς τὸν
206 θεὸν ἀρέσκειαν. ἀποπλύνεσθαι δὲ κοιλίαν καὶ πόδας διεύρηται, πάνυ
 συμβολικῶς· διὰ μὲν γὰρ τῆς κοιλίας αἰνίττεται τὴν ἐπιθυμίαν, ἣν
 ἐκνίπτεσθαι συμφέρον κηλίδων καὶ μiasμάτων καὶ μέθης καὶ παροινίας
 μεστήν, κακὸν βλαβερώτατον ἐπὶ λύμη τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων συγ-
207 κροτούμενόν τε καὶ συνασκούμενον· διὰ δὲ τοῦ τοῦς πόδας ἀπολούεσθαι
 τὸ μηκέτι βαίνειν ἐπὶ γῆς, ἀλλ' αἰθεροβατεῖν· ἡ γὰρ τοῦ φιλοθέου
 ψυχῆ πρὸς ἀλήθειαν ἀπὸ γῆς ἄνω πρὸς οὐρανὸν πηδᾶ καὶ πτερωθεῖσα
 μετεωροπολεῖ συντάττεσθαι γλιχομένη καὶ συγχορεύειν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ
 καὶ τῇ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἱερωτάτῃ καὶ παναρμονίῳ στρατιᾷ, ταξιαρ-
 χῶντος καὶ ἡγεμονεύοντος τοῦ θεοῦ τοῦ τὴν ἀνανταγώνιστον καὶ ἀν-
208 αφαίρετον βασιλείαν ἔχοντος, δι' ἧς ἐνδίκως ἕκαστα πρυτανεύεται. ἡ δὲ
 εἰς μέλη τοῦ ζώου διανομὴ δηλοῖ, ἥτοι ὡς ἐν τὰ πάντα ἢ ὅτι ἐξ ἐνός
 τε καὶ εἰς ἓν, ὅπερ οἱ μὲν κόρον καὶ χρησιμοσύνην ἐκάλεσαν, οἱ δ'
 ἐκπύρωσιν καὶ διακόσμησιν, ἐκπύρωσιν μὲν κατὰ τὴν τοῦ θερμοῦ
 δυναστείαν τῶν ἄλλων ἐπικρατήσαντος, διακόσμησιν δὲ κατὰ τὴν τῶν
209 τεττάρων στοιχείων ἰσονομίαν, ἣν ἀντιδιδόασιν ἀλλήλοις. ἐμοὶ δὲ
 εὐθυβολώτερον σκοπούμεν δοκεῖ τοῦτο δηλοῦσθαι· ἡ τιμῶσα ψυχὴ
 τὸ δὴν δι' αὐτὸ τὸ δὴν ὀφείλει μὴ ἀλόγως μὴδ' ἀνεπιστημόνως ἀλλὰ
 σὺν ἐπιστήμῃ καὶ λόγῳ τιμᾶν. ὁ δὲ περὶ αὐτοῦ λόγος τομὴν ἐπι-
 δέχεται καὶ διαίρεσιν καθ' ἕκαστην τῶν θείων δυνάμεων καὶ ἀρετῶν·
 ὁ γὰρ θεὸς ἀγαθὸς τέ ἐστὶ καὶ ποιητὴς καὶ γεννητὴς τῶν ὅλων καὶ
 προνοητικὸς ὧν ἐγέννησε, σωτὴρ τε καὶ εὐεργέτης, μακαριότητος καὶ
 πάσης εὐδαιμονίας ἀνάπλεως· ὧν ἕκαστον καὶ καθ' αὐτὸ ἰδίᾳ σεμνὸν
210 καὶ ἐπαινετὸν καὶ μετὰ τῶν ὁμογενῶν ἐξεταζόμενον. ἔχει δὲ καὶ τὰ
 ἄλλα ταύτη· ὅταν | βουλευθῆς, ὧ διάνοια, εὐχαριστήσαι περὶ γενέσεως
 κόσμου θεῷ, καὶ περὶ τοῦ ὅλου ποιῶ τὴν εὐχαριστίαν καὶ περὶ τῶν
 ὀλοσχερεστάτων αὐτοῦ μερῶν ὡς ἂν ζώου τελειοτάτου μελῶν, οἷον
 οὐρανοῦ λέγω καὶ ἡλίου καὶ σελήνης, πλανήτων καὶ ἀπλανῶν ἀστέρων,
 εἶτα γῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ζώων καὶ φυτῶν, εἶτα πελαγῶν καὶ ποταμῶν
 αὐθιγενῶν τε καὶ χειμάρρων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς, ἔπειτα ἀέρος καὶ
 τῶν κατ' αὐτὸν μεταβολῶν· χειμῶν γὰρ καὶ θέρος, ἕαρ τε καὶ μετό-

πωρον, αἱ ἐτήσιοι καὶ βιωφελέσταται ὥραι, παθήματα ἀέρος γέγονασιν
211 ἐπὶ σωτηρία τῶν μετὰ σελήνην τρεπομένου. καὶ ἄρα ποτὲ περὶ
 ἀνθρώπων εὐχαριστίας, μὴ μόνον περὶ τοῦ γένους ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν
 εἰδῶν καὶ ἀναγκαιοτάτων μερῶν εὐχαρίσται, ἀνδρῶν, γυναικῶν, Ἑλλήνων,
 βαρβάρων, τῶν ἐν ἡπείροις, τῶν τὰς νήσους εἰληχότων· καὶ περὶ ἑνὸς
 ἀνδρός, τέμε τῷ λόγῳ τὴν εὐχαριστίαν, μὴ εἰς τὰ λεπτότατα μέχρι
 τῶν ἐσχάτων, ἀλλὰ εἰς τὰ συνεκτικώτατα, σῶμα καὶ ψυχὴν τὸ πρῶτον,
 ἐξ ὧν συνέστηκεν, εἶτα εἰς λόγον καὶ νοῦν καὶ αἴσθησιν· οὐ γὰρ ἂν
 γένοιτο ἀναξία θεοῦ ἀκοῆς καὶ ἡ ὑπὲρ ἑκάστου τούτων εὐχαριστία
 καθ' αὐτήν.

212 Ἀπόχρη τοσαῦτα περὶ τῆς ὀλοκαύτου θυσίας λελέχθαι. τὴν
 δὲ τοῦ σωτηρίου λεγομένην ἐξῆς ἐπισκεπτέον. ἐπὶ ταύτης ἀδιαφορεῖ,
 ἂν τε ἄρρεν ἢ τὸ ἱερεῖον ἂν τε καὶ θῆλυ. σφαγέντος δὲ τρία ταῦτα
 ὑπεξαιρεῖται τῷ βωμῷ, τὸ στέαρ καὶ λοβὸς ἥπατος καὶ νεφροὶ δύο· τὰ
213 δ' ἄλλα τῷ καταθύσαντι εὐωχία. διὰ τί δὲ τὰ μέρη ταῦτα τῶν ἐντο-
 σθηδίων καθιερῶνται, μετὰ ἀκριβείας ἐπισκεπτέον ἑκεῖνο μὴ παρελθόντας·
 διαλογιζόμενος ἐν ἑμαυτῷ πολλάκις ταῦτα καὶ διερευνώμενος ἐπηπόρησα,
 τί δήποτε λοβὸν μὲν ἥπατος καὶ νεφροὺς καὶ στέαρ ἀπαρχὰς τῶν κατα-
 θυομένων ζώων ὑπεξείλετο ὁ νόμος, οὔτε δὲ καρδίαν οὔτε ἐγκέφαλον,
214 τοῦ ἡγεμονικοῦ τῷ ἑτέρῳ τούτων ἐνδιδαιτωμένου. τὸ δ' αὐτὸ νομίζω
 καὶ ἄλλους οὐκ ὀλίγους τῶν διανοίᾳ μᾶλλον ἢ ὀφθαλμοῖς ταῖς ἱεραῖς
 γραφαῖς ἐντυγχανόντων ἐπιζητήσιν· ἂν μὲν οὖν ἐπισκεψάμενοι πιθια-
 νωτέραν αἰτίαν εὕρωσιν, ἑαυτοὺς τε καὶ ἡμᾶς ὠφελήσουσιν· εἰ δὲ μή,
 τὴν ἐπινοηθεῖσαν ὑφ' ἡμῶν ἐπικρινάτωσαν, εἰ δόκιμος. ἔστι δὲ ἦδε·
 τὸ ἡγεμονικὸν μόνον τῶν ἐν ἡμῖν ἀφροσύνην καὶ ἀδικίαν καὶ δειλίαν
 καὶ τὰς ἄλλας κακίας δέχεται τε καὶ χωρεῖ· τούτου δὲ οἶκος τὸ ἕτερον
215 τῶν λεχθέντων ἐστίν, | ἐγκέφαλος ἢ καρδία. ἐδικαίωσεν οὖν ὁ ἱερός
 λόγος τῷ τοῦ θεοῦ βωμῷ, δι' οὗ πάντων ἀμαρτημάτων καὶ παρανομη-
 μάτων ἀπολύσεις γίνονται καὶ παντελεῖς ἀφέσεις, μὴ προσφέρειν ἀγγεῖον,
 ἐν ᾧ ποτε φωλεύσας ὁ νοῦς ἐπὶ τὴν ἀδικίαν καὶ ἀσεβείαν ἀνοδίαν
 ἐχώρησεν ἐκτραπόμενος τὴν ἐπ' ἀρετὴν καὶ καλοκάγαθίαν ἄγουσαν
 ὁδόν· εὐήθες γὰρ τὰς θυσίας ὑπόμνησιν ἀμαρτημάτων ἀλλὰ μὴ λήθην
 αὐτῶν κατασκευάζειν. τοῦτ' αἴτιον εἶναί μοι δοκεῖ τοῦ μηδέτερον τῶν
216 ἡγεμονίαν ἔχόντων, ἐγκέφαλον ἢ καρδίαν, προσφέρεσθαι. ἀ δὲ διεί-
 ρηται, λόγον ἔχει προσήκοντα· τὸ μὲν στέαρ, ὅτι καὶ πιότατον καὶ τῶν
 σπλάγχχνων φυλακτήριον-ἐπαμπίσχει γὰρ αὐτὰ καὶ παίνει καὶ τῇ μαλα-
 κότητι τῆς ἐπαφῆς ὠφελεῖ-, οἱ δὲ νεφροὶ διὰ τοὺς παραστάτας καὶ
 τὰ γεννητικά, οἷς παροικούντες ἀγαθῶν τρόπον γειτόνων βοηθοῦσι καὶ
 συμπράττουσιν, ὅπως ὁ τῆς φύσεως σπόρος εὐδοῇ, μηδενὸς τῶν πλησίον
 ἐμποδίζοντος-αὐτοὶ μὲν γὰρ αἱμοειδεῖς εἰσι δεξαμεναί, οἷς ἢ τῶν
 περιττωμάτων ὑγρὰ κάθαρσις ἀποκρίνεται, οἱ δὲ παραστάται πλησίον,
 δι' ὧν ἄρδεται ὁ σπόρος-, λοβὸς δ' ἥπατος τοῦ κυριωτάτου τῶν
 σπλάγχχνων ἐστὶν ἀπαρχή, δι' οὗ τὴν τροφήν ἐξαιματοῦσθαι συμβέβηκε
 καὶ ἐποχετευομένην τῇ καρδίᾳ φέρεσθαι διὰ φλεβῶν εἰς τὴν τοῦ ὅλου
217 σώματος διαμονήν. στόμαχος μὲν γὰρ παρακείμενος τῇ καταπόσει τὴν

ὑπὸ τῶν ὀδόντων τμηθεῖσαν πρότερον καὶ λεανθεῖσαν αὖθις τροφήν ὑποδέχεται καὶ προκατεργάζεται κοιλία· κοιλία δὲ παρὰ στομάχου λαμβάνουσα τὴν δευτέραν ὑπηρεσίαν ἐπιτελεῖ, πρὸς ἣν ὑπὸ φύσεως ἐτάχθη, χύλωσιν ἀπεργαζομένη τῆς τροφῆς· αὐλοὶ δὲ δύο τῆς κοιλίας σωληνοειδεῖς ἐκπεφύκασιν εἰς ἥπαρ ἐπαντλοῦντες ταῖς διαπεφυκυίαις ἐν αὐτῷ **218** δεξαμεναῖς. ἔχει δὲ διττὴν δύναμιν ἥπαρ, διακριτικὴν τε καὶ τὴν πρὸς ἐξαιμάτωσιν· ἡ μὲν οὖν διακριτικὴ πᾶν ὅσον ἀτέραμνον καὶ δυσκατέρ- γαστον εἰς τὸ παρακείμενον χολῆς ἀγγεῖον ἀποκρίνει, ἡ δ' ἑτέρα τὸ καθαρὸν καὶ διηθημένον τῷ περὶ αὐτὴν φλογμῷ τρέπει μὲν εἰς αἷμα ζωτικώτατον, ἀναθλίβει δ' εἰς καρδίαν, ἀφ' ἧς ὡς ἐλέχθη ταῖς φλεβῖν ἐποχετευόμενον διὰ παντὸς εἰλεῖται τοῦ σώματος γινόμενον αὐτῷ τροφή. **219** πρόσεστι δὲ κάκεινο τοῖς εἰρημένοις· τὴν τοῦ ἥπατος φύσιν μετέωρον καὶ λειοτάτην οὖσαν [κα]ῖ διὰ λειότητα φανοτάτου κατόπτρου λόγον ἔχειν συμβέβηκεν, ἵν' ἐπειδὴ τῶν ἡμερινῶν φροντίδων ἀναχωρήσας ὁ νοῦς, ὑπνω μὲν παρειμένου τοῦ σώματος, μηδεμιᾶς δὲ τῶν αἰσθήσεων | ἴσταμένης ἐμποδῶν, ἀνακυκλεῖν αὐτὸν ἄρξῃται καὶ τὰ νοήματα καθαρῶς ἐφ' αὐτοῦ σκοπεῖν, οἷα εἰς κάτοπτρον ἀποβλέπων τὸ ἥπαρ ἕκαστα εἰλικρινῶς καταθεῖται τῶν νοητῶν καὶ περιβλεπόμενος ἐν κύκλῳ τὰ εἶδωλα, μὴ τι πρόσεστιν αἴσχος, [ἴν]α τὸ μὲν φύγη, τὸ δ' ἐναντίον ἔλῃται, καὶ πάσαις ταῖς φαντασίαις εὐαρεστήσας προφητεῦ διὰ τῶν ὀνείρων τὰ μέλλοντα.

220 Δυσὶ δὲ μόνας ἡμέρας ἐπιτρέπει τὴν χρῆσιν τῆς τοῦ σωτηρίου θυσίας ποιεῖσθαι μηδὲν εἰς τὴν τρίτην ἀπολείποντας, πολλῶν χάριν· ἐνὸς μὲν ὅτι τὰ τῆς ἱεραῆς τραπέζης πάντα καιρίως δεῖ προσφέρεισθαι σπουδῆν ποιουμένους, ὡς μὴ μεταβάλλῃ μήκει χρόνου· κρεῶν **221** δὲ ἑώλων εὐσηπτος ἡ φύσις, κὰν ἡδύσμασι παραρτυθῇ. ἑτέρου δ' ὅτι τὰς θυσίας ἀταμιεύτους εἶναι προσήκει καὶ πᾶσιν εἰς μέσον προκεῖσθαι τοῖς δεομένοις· εἰσὶ γὰρ οὐκέτι τοῦ τεθυκότος, ἀλλ' ὧ τέθυται τὸ ἱερεῖον, ὃς εὐεργέτης καὶ φιλόδωρος ὢν κοινωνὸν ἀπέφηνε τοῦ βωμοῦ καὶ ὁμοτράπεζον τὸ συμπόσιον τῶν τὴν θυσίαν ἐπιτελούντων, οἷς παραγγέλλει μὴ νομίζειν ἐστιᾶν· ἐπίτροποι γὰρ εὐωχίας εἰσὶν, οὐχ ἐστιάτορες, ὁ δ' ἐστιάτωρ ἐστὶν οὗ συμβέβηκεν εἶναι καὶ τὴν παρασκευὴν, ἣν οὐ θέμις ἀποκρύπτειν φειδωλίαν, ἀνελεύθερον κακίαν, φιλανθρωπίας, **222** ἀρετῆς εὐγενούς, προκρίνοντας. τελευταίου δ' ὅτι τὴν τοῦ σωτηρίου θυσίαν ὑπὲρ δυεῖν προσάγεσθαι συμβέβηκε, ψυχῆς τε καὶ σώματος, ὢν ἑκατέρῳ μίαν ἡμέραν ἀπένειμεν εἰς εὐωχίαν τῶν κρεῶν· ἥρμωτε γὰρ ἰσάριθμον χρόνον ὀρισθῆναι τοῖς πεφυκόσι σφύζεσθαι τῶν ἐν ἡμῖν, ὡς τῇ μὲν προτεραίᾳ λαμβάνειν ἅμα τῇ βρώσει τῆς ψυχικῆς σωτηρίας **223** ὑπόμνησιν, τῇ δ' ὑστεραίᾳ τῆς κατὰ τὸ σῶμα ὑγείας. ἐπεὶ δὲ τρίτον οὐδὲν ἦν ὁ κυρίως πέφυκε σωτηρίαν ἐνδέχεσθαι, τὴν εἰς τὴν τρίτην ἡμέραν χρῆσιν ἀνα κράτος ἀπηγόρευσε προστάξας, εἰ καὶ τύχοι τι κατ' ἄγνοιαν ἢ λήθην ἀπολειφθῆν, εὐθύς ἀναλίσκεσθαι πυρί. τὸν δὲ γευσάμενον αὐτὸ μόνον ἔνοχον ἀποφαίνει καὶ φησιν αὐτῷ· τεθυκέναι νομίζων, ὧ καταγέλαστε, οὐ τέθυκας· οὐ προσηκάμην ἀθύτων, ἀνιέρων, βεβήλων, ἀκαθάρτων, ὢν ἡψηκας κρεῶν, ὧ γατρίμαργε, θυσιῶν οὐδ'

ὄναρ ἐψησθημένος.

224 Τῆς δὲ τοῦ σωτηρίου θυσίας ἐν εἴδει περιλαμβάνεται ἡ λεγομένη τῆς αἰνέσεως, ἥτις λόγον ἔχει τοιόνδε· ὁ μηδενὶ τὸ παράπαν ἀβουλήτῳ περιπεσών, μήτε κατὰ σῶμα μήτε κατὰ τὰ ἑκτός, ἀλλ' ἀπολέμῳ καὶ εἰρηνικῷ βίῳ χρώμενος ἐν εὐπαθείαις τε καὶ εὐτυχίαις ἐξεταζόμενος, ἀπήμων καὶ ἄπταιστος ὢν καὶ τὸ μακρὸν τοῦ βίου πέλαγος εὐθύνων ἐν εὐδία καὶ γαλήνῃ πραγμάτων, ἐπιπνεύσης αἰεὶ κατ' οἰάκων εὐπραγίας, | ἀναγκαιῶς ὀφείλει τὸν κυβερνήτην θεὸν καὶ ἄνοσον μὲν σωτηρίαν ἀζημίους δ' ὠφελείας καὶ συνόλως ἀμιγῆ κακῶν τὰ ἀγαθὰ δωρούμενον ὕμνοις τε καὶ εὐδαιμονισμοῖς καὶ εὐχαῖς θυσίαις τε καὶ ταῖς ἄλλαις εὐχαριστίαις εὐαγῶς ἀμείβεσθαι· ἃ δὴ πάντα ἀθρόα συλ-

225 λήβδην ἐν ὄνομα τὸ αἰνέσεως ἔλαχε. ταύτην τὴν θυσίαν οὐχ ὥσπερ τὴν προτέραν τοῦ σωτηρίου δυσὶν ἡμέρας ἀναλίσκεσθαι προστάττει, μιᾷ δ' αὐτὸ μόνον, ἵν' οἱ ἐπιτυχόντες ἐτοιμῶν καὶ προχείρων εὐεργεσιῶν ἐτοίμην καὶ ἀνυπέρθετον ποιῶνται τὴν μετάδοσιν.

226 Ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον. τὴν δὲ τρίτην ἐξῆς ἐπισκεπτέον, ἣ καλεῖται περὶ ἁμαρτίας. αὕτη τέτμηται πολλαχῆ, κὰν τοῖς προσώποις κὰν τοῖς τῶν ἱερείων εἵδεσι, προσώποις μὲν ἀρχιερέως καὶ τοῦ σύμπαντος ἔθνους καὶ ἄρχοντος ἐν μέρει καὶ ἰδιώτου, ἱερεῖοις δὲ μόσχου

227 καὶ χιμαῖρου καὶ χιμαίρας ἢ ἀμνάδος. διακέκριται δὲ καὶ μάλιστα ἦν ἀναγκαῖον διακεκρίσθαι τὰ θ' ἐκούσια καὶ ἀκούσια, τροπὰς λαμβανόντων τὰς πρὸς τὸ βέλτιον τῶν δοξάντων ἁμαρτεῖν καὶ κακιζόντων μὲν αὐτοὺς

228 ἐφ' οἷς ἐπλημμέλησαν, μεθορμιζομένων δὲ πρὸς ζωὴν ἀνυπαίτιον. τὰ μὲν οὖν τοῦ ἀρχιερέως ἁμαρτήματα καὶ τοῦ ἔθνους ἰσοτίμῳ καθαίρεται ζῶψ-μόσχον γὰρ ἀνάγεσθαι περὶ ἑκατέρου προστέτακται-, τὰ δὲ τοῦ ἄρχοντος ἐλάττονι μὲν, ἄρρени δὲ καὶ τούτῳ-χίμαρος γὰρ ἐστὶ τὸ ἱερεῖον-, τὰ δὲ τοῦ ἰδιώτου καταδεεστέρω τὸ εἶδος-θῆλυ γὰρ

229 ἀλλ' οὐκ ἄρρени θῆμα, χίμαιρα, καταθύεται-. ἔδει γὰρ ἰδιώτου μὲν πλεον ἄρχοντα φέρεσθαι κὰν ταῖς ἱεουργίαις, ἄρχοντος δὲ τὸ ἔθνος, ἐπεὶ τὸ ὅλον τοῦ μέρους αἰεὶ κρεῖττον εἶναι δεῖ, τὸν δ' ἀρχιερέα τῷ ἔθνει τῆς αὐτῆς ἠξιώσθαι προνομίας ἐν τῷ καθαίρεσθαι καὶ παρὰ τῆς ἴλεω τοῦ θεοῦ δυνάμει ἀμνηστίαν ἀδικημάτων αἰτεῖσθαι· τὸ δ' ἰσοτιμον οὐ δι' αὐτόν, ὡς ἔοικε, καρποῦται μᾶλλον ἢ διότι τοῦ ἔθνους ὑπηρετῆς ἐστὶ τὰς κοινὰς ὑπὲρ πάντων ποιούμενος εὐχαριστίας ἐν ταῖς

230 ἱερωτάταις εὐχαῖς καὶ ἐν ταῖς εὐαγεστάταις θυσίαις. σεμνὴ δὲ καὶ θαυμάσιος καὶ ἡ περὶ ταῦτα διάταξις· "εἰάν" φησὶν "ὁ ἀρχιερεὺς ἄκων ἁμάρτη," καὶ προστίθησιν "ὥστε τὸν λαὸν ἁμαρτεῖν" (cf. Lev. 4, 3), μόνον οὐκ ἀντικρὺς ἀναδιδάσκων, ὅτι ὁ πρὸς ἀλήθειαν ἀρχιερεὺς καὶ μὴ ψευδώνυμος ἀμέτοχος ἁμαρτημάτων ἐστίν, εἰ δ' ὀλισθήσοι ποτέ, πείσεται τοῦτο οὐ δι' αὐτόν, ἀλλὰ διὰ κοινὸν τοῦ ἔθνους σφάλμα· τὸ δὲ σφάλμα οὐκ ἀνίατον, ἀλλὰ ῥαδίως τὴν θεραπείαν ἐνδε-

231 χόμενον. ὅταν οὖν σφαγιασθῆ ὁ μόσχος, κελεύει τοῦ αἵματος ἐπιρραίνειν ἐπτάκις τῷ δακτύλῳ ἀντικρὺ τοῦ πρὸς τοῖς ἀδύτοις καταπετάσματος, ἐσωτέρω τοῦ προτέρου, καθ' ὃν τόπον ἴδρυται τὰ ἱερώτατα σκευή, κάπειτα <τ>ὰ τοῦ | θυμιατηρίου τέτταρα κέρατα-τετράγωνον γὰρ ἐστι-

χρίειν καὶ ἐπαλείφειν, τὸ δ' ἄλλο αἷμα προσχεῖν παρὰ τῆ βάσει τοῦ
 232 ἐν ὑπαίθρῳ βωμοῦ· ἐφ' ὃν ἀναφέρειν τρία διείρηται, στέαρ καὶ λοβὸν
 ἥπατος καὶ διττοὺς νεφρούς, κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ σωτηρίου διάταξιν, δορὰν
 δὲ καὶ κρέα καὶ σύμπαν ἀπὸ κεφαλῆς ἄχρι ποδῶν τὸ ἄλλο σῶμα τοῦ
 μόσχου μετὰ τῶν ἐντοσθιδίων προφέρειν ἔξω καὶ κατακαίειν ἐν χωρίῳ
 καθαρῷ, ἐνθα τὴν ἱεράν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ τέφραν ἐκκομίζεσθαι συμβέβηκε.
 233 τὰ δ' αὐτὰ νομοθετεῖ καὶ περὶ παντὸς τοῦ ἔθνους ἀμαρτόντος. εἰ δέ
 τις ἄρχων πλημμελήσειε, χιμάρῳ ποιεῖται τὴν κάθαρσιν, ὡς εἶπον, ἐὰν
 δὲ ἰδιώτης, χιμαίρα ἢ ἀμνάδι· τῷ μὲν γὰρ ἄρρεν, τῷ δ' ἰδιώτῃ θῆλυ
 ζῶον ἀπένειμε, τὰ δ' ἄλλα διαταξάμενος ἐπ' ἀμφοῖν ὅμοια, χρίσαι τὰ
 κέρατα τοῦ ἐν ὑπαίθρῳ βωμοῦ τῷ αἵματι, στέαρ καὶ λοβὸν ἥπατος καὶ
 διττοὺς νεφρούς ἀνενεγκεῖν, τὰ δ' ἄλλα τοῖς ἱερεῦσι παρασχεῖν ἐδωδῆν.
 234 ἐπεὶ δὲ τῶν ἀμαρτημάτων τὰ μὲν εἰς ἀνθρώπους, τὰ δ' εἰς
 ἱερά καὶ ἅγια δρᾶται, περὶ μὲν τῶν εἰς ἀνθρώπους γινομένων ἀκουσίως
 διείλεκται, τὴν δ' ἐπὶ τοῖς ἱεροῖς κάθαρσιν ἰλάσκεσθαι κριῶ νομοθετεῖ,
 πρότερον ἀποτίσαντας ἐκεῖνο περὶ ὃ γέγονεν ἢ πλημμέλεια, τὸ πέμπτον
 προσεπιτιθέντας τῆς ἀξίας τιμῆς.
 235 Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια νομοθετήσας ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις καὶ
 περὶ τῶν ἐκουσίων ἐξῆς διατάττεται. ἐὰν τις, φησί, ψεύσῃται περὶ
 κοινωνίας ἢ περὶ παρακαταθήκης ἢ ἀρπαγῆς ἢ εὐρέσεως ὣν ἀπώλεσεν
 ἕτερος καὶ ὑπονοηθεῖς, ὅρκου προταθέντος, ὁμόση καὶ δόξας ἐκπεφευ-
 γένοι τὸν ἀπὸ τῶν κατηγορῶν ἔλεγχον αὐτὸς ἑαυτοῦ γένηται κατήγορος,
 ἔνδον ὑπὸ τοῦ συνειδότος ἐλεγχθεῖς, καὶ κακίστη μὲν ἑαυτὸν ὣν ἠρνήσατο
 καὶ ἐπιώρκησεν, ὁμολογῶν δ' ἀντικρυς τὸ πραχθέν ἀδίκημα συγγνώμην
 236 αἰτῆται, κελεύει τῷ τοιούτῳ παρέχειν ἀμνηστίαν, ἐπαληθεύσαντι τὴν
 μετάνοιαν οὐχ ὑποσχέσει ἀλλ' ἔργοις, ἀποδόσει τῆς παρακαταθήκης καὶ
 ὣν ἠρπασεν ἢ εὔρεν ἢ συνόλως ἐσφετερίσατο τοῦ πλησίον, προσαποτίσας
 237 καὶ τὸ ἐπίπεμπτον εἰς παρηγορίαν τοῦ πλημμεληθέντος. ὅταν δὲ ἰλά-
 σῃται τὸν ἡδίκημένον πρότερον, ἴτω, φησί, μετὰ ταῦτα καὶ εἰς τὸ ἱερόν
 αἰτησόμενος ὣν ἐξήμαρτεν ἄφεισιν, ἐπαγόμενος παράκλητον οὐ μεμπτόν
 τὸν κατὰ ψυχὴν ἔλεγχον, ὃς ἀνιάτου συμφορᾶς αὐτὸν ἐρρύσατο τὴν
 238 θανατοῦσαν νόσον ἀνεῖς καὶ πρὸς ὑγιάν παντελῆ μεταβαλὼν. κριὸν δ'
 εἶναι καὶ τούτῳ διείρηται σφάγιον, καθὰ | καὶ τῷ πρὸς τὰ ἅγια πλημ-
 μελήσαντι· τὸ γὰρ ἐν τοῖς ἀγίοις ἀκούσιον ἀμάρτημα ἰσότιμον ἀπέφηνε
 τῷ περὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐκουσίῳ, εἰ μὴ ἄρα καὶ τοῦτ' ἐστὶ τι ἅγιον,
 ἐπειδὴ προσγένονεν ὅρκος, ὃν οὐκ ἐφ' ὑγιεῖ γενόμενον ἐπηνωρθώσατο
 τροπῇ τῇ πρὸς τὸ βέλτιον.
 239 Παρατηρητέον δ' ὅτι τὰ μὲν ἐπιφερόμενα τῷ βωμῷ ἐκ τοῦ περὶ
 ἀμαρτίας ἱερείου ταῦτά ἐστιν ἃ καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ σωτηρίου θυσίας, λοβὸς
 ἥπατος καὶ στέαρ καὶ νεφροί· τρόπον γὰρ τινα καὶ ὁ μετανοῶν σφύζεται,
 τὴν χαλεπωτέραν τῶν ἐν τῷ σώματι παθῶν νόσον ψυχῆς ἐκτρεπόμενος.
 240 τὰ δ' ἄλλα μέρη τοῦ ζώου πρὸς ἐδωδῆν ἀπονέμεται διαφερόντως. ἐν
 τρισὶ δ' ἢ διαφορᾷ· τόπῳ, χρόνῳ, τοῖς λαμβάνουσι· τόπος μὲν οὖν τὸ
 ἱερόν, χρόνος δὲ ἀντὶ δυεῖν ἡμερῶν μία, οἱ δὲ μεταλαμβάνοντες ἱερεῖς,
 241 ἀλλ' οὐχ ὣν ἐστὶν ἡ θυσία, καὶ ἱερέων ἄρσενες. ἔξω μὲν οὖν οὐκ ἔα

τοῦ ἱεροῦ προφέρειν βουλόμενος, εἴ τι τῷ μετανοοῦντι πρότερον ἡμάρ-
 τηται, μὴ περίφημον εἶναι βασκάνων καὶ φιλαπεχθημόνων γνώμαις
 ἀγνώμοσι καὶ στόμασιν ἀχαλίνοις, ἐπ' ὄνειδει καὶ διαβολαῖς ἐκδεδομένον,
 242 ἀλλ' ἐντὸς ὅρων ἱερῶν, ἐν οἷς καὶ ἡ κάθαρσις γέγονεν, εἶναι. τοῖς
 δ' ἱερεῦσιν εὐωχεῖσθαι τὴν θυσίαν κελεύει διὰ πολλά· πρῶτον μὲν
 ἵνα τιμήσῃ τοὺς τεθυκότας, ἡ γὰρ τῶν ἐστιωμένων ἀξίωσις ἐπικοσμεῖ
 τοὺς ἐστιάτορας· δεύτερον δὲ ἵνα βεβαίότατα πιστεύσωσιν, ὅτι οἷς ἀμαρ-
 τημάτων εἰσέρχεται μεταμέλεια ἴλεω τὸν θεὸν ἔχουσιν· οὐ γὰρ ἂν τοὺς
 προσπόλους αὐτοῦ καὶ θεράποντας ἐπὶ μετουσίαν τῆς τοιαύτης τραπέζης
 ἐκάλεσεν, εἰ μὴ παντελῆς ἐγεγένητο ἀμνηστία· τρίτον δ' ὅτι λειτουργεῖν
 οὐδενὶ τῶν ἱερέων ἔξεστιν, ὃς ἂν μὴ ὀλόκληρος ᾖ· καὶ γὰρ τῷ βραχυ-
 243 τάτῳ μῶμῳ σκορακίζεται. παρηγορεῖ δὴ τοὺς μηκέτι τὴν τῶν ἀδικη-
 μάτων ὁδὸν ἰόντας ὡς ἱερατικοῦ γένους ἕνεκα προαιρέσεως καθαράς
 μεταλαχόντας καὶ πρὸς ἱερέων ἰσοτιμίαν ἐπαχθέντας. ὅθεν καὶ μιᾷ
 ἡμέρᾳ τὸ περὶ ἀμαρτίας ἱερεῖον ἀναλίσκεται, ὡς δέον ὑπερτίθεσθαι μὲν
 τὸ ἀμαρτάνειν μέλλοντας ἀεὶ πρὸς αὐτὸ καὶ βραδύνοντας, πρὸς δὲ τὸ
 244 κατορθοῦν ἐπεσπυσμένῳ τάχει χρῆσθαι. τὰ δ' ὑπὲρ τοῦ ἀρχιερέως
 ἢ τοῦ ἔθνους ἕνεκα πλημμελείας σφραγιζόμενα πρὸς μὲν ἐδωδὴν οὐ
 σκευάζεται, κατακαίεται δ' ἐπὶ τῆς ἱεράς τέφρας, ὡς ἐλέχθη· κρείττων
 γὰρ οὐδεὶς ἀρχιερέως ἢ τοῦ ἔθνους ἐστίν, ὃς ἀμαρτησάντων γενήσεται
 245 παραιτητής· εἰκότως οὖν ἀναλίσκεται τὰ κρέα πυρί, κατὰ μίμησιν τῶν
 ὀλοκαυτουμένων, ἐπὶ τιμῇ τῶν προσώπων, οὐχ ὅτι πρὸς ἀξίωσιν αἱ
 ἱεραὶ γίνονται κρίσεις, ἀλλ' ὅτι τῶν τὰς ἀρετὰς μεγάλων καὶ ὡς ἀληθῶς
 ἀγίων ἀμαρτήματα τοιαῦτά ἐστιν, ὡς ἐτέρων κατορθώματα νομίζεσθαι.
 246 καθάπερ γὰρ ἡ βαθεία καὶ | ἀρετώσα πεδιάς, κὰν ἀφορήσῃ ποτέ, τῆς
 λυπρόγεω φύσει καρπὸν φέρει πλείονα, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν
 σπουδαίων καὶ φιλοθέων συμβαίνει τὰς πρὸς καλοκάγαθίαν ἀφορίας
 ἀμείνους εἶναι ὧν ἐκ τύχης οἱ φαῦλοι κατορθοῦσι· γνώμη γὰρ οὐδὲν
 ὑγιὲς δρᾶν ὑπομένουσι.
 247 Ταῦτα διαταξάμενος περὶ ἐκάστης ἰδέας τῶν θυσιῶν ἐν
 μέρει, τῆς τε ὀλοκαύτου καὶ σωτηρίου καὶ περὶ ἀμαρτίας, ἄλλην προσ-
 νομοθετεῖ κοινήν τῶν τριῶν, ἵνα ταύτας ἐπιδείξῃ φίλας καὶ συγγενεῖς
 248 οὔσας· ἡ δὲ συναγωγὸς αὐτῶν εὐχὴ μεγάλη καλεῖται. διὰ τί δὲ
 ταύτης ἔτυχε τῆς προσρήσεως, λεκτέον· ὅταν ἀπάρξωνταί τινες ἀπὸ
 παντὸς μέρους κτήσεως, πυρούς, κριθάς, ἔλαιον, οἶνον, τὰ κάλλιστα
 τῶν ἀκροδρύων, ἔπειτα τῶν ζώων τὰ πρωτότοκα ἀρρενικά, τὰ μὲν ἐκ
 τῶν καθαρῶν καθιερώσαντες, τὰ δ' ἐκ τῶν μὴ καθαρῶν κατ' ἀξίαν
 τιμησάμενοι, μηκέτ' ἔχοντες ὕλας, ἐν αἷς διαθήσονται τὴν εὐσέβειαν,
 αὐτοὺς ἀνατιθέασιν καὶ καθιεροῦσιν, ἄλεκτον ἐπιδεικνύμενοι ὁσιότητα καὶ
 ὑπερβολὴν τινα γνώμης φιλοθέου. διὸ καὶ μεγάλη προσηκόντως εὐχὴ
 καλεῖται· κτημάτων γὰρ τὸ μέγιστον αὐτὸς τίς ἐστὶν αὐτῷ· οὐ παρα-
 249 χωρεῖ καὶ ἐξίσταται. ποιησαμένῳ δὲ τὴν εὐχὴν τάδε διαγορεύει·
 πρῶτον μὲν ἄκρατον μὴ προσφέρεσθαι μηδ' "ὅσα ἐκ σταφυλῆς κατερ-
 γάζεται" μηδ' ἄλλο τι μέθυσμα πίνειν ἐπὶ καθαιρέσει λογισμοῦ, νομί-
 ζοντα τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἱεράσθαι· καὶ γὰρ τοῖς λειτουργοῖς τῶν ἱερέων

250 δίψαν ἀκουμένοις ὕδατι τὰ περιὲς μέθην ἀπείρηται· δεύτερον δὲ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μὴ ἀποκείρεσθαι, σύμβολον ἐναργὲς τοῖς ὀρώσι παρέχοντα τοῦ μὴ παρακόπτειν τὸ νόμισμα τῆς εὐχῆς· τρίτον δὲ τὸ σῶμα φυλάττειν καθαρὸν καὶ ἀμίαντον, ὡς μὴ γονεῦσιν ἐπεισιέναι τετελευτηκόσι μηδ' ἀδελφοῖς, τὴν φυσικὴν εὐνοίαν καὶ συμπάθειαν πρὸς τὰ οἰκεῖα καὶ φίλτατα νικώσης εὐσεβείας, ἣν ἀεὶ νικᾶν καλὸν ὁμοῦ καὶ 251 συμφέρον. ἡκούσης δὲ τῆς προθεσμίας, τρία ζῶα κελεύει προσάγειν ἐπὶ λύσει τῆς εὐχῆς, ἄρνα καὶ ἀμνάδα καὶ κριόν, τὸν μὲν εἰς ὀλοκαύτωσιν, τὴν δὲ περιὲς ἀμαρτίας, τὸν δὲ κριὸν εἰς θυσίαν τοῦ σωτη- 252 ρίου. πᾶσι γὰρ τούτοις ἐμφέρεται πως ὁ εὐζάμενος, τῇ μὲν ὀλοκαύτῳ θυσίᾳ

διὰ τὸ μὴ τῶν ἄλλων μόνον ἀπαρχῶν ἀλλὰ καὶ ἑαυτοῦ παραχωρεῖν, τῇ δὲ περιὲς ἀμαρτίας διὰ τὸ ἀνθρώπος εἶναι-καὶ γὰρ ὁ τέλειος ἦ γεννητὸς οὐκ ἐκφεύγει τὸ διαμαρτάνειν-, τῇ δὲ τοῦ σωτηρίου, διότι τὸν σωτήρα ὄντως θεὸν ἐπιγέγραπται τῆς σωτηρίας αἴτιον, ἀλλ' οὐκ ἰατροὺς καὶ τὰς παρ' αὐτοῖς δυνάμεις· οἱ | μὲν γὰρ ἐπίκηροι καὶ θνητοὶ μηδ' αὐτοῖς ὑγιάν ἱκανοὶ παρασχέειν, αἱ δ' οὔτε πάντας οὔτ' ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς ὠφελοῦσιν, ἀλλ' ἔστιν ὅτι καὶ μέγα βλάπτουσιν, ἐπειδὴ τὸ κῆρος 253 ἕτερος ἀνήπται καὶ τῶν δυνάμεων καὶ τῶν χρωμένων αὐταῖς. ἐκπλήττει δέ με τὸ τῶν τριῶν ζώων προσαγομένων εἰς διαφερούσας θυσίας μηδὲν εἶναι ἑτερογενές, ἀλλὰ ταῦτο γένους τὰ πάντα, κριὸν καὶ ἄρνα καὶ ἀμνάδα· βούλεται γὰρ, ὅπερ ἔφην μικρῶ πρότερον, διὰ τούτου παραστήσαι, ὅτι ἀδελφαὶ καὶ συγγενεῖς εἰσιν αἱ τρεῖς ἰδέαι τῶν θυσιῶν, τῷ καὶ τὸν μετανοοῦντα σώζεσθαι καὶ τὸν σφζόμενον ἐκ τῶν ψυχικῶν ἀρρωστημάτων μετανοεῖν καὶ ἑκάτερον σπεύδειν πρὸς ὀλόκληρον καὶ παντελεῖ 254 διάθεσιν, ἧς ἡ ὀλόκαυτος θυσία σύμβολον. ἐπεὶ δ' αὐτὸν ἠύξατο προσάγειν, τὸν δ' ἱερὸν βωμὸν οὐ θέμις αἷματι ἀνθρωπίνῳ μιαίνεσθαι, ἔδει δέ τι πάντως μέρος ἱερουργηθῆναι, μέρος ἐσπούδασε λαβεῖν, ὅπερ ἀφαιρεθὲν οὔτ' ἀλγηδόνας οὔτε λώβην ἀπεργάζεται· τοῦ γὰρ κατὰ τὸ σῶμα φυτικῶν καθάπερ δένδρου περιττοὺς κλάδους τὰς τῆς κεφαλῆς τρίχας ἀπέκειρε καὶ παρέδωκε πυρὶ, ὧ τὰ κρέα τῆς τοῦ σωτηρίου θυσίας ἔψεται· προσηκόντως, ἵνα τι τῶν τοῦ εὐζαμένου μέρος, ὃ μὴ ἐπιφέρειν ἔξεστι τῷ βωμῷ, θυσίας γοῦν εἶδει συνανακραθῆ, γενόμενον ὕλη φλογὸς ἱεράς.

255 Ταῦτα μὲν κοινὰ τῶν ἄλλων. ἔδει δὲ καὶ τοὺς ἱερεῖς ἀπάρξασθαί τι τῷ βωμῷ, μὴ νομίσαντας ἀσυλίαν εὐρησθαι τὰς ὑπηρεσίας καὶ λειτουργίας ἐφ' ὧν ἐτάχθησαν. ἡ δ' ἀπαρχὴ πρέπουσα ἱερεῦσιν ἀπ' οὐδενὸς τῶν ἐναίμων, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ καθαρωτάτου τῆς ἀνθρωπίνης 256 τροφῆς· σεμίδαλις γὰρ ἔστιν ἡ ἐνδεδελεχῆς αὐτῶν θυσία, μέτρου ἱεροῦ τὸ δέκατον καθ' ἑκάστην ἡμέραν, οὗ τὸ μὲν ἡμισυ πρωίας, τὸ δὲ ἡμισυ δείλης προσάγεται, ταγηνισθὲν ἐν ἐλαίῳ, μηδενὸς εἰς βρώσιν ὑπολειφθέντος· χρησιμὸς γὰρ ἔστι, πᾶσαν θυσίαν ἱερέως ὀλόκαυτον εἶναι καὶ μηδὲν αὐτῆς εἰς ἐδωδὴν ἀπονέμεσθαι. εἰρηκότες οὖν, ὡς οἶόν τε ἦν, τὰ περιὲς θυσιῶν ἐξῆς καὶ περιὲς τῶν θυόντων λέξομεν.

Περὶ θυόντων.

257 | Βούλεται τὸν ἀνάγοντα θυσίας ὁ νόμος καθαρὸν εἶναι σῶμα καὶ ψυχὴν, ψυχὴν μὲν ἀπὸ τε τῶν παθῶν καὶ νοσημάτων καὶ ἀρρωστημάτων καὶ κακιῶν τῶν ἐν τε λόγοις καὶ πράξεσι, τὸ δὲ σῶμα ἀφ' ὧν ἔθος 258 αὐτῷ μιαινεσθαι. καθαρσιν δ' ἐπενόησεν ἑκατέρω τὴν προσήκουσαν, ψυχῇ μὲν διὰ τῶν πρὸς τὰς θυσίας εὐτρεπιζομένων ζώων, σώματι δὲ διὰ λουτρῶν καὶ περιρραντηρίων, περὶ ὧν μικρὸν ὕστερον ἐροῦμεν· ἄξιον γὰρ τῷ κρείττονι καὶ ἡγεμονικωτέρω τῶν ἐν ἡμῖν, ψυχῇ, καὶ τὰ τῶν 259 λόγων ἀπονείμει πρεσβεῖα. τίς οὖν ἡ ταύτης καθαρσις; ἴδε, φησὶν, ὧ οὗτος, ὃ προσάγεις ἱερεῖον, ὡς ἔστιν ὁλόκληρον καὶ παντελῶς μώμων ἀμέτοχον, ἐπικριθὲν ἐκ πολλῶν ἀριστίνδην διανοίαις μὲν ἀδεκάστοις ἱερέων ὀξυωπεστάταις δ' αὐτῶν ὄψεσι καὶ τῷ συνεχεῖ τῆς ἀσκήσεως συγκεκροτημέναις εἰς ἀνυπαίτιον ἐπίσκεψιν· ἐὰν γὰρ μὴ τοῖς ὀφθαλμοῖς μᾶλλον ἢ τῷ λογισμῷ τοῦτο κατίδης, ἐκνίψη τὰ ἀμαρτήματα καὶ ὅσας ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ κηλίδας ἀπεμάξω, τὰ μὲν ἀβουλήτοις συντυχίαις, τὰ 260 δὲ καθ' ἐκούσιον γνώμην. εὐρήσεις γὰρ τὴν τοσαύτην περὶ τὸ ζῶον ἀκριβολογίαν αἰνιττομένην διὰ συμβόλου τὴν τῶν σῶν βελτίωσιν ἡθῶν· οὐ γὰρ ὑπὲρ ἀλόγων ὁ νόμος, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν νοῦν καὶ λόγον ἐχόντων, ὥστε οὐ τῶν θυομένων φροντίς ἔστιν, ἵνα μηδεμίαν ἔχη λώβην, ἀλλὰ 261 τῶν θυόντων, ἵνα περὶ μηδὲν πάθος κηραίνωσι. τό γε μὴν σῶμα, ὡς εἶπον, λουτροῖς καὶ περιρραντηρίοις καθαίρει καὶ οὐκ ἔῃ περιρρανάμενον εἰς ἅπαξ ἢ ἀπολουσάμενον εὐθύς εἴσω περιβόλων ἱερῶν παρέρχεσθαι, ἀλλὰ ἑπτὰ ἡμέρας ἕξω διατρίβειν κελεύει καὶ δις περιρραίνεσθαι τῇ τρίτῃ καὶ ἑβδόμῃ καὶ μετὰ ταῦτα λουσαμένω παρέχει τάς τε εἰσόδους 262 καὶ τὰς ἱεουργίας ἀδειῖς. | ὅσον δὲ κἂν τούτῳ τὸ προμηθεὺς καὶ φιλόσοφον, ἐπισκεπτέον. οἱ μὲν ἄλλοι σχεδὸν ἅπαντες ἀμιγῆ ὕδατι περιρραίνονται, θαλάττῃ μὲν οἱ πολλοί, τινὲς δὲ ποταμοῖς, οἱ δὲ καὶ κάλπεσιν ἐκ πηγῶν ἀρυόμενοι· Μωυσῆς δὲ τέφραν προετοιμασάμενος ὑπολειφθεῖσαν ἐξ ἱεροῦ πυρὸς-ὄν δὲ τρόπον, αὐτίκα δηλωθήσεται- ἀπὸ ταύτης φησὶ δεῖν ἀναιρεῖσθαι καὶ ἐμβάλλοντας εἰς ἀγγεῖον αὐτίς ὕδωρ ἐπιφέρειν, εἶτα ἐκ τοῦ κράματος βάπτοντας ὑσώπου κλάδους τοῖς 263 καθαιρομένοις ἐπιρραίνειν. αἰτία δ' οὐκ ἀπὸ σκοποῦ λέγεται· ἂν ἦδε· βούλεται τοὺς ἐπὶ τὴν τοῦ ὄντος θεραπείαν ἰόντας γινῶναι πρότερον ἑαυτοὺς καὶ τὴν ἰδίαν οὐσίαν· ὁ γὰρ ἀνεπιστήμων ἑαυτοῦ πῶς ἂν 264 δυνηθεῖη καταλαβεῖν τὴν ἀνωτάτω καὶ πάνθ' ὑπερβάλλουσαν θεοῦ δύναμιν; ἔστιν οὖν ἡμῶν ἡ κατὰ τὸ σῶμα οὐσία, γῆ καὶ ὕδωρ, ἧς ὑπομιμνήσκει διὰ τῆς καθάρσεως, αὐτὸ τοῦθ' ὑπολαμβάνων εἶναι τὴν ὠφελιμωτάτην καθαρσιν, τὸ γινῶναι τινα ἑαυτὸν καὶ ἐξ οἴων ὡς οὐδεμιᾶς 265 σπουδῆς ἀξίων, τέφρας καὶ ὕδατος, συνεκράθη. τοῦτο γὰρ ἐπιγνοὺς τὴν ἐπίβουλον οἴησιν εὐθύς ἀποστραφήσεται καὶ καθελὼν τὸ ὑπέραυχον εὐαρεστήσει θεῷ καὶ μεταποιήσεται τῆς ἴλεω δυνάμεως αὐτοῦ <τοῦ> μισοῦντος ἀλαζονείαν. εἴρηται γὰρ που καλῶς, ὅτι ὁ ἐγχειρῶν ὑπεραύχοις ἢ λόγοις ἢ ἔργοις οὐκ ἀνθρώπους μόνον ἀλλὰ καὶ "θεὸν παροξύνει" τὸν 266 ἰσότητος καὶ παντὸς τοῦ ἀρίστου δημιουργόν (Num. 15, 30). ἐν οὖν τῷ περιρραίνεσθαι πληττομένοις καὶ διεγειρομένοις μόνον οὐκ ἀντικρυς αὐτὰ

τὰ στοιχεῖα, γῆ καὶ ὕδωρ, φωνὴν ἀφιέντα φησὶν· ἡμεῖς ἐσμὲν ἢ τοῦ σώματος ὑμῶν οὐσία, ἡμᾶς ἢ φύσις κερασαμένη θεία τέχνη διέπλασεν εἰς ἀνθρωπόμορφον ἰδέαν, ἐξ ἡμῶν παγέντες, ὅτε ἐγένεσθε, πάλιν εἰς ἡμᾶς ἀναλυθήσεσθε, ὅταν δέη θνήσκειν· οὐδὲν γὰρ εἰς τὸ μὴ ὄν φθειρεσθαι πέφυκεν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἡ ἀρχή, πρὸς ταῦτα καὶ τὸ τέλος.

267 Ἦδη δ' ἀναγκαῖον καὶ τὴν ὑπόσχεσιν ἀποδοῦναι τῆς περὶ τὴν τέφραν ταύτην ἰδιότητος· ἔστι γὰρ οὐ ζύλων αὐτὸ μόνον δαπανηθέντων ὑπὸ πυρός, ἀλλὰ καὶ ζύου πρὸς τὴν τοιαύτην κάθαρσιν ἐπιτη-
268 δείου. κελεύει γὰρ δάμαλιν πυρρὰν ἄζυγον ἄμωμον ἀχθεῖσαν σφαγιασθῆναι μὲν ἔξω πόλεως, τὸν δ' ἀρχιερέα λαμβάνοντα ἀπὸ τοῦ αἵματος ἐπτάκις ἐπιρραίνειν ἀντικρὺ τοῦ νεῶ πάντα, εἴθ' ὅλην κατακαίειν σὺν δορᾷ καὶ κρέασι καὶ αἵματι καὶ πλήρει τῆς κοιλίας περιττωμάτων· ἦδη δ' ὑπομαραιομένης τῆς φλογὸς εἰς τὸ μεσαίτατον | τρία ταῦτα ἐμβάλλειν, ζύλον κέδρινον καὶ ὕσσωπον καὶ κόκκινον, κελεύει, εἴτ' ἐὰν ἀποσβεσθῆ, τὴν τέφραν συλλέγειν καθαρὸν ἄνθρωπον καὶ ἀποτιθέναι πάλιν ἔξω πόλεως
269 ἐν χωρίῳ καθαρῷ. τίνα δὲ διὰ τούτων ὡς διὰ συμβόλων αἰνίττεται, δι' ἐτέρων ἠκριβώσαμεν ἀλληγοροῦντες. ἀναγκαῖον οὖν τοὺς μέλλοντας φοιτᾶν εἰς τὸ ἱερὸν ἐπὶ μετουσίᾳ θυσίας τό τε σῶμα φαιδρύνεσθαι καὶ τὴν ψυχὴν πρὸ τοῦ σώματος· δεσπότις γὰρ καὶ βασιλὶς καὶ ἐν ἅπασιν κρείττων ἅτε θειοτέρας φύσεως μεταλαχοῦσα. τὰ δὲ φαιδρύνοντα διάνοιάν ἐστι σοφία καὶ τὰ σοφίας δόγματα πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ποδηγετοῦντα καὶ ὁ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἱερὸς χορὸς καὶ
270 αἱ κατ' ἀρετὰς καλαὶ καὶ σφόδρα ἐπαινεταὶ πράξεις. ὁ μὲν οὖν τούτοις διακεκοσμημένος ἴτω θαρρῶν εἰς οἰκειότατον αὐτῷ τὸν νεῶν, ἐνδιαίτημα πάντων ἄριστον, ἱερεῖον ἐπιδειζόμενος αὐτόν· ὅτῳ δ' ἐγκάθηνται καὶ ἔλλοχῶσιν αἱ πλεονεξίαι καὶ ἐπιθυμίαι τῶν ἀδικιῶν, ἐγκαλυψάμενος ἠρεμείτω τὴν ἀναίσχυντον ἀπόνοιαν καὶ τὸ λίαν θράσος ἐν οἷς εὐλάβεια λυσιτελὲς ἐπισχών· τὸ γὰρ τοῦ ὄντως ὄντος ἱερὸν ἀνιέροις ἄβατον θυσίαις.
271 εἴποιμι' ἄν· ὦ γενναῖε, ὁ θεὸς οὐ χαίρει, κἂν ἑκατόμβας ἀνάγη τις· κτήματα γὰρ αὐτοῦ τὰ πάντα, κεκτημένος ὅμως οὐδενὸς δεῖται· χαίρει δὲ φιλοθείοις γνώμαις καὶ ἀνδράσιν ἀσκηταῖς ὁσιότητος, παρ' ὧν ψαιστὰ καὶ κριθὰς καὶ τὰ εὐτελέστατα ὡς τιμιώτατα πρὸ τῶν πολυτελεστάτων
272 ἄσμενος δέχεται· κἂν μέντοι μηδὲν ἕτερον κομίζωσιν, αὐτοὺς φέροντες πλήρωμα καλοκάγαθίας τελειότατον τὴν ἀρίστην ἀνάγουσι θυσίαν, ὕμνοις καὶ εὐχαριστίαις τὸν εὐεργέτην καὶ σωτῆρα θεὸν γεραίροντες, τῇ μὲν διὰ τῶν φωνητηρίων ὀργάνων, τῇ δὲ ἄνευ γλώττης καὶ στόματος, μόνῃ ψυχῇ τὰς νοητὰς ποιούμενοι διεξόδους καὶ ἐκβοήσεις, ὧν ἐν μόνον οὗς ἀντιλαμβάνεται τὸ θεῖον· αἱ γὰρ τῶν ἀνθρώπων οὐ φθάνουσιν ἀκοαὶ συναισθῆσθαι.
273 Ὡς δ' ἀψευδής ἐστιν οὗτος ὁ λόγος καὶ οὐκ ἐμὸς ἀλλὰ τῆς φύσεως, μαρτυρεῖ μὲν πως καὶ ἡ ἐνάργεια τρανήν παρέχουσα πίστιν τοῖς μὴ διὰ τὸ φιλόνοιον ἐπιτηδεύουσιν ἀπιστίαν, μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ νόμος προστάξας δύο κατασκευασθῆναι βωμοὺς καὶ ταῖς ὕλαις καὶ τοῖς
274 τόποις καὶ ταῖς χρεῖαις διαφέροντας· ὁ μὲν γὰρ ἐκ λίθων λογάδων ἀτμήτων συνωκοδόμηται καὶ ἐν ὑπαίθρῳ παρὰ ταῖς τοῦ νεῶ προσβάσεσιν ἴδρυται καὶ γέγονε πρὸς χρεῖαν τὴν τῶν ἐναίμων· ὁ δὲ χρυσοῦ μὲν τοῦ

καθαρωτάτου κατεσκευάσται, ἴδρυται δ' ἐν ἀδύτοις εἴσω τοῦ προτέρου καταπετάσματος, ὃς οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἐστὶν | ὁρατὸς ὅτι μὴ τοῖς ἀγνεύουσι
275 τῶν ἱερέων καὶ γέγονε πρὸς χρείαν τὴν τῶν θυμιαμάτων. ἐξ οὗ δὴ δῆλόν ἐστιν, ὅτι καὶ βραχύτατον λιβανωτὸν παρ' ἀνδρὸς ὁσίου τιμιώτερον ὁ θεὸς νομίζει μυρίων θρεμμάτων, ὅσα ἂν τις ἱερουργῆ μὴ σφόδρα ἀστεῖος ὢν· ὅσω γὰρ, οἶμαι, λίθων μὲν εἰκαίων ἀμείνων χρυσός, τὰ δ' ἐν ἀδύτοις τῶν ἐκτὸς ἀγιώτερα, τοσοῦτω κρείττων ἢ διὰ τῶν ἐπιθυμιω-
276 μένων εὐχαριστία τῆς διὰ τῶν ἐναίμων. ὅθεν οὐ μόνον ὕλης πολυτελεία καὶ κατασκευῆ καὶ τόπῳ τετίμηται ὁ τῶν θυμιαμάτων βωμός, ἀλλὰ καὶ τῷ πρότερον καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὑπηρετεῖν ταῖς πρὸς θεὸν ἀνθρώπων εὐχαριστίαις· οὐ γὰρ ἐφεῖται τὴν ὁλόκαυτον θυσίαν ἔξω προσαγαγεῖν,
277 πρὶν ἔνδον περὶ βαθὺν ὄρθρον ἐπιθυμιᾶσαι. τὸ δ' ἐστὶ σύμβολον οὐχ ἑτέρου τινὸς ἢ τοῦ παρὰ θεῷ μὴ τὸ πλῆθος τῶν καταθυομένων εἶναι τίμιον, ἀλλὰ τὸ καθαρώτατον τοῦ θύοντος πνεῦμα λογικόν· εἰ μὴ ἄρα δικαστῆς μὲν, ὧ μὲλει τῆς ὁσίας κρίσεως, παρὰ τινος τῶν κρινομένων οὐκ ἂν λάβοι δῶρα ἢ λαβῶν ἔνοχος ἔσται δωροδοκία, οὐδ' ἀνήρ ἀστεῖος παρὰ μοχθηροῦ τινος, ἀνθρώπος παρ' ἀνθρώπου πλουτοῦντος αὐτὸς ἴσως δεόμενος, σὺ δ' ὠήθης τὸν θεὸν δεκάξεσθαι, τὸν αὐταρκέστατον ἑαυτῷ καὶ μηδενὸς τῶν ἐν γενέσει χρεῖον, ὅστις ὢν τὸ πρῶτον ἀγαθόν, τὸ τελειότατον, ἢ ἀέναος πηγὴ φρονήσεως καὶ δικαιοσύνης καὶ πάσης
278 ἀρετῆς, ἀποστρέφεται τὰς παρὰ τῶν ἀδίκων δωρεάς. ὁ δὲ κομίζων οὐ πάντων ἀναισχυντότατος ἐξ ὧν ἔκλειπεν ἢ ἤρπασεν ἢ ἠρνήσατο ἢ ἀπεστέρησε μέρος ὡς κοινωνῶ τῆς ἑαυτοῦ κακίας καὶ πλεονεξίας διδούς; πάντων κακοδαιμονέστατε, εἴποιμ' ἂν τῷ τοιούτῳ, δυοῖν θάτερον ἢ λήσεσθαι
279 προσδοκᾶς ἢ καταφανήσεσθαι· λήσεσθαι μὲν οὖν ὑπολαμβάνων ἀνεπιστήμων εἶ θεοῦ δυνάμεως, καθ' ἣν ἅμα πάντα ὄρα καὶ πάντων ἀκούει· νομίζων δ' ἐμφανήσεσθαι θρασύτατος εἶ· δέον ἐφ' οἷς ἡμαρτες ἐγκαλύπτεσθαι, προφέρεις εἰς μέσον τὰ δείγματα ὧν ἠδίκησας καὶ ἐπισεμνυμένος διανέμη πρὸς θεόν, ἀπαρχὰς αὐτῷ κομίζων ἀνοσίους, καὶ οὐκ ἐλογίσω τοῦθ' ὅτι οὔτε νόμος ἀνομίαν παραδέχεται οὔτε φῶς ἠλιακὸν σκότος. ὁ δὲ θεὸς καὶ νόμων ἐστὶ παράδειγμα ἀρχέτυπον καὶ ἡλίου ἡλιος, νοητὸς αἰσθητοῦ, παρέχων ἐκ τῶν ἀοράτων πηγῶν ὁρατὰ φέγγη τῷ βλεπομένῳ.
Περὶ τοῦ μίσθωμα πόρνης εἰς τὸ ἱερὸν μὴ κομίζειν.
280 Πάνυ καλῶς ἐν ταῖς ἱεραῖς τοῦ νόμου στήλαις ἀκακῆνο ἀναγέγραπται, μίσθωμα πόρνης εἰς τὸ ἱερὸν μὴ κομίζειν πεπρακυίας τὴν ἰδίαν ὥραν,
281 ἐλομένης ἕνεκα λημμάτων αἰσχυρῶν ἐπονείδιστον βίον. εἰ δὲ τὰ παρὰ γυναικὸς ἠταιρηκυίας δῶρα ἀνίερα, πῶς οὐχὶ μᾶλλον τὰ παρὰ ψυχῆς πεπορνευμένης, ἣτις παρέρριψεν | ἑαυτὴν ἐπ' αἰσχύνῃ καὶ ὕβρει ταῖς ἐσχάταις, οἰνοφλυγίαις, ὀψοφαγίαις, φιλαργυρίαις, φιλοδοξίαις, φιληδονίαις, ἄλλαις μυρίαις παθῶν τε αὐτῆς καὶ νοσημάτων καὶ κακιῶν ἰδέαις; ὧν τὰ μιάσ-
282 ματα ἐκεῖνα τίς ἂν ἐκνίψαι χρόνος; ἔγωγε οὐκ οἶδα. τῶν μὲν γὰρ ἑταιρῶν τὴν ἐργασίαν κατέλυσε πολλάκις γῆρας, ἐπειδήπερ ἐξώροις γενομέναις οὐδεὶς ἔτι πρόσσεισιν, ἀπομαρανθείσης ὥσπερ τινῶν ἀνθῶν τῆς ἀκμῆς· ψυχῆς δὲ πορνεῖαν ἀκολασίᾳ συντρόφῳ καὶ συνήθει πεπαιδοτριβημένης τίς ἂν αἰὼν μεταβάλοι πρὸς εὐκοσμίαν; αἰὼν μὲν οὐ, θεὸς δὲ μόνος, ὧ δυνατὰ

283 τὰ παρ' ἡμῖν ἀδύνατα. δεῖ δὴ τὸν μέλλοντα θύειν σκέπτεσθαι, μὴ εἰ τὸ ἱερεῖον ἄμωμον, ἀλλ' εἰ ἡ διάνοια ὀλόκληρος αὐτῷ καὶ παντελῆς καθέστηκε. διερευνάτω μέντοι καὶ τὰς αἰτίας, ὧν ἕνεκα ἀνάγειν ἀξιοῖ θυσίας· ἦτοι γὰρ εὐχαριστῶν ἐπὶ προυπηρηγμέναις εὐεργεσίαις ἢ βεβαιότητα παρόντων ἢ μελλόντων κτήσιν ἀγαθῶν αἰτούμενος ἢ κακῶν παρόντων ἢ προσδοκωμένων ἀποτροπὴν, ἔφ' οἷς ἅπασιν ὑγείαν καὶ σωτηρίαν ἐκπο-
284 ρίζειν ὀφείλει τῷ λογισμῷ. εἴτε γὰρ ἐπὶ προυπηρηγμέναις εὐχαριστεῖ, μὴ ἀχαριστησάτω φαῦλος γενόμενος-σπουδαίῳ γὰρ ἐδόθησαν αἱ χάριτες-, εἴτε βεβαιούμενος τὰ παρόντα ἀγαθὰ καὶ χρηστὰ περὶ τῶν μελλόντων προσδοκῶν, ἀξίον αὐτὸν παρεχέτω τῶν εὐπραγιῶν ἀστείως ὧν, εἴτε κακῶν τινων φυγὴν αἰτούμενος, μὴ δράτῃ κολάσεων ἐπάξια καὶ τιμωριῶν.

Τὰ ἄλλα περὶ τὸ θυσιαστήριον.

285 Πῦρ, φησίν, ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου καυθήσεται διὰ παντὸς ἄσβεστον· εἰκότως, οἶμαι, καὶ προσηκόντως· ἐπειδὴ γὰρ αἱ τοῦ θεοῦ χάριτες ἀέναοι καὶ ἀνελλιπεῖς καὶ ἀδιάστατοι, ὧν μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ οἱ ἄνθρωποι τυγχάνουσιν, καὶ τὸ σύμβολον τῆς εὐχαριστίας, ἡ ἱερὰ φλόξ, ζωπυρεῖσθω
286 καὶ ἀεὶ ἄσβεστος | ἔστω. τάχα μέντοι καὶ διὰ τοῦδε βούλεται τὰς παλαιὰς ταῖς νέαις θυσίαις ἀρμόσασθαι καὶ ἐνώσαι τῇ μονῇ καὶ παρουσίᾳ τοῦ αὐτοῦ πυρός, ᾧ πᾶσαι καθιεροῦνται, πρὸς ἔνδειξιν τοῦ τελείας ἐν εὐχαριστίαις εἶναι, καὶ ἀπὸ μυρίων ὄσων ἀφορμῶν γίνωνται κατὰ περιουσίας ἀφθόνους
287 ἢ τούναντίον ἐνδείας τῶν προσαγομένων. τὰ μὲν ῥητὰ ταῦτα [σύμβολα νοητῶν], τὰ δὲ πρὸς διάνοιαν τοῖς τῆς ἀλληγορίας κανόσιν ἐπισκεπτέον· πρὸς ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ θυσιαστήριον ἔστιν ἡ εὐχάριστος τοῦ σοφοῦ ψυχὴ παγεῖσα ἐκ τελείων ἀρετῶν ἀτμήτων καὶ ἀδιαιρέτων· οὐδὲν γὰρ μέρος
288 ἀρετῆς ἀχρεῖον. ἐπὶ ταύτης ἀεὶ τὸ ἱερὸν φῶς ἀνακαίεται φυλαττόμενον ἄσβεστον· διανοίας δὲ φῶς ἔστι σοφία, ἐπεὶ καὶ τούναντίον σκότος ψυχῆς ἀφροσύνη· ὅπερ γὰρ αἰσθητὸν φῶς ὀφθαλμοῖς πρὸς κατάληψιν σωμάτων, τοῦτ' ἐπιστήμη λογισμῷ πρὸς θεωρίαν τῶν ἀσωμάτων καὶ νοητῶν, ἧς ἀεὶ τὸ φέγγος ἐπιλάμπει μηδέποτε ἀμαυρούμενον <ἢ σβεννύμενον.
289 Μετὰ ταῦτά φησιν· "ἐπὶ παντὸς δώρου προσοίσετε ἄλλα", δι' οὗ, καθάπερ καὶ πρότερον εἶπον, τὴν εἰς ἅπαν διαμονὴν αἰνίττεται· φυλακτήριον γὰρ οἱ ἄλλες σωμάτων, τετιμημένοι ψυχῆς δευτερείοις· ὡς γὰρ αἰτία τοῦ μὴ διαφθεῖρεσθαι τὰ σώματα ψυχῆ, καὶ οἱ ἄλλες ἐπὶ
290 πλεῖστον αὐτὰ συνέχοντες καὶ τρόπον τινὰ ἀθανατίζοντες. διὸ καὶ κέκληκε

θυσιαστήριον, ἴδιον καὶ ἐξάιρετον ὄνομα θέμενος αὐτῷ παρὰ τὸ διατηρεῖν, ὡς ἔοικε, τὰς θυσίας, καίτοι τῶν κρεῶν ἀναλισκομένων ὑπὸ πυρός· ὡς εἶναι σαφειστάτην πίστιν, ὅτι οὐ τὰ ἱερεῖα θυσίαν ἀλλὰ τὴν διάνοιαν καὶ προθυμίαν ὑπολαμβάνει τοῦ καταθύοντος εἶναι, ἐν ἧ τὸ μόνι-
291 μον καὶ βέβαιον ἐξ ἀρετῆς. προσέτι κάκεινο προσνομοθετεῖ, κελεύων πᾶσαν

θυσίαν δίχα ζύμης καὶ μέλιτος προσάγεσθαι, μηδέτερον ἀξιῶν ἀναφέρειν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον· μέλι μὲν ἴσως, ἐπειδήπερ ἡ συναγωγὸς αὐτοῦ μέλιττα ζῶόν ἐστιν οὐ καθαρὸν, ἐκ σήψεως καὶ φθορᾶς νεκρῶν, ὡς ὁ

292 λόγος, βοῶν γεννώμενον, καθὰ καὶ οἱ σφῆκες ἐξ ἰπείων σωμαίων· ἢ
 κατὰ σύμβολον τοῦ πᾶσαν ἀνίερρον εἶναι τὴν περιττὴν ἡδονήν, τὰ μὲν
 περὶ τὴν κατάποσιν γλυκαίνουσαν, πικρὰς δὲ καὶ δυσιάτους αἴθεις ἐπι-
 φέρουσαν ἀλγηδόνας, ὑφ' ὧν ἀνάγκη τὴν ψυχὴν σείεσθαι καὶ κλονεῖσθαι
 293 παγίως ἰδρυθῆναι μὴ δυναμένην· ζύμην δὲ διὰ τὴν γινομένην ἔπαρσιν
 ἐξ αὐτῆς, πάλιν συμβολικῶς, | ἵνα μηδεὶς προσιῶν τῷ θυσιαστηρίῳ τὸ
 παράπαν ἐπαίρηται φουσηθεὶς ὑπ' ἀλαζονείας, ἀλλ' εἰς τὸ τοῦ θεοῦ
 μέγεθος ἀποβλέπων αἰσθησιν λαμβάνη τῆς περὶ τὸ γενητὸν ἀσθενείας,
 κἂν εὐτυχίαις ἐτέρων διαφέρῃ, καὶ τὸν εἰκότα ποιησάμενος λογισμὸν
 στέλλῃ τὸ τοῦ φρονήματος ὑπέραυχον ὕψος, τὴν ἐπίβουλον οἴησιν
 294 καθαιρῶν. εἰ γὰρ ὁ τῶν ὄλων κτίστης καὶ ποιητῆς καὶ πάντων ἀνεπι-
 δεῆς ὧν ἐγέννησεν, οὐ πρὸς τὰς ὑπερβολὰς τοῦ κράτους αὐτοῦ καὶ τῆς
 ἐξουσίας ἀπιδῶν ἀλλὰ πρὸς τὴν σὴν ἀσθένειαν, μεταδίδωσί σοι τῆς ἴλεω
 δυνάμεως αὐτοῦ τὰς ἐνδείας ἀναπληρῶν αἴς κέχρησαι, σὲ τί ποιεῖν
 ἀρμόττει πρὸς ἀνθρώπους τοὺς φύσει συγγενεῖς καὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν
 στοιχείων σπαρέντας, τὸν μηδὲν εἰς τὸν κόσμον ἀλλὰ μηδὲ σαυτὸν
 295 εἰσηνηνοχότα; γυμνὸς μὲν γάρ, θαυμάσιε, ἦλθες, γυμνὸς δὲ πάλιν ἄπεις,
 τὸν μεταξὺ χρόνον γενέσεως καὶ θανάτου παρὰ τοῦ θεοῦ χρῆσιν λαβῶν,
 ἐν ᾧ τί ποιεῖν προσῆκον ἦν ἢ κοινωνίας καὶ ὁμονοίας ἰσότητός τε καὶ
 φιλανθρωπίας καὶ τῆς <ἄλλης> ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι, ἀποβαλλόμενον τὴν
 ἄνισον καὶ ἄδικον καὶ ἀσύμβατον κακίαν, ἢ τὸ ἡμερώτατον φύσει ζῶον,
 ἄνθρωπον, ὡμὸν καὶ ἀτίθασον ἐργάζεται;

296 Πάλιν ἀφ' ἑσπέρας ἕως πρωίας προστάττει καίεσθαι λύχνους
 ἐπὶ τῆς ἱερᾶς λυχνίας εἴσω τοῦ καταπετάσματος, πολλῶν χάριν· ἐνὸς
 μὲν ἵνα ἐκ διαδοχῆς τοῦ μεθημερινοῦ φωτὸς καταλάμπηται τὰ ἅγια
 γινόμενα ἀεὶ σκότους ἀμέτοχα καθ' ὁμοιότητα τῶν ἀστέρων· καὶ γὰρ
 οὗτοι δύντος ἡλίου τὸ ἴδιον ἀναφαίνουσι φέγγος ἢν ἐτάχθησαν ἐν τῷ
 297 κόσμῳ τάξιν οὐ λείποντες· ἐτέρου δὲ τοῦ καὶ νύκτωρ ἀδελφόν τι καὶ
 συγγενὲς ταῖς μεθημεριναῖς θυσίαις ἐπιτελεῖσθαι πρὸς ἀρέσκειαν θεοῦ καὶ
 μηδένα χρόνον ἢ καιρὸν εὐχαριστίας παραλείπειν· ἐπιτηδειοτάτη δὲ καὶ
 προσφυσστάτη νυκτὶ τῆς εὐχαριστίας θυσία-θυσίαν γὰρ αὐτὴν ἄξιον
 298 καλεῖν-ἢ τοῦ ἱερωτάτου φέγγους ἐν τοῖς ἀδύτοις αὐγῆ· τρίτου δὲ καὶ
 σφόδρα ἀναγκαίου· ἐπειδὴ γὰρ οὐ μόνον ἐρηγορότες εὖ πάσχομεν ἀλλὰ
 καὶ καθεύδοντες, τοῦ φιλοδώρου θεοῦ μεγάλην ἐπικουρίαν, ὕπνον, τῷ
 θνητῷ γένει παρασχόντος ἐπ' ὠφελείᾳ σώματός τε καὶ ψυχῆς, τοῦ μὲν
 σώματος τῶν μεθημερινῶν πόνων ἀφιεμένου, τῆς δὲ ψυχῆς ἐπικουφιζο-
 μένης τὰς φροντίδας καὶ ἀναχωρούσης εἰς ἑαυτὴν ἀπὸ τοῦ τῶν αἰσθή-
 σεων ὄχλου καὶ θορύβου καὶ δυναμένης τότε γοῦν ἰδιάζειν καὶ ἐνομιλεῖν
 ἑαυτῇ, προσηκόντως ἐδικαίωσεν ὁ νόμος τὰς εὐχαριστίας διακληρῶσαι,
 ὑπὲρ μὲν ἐρηγορήσεως διὰ τῶν προσαγομένων ἱερείων, ὑπὲρ δὲ ὕπνου
 καὶ τῶν ἀπὸ τοῦδε ὠφελειῶν διὰ τῆς τῶν ἱερῶν λύχνων ἐξάψεως.

299 | Ἄ μὲν οὖν πρὸς εὐσέβειαν νομοθετεῖται κατὰ προστάξεις
 καὶ ἀπαγορεύσεις, ταῦτα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσιά ἐστιν· ἃ δὲ κατὰ
 τὰς φιλοσόφους ὑποθήκας καὶ παραινέσεις, ὧδε λεκτέον. αἰτεῖται γάρ,
 φησὶν, ὧ διάνοια, παρὰ σοῦ ὁ θεὸς οὐδὲν βαρὺ καὶ ποικίλον ἢ δύσεργον

300 ἀλλὰ ἀπλοῦν πάνυ καὶ ῥάδιον. ταῦτα δ' ἐστὶν ἀγαπᾶν αὐτὸν ὡς εὐεργέτην, εἰ δὲ μή, φοβεῖσθαι γοῦν ὡς ἄρχοντα καὶ κύριον, καὶ διὰ πασῶν ἰέναι τῶν εἰς ἀρέσκειαν ὁδῶν καὶ λατρεύειν αὐτῷ μὴ παρέργως ἀλλὰ ὅλη τῇ ψυχῇ πεπληρωμένη γνώμης φιλοθέου καὶ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ περιέχεσθαι καὶ τὰ δίκαια τιμᾶν.

ἔξ ὧν ἀπάντων αὐτὸς μὲν ἐν ὁμοίᾳ μένει φύσει μὴ τρεπόμενος. ἔτι δὲ τῶν ἄλλων ὅσα κατὰ τὸν κόσμον ἐστὶ βελτίωσιν ἴσχει, ἥλιος ἢ σελήνη ἢ τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων ἀστέρων ἢ ὁ σύμπας οὐρανός. ἀλλὰ καὶ τῆς γῆς τὰ μὲν ὄρη πρὸς ὕψος αἴρεται περιμηκέστατον, ἢ δὲ πεδιάς ὡσπερ αἱ χυταὶ οὐσίαι ἐπὶ πλεῖστον εὐρύνεται, καὶ ἡ θάλαττα μεταβάλλει πρὸς πότιμον ἢ οἱ ποταμοὶ πελαγῶν ἐξισοῦνται μεγέθεσιν. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν αὐτῶν ὄρων ἕκαστον ἴδρυται ἐφ' οἷς εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὅτε ἐποίησεν <ὁ θεὸς> ἐτάχθη· σὺ δὲ βελτίων ἔση ζῶν ἀνυπαιτίως.

301 τί δὴ τούτων ἀργαλέον ἐστὶν ἢ ἐπίπονον; οὐκ ἄπλωτα πελάγη δεῖ περαιούσθαι καὶ μέσου χειμῶνος κλύδωνι καὶ βίαις ἐναντίων πνευμάτων κλονουμένους ἄνω καὶ κάτω θαλαττεύειν ἢ τραχείας καὶ ἀτριβεῖς πεζεύειν ἀνοδίας, οὐχ ὁδοὺς, ληστῶν ἢ θηρίων ἐφόδους ἀεὶ κατεπτηχότας ἢ τειχοφυλακεῖν ἐν ὑπαίθρῳ νυκτερεύοντας, ἐφεδρευόντων πολεμίων καὶ τοὺς ἀνωτάτω κινδύνους ἀπειλούντων-ἄπαγε, μηδὲν ἐπὶ καλοῖς

302 λεγέσθω τῶν ἀηδῶν· εὐφημητέον ἐπὶ τοῖς οὕτω συμφέρουσιν. ἐπινεύσαι μόνον δεῖ τὴν ψυχὴν, καὶ πάρεστιν ἐν ἐτοιμίῳ τὰ πάντα. ἢ τοῦτο ἀγνοεῖς, ὅτι τοῦ θεοῦ καὶ ὁ αἰσθητός ἐστὶν οὐρανός καὶ ὁ νοητός, ὁ κυρίως, εἴποι τις ἄν, "οὐρανὸς οὐρανοῦ", καὶ πάλιν ἡ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ καὶ σύμπας ὁ κόσμος, ὅ τε ὄρατος καὶ ὁ ἀόρατος καὶ ἀσώματος,

303 τὸ παράδειγμα τοῦ ὄρατοῦ οὐρανοῦ; ἀλλ' ὅμως καὶ ἐξ ἅπαντος ἀνθρώπων γένους τοὺς πρὸς ἀλήθειαν ἀνθρώπους ἀριστίνδην ἐπιλέξας εἴλετο καὶ προνομίας ἠξίωσε τῆς πάσης, ἐπὶ τὴν θεραπείαν καλέσας ἑαυτοῦ, τὴν ἀέναον τῶν καλῶν πηγὴν, ἀφ' ἧς καὶ τὰς ἄλλας ὥμβρησεν ἀρετὰς καὶ ἀνέχεεν εἰς ἀπόλαυσιν ὠφελιμωτάτην, νέκταρος μᾶλλον ἢ

304 οὐχ ἦττον ἀθανατίζον ποτόν. οἰκτροὶ δὲ καὶ κακοδαίμονες ὅσοι μὴ τὸν ἀρετῆς πότον εὐωχήθησαν καὶ κακοδαιμονέστατοι διετέλεσαν οἱ εἰς ἅπαν ἄγεστοι καλοκάγαθίας, παρὸν καὶ ἐνευφρανθῆναι καὶ | ἐντρυφῆσαι δικαιοσύνη καὶ ὁσιότητι· ἀλλ' εἰσὶν ἀπερίτμητοι τὴν καρδίαν, ἣ φησὶν ὁ νόμος, καὶ διὰ σκληρότητα τρόπων ἀφηνιασταί, σκιρτῶντες αὐθαδῶς καὶ ἀπαυ-

305 χενίζοντες· οὐς νουθετεῖ φάσκων· "περιτέμνεσθε τὴν σκληροκαρδίαν" (Deut. 10, 16), τὸ δὲ ἐστὶ, τὰς περιττευούσας φύσεις τοῦ ἡγεμονικοῦ, δις αἱ ἄμετροι τῶν παθῶν ἐσπειράν τε καὶ συνηύξησαν ὁρμαὶ καὶ ὁ κακὸς ψυχῆς γεωργὸς ἐφύτευσεν, ἀφροσύνη, μετὰ σπουδῆς ἀποκείρασθε.

306 καὶ ὁ τράχηλος, φησὶν, ὑμῶν μὴ σκληρὸς ἔστω, τουτέστι, μὴ ἀκαμπτῆς ὁ νοῦς καὶ αὐθαδέστατος, μηδ' ὑπὸ τῆς ἄγαν σκαιότητος ἐπιτηδεύτω τὴν βλαβερωτάτην ἀμαθίαν, ἀλλὰ τὸ φύσει δύσκολον καὶ δύστροπον ἀποθέμενος ὡς ἐχθρὸν μεταβαλλέτω πρὸς τὸ εὐκόλον, πειθαρχήσων νόμοις

307 φύσεως. ἢ οὐχ ὄραξ, ὅτι περὶ τὸ δὴν αἱ πρῶται καὶ μέγισται τῶν δυνάμεων εἰσιν, ἢ τε εὐεργέτις καὶ κολαστήριος; καὶ προσηγόρευται ἢ μὲν εὐεργέτις θεός, ἐπειδὴ κατὰ ταύτην ἔθηκε καὶ διεκόσμησε τὸ πᾶν,

ἡ δὲ ἑτέρα κύριος, καθ' ἣν ἀνῆπται τῶν ὅλων τὸ κράτος. θεὸς δὲ οὐκ ἀνθρώπων μόνον ἀλλὰ καὶ θεῶν ἐστι θεός, καὶ ἄρχων οὐκ ἰδιωτῶν μόνον ἀλλὰ καὶ ἀρχόντων, μέγας τέ ἐστιν ὢν ὄντως καὶ ἰσχυρὸς καὶ 308 κραταιός. ἀλλ' ὅμως. ὁ τοσοῦτος ἐν ἀρεταῖς καὶ δυνάμεσιν ἔλεον καὶ οἶκτον λαμβάνει τῶν ἐν ἐνδείαις ἀπορωτάτων, οὐκ ἀπαξιῶν γενέσθαι κριτῆς προσηλύτοις ἢ ὀρφανοῖς ἢ χήραις, ἀλλὰ βασιλέων καὶ τυράννων καὶ τῶν ἐν μεγάλαις δυναστείαις ὑπεριδῶν τὸ ταπεινὸν τῶν λεχθέντων 309 ἀξιοῖ προνοίας. τῶν μὲν ἐπηλύτων διὰ τόδε καταλιπόντες οὗτοι τὰ πάτρια οἷς ἐνετράφησαν ψευδῶν πλασμάτων γέμοντα καὶ τύφου, γενόμενοι ἀτυφίας καὶ ἀληθείας ἔρασταὶ γνήσιοι, μετεχώρησαν πρὸς εὐσέβειαν, ἰκέται τε καὶ θεραπευταὶ τοῦ ὄντως ὄντος ἀξίως ὄντες τῆς προνοίας τῆς ἀρμοττοῦσης εἰκότως μεταλαγχάνουσι, καρπὸν εὐράμενοι τῆς ἐπὶ 310 τὸν θεὸν καταφυγῆς τὴν ἀπ' αὐτοῦ βοήθειαν. ὀρφανῶν δὲ καὶ χηρῶν, ἐπειδὴ κηδεμόνας ἀφήρηται, οἱ μὲν γονεῖς, αἱ δὲ ἄνδρας, καταφυγῆ δ' οὐδεμία τοῖς οὕτως ἐρήμοις ἐξ ἀνθρώπων ἀπολείπεται· διὸ τῆς μεγίστης ἐλπίδος οὐκ ἀμοιροῦσι, τοῦ θεοῦ, διὰ τὴν ἴλεω φύσιν αὐτοῦ τὴν πρόνοιαν 311 καὶ ἐπιμέλειαν μὴ ἀποστραφέντος τῶν οὕτως ἐρήμων. ἔστω δὴ, φησί, μόνος θεὸς αὐχμηρὰ σου καὶ μέγιστον κλέος, καὶ μήτ' ἐπὶ πλούτῳ μήτε δόξῃ μήτε ἡγεμονίᾳ μήτε σώματος εὐμορφίᾳ μήτε ῥώμῃ μήτε τοῖς παραπλησίοις, ἐφ' οἷς εἰώθασιν οἱ κενοὶ φρενῶν ἐπαίρεσθαι, σεμνυνθῆς, λογισάμενος ὅτι πρῶτον μὲν ἀμέτοχα ταῦτ' ἐστὶ τῆς <τοῦ ἀγαθοῦ φύσεως, ἔπειτα δ' ὅτι καιρὸν ὄξυν ἔχει τῆς μεταβολῆς, μαραινόμενα τρόπον τινα, 312 πρὶν ἀνθῆσαι βεβαίως. ὁ δὲ δὴ πάγιον καὶ ἄτρεπτον καὶ ἀμετάβλητον ἀγαθὸν μεταδιώκωμεν καὶ τῆς ἰκεσίας καὶ θεραπείας αὐτοῦ περιεχόμεθα καὶ μήτε κρατήσαντες ἐχθρῶν ζηλώσωμεν τὰς ἐκείνων ἐν αἷς εὐσεβεῖν δοκοῦσιν ἀσεβείας υἱοὺς καὶ θυγατέρας τοῖς αὐτῶν κατακαίοντες 313 θεοῖς-οὐχ ὅτι τὰ τέκνα πᾶσι τοῖς βαρβάρους ἐμπιμπράναι δι' ἔθους ἐστίν· οὐ γὰρ οὕτως ἐξηγρίωνται τὰς φύσεις, ὡς, ἀ μὴδὲ πολεμίους καὶ ἐχθρούς ἀσυμβάτους ἐν πολέμῳ, ταῦτα τοὺς φιλάτους καὶ οἰκειοτάτους ἐν εἰρήνῃ δρᾶν ὑπομένειν· ἀλλ' ὅτι τὰς ψυχὰς τῶ ὄντι καταφλέγουσι καὶ διαφθείρουσιν ὧν ἐγέννησαν ἐξ ἔτι σπαργάνων ἀπαλαῖς ἔτι μὴ ἐγχαράττοντες τὰς ἀληθείας δόξας περὶ τοῦ ἐνὸς καὶ πρὸς ἀλήθειαν ὄντος θεοῦ-μήτ' οὖν ἠττηθέντες ἀναπέσωμεν καὶ ὑπαχθῶμεν ταῖς ἐκείνων 314 εὐτυχίαις ὡς δι' εὐσέβειαν νενικηκότων· πολλοῖς γὰρ ἐπ' ἐνέδρᾳ συμβαίνουσιν αἱ παραυτικά εὐπραγία δέλεαρ σφοδρῶν καὶ ἀνιάτων οὔσαι κακῶν· εἰκὸς δὲ καὶ ἀναξίους ὄντας κατορθοῦν, μὴ δι' ἑαυτοῦς, ἀλλὰ ὑπὲρ τοῦ λυπεῖσθαι καὶ ἀνιάσθαι σφοδρότερον ἡμᾶς οὐχ ὅσια δρῶντας, οἱ γεννηθέντες ἐν πολιτείᾳ φιλοθέῳ καὶ ἐντραφέντες νόμοις ἐπὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἀλείφουσι καὶ ἐκ πρώτης ἡλικίας παιδευόμενοι τὰ κάλλιστα παρὰ θεσπεσίοις ἀνδράσι τῶν μὲν ὀλιγωροῦμεν, τῶν δ' ὡς ἀληθῶς ὀλιγωρίας ἀξίων περιεχόμεθα, παιδιᾶν μὲν τὰ σπουδαῖα, σπουδῆν δὲ τὰ παιδιᾶς ἄξια ἡγούμενοι. 315 Κἂν μέντοι τις ὄνομα καὶ σχῆμα προφητείας ὑποδύς, ἐνθουσιᾶν καὶ κατέχεσθαι δοκῶν, ἄγῃ πρὸς τὴν τῶν νενομισμένων κατὰ πόλεις θρησκείαν θεῶν, οὐκ ἄξιον προσέχειν ἀπατωμένους ὀνόματι προφήτου·

γόης γὰρ ἄλλ' οὐ προφήτης ἐστὶν ὁ τοιοῦτος, ἐπειδὴ ψευδόμενος λόγια
316 καὶ χρησμοὺς ἐπλάσατο. καὶ ἀδελφὸς ἢ υἱὸς ἢ θυγάτηρ ἢ γυνὴ ἢ
 οἰκουρὸς ἢ γνήσιος φίλος ἢ τις ἕτερος εὖνους εἶναι δοκῶν εἰς τὰ ὅμοια
 ἐνάγη προτρέπων συνασμενίζειν τοῖς πολλοῖς καὶ ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἱερά καὶ
 τὰς αὐτὰς σπονδὰς τε καὶ θυσίας ἀφικνεῖσθαι, κολαστέον ὡς δῆμιον
 καὶ κοινὸν ἐχθρὸν ὄντα ὀλίγα φροντίσαντας οἰκειότητος καὶ τὰς παραι-
 νέσεις αὐτοῦ διαγγελλτέον πᾶσι τοῖς εὐσεβείας ἐρασταῖς, οἱ ἀνυπερθέτω
 τάχει ταῖς κατ' ἀνδρὸς ἀνοσίου τιμωρίαις ἐπιδραμοῦνται κρίνοντες εὐαγές
317 τὸ κατ' αὐτοῦ φονᾶν. ἔστω γὰρ ἡμῖν μία οἰκειότης καὶ φιλίας ἐν σύμ-
 βολον ἢ πρὸς θεὸν ἀρέσκεια καὶ τὸ πάντα λέγειν τε καὶ πράττειν ὑπὲρ
 εὐσεβείας· αἱ δ' ἐκ προγόνων ἀφ' αἵματος αὐταὶ λεγόμεναι συγγένεια
 καὶ αἱ κατ' ἐπιγαμίας ἢ τινὰς ἄλλας ὁμοιοτρόπους αἰτίας οἰκειότητες
 ἀπορριπτέσθωσαν, εἰ μὴ πρὸς τὸ αὐτὸ τέλος ἐπείγονται, τὴν τοῦ θεοῦ
 τιμὴν, ἢ πάσης ἐνωτικῆς εὐνοίας ἄλυτος δεσμός ἐστίν· ἀντιλήφονται
318 γὰρ οἱ τοιοῦτοι σεμνοτέρας καὶ ἱεροπρεπεστέρας συγγενείας. βεβαιούται
 δέ μου τὴν ὑπόσχεσιν ὁ νόμος λέγων, ὅτι οἱ "τὸ ἀρεστὸν" τῇ φύσει
 δρῶντες καὶ "τὸ καλὸν" υἱοὶ εἰσι τοῦ θεοῦ, φησὶ γάρ· "υἱοὶ ἐστε κυρίῳ
 τῷ θεῷ ὑμῶν" (Deut. 14, 1), δηλονότι προνοίας καὶ κηδεμονίας ἀξιο-
 θησόμενοι τῆς ὡς ἐκ πατρὸς· ἡ δὲ ἐπιμέλεια τοσοῦτον διοίσει τῆς ἀπ'
 ἀνθρώπων, ὅσον περ, οἶμαι, καὶ ὁ ἐπιμελούμενος διαφέρει.

319 Πρὸς τούτοις ἔτι τὰ περὶ τελετᾶς καὶ μυστήρια καὶ πᾶσαν
 τὴν τοιαύτην τερθρεία καὶ βωμολοχίαν ἐκ τῆς ἱεράς ἀναιρεῖ νομοθεσίας,
 οὐκ ἀξίων τοὺς ἐν τοιαύτῃ πολιτείᾳ τραφέντας ὀργιάζεσθαι καὶ μυστικῶν
 πλασμάτων ἐκκρεμαμένους ὀλιγωρεῖν ἀληθείας καὶ τὰ νύκτα καὶ σκότος
 προσκεκληρωμένα μεταδιώκειν παρέντας τὰ ἡμέρας καὶ φωτὸς ἄξια.
 μηδεὶς οὖν μήτε τελείτω μήτε τελείσθω τῶν Μωυσέως φοιτητῶν καὶ
 γνωρίμων· ἐκάτερον γὰρ καὶ τὸ διδάσκειν καὶ τὸ μαθηθῆναι τελετᾶς οὐ
320 μικρὸν ἀνοσιούργημα. τί γάρ, εἰ καλὰ ταῦτ' ἐστίν, ὧ μύσται, καὶ
 συμφέροντα, συγκλεισάμενοι ἑαυτοὺς ἐν σκότῳ βαθεῖ τρεῖς ἢ τέτταρας
 μόνους ὠφελεῖτε, παρὸν ἅπαντας ἀνθρώπους ἐν ἀγορᾷ μέση τὰ τῆς ὠφε-
 λείας προθέντας, ἵνα πᾶσιν ἀδεῶς ἐξῆ βελτίονος καὶ εὐτυχεστέρου κοινω-
321 νῆσαι βίου; φθόνος γὰρ ἀρετῆς διώκισται. οἱ μὲν γὰρ τὰ βλαβερά
 πράττοντες αἰσχυρέσθωσαν καὶ καταδύσεις ἐπιζητοῦντες καὶ γῆς μυχοὺς
 καὶ βαθὺ σκότος ἐπικρυπτέσθωσαν τὴν πολλὴν ἀνομίαν αὐτῶν ἐπισκιά-
 ζοντες, ὡς μηδεὶς ἴδοι· τοῖς δὲ τὰ κοινωφελῆ δρῶσιν ἔστω παρρησία
 καὶ μεθ' ἡμέραν διὰ μέσης ἴτωσαν ἀγορᾶς ἐντευξόμενοι πολυανθρώποις
 ὁμίλοις, ἡλίῳ καθαρῷ τὸν ἴδιον βίον ἀνταυγάσοντες καὶ διὰ τῶν κυριω-
 τάτων αἰσθήσεων τοὺς συλλόγους ὀνήσοντες, ὀρῶντας μὲν ἡδίστας ὁμοῦ
 καὶ καταπληκτικωτάτας ὄψεις, ἀκούοντας δὲ καὶ ἐστιωμένους λόγων
 ποτίμων, οἱ τὰς διανοίας τῶν μὴ σφόδρα ἀμούσων εἰώθασιν εὐφραίνειν.
322 ἢ οὐχ ὄρας, ὅτι καὶ ἡ φύσις τῶν ἑαυτῆς ἀοιδίμων καὶ παγκάλων ἔργων
 οὐδὲν ἀπέκρυψεν, ἀλλὰ ἀστέρας μὲν καὶ τὸν σύμπαντα οὐρανὸν εἰς τε
 τὴν δι' ὄψεως τέρψιν καὶ πρὸς φιλοσοφίας ἕμερον ἀπέφηνεν, πελάγη δὲ
 καὶ πηγὰς καὶ ποταμοὺς καὶ τὰς ἀέρος εὐκρασίας δι' ἀνέμων τε καὶ
 πνευμάτων εἰς τὰς ἐτησίους ὥρας, φυτῶν τε καὶ ζώων ἔτι δὲ καρπῶν

323 ἀμυθήτους ἰδέας εἰς χρῆσιν καὶ ἀπόλαυσιν ἀνθρώπων; εἴτ' οὐκ ἐχρῆν καὶ ἡμᾶς ἐπομένους τοῖς ἐκείνης βουλήμασι πάνθ' ὅσα ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα | προτιθέναι πᾶσι τοῖς ἀξίοις ἐπ' ὠφελεία; νῦν δὲ συμβαίνει πολλάκις τῶν μὲν ἀγαθῶν ἀνδρῶν μηδένα μυεῖσθαι, ληστὰς δ' ἔστιν ὅτε καὶ καταποντιστὰς καὶ γυναικῶν θιάσους βδελυκτῶν καὶ ἀκολάστων, ἐπειδὴν ἀργύριον παράσχωσι τοῖς τελοῦσι καὶ ἱεροφαντοῦσιν. ὑπερόριοι δὴ πάντες οὗτοι φυγαδεύεσθωσαν πόλεως καὶ καταστάσεως, ἐν ἧ τὸ καλὸν καὶ ἡ ἀλήθεια δι' αὐτὰ τιμᾶται. ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.

324 Κοινωνίας δὲ καὶ φιλανθρωπίας εἰσηγητῆς ὧν ἐν τοῖς μάλιστα ὁ νόμος ἐκατέρας ἀρετῆς τὴν τε ἀξίωσιν καὶ τὴν σεμνότητα διετήρησεν, οὐδενὶ τῶν ἀνιάτως ἐχόντων ἐπιτρέψας καταφυγεῖν ἐπ' αὐτάς, ἀλλὰ πορρω-

325 τάτω σκορακίσας. ἐπιστάμενος γοῦν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις οὐκ ὀλίγους τῶν μοχθηρῶν παρεισρέοντας καὶ διὰ τὸ συνειλεγμένον πλῆθος λανθάνοντας, ἵνα μὴ τοῦτο γένηται, προανείργει πάντας τοὺς ἀναξίους ἱεροῦ συλλόγου τὴν ἀρχὴν ποιούμενος ἀπὸ τῶν νοσοῦντων τὴν θήλειαν νόσον ἀνδρογύνων, οἱ τὸ φύσεως νόμισμα παρακόπτοντες εἰς ἀκολάστων γυναικῶν πάθη καὶ μορφὰς εἰσβιάζονται. θλαδίας γὰρ καὶ ἀποκεκομμένους τὰ γεννητικὰ ἐλαύνει τό τε τῆς ὥρας ταμιεύοντας ἄνθος, ἵνα μὴ ῥαδίως μαραίνοιτο, καὶ τὸν ἄρρενα τύπον μεταχαράττοντας εἰς θηλύμορφον ἰδέαν.

326 ἐλαύνει δὲ οὐ μόνον πόρνους ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκ πόρνης, ἐπιφερομένους μητρῶν αἴσχος, [κα]ὶ διότι ἡ πρώτη σπορὰ καὶ γένεσις αὐτοῖς κεκιβδήλευται καὶ συγκέχυται διὰ τὸ πλῆθος τῶν ὠμιληκότεων ταῖς μητράσιν,

327 ὡς μὴ δύνασθαι τὸν ἀληθῆ πατέρα διαγνῶναι καὶ διακρῖναι. ὁ δὲ τόπος οὗτος, εἰ καὶ τις ἄλλος, ἀλληγορίαν ἐπιδέχεται φιλοσόφου θεωρίας ὧν ἀνάπλεως. τῶν γὰρ ἀσεβῶν καὶ ἀνοσίων οὐχ εἷς τρόπος, ἀλλὰ πολλοὶ καὶ διαφέροντες. οἱ μὲν γὰρ τὰς ἀσωμάτους ἰδέας ὄνομα κενὸν ἀμέτοχον ἀληθοῦς πράγματος εἶναι φασί, τὴν ἀναγκαιοτάτην οὐσίαν ἐκ τῶν ὄντων ἀναιροῦντες, ἥτις ἐστὶν ἀρχέτυπον παράδειγμα πάντων ὅσα ποιότητες

328 οὐσίας, καθ' ἣν ἕκαστον εἰδοποιεῖτο καὶ διεμετρεῖτο. τούτους αἱ ἱεραὶ τοῦ νόμου στῆλαι μνηνοῦσι "θλαδίας". ὡς γὰρ τὸ τεθλασμένον ἀφήρηται τὴν ποιότητα καὶ τὸ εἶδος καὶ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ κυρίως εἰπεῖν ἄμορφος ὕλη, οὕτως καὶ ἡ ἀναιροῦσα δόξα ἰδέας πάντα συγχεῖ καὶ πρὸς τὴν ἀνωτέρω τῶν στοιχείων οὐσίαν τὴν ἄμορφον καὶ ἄποιον ἐκείνην ἄγει.

329 οὐ τί γένοιτ' ἂν ἀτοπώτερον; ἐξ ἐκείνης γὰρ πάντ' ἐγέννησεν ὁ θεός, οὐκ ἐφαπτόμενος αὐτός-οὐ γὰρ ἦν θέμις ἀπείρου καὶ πεφυρμένης ὕλης ψαύειν τὸν εὐδαίμονα καὶ μακάριον-, ἀλλὰ ταῖς ἀσωμάτοις δυνάμεσιν, ὧν ἔτυμον ὄνομα αἱ ἰδέαι, κατεχρήσατο πρὸς τὸ γένος ἕκαστον τὴν ἀρμόττουσαν λαβεῖν μορφήν. ἡ δὲ πολλὴν ἀταξίαν | εἰσηγεῖται καὶ σύγχυσιν. ἀναιροῦσα γὰρ ταῦτα, δι' ὧν αἱ ποιότητες, συναναιρεῖ ποιότητος.

330 ἕτεροι δ' ὡς ἐν ἄθλοις κακίας τὰ ἐπ' ἀσεβείᾳ νικητήρια σπεύδοντες αἴρεσθαι προσυπερβάλλουσιν ἅμα ταῖς ἰδέαις καὶ ὑπαρξίν θεοῦ παρακαλυπτόμενοι ὡς οὐκ ὄντος λεγομένου δ' εἶναι χάριν τοῦ συμφέροντος ἀνθρώποις, οἱ δὴ δι' εὐλάβειαν τοῦ δοκοῦντος πάντη παρῆναι καὶ πάντα καθορᾶν ὄμμασιν ἀκοιμήτοις [οἱ]ς ἔμελλον ἀνέξειν ἀδικημάτων. τούτους ὁ νόμος εὐθυβόλως "ἀποκόπους" προσαγορεύει τὴν περὶ τοῦ πάντα γεννῶντος

ἐκτετμημένους ὑπόληψιν, ἀγόνους μὲν σοφίας, ἐπιτηδεύοντας δὲ τὴν μεγί-
331 στην κακίῳν, ἀθεότητα. τρίτοι δ' εἰσὶν οἱ τὴν ἐναντίαν ἔτεμον
 εἰσηγησάμενοι

πλήθος <θεῶν> ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν, πρεσβυτέρων τε αὖ καὶ νεωτέρων,
 πολυαρχίας λόγῳ τὸν κόσμον ἀναπλήσαντες, ἵνα τὴν τοῦ ἐνὸς καὶ ὄντως
332 ὄντος ὑπόληψιν ἐκ τῆς ἀνθρώπων διανοίας ἐκτέμωσιν. οὗτοι δ' εἰσὶν
 οἱ συμβολικῶς "ἐκ πόρνης" ὑπὸ τοῦ νόμου προσαγορευόμενοι· καθάπερ
 γὰρ ὧν μητέρες πόρνοι τὸν μὲν ἀληθῆ πατέρα οὔτε ἴσασι οὔτ' ἐπι-
 γράψασθαι δύνανται, πολλοὺς δὲ καὶ σχεδὸν ἅπαντας τοὺς ἔραστας καὶ
 ὠμιληκότας, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ ἀγνοοῦντες τὸν ἕνα καὶ ἀληθινὸν
 θεὸν πολλοὺς καὶ ψευδωνύμους ἀναπλάττοντες περὶ τὸ ἀναγκαιότατον
 τῶν ὄντων τυφλώττουσιν, ὅπερ ἢ μόνον ἢ πρῶτιστον ἐξ αὐτῶν σπαρ-
 γάνων εἰκὸς ἦν ἀναδιδάσκεσθαι· τί γὰρ μάθημα κάλλιον ἢ τοῦ ὄντως
333 ὄντος θεοῦ; τετάρτους δὲ καὶ πέμπτους ἐλαύνει πρὸς μὲν τὸ
 αὐτὸ τέλος ἐπειγομένους, οὐ μὴν ἀπὸ τῶν αὐτῶν βουλευμάτων· ἀμφό-
 τεροι γὰρ ζηλωταὶ μεγάλου κακοῦ, φιλαυτίας, ὄντες ὡσπερ τινα κοινήν
 οὐσίαν διενείμαντο τὴν ὅλην ψυχὴν ἐκ λογικοῦ καὶ ἀλόγου μέρους συν-
 εστῶσαν· καὶ οἱ μὲν τὸ λογικόν, ὃ δὴ νοῦς ἐστι, διεκκληρώσαντο, οἱ δὲ
334 τὸ ἄλογον, ὅπερ εἰς τὰς αἰσθήσεις τέμνεται. οἱ μὲν οὖν τοῦ νοῦ προ-
 στάται τὴν ἡγεμονίαν καὶ βασιλείαν τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων ἀν-
 άπτουσιν αὐτῷ καὶ φασιν ἱκανὸν εἶναι καὶ τὰ παρεληλυθότα μνήμη δια-
 σῶζειν καὶ τῶν παρόντων ἔρωμένως ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ τὰ μέλλοντα
335 εἰκότι στοχασμῷ φαντασιουῖσθαι τε καὶ λογίζεσθαι. οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ
 γῆν τὴν βαθύγειον καὶ ἀρετῶσαν τῆς ὀρεινῆς καὶ πεδιάδος κατασπίρας
 καὶ καταφυτεύσας καὶ τὴν βιωφειλεστάτην γεωργίαν εὐρών· οὗτος ὁ
 ναῦν κατασκευάσας καὶ τὴν χέρσου φύσιν ἐπινοίαις παντὸς λόγου κρείττοσι
 πλωτὴν ἀπεργασάμενος καὶ ὁδοὺς ἐν θαλάττῃ πολυσχιδεῖς ἄχρι λιμένων
 τῶν κατὰ πόλεις καὶ ὑποδρόμων λεωφόρους ἀνατεμῶν καὶ γνωρίσας ἡπειρώ-
 τας νησιώτας οὐκ ἂν ποτ' εἰς ἑαυτοὺς ἐλθόντας, εἰ μὴ σκάφος ἐναυπηγήθη·
 οὗτος ὁ καὶ τῶν βαναύσων καὶ τῶν γλαφυρωτέρων τεχνῶν λεγομένων
336 εὐρετής· οὗτος γράμματα καὶ ἀριθμοὺς καὶ μουσικὴν καὶ τὴν ἐγκύκλιον
 ἅπασαν παιδείαν ἐπενόησε καὶ συνῆύξησε καὶ πρὸς τὸ τέλος ἡγάγεν·
 οὗτος καὶ τὸ μέγιστον ἀγαθόν, φιλοσοφίαν, ἐγέννησε καὶ δι' ἑκάστου τῶν
 μερῶν αὐτῆς ὠφέλησε τὸν ἀνθρώπινον βίον, διὰ μὲν τοῦ λογικοῦ πρὸς
 ἀνεξάπατητον ἐρμηνείαν, διὰ δὲ τοῦ ἠθικοῦ πρὸς τὴν τῶν τρόπων
 ἐπανόρθωσιν, διὰ δὲ τοῦ φυσικοῦ πρὸς ἐπιστήμην οὐρανοῦ τε καὶ κόσμου.
 καὶ ἄλλα μέντοι παμπληθῆ λέγουσιν ἐγκώμια νοῦ συμφορήσαντές τε καὶ
 ἀγείραντες ἔχοντα τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ τὰ λεχθέντα ἤδη, περὶ ὧν οὐ
337 καιρὸς ἐνοχλεῖν. οἱ δὲ τῶν αἰσθήσεων προστάται τὸν ἔπαινον
 αὐτῶν εὖ μάλα σεμνοποιῶσι διανέμοντες τῷ λόγῳ τὰς ἀπ' αὐτῶν
 ἐγγινομένας χρείας καὶ φασιν, ὅτι δύο μὲν αἴτια τοῦ ζῆν ἐστὶν, ὄσφρησις
338 καὶ γεῦσις, δύο δὲ τοῦ καλῶς ζῆν, ὄρασις καὶ ἀκοή. διὰ μὲν οὖν
 γεύσεως αἱ τῶν σιτίων τροφαὶ παραπέμπονται, διὰ δὲ μυκτῆρων ὁ ἀήρ,
 οὗ πᾶν ζῶον ἐξήρτηται· τροφή δ' ἐστὶ καὶ οὗτος ἡ συνεχῆς καὶ ἀδιά-
 στατος, ὃς οὐκ ἐρηγορότας μόνον ἀλλὰ καὶ κοιμωμένους διατρέφει τε

καὶ διασφύζει· σαφῆς δὲ πίστις· εἰ γὰρ καὶν βραχύτατον ὁ τῆς ἀναπνοῆς δίαυλος ἐπισχεθεῖη κατὰ τὴν τοῦ πεφυκότος ἕξωθεν ἐποχετεύεσθαι πνεύματος ἀποκοπὴν, θάνατος ἀπαραίτητος ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθήσει.

339 τῶν γε μὴν φιλοσόφων αἰσθήσεων, δι' ὧν περιγίνεται τὸ εὖ ζῆν, ὄρασις μὲν φῶς τὸ κάλλιστον ἐν τοῖς οὖσιν ὄρα, ὄρα δὲ διὰ φωτὸς τᾶλλα πάντα, ἥλιον, σελήνην, ἀστέρας, οὐρανόν, γῆν, θάλατταν, φυτῶν καὶ ζώων ἀμυθήτους διαφοράς, καὶ συνόλως πάντα σώματα καὶ σχήματα καὶ χρώματα καὶ μετέθη, ὧν ἡ θέα περιττὴν φρόνησιν ἐξεργάσατο καὶ πολὺν

340 ἕμερον ἐπιστήμης ἐγέννησε. παρέχεται δὲ καὶ ἄνευ τούτων ὠφελείας ὄρασις ἡμῖν τὰς μεγίστας, εἷς τε τὴν οἰκείων καὶ ἀλλοτρίων καὶ φίλων καὶ ἐχθρῶν διάκρισιν καὶ βλαβερῶν μὲν φυγὴν, αἴρεσιν δὲ τῶν ἐπ' ὠφελείᾳ. γέγονε μὲν οὖν καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τοῦ σώματος μερῶν πρὸς ἀρμοττούσας χρείας καὶ σφόδρα ἀναγκαίας, ὡς βάσεις μὲν πρὸς περίπατον καὶ δρόμον καὶ τᾶλλα ὅσα διὰ σκελῶν ἐνεργεῖται, χεῖρες δὲ πρὸς τὸ πρᾶξαι τι καὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν· ὀφθαλμοὶ δὲ ὡσπερὶ τι κοινὸν ἀγαθὸν τὴν τοῦ δύνασθαι κατορθοῦν αἰτίαν καὶ τούτοις καὶ τοῖς ἄλλοις

341 ἅπασι παρέχουσιν. ἀψευδέστατοι δ' οἱ πεπηρωμένοι μάρτυρες, οἳ μῆτε χερσὶ μῆτε ποσὶ δύνανται χρῆσθαι κατὰ τὸ βέλτιον τὴν πρόσρησιν ἐπαληθεύοντες, ἦν οὐκ ἐπ' ὄνειδει μᾶλλον ἢ οἴκτω θέσθαι φασὶ τοὺς πρότερον ἀδυνάτους ὀνομάσαντας· ἅμα γὰρ τῇ τῶν ὀμμάτων φθορᾷ καὶ αἰ τοῦ σώματος δυνάμεις οὐχ ὑποσκελίζονται μόνον ἀλλὰ καὶ φθείρονται.

342 θαυμασιώτατον δὲ καὶ ἀκοή χρῆμα, δι' ἧς μέλη καὶ μέτρα καὶ ῥυθμοί, ἔτι δὲ ἀρμονίαι καὶ συμφωνίαι καὶ τῶν γενῶν καὶ συστημάτων αἰ μεταβολαὶ καὶ πάνθ' ὅσα κατὰ μουσικὴν ἐπικρίνεται, καὶ λόγων [τ]ε τῶν κατὰ διεξόδους [κα]ὶ παμπληθεῖς ἰδέαι δικανικῶν συμβουλευτικῶν ἐγκωμιαστικῶν, ἔτι δὲ τῶν ἐν ἱστορίαις καὶ διαλόγοις καὶ τῶν ἐν ὁμιλίαις ἀναγκαίαις περὶ τῶν ἐν βίῳ πραγμάτων πρὸς τοὺς αἰὲ πλησιάζοντας· συνόλως γὰρ διὰ φωνῆς διττὴν ἐχούσης δύναμιν, εἷς τε τὸ λέγειν καὶ

343 τὸ ἄδειν, ἑκάτερα ταῦτα διακρίνει πρὸς ὠφέλειαν ψυχῆς· ὥδῃ γὰρ καὶ λόγος ὑγιεινὰ καὶ σωτήρια φάρμακα, ἡ μὲν τὰ πάθη κατεπάδουσα καὶ τὸ ἄρρυθμον ἐν ἡμῖν ῥυθμοῖς, τὸ δ' ἐκμελὲς μέλεσι, τὸ δ' ἄμετρον μέτροις ἐπιστομίζουσα-ποικίλον δ' ἐστὶ καὶ παντοδαπὸν ἕκαστον, ὡς μουσικοὶ καὶ ποιηταὶ μαρτυροῦσιν, οἷς | πιστεύειν ἀναγκαῖον ἐπιτήδευμα τοῖς εὖ πεπαιδευμένοις-, ὁ δὲ λόγος ἐπέχων καὶ ἀνακόπτων τὰς ἐπὶ κακίαν ὁρμὰς καὶ τοὺς κεκρατημένους ἀφροσύναις καὶ ἀηδίαις ἐκνοσηλεύων, μαλακώτερον μὲν τοὺς ὑπεῖκοντας, σφοδρότερον δὲ τοὺς ἀφη-

344 νιάζοντας, αἴτιος γίνεται τῶν μεγίστων ὠφελειῶν. τοιαῦτα συνείροντες οἳ τε τοῦ νοῦ θιασῶται καὶ οἳ τῶν αἰσθήσεων οἳ μὲν ἐκείνων οἳ δὲ ταύτας θεοπλαστοῦσιν ὑπὸ φιλαυτίας ἐκλαθόμενοι τοῦ πρὸς ἀλήθειαν ὄντος θεοῦ. διὸ πάντας εἰκότως ἀπήλασεν ἱεροῦ συλλόγου, τοὺς τε τὰς ἰδέας ἀναιροῦντας, "θλαδίας" ὑπειπὼν, καὶ τοὺς κατὰ τὸ παντελὲς ἀθέους, οἷς ὄνομα οἰκείον τὸ "ἀποκόπων" ἔθετο, καὶ τοὺς ἐξ ἐναντίας εἰσηγητὰς θεογονίας, οὓς ἐκάλεσεν "ἐκ πόρνης", καὶ ἐπὶ πᾶσι τοὺς φιλαύτους, ὧν οἳ μὲν τὸν λογισμὸν, οἳ δ' ἐκάστην τῶν αἰσθήσεων ἐξεθειώσαν· ἐπέγονται γὰρ πάντες οὗτοι πρὸς τὸ αὐτὸ τέλος, εἰ καὶ ἀπὸ διαφερόντων ἄγονται

345 βουλευμάτων, τὸν ἕνα καὶ ὄντως ὄντα θεὸν παρησυχάζοντες. ἀλλ' ἡμεῖς γε οἱ φοιτηταὶ καὶ γνώριμοι τοῦ προφήτου Μωυσέως τὴν τοῦ ὄντος ζήτησιν οὐ μεθησόμεθα, τὴν ἐπιστήμην αὐτοῦ τέλος εὐδαιμονίας εἶναι νομίζοντες καὶ ζωὴν μακραίωνα, καθὰ καὶ ὁ νόμος φησὶ τοὺς προσκειμένους τῷ θεῷ ζῆν ἅπαντας (Deut. 4, 4), δόγμα τιθεὶς ἀναγκαῖον καὶ φιλόσοφον· ὄντως γὰρ οἱ μὲν ἄθεοι τὰς ψυχὰς τεθνήσκουσιν, οἱ δὲ τὴν παρὰ τῷ ὄντι θεῷ τεταγμένοι τάξιν ἀθάνατον βίον ζῶσιν.

**ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΕΝ ΕΙΔΕΙ ΝΟΜΩΝ
ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΓΕΝΗ ΤΩΝ ΔΕΚΑ ΛΟΓΙΩΝ, ΤΟ ΤΡΙΤΟΝ, ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟΝ,
ΤΟ ΠΕΜΠΤΟΝ· ΤΟ ΠΕΡΙ ΕΥΟΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΣΕΒΑΣΜΟΥ
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΕΒΔΟΜΗΣ ΚΑΙ ΓΟΝΕΩΝ ΤΙΜΗΣ**

1 Ἐν μὲν τῇ πρὸ ταύτης συντάξει δύο κεφάλαια ἠκριβῶται τῶν δέκα, τό τε περὶ τοῦ μὴ νομίζειν θεοὺς αὐτοκρατεῖς ἑτέρους καὶ τὸ περὶ τοῦ μηδὲν θεοπλαστεῖν χειρόκμητον· εἴρηται δὲ καὶ τὰ ἑκατέρω τῶν κατὰ μέρος διατεταγμένων ἀρμόττοντα νόμιμα. νυνὶ δὲ περὶ τριῶν τῶν κατὰ στοῖχον ἑξῆς διαλεξώμεθα πάλιν ἐφαρμόττοντες τὰ προσήκοντα 2 τῶν ἐν εἴδει. πρῶτον δ' ἐστὶ τῶν τριῶν τὸ μὴ θεοῦ ὄνομα λαμβάνειν ἐπὶ ματαίῳ. ὁ γὰρ τοῦ σπουδαίου, φησί, λόγος ὄρκος ἔστω, βέβαιος, ἀκλινής, ἀψευδέστατος, ἐρηρυσμένος ἀληθείᾳ. κὰν εἰ ὁμνῦναι μέντοι βιάζονται αἱ χρεῖαι, πατρὸς ἢ μητρὸς ζώντων μὲν υἱείαν καὶ εὐετηρίαν, | τετελευτηκότων δὲ τὴν μνήμην ὄρκον ποιητέον· ἀπεικονίσματα γὰρ οὗτοί γε καὶ μιμήματα θείας δυνάμεώς εἰσι, τοὺς μὴ ὄντας εἰς τὸ εἶναι 3 παραγαγόντες. ἀναγέγραπταί τις ἐν τοῖς νόμοις τῶν ἀρχηγῶν καὶ ἐπὶ σοφίᾳ μάλιστα θαυμασθέντων ὁμνὺς "κατὰ τοῦ φόβου τοῦ πατρὸς" (Gen. 31, 53), ὑπὲρ ὠφελείας, οἶμαι, τῶν ἔπειτα καὶ διδαχῆς ἀναγκαίας, ἵνα τοὺς γονεῖς ὃν χρῆ τὸν τρόπον τιμῶσι στέργοντες ὡς εὐεργέτας καὶ εὐλαβούμενοι ὡς ὑπὸ φύσεως κατασταθέντας ἄρχοντας καὶ μὴ ῥαδίως 4 ἐπιχειρῶσιν ὀνομάζειν θεόν. ἄξιον ἐπαινεῖν καὶ τοὺς, εἴ ποτε βιασθεῖεν ὁμνῦναι, τῷ μέλλειν καὶ βραδύνειν καὶ ἀποκνεῖν ἐμποιοῦντας δέος οὐ μόνον τοῖς ὄρωσιν ἀλλὰ καὶ τοῖς προκαλουμένοις εἰς τὸν ὄρκον· εἰώθησι γὰρ ἀναφθεγζάμενοι τοσοῦτον μόνον "νὴ τόν" ἢ "μὰ τόν", μηδὲν προσπαραλαβόντες, 5 ἐμφάσει τῆς ἀποκοπῆς τρανοῦν ὄρκον οὐ γενόμενον. ἀλλὰ καὶ προσπαραλαβέτω τις, εἰ βούλεται, μὴ μέντοι τὸ ἀνωτάτω καὶ πρεσβύτατον εὐθύς αἴτιον, ἀλλὰ γῆν, ἥλιον, ἀστέρας, οὐρανόν, τὸν σύμπαντα κόσμον· ἀξιολογώτατα γὰρ ταῦτα ἄτε καὶ πρεσβύτερα τῆς ἡμετέρας γενέσεως καὶ 6 προσέτι ἀγήρω διαιωνιοῦντα τῇ τοῦ πεποιηκότος γνώμῃ. τοσαύτη δὲ τινες εὐχερεία καὶ ῥαθυμία χρωῦνται, ὥστε τὰ ἐν γενέσει πάντα ταῦθ' ὑπερβάντες ἐπὶ τὸν ποιητὴν καὶ πατέρα τῶν ὅλων ἀνατρέχειν τῷ λόγῳ τολμῶσι, μὴ τόπους εἰ βέβηλοι ἢ ἱεροί, μὴ καιροὺς εἰ ἐπιτήδαιοι, μὴ αὐτοὺς εἰ καθαροὶ σῶμα καὶ ψυχὴν, μὴ τὰ πράγματα εἰ μεγάλα, μὴ τὰς χρεῖας εἰ ἀναγκαῖαι προεξετάσαντες, ἀλλὰ, τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο, "ἀνίπτοις χερσὶ" πάντα φύροντες, ὡς δέον, ἐπειδὴ γλῶτταν ἢ φύσις αὐτοῖς ἐδωρήσατο, λελυμένη χρῆσθαι καὶ ἀχαλινώτῳ πρὸς ἃ μὴ θέμις· 7 οὓς ἐχρῆν ὀργάνων τῷ καλλίστῳ, ᾧ φωνὴ καὶ λόγος τὰ βιωφελέστατα καὶ κοινωνίας αἴτια τετράνῳται, πρὸς τιμὴν καὶ σεμνότητα καὶ εὐδαιμο- 8 νισμὸν καταχρῆσθαι τοῦ πάντων αἰτίου. νυνὶ δ' ὑπὸ τῆς ἄγαν ἀσεβείας περὶ ὧν ἂν τύχη τὰς φρικωδεστάτας ὀνομάζουσι κλήσεις καὶ ἄλλα ἐπ' ἄλλοις ἐπιφέροντες ὀνόματα σωρηδὸν οὐκ ἐρυθριῶσι, νομίζοντες τῇ πυκνότητι καὶ τῷ συνεχεῖ τῶν ἐπαλλήλων ὄρκων οὗ διανοοῦνται περιέσεσθαι, λίαν ὄντες εὐήθεις· οὐ γὰρ πίστεως ἢ πολυορκία τεκμήριον ἀλλ' ἀπιστίας 9 ἐστὶ παρὰ τοῖς εὖ φρονούσιν. ἐὰν δὲ τις ἐκβιασθεὶς ὁμώσει περὶ παντὸς οὐτινοσοῦν, ὃ μὴ νόμος | ἀπέρισκε, παντὶ σθένει καὶ μηχανῇ

πάση τὸν ὄρκον βεβαιούτω μηδὲν ἐμποδῶν τιθέμενος εἰς τὴν τοῦ γνω-
 σθέντος τελείωσιν, καὶ μάλιστα ἐπειδὴν μὴ ὀργαί ἀτίθασοι ἢ λελυττη-
 κότες ἔρωτες ἢ ἐπιθυμίαι ἀκάθεκτοι τὴν διάνοιαν ἐκμήνωσιν, ὡς ἀγνοῆσαι
 τὰ λεγόμενα καὶ πραττόμενα, λογισμῶ δὲ καὶ διανοίᾳ νηρούση ποιῆται
10 τὸν ὄρκον. τί γὰρ ἄμεινον ἢ ἀψευδεῖν παρ' ὅλον τὸν βίον καὶ ταῦτα
 μάρτυρι θεῷ χρώμενον; ὄρκος γὰρ οὐδὲν ἄλλο ἢ μαρτυρία θεοῦ περὶ
 πράγματος ἀμφισβητουμένου· θεὸν δὲ μὴ ἐπ' ἀληθεῖ καλεῖν πάντων
11 ἀνοσιώτατον. ὁ γὰρ τοῦτο ποιῶν μόνον οὐκ ἀντικρυς βοᾷ, κἂν ἡσυχάζειν
 δοκῇ· "σοὶ χρῶμαι τοῦ ἀδικεῖν προκαλύμματι· αἰδουμένω μοι τὸ δοκεῖν
 ἀμαρτάνειν συνέργησον, ἀντ' ἐμοῦ πονηρευομένου τὴν αἰτίαν ὑπόστηθι·
 μέλει γὰρ μοι πλημμελοῦντι μὴ φαύλῳ νομίζεσθαι· σὺ δὲ τῆς παρὰ
 τοῖς πολλοῖς δόξης ἀλογεῖς οὐδὲν εὐφημίας ἐπιστρεφόμενος." ἅπερ καὶ
 λέγειν καὶ ἐννοεῖσθαι ἀσεβέστατον· ἀγανακτήσαι γὰρ ἂν οὐχ ὅτι θεὸς
 ὁ πάσης κακίας ἀμέτοχος, ἀλλὰ καὶ πατήρ καὶ ὀθνεῖος ἄνθρωπος μὴ
12 τελείως ἀρετῆς ἄγευστος, εἰ τοιαῦτα ἀκούοι. πάντας μὲν οὖν ὄρκους,
 ὡς ἔφην, βεβαιωτέον, ὅσοι περὶ καλῶν καὶ συμφερόντων γίνονται πρὸς
 ἐπανόρθωσιν ἰδίων ἢ κοινῶν πραγμάτων, φρονήσεως καὶ δικαιοσύνης
 καὶ ὁσιότητος ἡγουμένων-τούτοις ἐμφέρονται καὶ τῶν εὐχῶν
 αἱ νομιμώταται διὰ περιουσίαν ἀγαθῶν ἢ παρόντων ἢ προσδοκωμένων
13 γινόμεναι-, τοὺς δ' ἔνεκα τῶν ἐναντίων ἐπικυροῦν οὐκ εὐαγές. εἰσὶ
 γὰρ οἱ ὀμνύουσιν, ἐὰν τύχη, κλοπᾶς καὶ ἱεροσυλίας ἢ φθορᾶς καὶ μοι-
 χείας ἢ τραύματα καὶ σφαγᾶς ἢ τι τῶν ὁμοιοτρόπων κακῶν ἐργάσεσθαι,
 καὶ ἀνυπερθέτως αὐτὰ δρῶσι ποιούμενοι πρόφασιν τὸ εὐορκεῖν, ὡς οὐκ
 ἄμεινον καὶ θεῷ κεχαρισμένον μᾶλλον τῆς βεβαιώσεως τῶν ὄρκων τὸ
 μηδὲν ἀδικεῖν, ἐπεὶ δικαιοσύνη καὶ πᾶσα ἀρετὴ νόμος ἐστὶ πατήριος καὶ
 θεσμὸς ἀρχαῖος· νόμοι δὲ καὶ θεσμοὶ τί ἕτερον ἢ φύσεως ἱεροὶ λόγοι
14 τὸ βέβαιον καὶ τὸ πάγιον ἐξ αὐτῶν ἔχοντες, ὡς ὄρκων ἀδιαφορεῖν; ἴστω
 δὴ πᾶς ἐνωμότως ἄδικα δρῶν, ὅτι εὐορκεῖ μὲν οὐ, τὸν δὲ πολλῆς φυλακῆς
 καὶ ἐπιμελείας ἄξιον ὄρκον ἀνατρέπει, ᾧ τὰ καλὰ καὶ δίκαια ἐπισφρα-
 γίζεται· προστίθῃσι γὰρ ὑπαίτια ὑπαιτίοις, ἐν οὐ δέοντι γινομένοις ὄρκοις,
15 οὓς πολὺ | βέλτιον ἦν ἡσυχάζεσθαι, πράξεις παρανόμους. ἀπεχόμενος
 οὖν τοῦ ἀδικοπραγεῖν ποτνιασθῶ τὸν θεόν, ἵνα μεταδῶ τῆς ἴλεως δυνά-
 μεως αὐτῷ συγγνοὺς ἐφ' οἷς ἀβουλία χρησάμενος ὡμοσε· διπλάσια γὰρ
 αἰρεῖσθαι κακά, δυνάμενον τὴν ἡμίσειαν αὐτῶν ἀποφορτίσασθαι, μανία
16 καὶ φρενοβλάβεια δυσίατος. εἰσὶ δ' οἱ τὴν φύσιν ἄμικτοι καὶ ἀκοινώ-
 νητοι δι' ὑπερβολὴν μισανθρωπίας γεγονότες ἢ καὶ ὑπ' ὀργῆς οἷα χαλεπῆς
 δεσποίνης ἐκβιασθέντες ὄρκῳ τὴν ἀγριότητα πιστοῦνται τῶν ἡθῶν, οἵτινες
 οὐ φασιν ὁμοτράπεζον ἢ ὁμωρόφιον ἔξειν τὸν δεῖνα ἢ τὸν δεῖνα ἢ πάλιν
 τῷ δεῖνι μὴ παρέξειν ὠφέλειάν τινα ἢ παρ' ἐκείνου τι λήψεσθαι μέχρι
 τελευτῆς· ἔστι δ' ὅτε καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν τὸ ἀσύμβατον διαφυλάτ-
 τουσιν οὐδὲ νεκροῖς τοῖς σώμασιν ἐπιτρέποντες ἐν διαθήκαις τὰ νομι-
17 ζόμενα παρασχεῖν. οἷς παραινέσαιμι ἂν καθάπερ καὶ τοῖς προτέροις,
 εὐχαῖς καὶ θυσίαις ἐξευμενίζεσθαι τὸν θεόν, ἵνα εὕρωνταί τινα ψυχικῶν
 ἀρρωστημάτων θεραπείαν ἀναγκαίαν, ἃ μηδεὶς ἀνθρώπων ἰκανὸς ἴασα-
18 σθαι. ἕτεροι δ' εἰσὶ κομπασταὶ τῶν ὑπ' ἀλαζονείας φυσωμένων,

οἱ λιμοδοξοῦντες οὐδενὶ τῶν εἰς τὴν ὠφελιμωτάτην ὀλιγοδείαν χρῆσθαι δικαιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ προτρέπη τις ἕνεκα τοῦ τὸν ἀφηνιασμὸν τῶν ἐπιθυμιῶν ἀναχαιτίσαι, τὴν νουθεσίαν ὕβριν εἶναι νομίζουσι καὶ πρὸς τὸν ἀβροδίαιτον ὠθούμενοι βίον ἀλογοῦσι τῶν σωφρονιστῶν, γέλωτα καὶ χλεύην τιθέμενοι τὰς φρονήσεως καλὰς ὁμοῦ καὶ λυσιτελεστάτας ὑψη-
19 γήσεις. εἰ δὲ δὴ καὶ τύχοι τις εἶναι περιουσία καὶ ἀφθονία τῶν περὶ τὸν βίον, ὄρκους ἐπισφραγίζονται τὴν χρῆσιν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν εἰς πολυτέλειαν· οἷον δὴ τι λέγω· πρῶτην τις τῶν οὐκ ὀλίγα κεκτημένων ὑγρὸν καὶ διαρρέοντα βίον ἀσπασάμενος, ἐπειδὴ πρεσβύτης παρῶν συγγενῆς ἢ πατρικὸς ὡς γ' οἶμαι φίλος ἐνουθετεῖ πρὸς τὸ σεμνότερον καὶ αὐστηρότερον τὴν δίαιταν παρακαλῶν μεταβαλεῖν, τὴν παραίνεσιν οὐ μετρίως δυσχεράνας ὡμοσεν ἀντιφιλονεικῶν, ἕως ἂν τὰς χορηγίας ἔχη καὶ παρασκευάς, μηδενὶ χρήσεσθαι τῶν εἰς εὐτέλειαν, μὴ κατὰ πόλιν, μὴ κατ' ἀγρούς, μὴ πλέων, μὴ πεζεύων, ἀλλ' ἀεὶ καὶ πανταχοῦ τὸν πλοῦτον ἐπιδείξεσθαι. πλούτου δὲ ταῦθ', ὡς ἔοικεν, ἐπίδειξις οὐκ ἔστι μᾶλλον ἢ
20 ἀλαζονείας καὶ ἀκρασίας. καίτοι τῶν ἐν ταῖς μεγάλαις ἡγεμονίαις οὐκ ὀλίγοι μέχρι νῦν εἰσιν οἱ παμπληθεῖς ἔχοντες παρασκευὰς καὶ χορηγίας ἀφθόλους, ὡσπερ ἐξ ἀενάου τινὸς πηγῆς πλούτου ῥέοντος αὐτοῖς ἀδιαστάτως, ὅμως ἐφ' ἃ καὶ οἱ πένητες ἡμεῖς ἔστιν ὅτε τρέπονται, κεραμεῶς κύλικας καὶ ὀβελίας ἄρτους καὶ ἐλαίας ἢ τυρὸν ἢ λάχανα | προσόψημα, καὶ θέρους μὲν περιζῶμα καὶ λεπτήν ὀθόνην, χειμῶνος δὲ χλαῖναν ἀρραγῆ καὶ στιφρὰν καὶ τὰ πρὸς τὴν κοίτην ἔστιν ὅτε χαμαίστρωτα, πολλὰ χαίρειν φράσαντες κλίνας ἐλεφαντίναις ἢ χελώνης ἢ χρυσοῦ πεποιημέναις καὶ στρωμαῖς ἀνθοβαφέσι καὶ ἐσθῆσιν ἀλουργίσι καὶ πεμμάτων
21 μελιπῆκτων περιεργίαις καὶ τραπεζῶν πολυτελείαις. αἴτιον δ' οὐ μόνον, οἶμαι, τὸ φύσεως αὐτοῦς εὐμοίρου λαχεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ παιδείας ὀρθῆς ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐφάψασθαι, ἥτις ἀνεδίδαξε πρὸ τῶν ἡγεμονικῶν τὰ ἀνθρώπινα τιμᾶν, ἥτις καὶ ἐνδαιτυμένῃ τῇ ψυχῇ μόνον οὐ κατ' ἐκάστην ἡμέραν ὑπομιμνήσκει τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν καὶ ὑπερόγκων
22 ἀντισπῶσα καὶ στέλλουσα καὶ τὸ ἄνισον ἰσότητι θεραπεύουσα. τοιγαροῦν τὰς πόλεις εὐθηνίας, εὐπορίας, εὐνομίας, εἰρήνης ἀναπεπλήκασιν, ἀγαθὸν μὲν οὐδὲν ὑπεξελόμενοι, πάντα δ' ἀφειδῶς καὶ ἀταμιεύτως χαριζόμενοι. τὰ μὲν δὴ τῶν εὐγενῶν καὶ ὡς ἀληθῶς ἡγεμόνων ἔργα ταῦτα καὶ τὰ
23 τούτοις παραπλήσια. τὰ δὲ τῶν νεοπλούτων ἐκεῖνα πλάνῃ τινὶ τύχης εἰς πολυχρηματίαν περιηκόντων, οἱ τὸν ἀληθῆ καὶ βλέποντα πλοῦτον ἐξ ἀρετῶν τελείων συνεστῶτα καὶ τῶν κατ' ἀρετὰς πράξεων οὐδ' ὄναρ ἴσασι, τῷ δὲ τυφλῷ προσέπταισαν, ἐφ' οὗ σκηριπτόμενοι κατ' ἀναγκαῖον τὴν ἄγουσαν ὁδὸν οὐχ ὀρῶντες εἰς ἀνοδίας ἐκτρέπονται, θαυμάζοντες τὰ μηδεμιᾶς ἄξια σπουδῆς καὶ τὰ φύσει τίμια γελῶντες· οἷς ὁ ἱερὸς λόγος ὄρκον ἐν οὐ δέοντι καιρῷ ποιουμένοις οὐ μετρίως ἐπιτιμᾶ καὶ ὀνειδίζει· δυσκάθαροι γὰρ καὶ δυσίατοι, ὡς μηδὲ παρὰ θεῷ τῷ τὴν φύσιν ἴλεω συγγνώμης ἀξιοῦσθαι.

24 Παρθένων δὲ καὶ γυναικῶν τὸ περὶ τὰς εὐχὰς αὐτοκρατέες ἀφείλετο, τῶν μὲν παρθένων τοὺς πατέρας κυρίους, τῶν δὲ γυναικῶν τοὺς ἄνδρας ἐπιγνώμονας ἀποφήνας εἰς τε βεβαίωσιν τῶν ὄρκων καὶ

λύσιν· καὶ μήποτ' εἰκότως· αἱ μὲν γὰρ διὰ νεότητα δύναμιν ὄρκων οὐκ ἴσασιν, ὡς χρήζειν τῶν ἐπικρινούντων, αἱ δὲ πολλάκις ὑπ' εὐχερείας ὁμνύουσιν, ἃ μὴ τοῖς ἀνδράσι συνοίσει· διόπερ αὐτοῖς ἀνέθηκε τὴν
25 ἔξουσίαν τοῦ τὰ ὁμοσθέντα φυλάττειν ἢ τοῦναντίον. χῆραι δὲ μὴ ῥαδίως ὁμνύτωσαν· οὐ γὰρ ἔχουσι τοὺς παραιτητάς, οὔτε ἀνδρας ὧν διεζεύχθησαν οὔτε πατέρας ἀφ' ὧν μετανέστησαν, ὅτε τὴν πρὸς γάμον ἀποικίαν ἐστέλλοντο·, ἐπειδὴ μένειν τοὺς τούτων ὄρκους ἀναγκαῖον ἐρημίᾳ τῶν
26 κηδομένων βεβαιουμένους. ἐὰν δέ τις | ἐπιorkoῦντά τινα εἰδὼς μὴ καταμηνύσῃ ἢ ἀπελέγξῃ φιλίᾳ ἢ αἰδοῖ ἢ φόβῳ διδούς πλέον ἢ εὐσεβείᾳ, τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίῳς ἔνοχος ἔστω· διαφέρει γὰρ τοῦ ἀδικεῖν οὐδὲν τὸ συν-
27 ἐπιγράφεσθαι ἀδικοῦντι. δίκαι δὲ κατ' ἐπιόρκων αἱ μὲν ἀνάκεινται τῷ θεῷ, αἱ δὲ ἀνθρώποις, θεῷ μὲν αἱ ἀνωτάτω καὶ μέγιστα· ἴλεως γὰρ οὐ γίνεται τοῖς οὕτως ἀσεβοῦσιν, ἀλλὰ μένειν εἰς αἰὲν δυσκαθάρτους ἔα, δικαίως, οἷμαι, καὶ προσηκόντως· ὁ γὰρ ἀμελήσας τί δεινὸν εἰ ἀνταμελη-
28 θήσεται, οἷς δίδωσι τὰ ἴσα καρπούμενος; -αἱ δ' ἀπ' ἀνθρώπων διάφοροι, θάνατος ἢ πληγαί, τῶν μὲν ἀμεινόνων καὶ περιττῶν εἰς εὐσέβειαν θανάτου δίκας βεβαιούντων, τῶν δὲ μαλακώτερον χρωμένων ὀργαῖς δημοσίᾳ μάλιστα τυπτόντων ἀναφανδὸν ἐν κοινῷ· εἰσὶ δὲ καὶ πληγαὶ τοῖς μὴ δουλοπρεπέσιν οὐκ ἔλαττον δίκης θανάτου.

29 Ταῦτα μὲν οὖν αἱ ῥηταὶ προστάξεις περιέχουσιν. ἔστι δὲ καὶ ἀλληγορῆσαι τὰ περὶ τὸν τόπον ἔχοντα θεωρίαν τὴν διὰ συμβόλων. εἰδέναι τοίνυν προσήκει ὅτι ὁ τῆς φύσεως ὀρθὸς λόγος πατρὸς ὁμοῦ καὶ ἀνδρὸς ἔχει δύναμιν, ἐπινοίας διαφόροις· ἀνδρὸς μὲν, ἐπειδὴ τὸν ἀρετῶν σπόρον ὡσπερ εἰς ἀγαθὴν ἀρουραν τὴν ψυχὴν καταβάλλεται, πατρὸς δ' ὅτι βουλαῖς ἀγαθῶν καὶ πράξεις καλὰς καὶ σπουδαίας γεννᾶν πέφυκε καὶ γεννήσας ἐκτρέφει ποτίμοις δόγμασιν, ἃ παιδεῖα καὶ σοφία χορηγοῦσι.

30 διάνοια δ' ἀπεικάζεται τοτὲ μὲν παρθένῳ, τοτὲ δὲ γυναικὶ ἢ χηρευούσῃ ἢ ἀνδρὶ ἔτι ἡρμοσμένη· παρθένος μὲν διάνοια ἀγνήν καὶ ἀδιάφθορον διαφυλάττουσα ἑαυτὴν ἀπὸ τε ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, ἔτι δὲ καὶ λυπῶν καὶ φόβων, ἐπιβούλων παθῶν, ἧς τὴν προστασίαν ὁ γεννητὴς ἀνηπταὶ πατήρ· τῆς δ' ὡς γυναικὸς ἀστείῳ λόγῳ τῷ κατ' ἀρετὴν συμβιούσης τὴν ἐπιμέλειαν ὁ αὐτὸς λόγος οὗτος ἐπαγγέλλεται σπείρων ἀνδρὸς τρόπον
31 ἐννοίας ἀρίστας· ἢ δ' ἂν ἀπορφανισθῇ ψυχὴ καὶ γενεᾶς τῆς κατὰ τὴν φρόνησιν καὶ ἐπιγαμίας τῆς κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, χηρευούσα τῶν καλλίστων καὶ ἔρημος οὔσα σοφίας, ὑπαίτιον ἐλομένη ζωὴν, ἔνοχος ἔστω οἷς ἔγνω καθ' ἑαυτῆς, ἰατρὸν ἀμαρτημάτων οὐκ ἔχουσα οὔθ' ὡς ἀνδρα συμβιωτὴν οὔθ' ὡς πατέρα γεννητὴν τὸν κατὰ σοφίαν λόγον.

32 Τῶν δὲ μὴ μόνον τὰς οὐσίας ἢ μέρη τούτων ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἀνάθημα ποιησαμένων ἐν εὐχαῖς ὥρισε τιμάς, οὐ πρὸς κάλλος ἢ μέγεθος ἢ τι τῶν ὁμοιοτρόπων ἀπιδῶν, | ἀλλὰ πρὸς ἀριθμὸν ἴσον, διακρίνας ἀνδρας
33 αὐτὸ μόνον γυναικῶν καὶ νηπίους τελείων. κελεύει γὰρ ἀπὸ μὲν εἰκοσαετίας ἄχρις ἑξηκονταετίας ἀνδρὸς εἶναι τιμὴν δραχμᾶς διακοσίας νομί-
 σματος ὀλαργύρου, γυναικὸς δὲ εἴκοσι πρὸς ταῖς ἑκατόν, ἀπὸ δὲ πενταετίας ἄχρις εἰκοσαετίας τοῦ μὲν ἄρρενος δραχμᾶς ὀγδοήκοντα, τῆς δὲ θηλείας τεσσαράκοντα, ἀπὸ δὲ βρέφους εἰς πενταετίαν τοῦ μὲν ἄρρενος

δραχμὰς εἴκοσι, τοῦ δὲ θήλεος δώδεκα, τῶν δ' ὑπὲρ ἑξήκοντα ἔτη βεβιωκότων πρεσβυτῶν μὲν δραχμὰς ἑξήκοντα, πρεσβυτίδων δὲ τεσσαρά-
34 κοντα. τὰ δ' ἴσα καὶ ἐπ' ἀρρένων καθ' ἡλικίαν ἑκάστην καὶ ἐπὶ θηλειῶν ὁμοίως διετάξατο, τριῶν ἕνεκα τῶν ἀναγκαιοτάτων· ἕνδς μὲν ὅτι ἴσον ἔστι καὶ ὁμοιον τὸ ἀξίωμα τῆς εὐχῆς, ἐάν τε ὑπὸ μεγάλου τινὸς ἐάν τε καὶ ὑπ' εὐτελοῦς γίνηται· δευτέρου δ' ὅτι τοὺς εὐξαμένους ἀρμόττον οὐκ ἦν ταῖς τῶν ἀνδραπόδων ὑποβάλλεσθαι τύχαις· ἐκεῖνα γὰρ πρὸς τὰς τῶν σωμάτων εὐεξίας καὶ εὐμορφίας τιμᾶται ἢ τοῦναντίον ἐπευωνίζε-
 ζεται· τρίτου δ' ὁ καὶ ἀναγκαιοτάτον, ὅτι παρὰ μὲν ἡμῖν ἀνισότης, ἰσότης δὲ παρὰ θεῶν τίμιον.

35 Ταῦτα μὲν ἐπ' ἀνθρώπων, ἐπὶ δὲ κτηνῶν τάδε νομοθετεῖται· ἐάν τις ἀφορίσῃ κτήνος, εἰ μὲν εἴη καθαρὸν ἔκ τινος γένους τῶν τριῶν, ἅπερ εἰς θυσίαν ἀπενεμήθη, βοῦς ἢ πρόβατον ἢ αἶζ, ἐκεῖνο καταθυέτω μὴ ὑπαλλαττόμενος μήτε χεῖρον κρείττονος μήτ' ἄμεινον χείρονος· οὐ γὰρ πολυσαρκία καὶ πίστητι ζῶων χαίρει ὁ θεός, ἀλλ' ἀνυπαιτίῳ τοῦ εὐξαμένου διαθήσει· ἐάν δὲ ὑπαλλάττηται, δύο ἀνθ' ἑνὸς καθιερούτω, τὸ
36 τε ἀρχαῖον καὶ τὸ ἀντ' ἐκεῖνου. ἐάν δέ τις εὔζηται τι τῶν μὴ καθαρῶν κτηνῶν, ἀγέτω πρὸς τὸν δοκιμώτατον τῶν ἱερέων· ὁ δὲ τιμάσθω μὴ ὑπερβάλλων τὴν ἀξίαν, προσεπιτιθεὶς τῆς τιμῆς καὶ τὸ πέμπτον, ἴν', εἰ δέοι καθαρὸν ἀντὶ τούτου ζῶων ἱεουργεῖν, μηδὲν ὑστερίζοι τῆς ἀξίας τιμῆς, καὶ ἄλλως ὑπὲρ τοῦ δυσωπῆσαι τὸν εὐξάμενον, ὅτι τὴν εὐχὴν ἐποιήσατο οὐ συλλογισμῶ, τὸ μὴ καθαρὸν ζῶων ὡς γ' οἶμαι τότε νομίσας εἶναι καθαρὸν πλάνῳ διανοίας, κεκρατημένος ὑπὸ πάθους.

37 οἰκία δ' εἰ γένοιτο ἀνάθημα, πάλιν ἐχέτω τιμητὴν ἱερέα· οἱ δ' ὠνού-
 μενοι μὴ τὰ ἴσα κατατιθέτωσαν, ἀλλ' εἰ μὲν ὁ εὐξάμενος ἀνακομίζεσθαι προέλοιτο, ἐπιδαψιλευέσθω τὸ πέμπτον, κολάζων τὴν εὐχέρειαν καὶ ἐπι-
 θυμίαν, διττὸν κακόν, ἐν οἷς μὲν ἤρχετο τὴν εὐχέρειαν, | ἐν οἷς δ' ἐφίεται
 ὦν πρότερον ἐξέστη τὴν ἐπιθυμίαν, εἰ δ' ἕτερος, μηδὲν πλέον τῆς ἀξίας
38 κατατιθέτω. ὁ δ' εὐξάμενος μὴ μακροὺς ἐμποιεῖτω χρόνους πρὸς τὴν ὦν ἤρξατο τελείωσιν· ἄτοπον γὰρ τὰς μὲν πρὸς ἀνθρώπους ὁμολογίας ἐπιτέμνειν πειρᾶσθαι, τὰς δὲ πρὸς θεὸν τὸν ἀνεπιδεᾶ καὶ οὐδενὸς χρεῖον ἐκπροθέσμους ἀποφαίνειν, μελλήσει καὶ βραδυτῆτι διελέγχοντας αὐτοὺς ἐπὶ τῷ μεγίστῳ τῶν ἀδικημάτων, ὀλιγωρία τῇ πρὸς αὐτόν, οὗ τὴν θερα-
 πείαν ἀρχὴν καὶ τέλος εὐδαιμονίας εἶναι νομιστέον. ὄρκων μὲν δὴ πέρι καὶ εὐχῶν ἄλις.

Περὶ ἑβδόμης.

39 Ἐξῆς ἔστι κεφάλαιον τὸ περὶ τῆς ἱεραῆς ἑβδόμης, ᾧ μυρία καὶ ἀναγκαῖα ἐμφέρεται, τὰ εἶδη τῶν ἑορτῶν, αἱ τῶν φύσει μὲν ἐλευ-
 θέρων διὰ δὲ καιροῦς ἀβουλήτους θητευόντων καθ' ἑβδομον ἐνιαυτὸν ἀφέσεις, αἱ πρὸς χρεώστας τῶν συμβαλλόντων φιλοφροσύνη τὰ δάνεια ἑβδόμῳ ἔτει τοῖς ὁμοφύλοις χαριζομένων, αἱ ἀνάπαυλαι τῆς βαθυγείου πεδιάδος τε καὶ ὀρεινῆς, αἱ γίνονται παρ' ἑξαετίας, τὰ περὶ τοῦ πεντη-
 κοστοῦ ἔτους νομοθετηθέντα· ὦν καὶ ἡ ἀνευ κόπου ψιλῆ διήγησις ἱκανὴ τοὺς μὲν εὐφυεῖς τελειῶσαι πρὸς ἀρετὴν, τοὺς δ' ἀφηνιαστὰς καὶ
40 σκληροὺς τὸ ἦθος εὐπειθεστέρους ἀπεργάσασθαι. τὰ μὲν οὖν περὶ τῆς

ἐν ἀριθμοῖς ἐβδόμης εἴρηται διὰ μακροτέρων πρότερον, ἦν τε ἔχει φύσιν ἐν δεκάδι καὶ ἦν συγγένειαν πρὸς τε αὐτὴν δεκάδα καὶ πρὸς τετραδά, | τὴν δεκάδος ἀρχὴν τε καὶ πηγὴν, καὶ ὡς συντεθεῖσα μὲν ἀπὸ μονάδος ἐξῆς γεννᾷ τὸν ὀκτώ καὶ εἴκοσι τέλειον ἀριθμὸν τοῖς αὐτοῦ μέρεσιν ἰσούμενον, εἰς δ' ἀναλογίαν ἀχθεῖσα κύβον ὁμοῦ καὶ τετράγωνον ἀποτελεῖ, καὶ ὡς μυρία ἄλλα κάλλη θεωρημάτων ἐξ αὐτῆς ἐπιδείκνυται, περὶ ὧν οὐ καιρὸς μακρηγορεῖν. ἕκαστον δὲ τῶν προκειμένων καὶ ἐμφερομένων εἰδῶν ἐπισκεπτέον, ἀπὸ τοῦ πρώτου τὴν ἀρχὴν ποιησαμένου. ἦν δὲ πρῶτον τὸ περὶ ἑορτῶν.

Περὶ τῶν δέκα ἑορτῶν.

41 Εἰσὶ τοίνυν ἀριθμῶ δέκα ἑορταί, ὡς ἀναγράφει ὁ νόμος·

πρώτη μὲν, ἦν ἀκούσας θαυμάσαι τις ἂν ἴσως, αὕτη δ' ἐστὶν ἡμέρα πᾶσα· δευτέρα δὲ ἡ δι' ἐξ ἡμερῶν ἐβδόμη, σάββατον αὐτὴν Ἑβραῖοι πατρὶς γλώττη καλοῦσι· τρίτη δ' ἡ μετὰ σύνοδον τὴν κατὰ σελήνην νέαν νομηνία· τετάρτη δ' ἡ τῶν διαβατηρίων, ἡ καλεῖται Πάσχα· πέμπτη δ' ἡ τῶν ἀσταχύων ἀπαρχή, τὸ ἱερὸν δράγμα· ἕκτη δ' ἄζυμα· μεθ' ἦν ἡ τῶν ἐβδομάδων ὄντως ἐβδόμη ὀγδόη δὲ ἱερομηνία· ἐνάτη δὲ νηστεία· δεκάτη δὲ ἡ τῶν σκηνῶν, ἥτις ἐστὶ τῶν ἑτησίων ἑορτῶν συμπέρασμα, εἰς τέλειον ἀριθμὸν δεκάδα τελευτῶσα. ἀρκτέον δὲ ἀπὸ τῆς πρώτης.

42 Ἐπασαν ἡμέραν ἑορτὴν ἀναγράφει ὁ νόμος πρὸς τὸν ἀνεπίληπτον βίον ἀρμοζόμενος ὁσίων ἀνθρώπων ἐπομένων τῇ φύσει καὶ τοῖς ταύτης διατάγμασι. καὶ εἴ γε μὴ παρευημέρησαν αἱ κακίαι καταδυναστεύσασαι τοὺς περὶ τῶν συμφερόντων λογισμοὺς οὕς τῆς ἐκάστων ψυχῆς ἐξώκισαν, ἀλλ' ἐμειναν αἱ τῶν ἀρετῶν δυνάμεις εἰς ἅπαν ἀήττητοι, μία ἂν ἦν ὁ ἀπὸ γενέσεως ἄχρι τελευτῆς χρόνος ἀδιάστατος ἑορτὴ καὶ αἱ τε οἰκίαι καὶ αἱ πόλεις ἐν ἀδείᾳ καὶ ἐκεχειρία μεστὰι πάντων ἂν
43 ἦσαν ἀγαθῶν εὐδία ἀγούσαι πραγμάτων. νυνὶ δ' αἱ πλεονεξίαι καὶ ἀντεπιθέσεις, ὡς ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες μηχανῶνται κατὰ τε αὐτῶν καὶ κατ' ἀλλήλων, τὸ συνεχὲς τῆς ἰλαρᾶς διέκοψαν εὐθυμίας. ἐμφανῆς
44 δὲ τοῦ λεγομένου πίστις. ὅσοι γὰρ ἢ παρ' Ἑλλησιν | ἢ παρὰ βαρβάρους ἀσκηταὶ σοφίας εἰσὶν ἀνεπιλήπτως καὶ ἀνυπαιτίως ζῶντες, μήτε ἀδικεῖσθαι μήτε ἀνταδικεῖν αἰρούμενοι, τὰς τῶν φιλοπραγμόνων ὁμιλίας ἐκτρέπονται καὶ τὰ χωρία, ἐν οἷς ποιοῦνται τὰς διατριβάς, προβέβληνται, δικαστήρια καὶ βουλευτήρια καὶ ἀγορὰς καὶ ἐκκλησίας καὶ συνόλους ὅπου
45 τις τῶν εἰκαιτέρων ἀνθρώπων θίασος ἢ σύλλογος, οἷα βίον ἀπόλεμον καὶ εἰρηναῖον ἐξηλωκότες, θεωροὶ τῆς φύσεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πάντων ἄριστοι, γῆν καὶ θάλατταν καὶ ἀέρα καὶ οὐρανὸν καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς φύσεις διερευνώμενοι, σελήνην καὶ ἡλίω καὶ τῇ χορείᾳ τῶν ἄλλων ἀστέρων πλανήτων τε καὶ ἀπλανῶν ταῖς διανοίαις συμπεριπολοῦντες, τὰ μὲν σώματα κάτω πρὸς χέρσον ἰδρυμένοι, τὰς δὲ ψυχὰς ὑποπτέρους κατασκευάζοντες, ὅπως αἰθεροβατοῦντες τὰς ἐκεῖ δυνάμεις περιαιθρῶσιν, οἷα χρὴ τοὺς τῷ ὄντι κοσμοπολῖται γενομένους, οἱ τὸν μὲν κόσμον ἐνόμισαν εἶναι πόλιν, πολίτας δὲ τοὺς σοφίας ὁμιλητάς, ἀρετῆς ἐγγραφούσης, ἢ
46 πεπίστευται τὸ κοινὸν πολίτευμα πρυτανεύειν. γέμοντες οὖν καλο-

κάγαθίας καὶ τῶν περὶ σῶμα κακῶν καὶ τῶν ἐκτὸς ἀλογεῖν ἐπιζόμενοι
 καὶ ἐξαδιαφορεῖν τὰ ἀδιάφορα μελετῶντες καὶ κατὰ τῶν ἡδονῶν καὶ
 ἐπιθυμιῶν ἀλειφόμενοι καὶ συνόλως ἐπάνω τῶν παθῶν ἵστασθαι σπου-
 δάζοντες αἰεὶ καὶ τὸν ἐπιτειχισμόν αὐτῶν πάσῃ δυνάμει καθαιρεῖν παι-
 δεύμενοι καὶ ταῖς τῆς τύχης μὴ καμπτόμενοι προσβολαῖς διὰ τὸ προ-
 εκκελογίσθαι τὰς ἐπιθέσεις αὐτῆς ἐπικουφίζει γὰρ καὶ τὰ βαρύτερα
 τῶν ἀβουλήτων ἢ πρόληψις, καινὸν οὐδὲν ἔτι τῆς διανοίας τῶν συμβαι-
 νόντων ὑπολαμβανούσης, ἀλλ' ὡς ἐπὶ παλαιοῖς καὶ ἐώλοις ἀμαυρὰν τὴν
 ἀντίληψιν ποιουμένης-, εἰκότως ἐνευφραινόμενοι ταῖς ἀρεταῖς ἅπαντά
 47 γε τὸν βίον ἑορτὴν ἄγουσιν. οὗτοι μὲν οὖν ὀλίγος εἰσὶν ἀριθμὸς, ἐμπύ-
 ρευμα κατὰ πόλεις ὑποτυφόμενον σοφίας, ἔνεκα τοῦ μὴ κατὰ τὸ παντελὲς
 48 σβεσθεῖσαν ἀρετὴν ἐκ τοῦ γένους ἡμῶν ἀφανισθῆναι. εἰ δὲ τοῖς ὀλίγοις
 συνεφρόνησαν οἱ πανταχοῦ καὶ ἐγένοντο, οἴους βούλεται εἶναι ἡ φύσις,
 ἀνεπίληπτοι καὶ ἀνυπαίτιοι πάντες, ἔρασταὶ φρονήσεως, χαίροντες τῷ
 καλῷ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν καὶ τοῦτο μόνον ἀγαθὸν ἡγούμενοι, τὰ δ' ἄλλα
 πάντα ὑπήκοα καὶ δοῦλα ὡς ἂν ἄρχοντες, εὐδαιμονίας ἂν αἱ πόλεις
 ἐγένοντο μεσταί, τῶν μὲν ὅσα λύπης αἰτία καὶ φόβων ἀμέτοχοι, πλήρεις
 δὲ τῶν ἀπεργαζομένων χαρᾶς καὶ εὐπαθείας, ὡς μηδένα καιρὸν ἐλλείπειν
 49 ἰλαροῦ | βίου, πάντα δὲ τὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ κύκλον εἶναι ἑορτὴν. διὸ
 παρ' ἀληθείᾳ δικαζούσῃ τῶν φαύλων οὐδεὶς ἀλλ' οὐδὲ τὸν βραχύτατον
 χρόνον ἑορτάζει, συνειδήσει τῶν ἀδικημάτων ἀγχώμενος καὶ τῇ ψυχῇ
 κατηφῶν, εἰ καὶ τῷ προσώπῳ μειδιᾶν καθυποκρίνεται. ποῦ γὰρ ἔχει
 καιρὸν ἀψευδοῦς εὐφροσύνης κακοβουλότατος ὢν καὶ συζῶν ἀφροσύνη
 50 καὶ περὶ πάντα ἀκαιρευόμενος, γλῶτταν, γαστέρα, τὰ γεννητικά; δι' ἧς
 μὲν γὰρ ἐκλαλεῖ τὰ ἀπόρρητα καὶ ἡσυχαστέα, τὴν δὲ ἀκράτου πολλοῦ
 καὶ ἔδεσμάτων ἀμέτρων ἀναπίμπλησιν ὑπὸ λαιμαργίας, τοῖς δὲ κατα-
 χρῆται πρὸς ἐκνομωτάτους οἴστρους καὶ μίξεις ἀθέσμους, οὐ μόνον
 ἀλλοτριῶσι γάμοις ἐπιμεμηνῶς, ἀλλὰ καὶ παιδεραστῶν καὶ βιαζόμενος
 τὸν ἄρρενα τῆς φύσεως χαρακτῆρα παρακόπτειν καὶ μεταβάλλειν εἰς
 γυναικόμορφον ἰδέαν ἔνεκα τοῦ μεμιασμένῳ καὶ ἐπαράτῳ πάθει χαρί-
 51 σασθαι. δι' ἣν αἰτίαν ὁ πάντα μέγας Μωυσῆς τὰς ὑπερβολὰς τοῦ περὶ
 τὴν ὄντως ἑορτὴν κάλλους ἰδὼν τελειότεραν ἢ κατ' ἀνθρωπίνην φύσιν
 ὑπέλαβεν εἶναι καὶ ἀνέθηκεν αὐτὴν θεῷ φήσας κατὰ λέξιν οὕτως·
 52 "ἑορταὶ κυρίου" (Lev. 23, 2)· τὸ γὰρ ἐπίλυπον καὶ περιδεὲς τοῦ ἡμετέρου
 γένους λογιζόμενος καὶ ὡς ἔστι μυρίων κακῶν μεστόν, ἃ γεννῶσι μὲν
 αἱ ψυχῆς πλεονεξίαι, γεννῶσι δὲ καὶ αἱ σώματος κῆρες, προσβάλλουσι
 δὲ αἱ τῆς τύχης ἀνωμαλῖαι καὶ τῶν συνόντων αἱ ἀντεπιθέσεις μυρία
 κακὰ δρώντων τε καὶ πασχόντων, εἰκότως ἐθαύμαζεν, εἰ δύναται τις ἐν
 τοσοῦτῳ πελάγει πραγμάτων ἐκουσίων τε καὶ ἀκουσίων φερόμενος καὶ
 μηδέποτε ἠρεμῆσαι οἷός τε ὢν μηδ' ἀκινδύνῳ βίῳ μετ' ἀσφαλείας ἐνορ-
 μίσασθαι τὴν μὴ λεγομένην ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν οὔσαν ὄντως ἄγειν
 ἑορτὴν, ἐνευφραινόμενος καὶ ἐντροφῶν θεωρία τε τοῦ κόσμου καὶ τῶν
 ἐν αὐτῷ καὶ ἀκολουθία φύσεως καὶ ἀρμονία πρὸς ἔργα λόγων καὶ πρὸς
 53 λόγους ἔργων. ὅθεν ἀναγκαίως εἶπε τὰς ἑορτάς εἶναι μόνου θεοῦ·
 μόνος γὰρ εὐδαίμων καὶ μακάριος, παντὸς μὲν ἀμέτοχος κακοῦ, πλήρης

δ' ἀγαθῶν τελείων, μᾶλλον δ', εἰ χρητὰ ληθῆς εἰπεῖν, αὐτὸς ὢν τὸ
54 ἀγαθόν, ὃς οὐρανῶ καὶ γῆ τὰ κατὰ μέρος ὤμβρησεν ἀγαθὰ. παρὸ καὶ
 τῶν πάλαι τις ἀρετῶσα διάνοια, γαληνιασάντων αὐτῇ τῶν παθῶν,
 ἐνεμειδίασε χαρᾶς ἐγκύμων καὶ ὑπόπλευς γενομένη καὶ λογισαμένη παρ'
 αὐτῇ, μή ποτ' ἄρα τὸ μὲν χαίρειν ἴδιόν ἐστι μόνου θεοῦ, αὐτῇ δὲ δια-
 μαρτάνει σφετεριζομένη τὰς ὑπὲρ ἄνθρωπον εὐπαθείας, εὐλαβεῖται τε
55 καὶ τὸν ψυχικὸν | γέλωτα ἀρνείται μέχρι τοῦ παρηγορηθῆναι. τὸ γὰρ
 δέος αὐτῆς ἐπικουφίζει ὁ ἴλεως θεὸς χρησμῶ κελεύσας ὁμολογεῖν, ὅτι
 ἐγέλασεν, ἴν' ἡμᾶς ἀναδιδάξῃ, ὅτι οὐ κατὰ τὸ παντελὲς ἐστέρηται τὸ
 γενητὸν χαρᾶς, ἀλλ' ἐστὶν ἢ μὲν ἀμιγῆς καὶ ἀκραιφνεστάτη, μηδὲν τῶν
 τῆς ἐναντίας ἐπιδεχομένη φύσεως, ἐξάίρετος θεοῦ, ἢ δ' ἀπ' ἐκείνης
 ρυεῖσα μικτὴ, βραχέσιν ἀνακεκραμένη λυπηροῖς, ἀνδρὸς ἤδη σοφοῦ δωρεὰν
 μείστην λαβόντος τὴν τοιαύτην μίξιν, ἐν ἣ πλείω τὰ ἡδέα τῶν ἀηδῶν
 ἀνακέκραται. ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.

56 Μετὰ δὲ τὴν συνεχῆ καὶ ἀδιάστατον καὶ διαιωνίζουσαν ἑορτὴν
 ἀγεται δευτέρα ἢ δι' ἕξ ἡμερῶν ἱερὰ ἐβδόμη ἦν οἱ μὲν ὠνόμασαν
 παρθένον εἰς τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀγνείαν ἀπιδόντες αὐτῆς, οἱ δὲ αὐτοὶ
 καὶ ἀμήτορα, σπαρεῖσαν ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς τῶν ὄλων, ἰδέαν τῆς
 ἄρρενος γενεᾶς, ἀμέτοχον τῆς πρὸς γυναικῶν ἀνδρειότατος γὰρ καὶ
 ἀλκιμώτατος ὁ ἀριθμὸς, πρὸς ἀρχὴν καὶ ἡγεμονίαν εὖ πεφυκῶς. ἔνιοι
 δὲ αὐτὴν καιρὸν προσηγόρευσαν ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν τεκμηράμενοι τὴν
57 νοητὴν αὐτῆς οὐσίαν. ὅσα γὰρ τῶν ἐν αἰσθητοῖς ἄριστα, δι' ὧν αἱ
 ἐτήσιοι ὥραι καὶ τῶν καιρῶν αἱ περίοδοι τεταγμένως ἀποτελοῦνται,
 μετέσχηκεν ἑβδομάδος, λέγω δὲ πλάνητας ἑπτὰ καὶ ἄρκτον καὶ πλειάδα
 καὶ σελήνης αὐξομένης τε καὶ μειουμένης ἀνακυκλήσεις καὶ τῶν ἄλλων
58 τὰς ἐναρμονίους καὶ παντὸς λόγου κρείττους περιφορὰς. Μωυσῆς δὲ ἀπὸ
 σεμνοτέρου πράγματος ἐκάλεσεν αὐτὴν συντέλειαν καὶ παντέλειαν, ἐξάδι
 μὲν τὴν γένεσιν τῶν τοῦ κόσμου μερῶν ἀναθείς, ἑβδομάδι δὲ τὴν τελεί-
 ωσιν. ἐξὰς μὲν γὰρ ἀρτιοπέριττος ἀριθμὸς, ἐκ τοῦ δις τρία παγείς,
 ἔχων ἄρρενα μὲν τὸν περιττόν, θῆλυν δὲ τὸν ἄρτιον, ἐξ ὧν εἰσιν αἱ
59 γενέσεις κατὰ φύσεως θεσμοὺς ἀκινήτους. ἑβδομάς δὲ ἀμιγέστατος καὶ
 φῶς, εἰ χρητὰ ληθῆς εἰπεῖν, ἐξάδος. ἃ γὰρ ἐγέννησεν ἐξὰς, ταῦθ' ἑβδομάς
 τελεσφορηθέντα ἐπεδείξατο. παρὸ καὶ γενέθλιος τοῦ κόσμου δεόντως ἂν
 προσαγορεύοιτο, καθ' ἣν τὸ τοῦ πατρὸς ἔργον τέλειον ἐκ τελείων μερῶν
60 ἀνεφάνη, ἐν ἣ προστέτακται πάντων ἀνέχειν ἔργων, οὐκ ἐπειδὴ ῥαθυμίας
 ὁ νόμος εἰσηγητῆς-αἰεὶ γὰρ ἐθίζει κακοπαθεῖν καὶ πρὸς πόνον ἀλείφει
 καὶ τοὺς ἀργεῖν καὶ σχολάζειν ἐθέλοντας προβέβληται, διείρηται γοῦν
 | ἐξ ἡμέρας ἐνεργεῖν-, ἀλλ' ἵνα τοὺς συνεχεῖς καὶ ἀτρύτους πόνους
 χαλάσῃ καὶ τὰ σώματα μεμετρημέναις ἀνέσεσιν ἀνακτησάμενος καινώσῃ
 πάλιν πρὸς τὰς αὐτὰς ἐνεργείας. οἱ γὰρ διαπνεύσαντες, οὐκ ἰδιῶται μόνον
 ἀλλὰ καὶ ἀθληταί, ῥώμην συλλέγονται καὶ ἀπὸ κραταιοτέρας δυνάμεως
61 ἀνυπερθέτως ἕκαστα τῶν πρακτέων τλητικῶς ὑπομένουσι. προστάξας
 μέντοι μὴ διαπονεῖν τοῖς σώμασι κατὰ τὰς ἑβδόμας ἐφῆκε τὰς ἀμείνους
 πράξεις ἐπιτελεῖν. αὐταὶ δ' εἰσὶν αἱ διὰ λόγων καὶ δογμάτων τῶν κατ'
 ἀρετὴν. προτρέπει γὰρ φιλοσοφεῖν τότε βελτιοῦντας τὴν ψυχὴν καὶ τὸν

62 ἡγεμόνα νοῦν. ἀναπέπταται γοῦν ταῖς ἐβδόμαις μυρία κατὰ πᾶσαν πόλιν διδασκαλεῖα φρονήσεως καὶ σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας καὶ δικαιοσύνης καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν, ἐν οἷς οἱ μὲν ἐν κόσμῳ καθέζονται σὺν ἡσυχίᾳ τὰ ὤτα ἀνωρθιακότες μετὰ προσοχῆς πάσης ἕνεκα τοῦ διψῆν λόγων ποτίμων, ἀνασταῖς δέ τις τῶν ἐμπειροτάτων ὑφηγεῖται τὰ ἄριστα καὶ συνοίσοντα, οἷς ἅπας

63 ὁ βίος ἐπιδώσει πρὸς τὸ βέλτιον. ἔστι δ' ὡς ἔπος εἰπεῖν τῶν κατὰ μέρος ἀμυθῆτων λόγων καὶ δογμάτων δύο τὰ ἀνωτάτω κεφάλαια, τό τε πρὸς θεὸν δι' εὐσεβείας καὶ ὁσιότητος καὶ τὸ πρὸς ἀνθρώπους διὰ φιλανθρωπίας καὶ δικαιοσύνης· ὧν ἑκάτερον εἰς πολυσχιδεῖς ἰδέας καὶ πάσας 64 ἐπαινετὰς τέμνεται. ἐξ ὧν δὴλόν ἐστιν, ὅτι Μωυσῆς οὐδένα καιρὸν ἀπράκτους ἔα τοὺς χρωμένους αὐτοῦ ταῖς ἱεραῖς ὑφηγήσεσιν· ἀλλ' ἐπειδὴ συνέστημεν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, ἀπένειμε καὶ τῷ σώματι τὰ οἰκεία ἔργα καὶ τῇ ψυχῇ τὰ ἐπιβάλλοντα καὶ ἐφεδρεύειν τὰ ἕτερα τοῖς ἑτέροις ἐσπούδασεν, ἵνα πονοῦντος μὲν τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ διαναπαύηται, ἀναπαύλη δὲ χρωμένου διαπονή, καὶ οἱ ἄριστοι τῶν βίων, ὅ τε θεωρητικὸς καὶ ὁ πρακτικὸς, ἀμείβωσιν ἀντιπαραχωροῦντες ἀλλήλοις, ὁ μὲν πρακτικὸς λαχὼν ἐξάδα κατὰ τὴν τοῦ σώματος ὑπηρεσίαν, ὁ δὲ θεωρητικὸς ἐβδομάδα πρὸς ἐπιστήμην καὶ τελειότητα διανοίας.

65 Ἀπειρήται δὲ κατ' αὐτὴν πῦρ ἐναύειν ὡς | ἀρχὴν καὶ σπέρμα τῶν περὶ βίον πραγματειῶν, ἐπειδήπερ ἄνευ πυρὸς οὐδὲν ἔστι τῶν εἰς τὰς πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίας χρείας ἐργάσασθαι· ὡς δι' ἐνὸς τοῦ ἀνωτάτω καὶ πρεσβυτάτου τῶν εἰς τὰς τέχνας καὶ μάλιστα τὰς βαναύσους 66 αἰτίου κεκωλύσθαι καὶ τῶν κατὰ μέρος ὑπηρεσιῶν. ἀλλ' ἔοικε διὰ τοὺς ἀπειθεστέρους καὶ ἥκιστα προσέχοντας τὸν νοῦν τοῖς προσταττομένοις καὶ τὰ ἄλλα προσνομοθετεῖν, οὐ μόνον ἐλευθέρους ἀνέχειν ἔργων ἀξίων ταῖς ἐβδόμαις, ἀλλὰ καὶ θεράπουσι καὶ θεραπαίναις ἐπιείκεις, ἄδειαν καὶ μόνον οὐκ ἐλευθερίαν δι' ἕξ ἡμερῶν προκηρύττων τούτοις, ἵν' ἀμφοτέρους 67 ἀναδιδάξῃ μάθημα κάλλιστον· τοὺς μὲν δεσπότης αὐτουργεῖν ἐθίζεσθαι, μὴ ἀναμένοντας τὰς ἀπὸ τῶν οἰκετῶν λατρείας καὶ ὑπηρεσίας, ἵν', εἴτινες ἀβούλητοι καιροὶ κατάσχοιεν κατὰ τὰς τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων μεταβολάς, μὴ τῷ ἀήθει τῆς αὐτουργίας προκάμνοντες τοῖς ἐπιτάγμασιν ἀπαγορεύωσιν, ἀλλ' εὐκινητοτέροις χρωμένοι τοῖς τοῦ σώματος μέρεσιν εὐφόρως καὶ μετὰ ῥαστώνης ἐνεργῶσι, τοὺς δ' οἰκέτας μὴ ἀπογινώσκειν τὰς ἀμείνους ἐλπίδας, ἀλλ' ἔχοντας τὴν δι' ἕξ ἡμερῶν ἀνεσιν ἐμπύρευμα τι καὶ ζῶπυρον ἐλευθερίας τὴν εἰς τὸ παντελὲς ἄφεσιν, εἰ διαμένοιεν 68 χρηστοὶ καὶ φιλοδέσποτοι, προσδοκᾶν. ἐκ δὲ τοῦ τοὺς μὲν ἐλευθέρους ὑπομείναι ποτε τὰς δούλων ὑπηρεσίας, τοῖς δ' οἰκέταις ἐγγενέσθαι μετασχεῖν ἀδείας, συμβήσεται τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον ἐπιδοῦναι πρὸς ἀρετὴν τελειοτάτην, ὑπομιμησκομένων ἰσότητος καὶ ἀντεκτινόντων ἀλλήλοις χρέος ἀναγκαῖον τῶν τε λαμπρῶν εἶναι δοκούντων καὶ τῶν ἀφανεστέρων. 69 ἀλλὰ γὰρ οὐ θεράπουσι μόνον ἐκεχειρίαν ἔδωκεν ὁ νόμος ταῖς ἐβδόμαις, ἀλλὰ καὶ κτήνεσι· καίτοι φύσει θεράποντες μὲν ἐλεύθεροι γεγονασιν- ἀνθρώπος γὰρ ἐκ φύσεως δοῦλος οὐδεὶς-, τὰ δ' ἄλογα ζῶα πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων χρεῖαν καὶ ὑπηρεσίαν εὐτρεπισθέντα δούλων ἔχει τάξιν· ἀλλ' ὅμως ἀχθοφορεῖν ὀφείλοντα καὶ τοὺς ὑπὲρ τῶν κεκτημένων ὑπο-

70 μένειν πόνους τε καὶ καμάτους ἀναπαύλας εὕρισκει ταῖς ἑβδομαῖς. καὶ τί δεῖ τῶν ἄλλων μεμνηῆσθαι; οὐδὲ γὰρ βούς πρὸς τὰ ἀναγκαιότατα καὶ χρησιμώτατα τῶν ἐν τῷ βίῳ γεγονώς, ἄροτον γῆς προετοιμαζομένης εἰς σποράν καὶ πάλιν δραγμαίων συγκομισθέντων | ἄλοητόν εἰς καρποῦ κάθαρσιν, τότε καταζεύγνυται, τὴν τοῦ κόσμου γενέθλιον ἑορτάζων. οὕτως ἄρα διὰ πάντων τὸ ἱεροπρεπὲς αὐτῆς πεφοίτηκε.

71 Τοσοῦτου δ' ἀξιοῖ σεβασμοῦ τὴν ἑβδομήν, ὥστε καὶ ἄλλα ὁπόσα ταύτης μετέχει τετίμηται παρ' αὐτῷ. κατὰ γοῦν ἑβδομον ἔνιαυτόν ἀεὶ χρεωκοπίαν εἰσηγεῖται πένησιν ἐπικουρῶν καὶ τοὺς πλουσίους ἐπὶ φιλανθρωπίαν προκαλούμενος, ἵνα τῶν ἰδίων μεταδιδόντες ἀπόροις χρηστὰ καὶ περὶ αὐτῶν προσδοκῶσιν, εἰ γένοιτό τι πταιῖσμα· πολλὰ δὲ τὰ ἀνθρώπινα καὶ οὐκ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ὁ βίος ὀρμεῖ πνεύματος ἀστάτου

72 τρόπον μεταβάλλων πρὸς τὰ ἐναντία. καλὸν μὲν οὖν τὴν ἀπὸ δανειστῶν χάριν ἐπὶ πάντα φθάνειν χρεώστας· ἐπεὶ δ' οὐ πάντες πρὸς μεγαλοφροσύνην πεφύκασιν, ἀλλ' εἰσὶν ἥττους ἔνιοι χρημάτων ἢ οὐ σφόδρα

73 εὐποροί, καὶ τούτους ἐδικαίωσεν εἰσφέρειν ἃ μὴ λυπήσει διδόμενα. παρὰ γὰρ τῶν ὁμοεθνῶν εἰσπράττειν οὐκ ἐάσας ἐφῆκε παρὰ τῶν ἄλλων κομίζεσθαι, τοὺς μὲν καλέσας εὐθυβόλως "ἀδελφούς", ἵνα μηδεὶς φθονῇ τῶν ἰδίων ὡς ἂν ἐκ φύσεως συγκληρονόμοις ἀδελφοῖς, τοὺς δὲ μὴ ὁμοεθνεῖς, ὅπερ εἰκόσ, "ἀλλοτρίους" ὠνόμασεν. ἢ δ' ἀλλοτριότης ἀκοινωνήτον, εἰ μὴ καὶ ταύτην τις ὑπερβολαῖς ἀρετῶν μεθαρμόσαιτο πρὸς συγενικὴν οἰκειότητα· συνόλως γὰρ ἐν ἀρεταῖς ἡ πολιτεία καὶ νόμοις, οἱ

74 μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν εἰσηγοῦνται. ὑπαίτιον δὲ τὸ δανεῖζειν ἐπὶ τόκῳ· δανεῖζεται γὰρ τις οὐ περιουσίᾳ ζῶν, ἀλλὰ δηλονότι χρεῖος ὢν, ὃς ἐπιαναγκαζόμενος τόκους τοῖς ἀρχαίοις προσαποτίνειν ἀπορώτατος ἐξ ἀνάγκης ἂν γένοιτο καὶ νομίσας ὠφελεῖσθαι ἔτι βλάπτεται καθάπερ τὰ ὀλιγόφρονα

75 τῶν ζώων τῷ παρόντι δελέατι. σοὶ δ' εἶποιμ' ἄν, ὃ δανειστά· τί κοινῶν ἢ τρόπον ἀκοινωνήτον συσκιάζεις; τί δὲ τῷ μὲν δοκεῖν εἶναι χρηστὸς καὶ φιλάνθρωπος προσποιῆ, ἐν δὲ τοῖς ἔργοις ἀπανθρωπίαν ἐπιδείκνυσαι καὶ δεινὴν σκαιότητα, πλειῶν ὢν ἔδωκας ἀναπράττων καὶ ἔστιν ὅπου

76 διπλάσιον, πενιχρότερον ἀπεργαζόμενος τὸν πένητα; τοιγάρτοι συναλγεῖ μὲν οὐδεὶς, ὅταν ὀρεχθεῖς πλειόνων προσυναποβάλης καὶ τὰ ὄντα, πάντες | δ' ἐφήδονται τοκογλύφον καὶ ὀβολοστάτην καὶ τὰ τοιαῦτα ὀνομάζοντες, ὡς ἔφεδρον ἀλλοτρίων κακῶν καὶ τὴν ἐτέρων ἀτυχίαν ἰδίαν

77 κρίνοντα εὐτυχίαν. ἀλλὰ πηρόν, ὡς ἔφη τις, ἡ κακία, καὶ ὁ δανείζων τυφλός, τὸν χρόνον τῆς ἀποδόσεως οὐ βλέπων, ἐν ᾧ μόλις ἢ οὐδ' ὅλως

78 ὢν ἐκ πλεονεξίας τεύξεσθαι προσεδόκησεν ἐφίξεται. οὗτος μὲν οὖν διδότης δίκας τῆς φιλαργυρίας, ἃ προήκατο μόνον κομιζόμενος, ἵνα μὴ ἀτυχίας ἀνθρώπων ἐργάζηται προσοδευόμενος ἐξ ὧν οὐ προσῆκεν· οἱ δὲ χρεῶσται τῆς ἀπὸ τῶν νόμων φιλανθρωπίας ἀξιούσθωσαν, τόκους καὶ ἐπιτοκίας μὴ τελοῦντες, αὐτὸ δὲ μόνον τὸ ἀρχαῖον ἀποτινύντες· πάλιν γὰρ ἐν καιροῖς τὸν αὐτὸν ἔρανον ἀνταποτίσουσι τοῖς συμβάλλουσιν ἀμειβόμενοι ταῖς ἴσαις ὠφελείαις τοὺς χάριτος ἄρξαντας.

79 Τοιαῦτα διαταξάμενος ἐξῆς ἀναγράφει νόμον ἡμερότητος καὶ φιλανθρωπίας μεστόν. ἑάν, φησί, πραθῆ σοὶ τις τῶν ἀδελφῶν, ἐξ ἑτῆ

80 δουλεύετω, τῷ δὲ ἑβδόμῳ προῖκα ἐλεύθερος ἀφιεσθῶ. πάλιν "ἀδελφὸν" τὸν ὁμόφυλον εἶπεν ὑποσπείρων τῇ τοῦ κεκτημένου ψυχῇ διὰ τῆς προσρήσεως τὴν πρὸς τὸν ὑπήκοον συγγένειαν, ἵνα μὴ ὡς ξένου, πρὸς ὃν οὐδὲν φίλτρον ἐστὶν εὐνοίας, κατολιγορῆ, φιλοίκειον δέ τι προπεπονητῶς πάθος ἐκ διδασκαλίας, ἦν ὁ ἱερός λόγος ὑπηχεῖ, μὴ ἀγανακτῆ μέλλοντος

81 ἐλευθεροῦσθαι. τοὺς γὰρ τοιοῦτους δούλους μὲν ὀνομάζεσθαι συμβέβηκε, θήτας δὲ τῷ ὄντι εἶναι τῶν ἀναγκαίων χάριν ὑπηρετοῦντας, κὰν μυριάκις

82 αὐτεξούσιον δυναστείαν καὶ δεσποτείαν ἀπειλῶσί τινες κατ' αὐτῶν· οὐς τιθασευτέον, ἐπιλέγοντας τὰ χρηστὰ ἐκεῖνα τοῦ νόμου παραγγέλματα· μισθωτός ἐστιν, ὃ ἄνθρωπε, ὁ λεγόμενος δούλος, καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος ὢν, ἔχων πρὸς σὲ τὴν ἀνωτάτω συγγένειαν, ἔπειτα καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔθνους, τάχα δὲ καὶ φυλέτης καὶ δημότης, ἐνδείας χάριν εἰς τουτὶ τὸ

83 σχῆμα ὑπηγμένους. ἀνελὼν οὖν ἐκ τῆς ψυχῆς ἐπίβουλον κακόν, ἀλαζονείαν, ὡς μισθωτῷ προσφέρου, τὰ μὲν διδούς, τὰ δὲ καὶ λαμβάνων· παρέξει μὲν οὖν ἐκεῖνος ἀοκνότατα τὰς ὑπηρεσίας ἀεὶ καὶ πανταχοῦ, μηδὲν ὑπερτιθέμενος, ἀλλὰ φθάνων τὰς σὰς ἐπικελεύσεις τάχει καὶ προθυμία· σὺ δ' ἀντιδίδου τὰς τροφὰς καὶ ἐσθήτα καὶ τὴν ἄλλην ἐπιμέλειαν, μὴ καταζεύξας ὡς ζῶον ἄλογον μηδὲ πλείοσι καὶ βαρυτέροις τῆς δυνάμεως ἄχθεσι πιέζων μηδ' ὑβρίζων μηδὲ ἀπειλαῖς καὶ ἐπανατάσσειν εἰς

| χαλεπὰς δυσθυμίας ἐφελκόμενος, ἀλλ' ἀναχωρήσεις διδούς καὶ ἀνέσεις μεμετρημένας· τὸ γὰρ "μηδὲν ἄγαν" ἐπὶ πάντων ἄριστον καὶ μάλιστα

84 πρὸς οἰκέτας δεσποτῶν. ὑπηρετηθεὶς μέντοι χρόνον αὐταρκέστατον, ἔξαείαν, ὅταν ὁ ἱερώτατος ἀριθμὸς ἐνίστασθαι μέλλῃ, τὸ ἑβδομον ἔτος, ἐλεύθερον μεθίεσο τὸν ἐλεύθερον φύσει μηδὲν ἐνδοιάσας, ἀλλ', ὃ γενναῖε, καὶ γεγηθῶς δίδου τὴν χάριν, ὅτι καιρὸν ἔλαβες τὸ ζῶον ἄριστον, ἄνθρωπον, ἐν τοῖς μεγίστοις εὐεργετηῖσαι· δούλῳ γὰρ οὐκ ἔστι μείζον

85 ἐλευθερίας ἀγαθόν. χαίρων οὖν καὶ προσεπιδαψίλευσαί τι τῶν ἰδίων ἀφ' ἑκάστου μέρους τῆς κτήσεως ἐφοδιάσας τὸν εὐεργετηθέντα· σὸν γὰρ ἐγκώμιον, εἰ μὴ πένης ὢν ἀπαλλάττοιο τῆς οἰκίας, ἀλλὰ τῶν εἰς τὰναγκαῖα ἀφορομῶν εὐπορηκῶς, ἵνα μὴ πάλιν ὑπ' ἐνδείας εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀτυχίαν ὑπαχθῆ δουλεύειν ἀναγκασθεὶς διὰ σπάνιν τῶν περὶ δίκαιταν καὶ ἢ σὴ χάρις ἀναιρεθῆ. πενήτων μὲν δὴ πέρι τοσαῦτα.

86 Κελεύει δ' ἐξῆς ἀργὴν τὴν χώραν ἑᾶν ἔτει ἑβδόμῳ, διὰ πολλά· πρῶτον μὲν, ἵνα τὴν ἑβδομάδα τιμήσῃ κατὰ πάντας χρόνους ἡμερῶν καὶ μηνῶν καὶ ἐνιαυτῶν· ἑβδόμη τε γὰρ πᾶσα ἡμέρα ἱερά, τὸ καλούμενον παρ' Ἑβραίοις σάββατον, μηνῶν τε ὁ ἑβδομος κατὰ πᾶν ἔτος ἑορτῶν ἔλαχε τὴν μεγίστην, ὥστ' εἰκότως καὶ ὁ ἑβδομος ἐνιαυτὸς τοῦ περὶ τὸν

87 ἀριθμὸν σεβασμοῦ τυχὼν ἐκτετίμηται. δεύτερον δ' ἐκεῖνο· μὴ πάντα, φησὶν, ἴσθι τοῦ κέρδους, ἀλλὰ καὶ ἐκὼν ζημίαν ὑπόμεινον, ἵνα καὶ τὴν ἀκούσιον βλάβην, εἴ ποτε γένοιτο, ῥαδίως ἐνέγκῃς, ἀλλὰ μὴ ὡς ἐπὶ καινῷ καὶ ξένῳ δυσχεραίνων ἀθυμῆσῃς. εἰσὶ γὰρ τῶν πλουσίων οὕτως ἀτυχεῖς τὰς γνώμας τινές, ὥστε ἀπορίας ἐπισχούσης στένουσι καὶ κατη-

88 φοῦσιν οὐδὲν ἦττον ἢ εἰ πᾶσαν ἀφηρέθησαν τὴν οὐσίαν. ἀλλὰ τῶν Μωυσέως ὁμιλητῶν ὅσοι φοιτηταὶ γνήσιοι καλοῖς ἐνασκούμενοι νομίμοις ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐθίζονται τὰς ἐνδείας εὐμαρῶς ὑπομένειν διὰ τοῦ καὶ

τὴν ἀρετῶσαν χώραν ἔαν ἀργήν, ἅμα καὶ μεγαλοφροσύνην ἀναδιδασκόμενοι
 καὶ τὰς ὁμολογουμένας προσόδους μόνον οὐκ ἐκ τῶν χειρῶν ἔκουσῶ
89 γνώμη μεθιέναι. τρίτον κάκεινο αἰνίττεσθαί μοι δοκεῖ, τὸ μηδενὶ προσ-
 ἴκειν τὸ | παράπαν ἀνθρώπους ἄχθει βαρύνειν καὶ πιέζειν· εἰ γὰρ τοῖς
 μέρεσι τῆς γῆς, ἃ μῆτε ἡδονῆς μῆτε ἀλγηδόνας πέφυκε κοινωνεῖν, μετα-
 δοτέον ἀναπαύλης, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἀνθρώποις, οἷς οὐ μόνον αἴσθησις
 πρόσεστιν ἢ κοινὴ καὶ τῶν ἀλόγων ζώων, ἀλλὰ καὶ λογισμὸς ἐξαιρέτος,
 ὧ τὰ ἐκ πόνων καὶ καμάτων ὀδυνηρὰ τρανοτέραις φαντασίαις ἐντυπῶνται;
90 παυσάσθωσαν οὖν οἱ λεγόμενοι δεσπότες τῶν ἐπὶ δούλοις σφοδρῶν καὶ
 δυσυπομονήτων ἐπιταγμάτων, ἃ καὶ τὰ σώματα κατακλᾶ βιαζόμενα καὶ
91 τὰς ψυχὰς πρὸ τῶν σωμάτων ἀπαγορεύειν ἀναγκάζει. φθόνος γὰρ οὐδεὶς
 προστάττειν τὰ μέτρια, δι' ὧν καὶ ὑμεῖς τῆς προσηκούσης ὑπηρεσίας
 ἀπολαύσετε καὶ οἱ θεράποντες εὐφώως τὰ κελευσθέντα δράσουσι καὶ
 τὰς διακονίας οὐ πρὸς ὀλίγον ἄτε προκαμόντες καὶ (εἰ δεῖ τάληθες εἰπεῖν)
 ἐν τοῖς πόνοις προγηράσαντες ὑπομενοῦσιν, ἀλλὰ πρὸς μήκιστον ἀθλητῶν
 τρόπον ἀνηβῶντες, οὐ τῶν εἰς πολυσαρκίαν παινομένων, ἀλλ' οἷς ἔθος
 ἐγγυμνάζεσθαι διὰ ζηρῶν ἰδρώτων πρὸς τὴν τῶν περὶ τὸν βίον ἀναγ-
92 καίων καὶ χρησίμων κτῆσιν. παυσάσθωσαν καὶ οἱ τῶν πόλεων ἡγεμόνες
 φόροις καὶ δασμοῖς συνεχέσι καὶ μεγάλοις αὐτὰς ἐκτραχηλίζοντες, οἱ τὰ
 μὲν ἴδια ταμεία πληροῦσιν, ἅμα τοῖς χρήμασι καὶ τὰς ἀνελευθέρους
 κακίας καὶ τὸν σύμπαντα βίον αὐτῶν ῥυπαινούσας θησαυροφυλακοῦντες.
93 ἀνηλεεστάτους γὰρ καὶ γέμοντας ἀπανθρωπίας τοὺς τῶν φόρων ἐκλογεῖς
 ἐπίτηδες αἰροῦνται τὰς πρὸς πλεονεξίαν ἀφορμὰς αὐτοῖς ἐνδιδόντες· οἱ
 δὲ τῇ φυσικῇ σκαιότητι προσειληφότες καὶ τὴν ἐξ ἐπιταγμάτων δεσπο-
 τικῶν ἐκεχειρίαν καὶ πάντα ὑπὲρ ἀρεσκείας τῆς ἐκείνων ἐγνωκότες
 πράττειν οὐδὲν παραλείπουσι τῶν χαλεπωτάτων, ἐπιείκειαν καὶ ἡμερότητα
94 μηδ' ὄναρ εἰδότες· τοιγάρτοι πάντα φύρουσι καὶ συγχέουσι ἀργυρολο-
 γοῦντες, ὡς μὴ μόνον ἐκ τῶν οὐσιῶν ἀναπράττειν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν
 σωμάτων, ὕβρεσιν, αἰκίαις, πρὸς ἀποτομίαν κεκαινουρημέναις βασάνοις·
 ἤδη δὲ τινὰς ἀκούω μηδὲ νεκρῶν ἀποσχέσθαι δι' ἀγριότητα καὶ παρηλ-
 λαγμένην λύτταν, οἱ ἐπὶ τοσοῦτον ἐθηριώθησαν, ὡς καὶ τύπτειν ὑστριχίσι
95 τολμᾶν τοὺς τεθνεῶτας· καὶ ἐπειδὴ τις τῆς ἄγαν ὠμότητος κατεμέμμετο,
 εἰ μηδ' ὁ θάνατος, ἢ κακῶν ἀπάντων ἀπαλλαγὴ καὶ ὡς ἀληθῶς τελευτῆ,
 περιποιήσει τοῖς ἐκποδῶν τὸ ἀνύβριστον, ἀλλ' ἀντὶ ταφῆς καὶ τῶν νομι-
 ζομένων αἰκίας ὑπομενοῦσιν, ἀπολογία χείρονη κατηγορίας ἐχρῶντο φάσ-
 κοντες προπηλακίζειν τοὺς τεθνεῶτας, οὐχ ὑπὲρ τοῦ κωφὴν καὶ ἀναί-
 σθητον κόνιν ὑβρίζειν-ἀνωφελές γάρ-, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ | τοὺς ἢ κατὰ
 γένος ἢ καθ' ἑταιρίαν προσήκοντας εἰς οἶκτον ἀγαγεῖν καὶ προκαλέσασθαι
96 λύτρα καταθέσθαι τῶν σωμάτων ὑστάτην ἀπονεύμαντας χάριν. εἶτα,
 ὧ φαυλότατοι πάντων ἀνθρώπων, εἴποιμ' ἂν αὐτοῖς, ἃ διδάσκετε, οὐ
 προεμάθετε; ἢ προκαλεῖσθαι μὲν εἰς ἔλεον ἑτέρους, εἰ καὶ δι' ὠμοτάτων
 ἔργων, οἶδατε, τὰ δὲ χρηστὰ καὶ φιλόανθρωπα πάντα τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς
 ἐκτέμνησθε; καὶ ταῦτα μὴ ἀποροῦντες ἀγαθῶν ὑψηλῶν καὶ μάλιστα
 τῶν ἡμετέρων νόμων, οἱ καὶ τὴν γῆν μεθεῖσαν φόρων τῶν ἐτησίων
97 ἄνεσιν καὶ ἀνάπαυλαν αὐτῇ παρασχόντες; αὕτη δέ, καίτοι δοκοῦσα ἄψυ-

χος εἶναι, πρὸς ἀμοιβὴν εὐτρέπισται καὶ χάριτος ἀντίδοσιν, ἣν ἔλαβε δωρεὰν ἀντεκτίνειν ἐπειγομένη· τυχοῦσα γὰρ ἀδείας ἔτει ἐβδόμῳ καὶ μὴ πονηθεῖσα, σύμπαντα δὲ τὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ κύκλον ἀπελευθεριάσασα, τῷ μετὰ ταῦτα διπλασίους, ἔστι δ' ὅτε καὶ πολυπλασίους, ὑπ' εὐφορίας **98** ἤνεγκε καρπούς. τὸ παραπλήσιον μέντοι καὶ τοὺς ἀλείπτας ἔστιν ἰδεῖν δρῶντας ἐπὶ τῶν ἀθλητῶν· ὅταν γὰρ αὐτοὺς συγκροτήσωσιν ἐπαλλήλοις καὶ συνεχέσι γυμνασίαις, πρὶν εἰς ἄκρον καμῆν, ἀνακτῶνται παρέχοντες ἀνέσεις οὐ μόνον τῶν ἐν ἀθλήσει πόνων ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸς ἐδωδὴν καὶ πόσιν, τὸ σκληροδίαιτον χαλῶντες εἰς τε ψυχῆς εὐθυμίαν καὶ εὐπά- **99** θειαν σώματος. καὶ οὐ δῆπου διδάσκαλοι ῥαθυμίας καὶ τρυφῆς εἰσιν οἷς ἐπάγγελμα τὸ πρὸς πόνους ἀλείφειν, ἀλλὰ μεθόδῳ καὶ τέχνῃ προσποιούσιν ἰσχὺν κραταιοτέραν ἰσχύι καὶ δυνάμεις σθεναρωτέρας δυνάμεσι, **100** τὴν ῥώμην ἀνέσει καὶ ἐπιτάσει καθάπερ ἀρμονίαν συναύξοντες. ἔμαθον δὲ παρὰ τῆς πανσόφου ταῦτα φύσεως, ἥτις τὸ ἐπίπονον καὶ καματηρὸν τοῦ γένους ἡμῶν ἐπισταμένη διένειμε τὸν χρόνον εἰς ἡμέραν τε καὶ **101** νύκτα, τῇ μὲν ἐργήγορσιν, νυκτὶ δ' ὕπνον παρασχοῦσα. φροντὶς γὰρ αὐτὴν οἷα μητέρα κηδεμονικωτάτην εἰσῆλθε τοῦ μὴ τὰ ἔγγονα ἀποτρύχουσθαι· μεθ' ἡμέραν γὰρ τὰ σώματα διανίστησι καὶ πρὸς τὰς τοῦ βίου χρείας καὶ ὑπηρεσίας ἀπάσας ἐγείρει κακίζουσα τοὺς ἀργῶ καὶ ἀβροδιαίτῳ βίῳ σχολάζειν ἐπιζομένους, νυκτῶρ δὲ καθάπερ ἐν πολέμῳ τὸ ἀνακλητικὸν ὑποσημήνασα πρὸς ἀνάπαυαν καλεῖ καὶ τὴν τῶν σωμάτων **102** ἐπιμέλειαν. οἱ δ' ἀποθέμενοι πολὺ βάρος πραγματειῶν, ὅσον ἔωθεν εἰς ἔσπεραν ἦσαν ἐπηχθισμένοι, καὶ ἐπανελθόντες οἴκαδε πρὸς ἡσυχίαν τρέπονται καὶ καταδαρθόντες ὑπὸν βαθεῖ τὸν μεθημερινὸν πόνον ἐκνοσηλεύονται, καὶ πάλιν νεαλεῖς καὶ ἀκμηῆτες γενόμενοι σπεύδουσιν ἕκαστοι **103** πρὸς τὰ οἰκεῖα καὶ συνήθη. τὸν δόλιχον τοῦτον ἢ φύσις διὰ τε ὕπνου καὶ ἐρηγόρσεως ἀπένειμεν | ἀνθρώποις, ἵν' ἐν μέρει μὲν ἐνεργῶσιν, ἐν μέρει δ' ἀτρεμίζοντες ἐτοιμότερα καὶ εὐκινητότερα τὰ τοῦ σώματος ἴσχωσι μέρη.

104 Πρὸς ἅπερ ἀπιδῶν ὁ τοὺς νόμους ἡμῶν προφητεύσας ἄνεσιν ἐκήρυξε τῇ χώρᾳ δι' ἐξαετίας γεωπόνους ἐπισχῶν. ἀλλὰ γὰρ οὐχ ἕνεκα ὧν εἶπον αὐτὸ μόνον τοῦτ' εἰσηγήσατο, ἀλλὰ καὶ τῆς συνήθους φιλανθρωπίας, ἣν ἅπαντι μέρει τῆς νομοθεσίας συνυφαίνειν ἀξιοῖ τοῖς ἐντυγχάνουσι ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς κοινωνικὰ καὶ χρηστὰ ἐνσφραγιζόμενος ἦθη.

105 κελεύει γὰρ τῷ ἐβδόμῳ ἔτει μηδὲν συγκλείειν χωρίον, ἀλλὰ πάντας ἀμπελῶνας καὶ ἐλαιῶνας ἀναπεπταμένους ἔαν καὶ τὰς ἄλλας κτήσεις ὅσαι σπαρτῶν εἰσιν ἢ δένδρων, ἵνα τοῖς ἀπαυτοματισθεῖσι καρποῖς οἱ πένητες ἀδεῶς χρῆσθαι δύνωνται μᾶλλον ἢ οὐχ ἦττον τῶν κεκτημένων.

106 ὅθεν τοῖς μὲν δεσπόταις οὐκ ἐφῆκεν ἐργάζεσθαι στοχασάμενος τοῦ μηδεμιᾶς λύπης αἴτιος αὐτοῖς γενέσθαι ὡς τὰ μὲν ἀναλώματα παρασχοῦσι, τὰς δ' ἀντὶ τούτων προσόδους μὴ λαμβάνουσι, τοὺς δ' ἀπόρους ὡς ἰδίων ἀπολαύειν τότε γοῦν τῶν ἀλλοτρίων εἶναι δοκούντων ἠξίωσε ταπεινοῦ

107 σχήματος αὐτοὺς ἀπαλλάττων καὶ τῶν ἐπὶ μεταίταις ὄνειδῶν. ἄρ' οὐκ ἄξιον ἐρασθῆναι τῶν νόμων, οἱ τοσαύτης γέμουσιν ἡμερότητας; δι' ἣν οἱ μὲν πλούσιοι διδάσκονται μεταδιδόναι καὶ κοινωνεῖν ὧν ἔχουσι, παρη-

γοροῦνται δ' οἱ πένητες, μὴ πάντοτε ταῖς τῶν εὐπόρων οἰκίαις ἐπιφοιτᾶν ἀναγκαζόμενοι πρὸς ἐπανόρθωσιν ὧν ἐνδεεῖς εἰσιν, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ προσοδομένοι καθάπερ ἐξ ἰδίων κτημάτων τοὺς ἀπαυτοματίζοντας, ὡς 108 ἔφην. καρπούς. χῆραι καὶ ὄρφανοὶ παῖδες καὶ ὅσοι ἄλλοι τῶν ἡμελημένων καὶ ἀφανῶν ἕνεκα τοῦ μὴ περιουσιάζειν τότε περιουσιάζουσι ταῖς τοῦ θεοῦ δωρεαῖς ἐξαπιναίως πεπλουτηκότες, ὃς αὐτοὺς πρὸς κοινωνίαν 109 ἐκάλεσε τῶν κτητόρων ἐν τῷ τῆς ἱεράς ἑβδόμης ἀριθμῷ· καὶ ὅσοι μέντοι κτηνοτροφοῦσι, μετ' ἀδείας ἐπὶ χλοηφαγίας τὰ οἰκεῖα θρέμματα ἄγουσιν ἐκλεγόμενοι πεδία εὐχορτα καὶ ἐπιτηδειότατα ἐμβόσκεισθαι, καταχρῶμενοι τῇ τῆς ἐκεχειρίας ἀδείᾳ· καὶ φθόνος οὐδεὶς ἀπαντᾶται ἐκ τῶν δεσποτῶν ἄτε παλαιοτάτῳ ἔθει κεκρατημένων, ὃ σύντροφον ἐκ μακρῶν χρόνων γενόμενον εἰς φύσιν ἐκνενίκηκεν.

110 Ἀρχὴν ταύτην βαλλόμενος ὡς περ θεμέλιόν τινα ἐπιεικείας καὶ φιλανθρωπίας ἑπτὰ ἑβδομάδας ἐτῶν συνθεῖς τὸ πεντηκοστὸν ὅλον ἀπέφηνεν ἱερόν, ἐξαιρετὰ καὶ πάντα διαφερόντως καλὰ νομοθετήσας ἐπ' 111 αὐτῷ παρὰ τὰ κοινωνίαν ἔχοντα. πρῶτον μὲν τόδε· τὰς ἀλλοτριωθείσας κτήσεις οἶεται δεῖν ἀποδίδοσθαι τοῖς ἐξ ἀρχῆς κυρίοις, ἵν' αἱ κληρουχίαι τοῖς γένεσι διαφυλάττωνται | καὶ μηδεὶς τῶν λῆξιν εἰληχότων εἰς ἅπαν 112 στέρηται τῆς δωρεᾶς. ἐπειδὴ γὰρ καιροὶ πολλάκις προσπίπτουσιν ἀβούλητοι, δι' οὓς ἀναγκάζονται τινες πιπράσκειν τὰ ἴδια, καὶ τῆς ἐν δέοντι χρείας τούτων προῦνόησε καὶ τοὺς ὠνουμένους ἐκώλυσε ἀπατάσθαι, τοῖς μὲν πιπράσκειν ἐφεῖς, τοὺς δ' ἐφ' οἷς ὠνήσονται μάλα 113 σαφῶς ἀναδιδάξας. μὴ γὰρ δίδοτε, φησί, τὰς ἐπὶ παγκτησίᾳ τιμάς, ἀλλὰ τὰς πρὸς ἐνιαυτῶν ὠρισμένον ἀριθμόν, οἱ ἐντός εἰσι πεντηκονταετίας. οὐ γὰρ κτημάτων αἱ πράσεις ἀλλὰ καρπῶν ὀφείλουσιν εἶναι, διὰ δύο τὰναγκαιότατα· ἐν μὲν ὅτι σύμπασα ἡ χώρα κτῆμα κέκληται θεοῦ, τῶν δὲ θεοῦ κτημάτων οὐχ ὅσιον ἄλλους ἐπιγράφεσθαι δεσπότης· ἕτερον δὲ <ὅτ>ι λῆξις ἀπονενέμηται ἐκάστῳ τῶν κληρούχων, ἧς στέρεσθαι τὸν 114 λαχόντα οὐκ ἐδικαίωσεν ὁ νόμος. τὸν μὲν οὖν ἐντός τῆς πεντηκονταετίας δυνάμενον ἀναλαβεῖν τὰ οἰκεῖα ἢ τινα τῶν ἐγγυτάτῳ γένους ἀγχιστέων προκαλεῖται πάσῃ μηχανῇ κατατιθέναι ἣν ἔλαβε τιμὴν καὶ μὴ τῷ πρια- 115 μένῳ καθ' ὃν ἔδει καιρὸν ὠφελήσαντι ζημίας αἴτιον γενέσθαι· τῷ δὲ ἀπόρως ἔχοντι συνεπάθησε καὶ μετέδωκεν ἐλέου τὴν ἀρχαίαν δωρησάμενος αὐτίς περιουσίαν, δίχα τῶν κατ' εὐχὴν ἀφιερωθέντων ἀγρῶν ἐν τῇ τάξει τῶν ἀνάθημάτων· ἀνάθημα δ' οὐχ ὅσιον ἀκυροῦσθαι χρόνῳ· διὸ προστέτακται τὴν ἀξίαν τιμὴν τούτων ἐκλέγειν μηδὲν καταχαρισσάμενος τῷ ποιησαμένῳ τὸ ἀνάθημα.

116 Ταῦτα μὲν ἐπὶ ταῖς τῆς χώρας διανομαῖς καὶ κληρουχίαις διατέτακται· ἕτερα δ' ἐπὶ ταῖς οἰκίαις. ἐπεὶ δὲ [κα]ὶ τούτων αἱ μὲν κατὰ πόλεις ἐντός τειχῶν εἰσιν, αἱ δ' ἐν ἀγροῖς ἔξω τείχους ἐπαύλεις, τὰς μὲν ἐν τοῖς χωρίοις ἐπέτρεψε ὁ νόμος αἰεὶ λυτροῦσθαι, τὰς δὲ μὴ λυτρωθείσας ἄχρι τοῦ πεντηκοστοῦ ἔτους ἀποδίδοσθαι προῖκα τοῖς πάλαι κυρίοις, καθάπερ καὶ τὰ κτήματα· μοῖρα γὰρ αἱ ἐπαύλεις 117 κτημάτων. ὅσοι δὲ τειχῶν ἐντός εἰσι, μέχρι μὲν ἐνιαυτοῦ τὴν ἀναπομπὴν ἐπὶ τοὺς πεπρακότας ἔχουσι, μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν εἰς ἅπαν

τοῖς ὠνησαμένοις βεβαιοῦνται, μηδὲν τῆς τοῦ πεντηκοστοῦ ἔτους ἔκεχει-
118 ρίας βλαπτούσης τοὺς πριαμένους. αἴτιον δὲ τὸ βούλεσθαι καὶ ἐπη-
 λύταις ἰδρύσεως τῆς ἐνταῦθα βεβαίου παρασχεῖν ἀφορμὴν· ἐπειδὴ γὰρ
 μετουσίαν γῆς οὐκ ἔχουσιν, ἅτε μὴ καταριθμηθέντες ἐν ταῖς κληρουχίαις,
 οἰκιῶν αὐτοῖς κτήσιν ὁ νόμος ἀπένειμε, φροντίσας τοῦ μὴ | μετανάστας
119 γενέσθαι τοὺς τῶν νόμων ἰκέτας καὶ πρόσφυγας. αἱ γὰρ πόλεις, ὅτε
 ἐκληροδοτεῖτο ἡ χώρα κατὰ φυλάς, οὐ διενεμήθησαν, ἀλλ' οὐδὲ τὴν
 ἀρχὴν ἦσαν συνωκοδομημένοι, κατὰ τὰς ἐν ἀγροῖς ἐπαύλεις τῶν οἰκη-
 τῶν ποιουμένων τὰς διατριβάς· ἐξ ὧν ὕστερον ἀναστάντες καὶ συνελ-
 θόντες, ἐπίδοσιν κοινωνίας καὶ φιλίας, ὡς περ εἰκός, ἐν χρόνῳ μακρῷ
 λαμβανούσης, οἰκίας ἐν ταύτῃ καὶ πόλεις ἐδείμαντο, ὧν καὶ ἐπηλύταις,
 καθάπερ εἶπον, μετέδοσαν, ἵνα μὴ πάντων ἀποροῖεν καὶ τῶν ἐν ἀγροῖς
 καὶ τῶν κατὰ πόλεις.

120 Περὶ δὲ τῆς ἱερωμένης φυλῆς τάδε νομοθετεῖται· γῆς ἀπο-
 τομὴν οὐκ ἀπένειμε τοῖς νεωκόροις ὁ νόμος, ὑπολαβὼν αὐτάρκη πρόσοδον
 εἶναι τούτοις τὰς ἀπαρχάς, ὅκτῳ δὲ καὶ τεσσαράκοντα πόλεις ἀπεκλήρωσεν
121 εἰς οἴκησιν καὶ δισχιλίους ἐκάστη πῆχεις προάστειον ἐν κύκλῳ. τὰς οὖν
 ἐν ταύταις οἰκίας οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον ταῖς ἄλλαις, ὅσαι τειχῶν εἴσω
 τυγχάνουσιν, ἐβεβαίωσε τοῖς πριαμένοις, ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τῶν ἀποδιδомένων
 κομίσασθαι μὴ δυναμένων, ἀλλ' εἰς ἅπαν ἐφήκεν αὐτὰς λυτροῦσθαι,
 καθάπερ καὶ τοῖς ἀπὸ τοῦ ἔθνους τὰς ἐπαύλεις αἷς ἰσοδυναμοῦσιν, ἐπειδὴ
 μόνας ἐκ τοσαύτης χώρας διεκληρώσαντο τὰς οἰκίας, ὧν οὐκ ᾔετο δεῖν
 στέρεσθαι τοὺς λαβόντας, καθάπερ οὐδὲ τοὺς κληρούχους τῶν ἐπαύλεων.
 οἰκιῶν μὲν δὴ πέρι τοσαῦτα.

122 Τὰ δὲ πρὸς χρεώστας δανειστῶν καὶ πρὸς θεράποντας δεσ-
 ποτῶν ὅμοια τοῖς πρόσθεν νομοθετεῖται, ὅπως οἱ μὲν δανεισταὶ μὴ ἐκ-
 λέγωσι τόκους παρὰ τῶν ὁμοειθῶν, ἀλλ' ὅσον προήκαντο μόνον ἄσμενοι
 κομίζονται, οἱ δὲ δεσπότες τοῖς ἀργυρωνήτοις μὴ ὡς φύσει δούλοις ἀλλ'
 ὡς μισθωτοῖς προσφέρωνται, παρέχοντες ἄδειαν ἐλευθερίας εὐθύς μὲν
 τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν λύτρα κατατιθέναι δυναμένοις, αὐθις δὲ τοῖς ἀπόροις
 ἢ ὅταν ἐπιγένηται ὁ ἀπ' ἀρχῆς δουλείας ἑβδομος ἐνιαυτὸς ἢ ὅταν ὁ πεν-
 τηκοστός, κἂν πρὸ μιᾶς ἡμέρας τύχη τις εἰς δουλείαν ὑπαχθεῖς· ἄφεις
 γὰρ ὁ χρόνος ἐκεῖνός ἐστι καὶ νενομίσται, πάντων ἐπὶ τὰς ἀρχαίας διαυ-
123 λοδρομούντων καὶ ἀνακαμπτόντων εὐπραγίας. ἐπιτρέπει δ' ἐκ τῶν μὴ
 ὁμοφύλων [οἷτινες ἐξ ἑτέρων ἐθνῶν εἰσιν] οἰκέτας κτᾶσθαι, βουλόμενος
 πρῶτον μὲν διαφορὰν οἰκείων τε καὶ ἀλλοτριῶν εἶναι, ἔπειτα δὲ μὴ κατὰ
 τὸ παντελὲς ἀναγκαιότατον κτῆμα, θεράποντας, ἀνεῖρξαι τῆς αὐτοῦ πολι-
 τείας· μυρία γὰρ τῶν ἐν τῷ βίῳ πραγμάτων ποθεῖ τὰς ἐκ δούλων
 ὑπηρεσίας.

124 Υἱοὶ κληρονόμοι γονέων ἔστωσαν, εἰ δὲ μὴ εἶεν, θυγατέρες. ὡς
 γὰρ ἐν τῇ φύσει γυναικῶν ἄνδρες πρωτοστατοῦσι, κἂν ταῖς συγγενείαις
 ἐχέτωσαν προνομίαν διαδεχόμενοι τὰς οὐσίας καὶ τὴν τῶν τετελευτηκότων
 τάξιν ἐκπληροῦντες ἀνάγκης νόμῳ κατασχεθέντων οὐδὲν θνητὸν <κα>ὶ
125 γηγενὲς ἀθανατίζοντι. παρθένοι δὲ εἰάν ἀπολειφθῶσιν ἀνέκδοτοι, προικὸς
 ὑπὸ ζώντων ἔτι τῶν γονέων μὴ διωρισμένης, ἰσομοιρεῖτωσαν τοῖς ἄρρεσιν.

ἐπιμελείσθω δ' ἡ προεστῶσα ἀρχὴ φυλακῆς τε τῶν ἀπολειφθεισῶν καὶ αὐξήσεως καὶ τῶν εἰς δίαιταν καὶ παιδείαν τὴν ἀρμόττουσαν κόραις ἀναλωμάτων καί, ὅποτε γένοιτο ὥρα, [κα]ὶ γάμου τοῦ πρέποντος, ἀνδρῶν
126 ἐν ἅπασι δοκίμων ἀριστίνδην ἐπικριθέντων. ἔστωσαν δ' οὗτοι μάλιστα μὲν συγγενεῖς, εἰ δὲ μή, πάντως γοῦν δημόται καὶ φυλέται, χάριν τοῦ μὴ τοὺς κλήρους τοὺς προικιδίους ἐπιγαμίαις ἀλλοτριούσθαι, μένειν δ'
127 ἐν ταῖς ἐξ ἀρχῆς τεταγμέναις κατὰ φυλάς λήξεσιν. ἐὰν δὲ γενεᾶς ἔρημος ὦν τυγχάνη, παρίτωσαν ἐπὶ τὴν διαδοχὴν ἀδελφοὶ τοῦ τετελευτηκότος· ἢ γὰρ μεθ' υἱοῦς καὶ θυγατέρας ἐν συγγενείαις τάξεις ἀδελφῶν ἔστιν. εἰ δὲ ἀνάδελφός τις εἴη τελευτῶν, θεῖοι πρὸς πατρὸς διαδεχέσθωσαν τὴν οὐσίαν, θεῖων δὲ μὴ ὄντων, θεῖαι, <εἴτ>α τῶν ἄλλων οἰκείων καὶ συγγενῶν
128 <ο>ὶ ἐγγυτάτω. σπάνις δ' εἰ καταλάβοι τῆς συγγενείας, ὡς μηδένα τῶν ἀφ' αἵματος ἀπολειφθῆναι, ἢ φυλὴ κληρονόμος ἔστω· συγγένεια γάρ
129 τίς ἔστι καὶ ἡ φυλὴ κατὰ περιγραφὴν μείζονα καὶ τελειότεραν. ἄξιον μέντοι τὸ διαπορηθὲν ὑπ' ἐνίων <μ>ῆ ἡσυχασθῆναι· διὰ τί, γὰρ φασί, πάντων συγγενῶν καὶ δημοτῶν καὶ φυλετῶν ἐπιμνησθεῖς ὁ νόμος ἐν ταῖς τῶν κλήρων διαδοχαῖς γονεῖς μόνους παρεσιώπησεν, οὓς εἰκὸς ἦν, ὥσπερ κληρονομοῦνται, κληρονομεῖν τὰ παίδων; ὅτι, ὡ γενναῖε, θεῖος ὦν καὶ τὴν τῆς φύσεως ἀκολουθίαν αἰεὶ σκοπῶν οὐδὲν ᾤηθη χρῆναι παλίμφημον εἰσηγεῖσθαι· γονέων μὲν γὰρ εὐχαί, ζῶντας ἀπολιπεῖν οὓς ἐγέννησαν, διαδεξομένους ὄνομά τε αὐτῶν καὶ γένος καὶ οὐσίαν, ἐχθρῶν δὲ ἀμειλίκτων ἀραὶ τ' ἀναντία, προαποθνήσκειν υἱοῦς καὶ θυγατέρας τῶν φυσάντων.
130 ὅπως οὖν μηδὲν ἀνάρμοστον καὶ ἀσύμφωνον ἐν ἀρμονίᾳ καὶ συμφωνίᾳ, καθ' ἣν διοικεῖται σύμπας ὁ κόσμος, διαγορεύη, παίδων μὲν ἀποθνήσκόντων, γονέων δ' ἐπιβιούντων, ἀναγκαίως ἅμα καὶ πρεπόντως οὐ προσέταξε μητέρα [ἄμ]α καὶ πατέρα τὰ υἱῶν καὶ θυγατέρων κληρονομεῖν,
131 εἰδὼς μὴ συναῖδον τὸ πρᾶγμα βίω τε καὶ φύσει. φυλαξάμενος οὖν γυμνοῖς ὄνομασι καλέσαι γονεῖς ἐπὶ παίδων τετελευτηκότων κληρονομίαν, ὑπὲρ τοῦ μὴ δοκεῖν ἀπευκτὴν ὠφέλειαν προσνέμων ὀνειδίξειν πενθοῦσιν ἢ ὑπομιμνήσκειν κακοπραγιῶν, ἐτέρῳ τρόπῳ τὰς οὐσίας ἀπένειμεν αὐτοῖς,
132 βραχὺ παρηγόρημα μεγάλου κακοῦ. τίς οὖν ὁ τρόπος; ἀδελφὸν πατρὸς γράφει κληρονόμον ἀδελφιδῶν, ἢ που διὰ τὸν πατέρα τὸν θεῖον γεραίρων· εἰ μὴ τις οὕτως ἡλίθιός ἐστιν, ὡς ὑπολαμβάνειν ὅτι ἕτερον τιμῶν ἑτέρου χάριν ἀτιμοῦν ἐκεῖνον προαιρεῖται· μὴ καὶ τοὺς τῶν φίλων γνωρίμους οἱ περιέποντες ἀμελεῖς τῶν ἐταίρων εἰσίν; ἢ <ο>ὐ πάντων εὐνοικώτατοι κηδεμόνες τῶν ἐπὶ τιμῇ καὶ ἐταίρους ἀποδέχονται; τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ὁ νόμος διὰ πατέρα καλέσας ἀδελφὸν πατρὸς ἐπὶ μετουσίαν κλήρου πολὺ πρότερον πατέρα καλεῖ, φωνῇ μὲν οὖ, διὰ τὰ λεχθέντα, γνωριμωτέρα δὲ φωνῆς δυνάμει τρανούση τὸ βούλημα τοῦ νομοθέτου.
133 Παίδων ὁ πρεσβύτατος οὐκ ἰσομοιρεῖ τοῖς μετ' αὐτόν, ἀλλὰ διπλασίων ἀξιοῦται, διότι τε ἀνὴρ καὶ γυνὴ πρότερον ὑπάρχοντες αὐθις ἐγένοντο πατὴρ καὶ μήτηρ διὰ τὸν φύντα πρῶτον καὶ ἐπειδὴ ὁ <πρῶτο>ς γενόμενος τούτοις ἀνακαλεῖν ἤρξατο τοῖς ὀνόμασι τοὺς σπείραντας καὶ τὸ ἀναγκαιότατον· ὅτι ὁ πρὸ τοῦ γενεᾶς ἔρημος οἶκος εὐπαις ἐγένετο πρὸς τὴν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων διαμονήν, ἧς σπορὰ μὲν γάμος,

134 καρποὶ δὲ τέκνων γενέσεις, ὧν ὁ πρεσβύτατος ἀρχή· διὰ ταύτην γ' οἶμαι τὴν αἰτίαν οἱ πρωτότοκοι τῶν μὲν ἄσπονδα εἰργασμένων ἐχθρῶν, ὡς αἱ ἱεραὶ γραφαὶ δηλοῦσι, μιᾷ νυκτὶ πάντες ἠβηδὸν ἀνηρέθησαν, τῶν δ' ἀπὸ τοῦ ἔθνους χαριστήριον ἀνετέθησαν θεῷ καθιερωθέντες· ἔδει γὰρ τοὺς μὲν βαρυτάτῳ καὶ ἀπαρηγορήτῳ πένθει βαρῦναι, φθορᾷ τῶν πρωτοστατούντων, γεραίρειν δὲ τὸν σωτήρα θεὸν ἀπαρχαῖς, αἱ τὴν ἐν
135 τέκνοις ἡγεμονίαν ἔλαχον. ἐπεὶ δ' εἰσὶ τινες οἱ μετὰ γάμον καὶ παιδοποιίαν ὁψὲ σωφροσύνην ἀπομαθόντες ἐξώκειλαν εἰς ἀκρασίαν καὶ ἐπιμανέντες γυναιξὶν ἑτέροις τὰς προτέρας ἐκάκωσαν καὶ τοῖς ἐξ ἐκείνων οὐκέθ' ὡς πατέρες ἀλλ' ὡς πατρωοὶ προσηνέχθησαν ἀπομιμησάμενοι τὸ μητρικῶν εἰς προγονοὺς δυσσεβῆς καὶ ὅλως ἑαυτοὺς καὶ τὰ ἑαυτῶν ἐξέδωκαν ταῖς δευτέροις καὶ παισὶ τοῖς τούτων ἡδονῆς, αἰσχίστου πάθους, ἥττους γενόμενοι, χαλινὸν μὲν εἶ πως οἶόν τε ἦν ἐμβαλεῖν ταῖς ἐπιθυμίαις ὑπὲρ τοῦ μὴ ἀνασκιρτᾶν ἐπὶ πλεόν οὐκ ἂν ἐμέλλησεν ὁ νόμος.
136 ἐπεὶ δὲ μανίαν ἐξηγριωμένην οἴστρω χαλεπὸν μᾶλλον δ' ἀδύνατον ἰάσασθαι, τὸν μὲν ὡς ἀθεραπεύτῳ νόσῳ κατεσχημένον ἀπέλιπε, τὸν δ' ἐκ τῆς διὰ τοὺς νέους ἔρωτας κακωθείσης υἱὸν οὐχ ὑπερεῖδε κελεύσας αὐτὸν λαμβάνειν διπλάσια τὰ ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς διανομῆς.
137 αἴτια δὲ τούτου πολλὰ· πρῶτον μὲν γὰρ κολάζει τὸν ὑπαίτιον ἀνάγκην ἐπιθεῖς αὐτῷ ποιεῖν εὖ ὃν κακῶς διατιθέναι προαιρεῖται, καὶ τῆς ἀγνώμονος γνώμης ἄκυρον ἀποφαίνει δι' ὧν ὠφελεῖ τὸν κινδυνεύσαντα πρὸς ἐκείνου ζημιωθῆναι τάττων αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τοῦ γεγεννηκότος, ἦν ὁ
138 φύσει πατὴρ ἐπὶ πρεσβυτάτου παιδὸς ἔλιπε. δεύτερον δὲ ἔλεον καὶ οἶκτον λαμβάνει τῶν ἡδικημένων, οὐς βαρυτάτης ἀνίας ἐπελαφρίζει μετουσίᾳ χάριτος καὶ δωρεᾶς· οὐδὲν γὰρ ἦττον τοῦ κληρονομοῦντος υἱοῦ τὴν διπλάσιαν μοῖραν εἰκὸς ἦν ἠδεσθαι τὴν μητέρα, φιλανθρωπίᾳ νόμου παρηγορηθεῖσαν, ὃς οὐκ εἶασεν αὐτὴν τε καὶ γενεὰν εἰς ἅπαν
139 ἐχθρῶν ἐλαττοῦσθαι. τρίτον δέ· βραβευτῆς ὧν τῶν δικαίων ἀγαθὸς ἐλογίσαστο παρ' ἑαυτῷ, ὅτι τοῖς μὲν ἐκ τῆς στεργομένης ἐπεδαψιλεύσαστο τὰς χορηγίας ὁ πατὴρ διὰ τὸν πόθον τῆς γυναικός, τοὺς δ' ἐκ τῆς στυγηθείσης οὐδενὸς παντάπασιν ἠξίωσε διὰ τὸ τῆς μητρὸς ἔχθος, ὡς ἐκείνους μὲν ἔτι ζῶντος προκεκληρονομηκεῖναι πλείω τῆς ἰσομοιρίας, τούτους δὲ κινδυνεῦσαι καὶ τελευτήσαντος ἀπάντων ἀφαιρεθῆναι τῶν πατρῶων. Ἰν' οὖν ἐπανισώσῃ τὴν διανομὴν τοῖς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γυναικῶν, ὥρισε διμοιρίαν τὰ πρεσβεῖα τῷ τῆς ἀπηλλαγμένης παιδί. τούτων μὲν δὴ ἄλις.
140 | Ἐπόμενοι δὲ τῇ τάξει τρίτον εἶδος ἀναγράφομεν ἑορτῆς, ὃ σημανοῦμεν. ἔστι δὲ νομηγία κατὰ σελήνην, χρόνος ὁ ἀπὸ συνόδου ἐπὶ σύνοδον, ὃν μαθηματικῶν παῖδες εὖ μάλα διηριθμήσαντο. τὴν δ' ἐν ἑορταῖς ἔλαχε τάξιν νομηγία διὰ πολλὰ· πρῶτον μὲν ὅτι ἀρχὴ μηνός, ἀρχὴ δὲ καὶ ἀριθμοῦ καὶ χρόνου τίμιον· ἔπειτα δὲ ὅτι κατ' αὐτὴν οὐδὲν ἀφώτιστον ἐν οὐρανῷ· συνόδῳ μὲν γὰρ ὑποδραμούσης ἥλιον σελήνης τὸ πρὸς γῆν μέρος ἐξόφωται, νομηγία δὲ πέφυκεν ἀναλάμπειν.
141 τρίτον δὲ ὅτι τῷ ἐλάττονι καὶ ἀσθενεστέρῳ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον τὸ κρεῖττον καὶ δυνατώτερον ὠφελείας ἀναγκαίας μεταδίδωσι· νομηγία γὰρ

ἄρχεται φωτίζειν αἰσθητῶ φέγγει σελήνην ὁ ἥλιος, ἡ δὲ τὸ ἴδιον κάλλος ἀναφαίνει τοῖς ὀρώσι. τοῦτο δ' ἐναργῆς ἐστίν, ὡς ἔοικε, διδασκαλία χρηστότητος καὶ φιλανθρωπίας, ἵνα μηδέποτε τῶν ἰδίων ἀγαθῶν ἄνθρωποι φθονῶσιν, ἀλλὰ μιμούμενοι τὰς ἐν οὐρανῶ μακαρίας καὶ εὐδαίμονας φύσεις ὑπερόριον τῆς ψυχῆς βασκανίαν ἐλαύνωσι καὶ προφέροντες εἰς **142** μέσον τὰ οἰκεῖα κοινοπραγῶσι καὶ χαρίζονται τοῖς ἀξίοις. τέταρτον δὲ ὅτι τῶν κατ' οὐρανὸν ἀπάντων ἐν ἐλάττονι προθεσμίᾳ σελήνην τὸν ζωοφόρον περιπολεῖ· μηνιαίῳ γὰρ διαστήματι τὸν κύκλον ἀνύτει. διὸ καὶ τὸ συμπέρασμα τῆς περιόδου, τελευτώσης ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἀφ' ἧς ἤρξατο φέρεσθαι σελήνης, τετίμηκεν ὁ νόμος προσειπὼν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἑορτὴν, ὑπὲρ τοῦ πάλιν ἡμᾶς ἀναδιδάξαι μάθημα κάλλιστον, ἵν' ἐν ταῖς τοῦ βίου πράξεσι τὰ τέλη συνψδᾷ ταῖς ἀρχαῖς ἀποφαίνωμεν· γενήσεται δὲ τοῦτ', ἐὰν λογισμῶ τὰς πρώτας ἡνιοχῶμεν ὁρμᾶς μὴ ἐπιτρέποντες αὐταῖς ἀφηνιάζειν καὶ ἀνασκιρτᾶν τρόπον θρεμμάτων ἀγελάρχην **143** οὐκ ἐχόντων. ἄς δὲ παρέχεται τοῖς ἐπὶ γῆς ἅπασιν ὠφελείας σελήνη, τί χρῆ διεξιόντα μηκύνειν; ἐμφανεῖς γὰρ αἱ πίστεις. ἢ οὐχὶ ταῖς αὐξήσεσιν αὐτῆς ἀναχέονται ποταμοὶ καὶ πηγαὶ καὶ μειοῦνται πάλιν μειώσεσι, καὶ πελάγη τοτὲ μὲν ἐξαναχωρεῖ καὶ ἀμπωτίζοντα ὑποσύρεται τοτὲ δ' ἐξαπιναίως ἐπιτρέχει κατὰ παλίρροιαν, ὃ τε ἀῆρ αἰθρίαις καὶ νεφώσεσι καὶ ταῖς ἄλλαις μεταβολαῖς παντοίας ἐνδέχεται τροπᾶς, καρποὶ τε οἱ σπαρτῶν καὶ δένδρων αὐξονται καὶ τελεσφοροῦνται σελήνης περιόδοις τιθηνουμένης ἕκαστα τῶν φυομένων καὶ πεπαινούσης ἐνδρόσοις καὶ **144** μαλακωτάταις αὔραις; ἀλλ' οὐχὶ καιρὸς, ὅπερ ἔφην, μακρηγορεῖν ἔπαινον σελήνης διεξιόντα καὶ καταριθμούμενον ἄς παρέχεται ζῴοις καὶ τοῖς ἐπὶ γῆς ἅπασιν ὠφελείας. διὰ μὲν δὴ ταῦτα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια νομηνία τετίμηται καὶ τάξιν ἔλαχε τὴν ἐν ταῖς ἑορταῖς.

145 Μετὰ δὲ τὴν νομηνίαν ἐστὶν ἑορτὴ τετάρτη, τὰ διαβατήρια, ἦν Ἑβραῖοι Πάσχα πατρίῳ γλώττῃ καλοῦσιν, ἐν ἣ θύουσι πανδημεῖ πολλὰς μυριάδας ἱερῶν ἀρξάμενοι ἀπὸ μεσημβρίας ἄχρι ἑσπέρας, ὃ λεῶς ἅπας, πρεσβύται καὶ νέοι, κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἱερωσύνης ἀξιῶματι τετιμημένοι· τὸν γὰρ ἄλλον χρόνον οἱ ἱερεῖς τὰς τε κοινὰς θυσίας καὶ τὰς ἰδίας ἕκαστου προστάζει νόμων ἐπιτελοῦσι, τότε δὲ σύμπαν τὸ ἔθνος **146** μετὰ πάσης ἀδειίας ἀγναῖς χερσὶν ἱερουργεῖ καὶ ἱεραῖται. αἴτιον δὲ τόδε· τῆς μεγίστης ἀποικίας ὑπόμνημά ἐστὶν ἡ ἑορτὴ καὶ χαριστήριον, ἦν ἀπ' Αἰγύπτου μυριάσιν ὑπὲρ διακοσίας ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ γυναικῶν ἐστείλαντο κατὰ τὰ χρησθέντα λόγια. τότε οὖν, ὡς εἰκόσ, ἀπολελοιπότες χώραν γέμουσαν ἀπανθρωπίας καὶ ξενηλασίας ἐπιτηδεύουσαν καὶ τὸ χαλεπώτατον τὰς τοῦ θεοῦ τιμὰς ἀλόγοις ζῴοις οὐχ ἡμέροις μόνον ἀλλὰ καὶ ἀγρίοις προσνέμουσαν ὑπὸ τῆς ἄγαν περιχαρείας ἔθνον αὐτοὶ διὰ προθυμίαν ἄλεκτον καὶ τάχος ἐσπευσμένον τοὺς ἱερεῖς οὐκ ἀναμένοντες. τοῦτο δὴ τότε πραχθὲν αὐτοκελεύστῳ καὶ ἐθελουργῶ πάθει δρᾶν ἐφῆκεν ὁ νόμος ἅπαξ κατ' ἐνιαυτὸν ἕκαστον εἰς εὐχαριστίας ὑπό- **147** μνησιν. ταῦτα μὲν κατὰ παλαιὰν ἀρχαιολογίαν ἱστορεῖται. οἷς δὲ τὰ ῥητὰ τρέπειν πρὸς ἀλληγορίαν ἔθος ψυχῆς κάθαρσιν αἰνίττεται τὰ διαβατήρια· φασὶ γὰρ τὸν σοφίας ἑραστήν οὐδὲν ἕτερον ἐπιτηδεύειν ἢ τὴν

ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ τῶν παθῶν διάβασιν, ὧν ἕκαστον ἐπικλύζει χει-
 μάρρου ποταμοῦ τρόπον, εἰ μὴ τις τοῖς ἀρετῆς δόγμασιν ἀνακόπτοι καὶ
148 ἀναχαιτίζοι τὴν φορὰν. ἕκαστη δὲ οἰκία κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον σχῆμα
 ἱεροῦ καὶ σεμνότητα περιβέβληται, τοῦ σφαιρισθέντος ἱερείου πρὸς τὴν
 ἀρμόττουσαν εὐωχίαν εὐτρεπιζομένου καὶ τῶν ἐπὶ τὰ συσσίτια συνει-
 λεγμένων ἀγνευτικοῖς περιρραντηρίοις κεκαθαρμένων, οἱ παραγεγόνασιν
 οὐχ ὡς εἰς τὰ ἄλλα συμπόσια χαριούμενοι γαστρὶ δι' οἴνου καὶ ἔδεσ-
 μάτων, ἀλλὰ πάτριον ἔθος ἐκπληρώσοντες μετ' εὐχῶν τε καὶ ὕμνων.
149 ἄξιον μέντοι καὶ τὴν ἡμέραν παρασημῆνασθαι τῆς πανδημοῦ εὐωχίας·
 ἄγεται γὰρ τεσσαρεσκαιδεκάτη τοῦ μηνός, ἥτις ἐκ δυεῖν ἑβδομάδων
 συνέστηκεν, ἵνα μηδὲν ἀμοιρῆ τῶν ἀξίων τιμῆς ἑβδομάδος, ἀλλ' αὐτὴ
 κατάρχη πᾶσιν ἐπιφανείας καὶ σεμνότητος.

150 | Συνάπτει δὲ τοῖς διαβατηρίοις ἑορτὴν διάφορον ἔχουσαν καὶ
 οὐ συνήθη τροφῆς χρῆσιν, ἄζυμα, ἀφ' οὗ καὶ ὠνόμασται. διττὸς δὲ ὁ
 περὶ αὐτῆς λόγος, ὁ μὲν ἴδιος τοῦ ἔθνους ἕνεκα τῆς λεχθείσης ἀποικίας,
 ὁ δὲ κοινὸς κατὰ φύσεως ἀκολουθίαν καὶ τὴν τοῦ κόσμου παντὸς ἀρμονίαν.
 ὡς δ' ἀψευδῆς ἡ ὑπόσχεσις, ἐπισκεπτέον. ἑβδομος ὦν ὁ μὴν οὗτος
 ἀριθμῶ τε καὶ τάξει κατὰ τὸν ἡλιακὸν κύκλον δυνάμει πρῶτός ἐστι,

151 διὸ καὶ πρῶτος ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἀναγέγραπται. αἴτιον δὲ ὡς γε
 οἶμαι τόδε· τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν ἀπεικόνισμά τι καὶ μίμημα συμβέβηκεν
 εἶναι τῆς ἀρχῆς ἐκείνης, καθ' ἣν ὅδε ὁ κόσμος ἐδημιουργεῖτο· τότε γὰρ
 διακρινομένων τῶν στοιχείων καὶ τὴν ἑναρμόνιον τάξιν λαμβανόντων
 πρὸς τε αὐτὰ καὶ πρὸς ἄλληλα, διεκοσμεῖτο μὲν ὁ οὐρανὸς ἡλίῳ καὶ
 σελήνῃ καὶ ταῖς τῶν ἄλλων πλανήτων καὶ ἀπλανῶν ἀστέρων χορείαις καὶ
 περιόδοις, διεκοσμεῖτο δὲ καὶ ἡ γῆ παντοίαις φυτῶν ἰδέαις καὶ ὄσῃ τῆς
 ὀρεινῆς καὶ πεδιάδος ἀγαθῆ καὶ βαθεῖα πᾶσα ἐτεθήλει καὶ ἐχλοηφόρει.

152 καθ' ἕκαστον οὖν ἐνιαυτὸν ὑπομιμνήσκων ὁ θεὸς τῆς τοῦ κόσμου
 γενέσεως

ἀνέφηνε τὸ ἔαρ, ἐν ᾧ πάντα ἀνθῆ καὶ βλαστάνει. διόπερ οὐκ ἀπὸ
 σκοποῦ πρῶτος ἀναγέγραπται μὴν ἐν τοῖς νόμοις, ἐπειδὴ τρόπον τινα
 τῆς πρώτης ἀρχῆς ἐκμαγεῖόν ἐστιν, ἀπ' ἐκείνης ὡσπερ ἀρχετύπου σφρα-

153 γίδος τυπωθείς. ὁ δὲ κατὰ τὴν μετοπωρινὴν ἰσημερίαν τῇ τάξει [πρώτῃ]
 πρῶτος ὦν ἐν ταῖς ἡλιακαῖς περιόδοις οὐ λέγεται παρὰ τῷ νόμῳ πρῶτος,
 ὅτι κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον συγκεκομισμένων τῶν καρπῶν ἀπάντων τὰ
 δένδρα φυλλορροεῖ καὶ ὅσα ἀκμάζον τὸ ἔαρ ἤνεγκε πάντα [ξηραίνετα]·
 ἀφαιρᾶται ξηροῖς πνεύμασι τοῦ ἀέρος ἀνυμώδη καταστάνα ταῖς ἀφ'

154 ἡλίου φλογμοῖς. πρῶτον μὲν οὖν ἐπιφημίσει μῆνα, καθ' ὃν ἐστείρωται
 καὶ ἀγονεῖ ἢ τε ὀρεινὴ καὶ ἡ πεδιάς, παντάπασιν ὑπέλαβεν ἀνάρμοστον
 καὶ ἀνοίκειον εἶναι. δεῖ γὰρ τοῖς πρώτοις καὶ ἡγεμονίδα τάξιν εἰληχόσι προσ-
 εἶναι τὰ κάλλιστα καὶ εὐκταϊότατα, δι' ὧν αἱ ζῴων καὶ καρπῶν καὶ φυτῶν

155 γενέσεις καὶ αὐξήσεις εἰσίν, ἀλλ' οὐχ αἱ παλίμφημοι φθοραί. τῆς δὲ
 ἑορτῆς

ἀρχὴ διχόμηνος, ἢ πεντεκαιδεκάτη, καθ' ἣν σελήνη πλησιφαῆς γίνεται,
 προνοία τοῦ μηδὲν εἶναι σκότος κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ φωτὸς ἀνά-
 πλεα πάντα διὰ πάντων, ἡλίου μὲν ἕωθεν εἰς ἑσπέραν ἐπιλάμποντος,

σελήνης δὲ ἀφ' ἑσπέρας ἄχρι τῆς ἕως τὰς αὐτὰς ***, τῶν <δ> ἀστέρων
156 ἀλλήλοις ἀντιπαραχωρούντων ἀσκίοις φέγγεσιν. ἡ δὲ ἑορτὴ πάλιν ἐφ'
ἡμέρας ἑπτὰ ἄγεται δι' ἣν ἔλαχεν ἐν κόσμῳ ὁ ἀριθμὸς προνομίαν τε καὶ
τιμὴν, ἵνα μηδὲν τῶν εἰς εὐθυμίαν καὶ πάνδημον εὐφροσύνην καὶ εὐχαρι-
στίαν τὴν πρὸς τὸν θεὸν ἀπολείπηται τῆς ἱεραῆς ἑβδομάδος, ἣν ἀρχὴν
157 καὶ πηγὴν ἀνθρώποις ἀγαθῶν ἀπάντων εἶναι διανοήθη. τῶν δὲ ἑπτὰ
ἡμερῶν δύο, τὴν πρώτην καὶ τὴν ὑστάτην, "ἀγίας" προσεῖπεν, ἀρχῇ
καὶ τέλει προνομίαν, ὡς εἰκός, διδοὺς καὶ ἅμα βουλόμενος καθάπερ ἐν
ὄργανῳ μουσικῷ συμφωνίᾳ τῶν ἄκρων τὰς μεθορίους συναρμόσασθαι,
τάχα μέντοι καὶ ὑπὲρ τοῦ τόνου τε παρελθόντα καὶ μέλλοντα χρόνον
συνωδὸν ἀποφῆναι τῇ ἑορτῇ, τὸν μὲν παρεληλυθότα συνάπτοντα
<τῇ πρώτῃ, τὸν δὲ μέλλοντ>α τῇ τελευταίᾳ, ὧν ἑκατέρω τὴν ἑαυτῆς καὶ
τῆς ἑτέρας δυνάμιν εἴληχεν· ἡ τε γὰρ πρώτη τῆς μὲν ἑορτῆς ἐστὶν ἀρχή,
τέλος δὲ τοῦ παρεληλυθότος χρόνου, ἡ τε ἑβδόμη τέλος μὲν τῆς ἑορτῆς,
ἀρχὴ δὲ τοῦ μέλλοντος, ἵνα, ὁ καὶ πρόσθεν εἶπον, ἅπασιν ὁ τοῦ σπου-
δαίου βίος ἰσότημος ἑορτῇ νομίζεται λύπην καὶ φόβον καὶ ἐπιθυμίαν
158 καὶ τὰλλα πάθη καὶ νοσήματα τῆς ψυχῆς ἐληλακότος. ὁ δ' ἄρτος
ἄζυμος, ἦτοι διὰ τὸ τοὺς προγόνους, ἠνίκα θείᾳ πομπῇ τὴν ἀποικίαν
ἑστέλλοντο, χρωμένους ἀνυπερβλήτῳ τάχει τὰ φυράματα τοῦ σταιτὸς
ἄζυμα ἐπενέγκασθαι ἢ ἐπειδὴ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον (λέγω δὲ τὴν
ἑαρινὴν ὥραν, ἐν ἣ συμβαίνει τὴν ἑορτὴν ἄγεσθαι) ὁ τοῦ σίτου
καρπὸς ἀτελής ἐστὶ, τῶν πεδίων σταχυοφορούντων καὶ μήπω καιρὸν
ἔχοντων εἰς ἄμηνον. ἀτελεῖ δὴ τῷ μέλλοντι καρπῷ τελειωθησομένῳ δὲ
μικρὸν ὕστερον ἐδικαίωσεν ἐξομοιωσάμενος τὴν ἄζυμον τροφήν-ἀτελής
γὰρ ἐστὶ καὶ αὐτὴ-πρὸς ἐλπίδος χρηστῆς ὑπόμνησιν, ὡς ἤδη τῆς
φύσεως τὰς ἐτησίους εὐτρεπιζομένης ἀνθρώπων γένει δωρεὰς ἐν τῇ τῶν
159 ἐπιτηδείων ἀφθονίᾳ καὶ περιουσίᾳ. λέγεται δὲ κάκεινο τοῖς ἐξηγηταῖς
τῶν ἱερῶν γραμμάτων, ὅτι ἡ μὲν ἄζυμος τροφή δώρημα φύσεώς ἐστίν,
ἡ δ' ἐζυμωμένη τέχνης ἔργον· ἐπιτηδεύσει γὰρ ἄνθρωποι τὰ ἡδέα τοῖς
ἀναγκαίοις ἀναμιγνύουσι σπεύδοντες τὸ αὐστηρὸν τῇ φύσει προσηνὲς
160 τέχνην κατεσκεύασαν. ἐπεὶ οὖν ἐστὶν ἡ ἑαρινὴ ἑορτὴ, καθάπερ ἐδίδαξα,
τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως ὑπόμνημα, τοὺς δὲ παλαιτάτους γηγενεῖς τε
καὶ ἐκ γηγενῶν ἀναγκαῖον ἦν χρήσασθαι ταῖς | τοῦ κόσμου δωρεαῖς
ἀδιαστρόφοις, μήπω τῆς ἡδονῆς παρευημερούσης, οἰκειοτάτην τροφήν
ἐνομοθέτησε τῷ καιρῷ, βουλόμενος ἀναπᾶν ἔτος τὰ τῆς σεμνῆς καὶ
αὐστηρᾶς διαίτης ἐμπυρεύματα ζωπυρεῖν καὶ ἅμα τὸν ἀρχαῖον βίον τῆς
ὀλιγοδείας καὶ εὐτελείας θαυμάσαι τε καὶ τιμῆσαι πανηγύρεως ἐκεχειρίᾳ
161 καὶ τὸν ἡμῶν καθ' ὅσον οἶόν τε ἦν ἐξομοιωσάμενος τῷ παλαιῷ. τὰ λεχθέντα
πιστοῦται μάλιστα ἡ τῶν ἰσαρίθμων ταῖς φυλαῖς ἐπὶ τῆς ἱεραῆς τραπέζης
ἄρτων δώδεκα πρόθεσις· εἰσὶ γὰρ πάντες ἄζυμοι, δεῖγμα σαφέστατον
ἀμιγῶς τροφῆς οὐ τέχνη πρὸς ἡδονὴν ἀλλὰ φύσει πρὸς τὸ τῆς χρήσεως
ἀναγκαῖον εὐτρεπισθείσης. ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.
162 Ἐορτὴ δὲ ἐστὶν ἐν ἑορτῇ ἢ μετὰ τὴν πρώτην εὐθυὺς ἡμέραν, ἣτις
ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ὀνομάζεται δράγμα· τοῦτο γὰρ ἀπαρχὴ προσά-
γεται τῷ βωμῷ καὶ τῆς χώρας, ἣν ἔλαχε τὸ ἔθνος οἰκεῖν, καὶ τῆς

συμπάσης γῆς, ὡς εἶναι τὴν ἀπαρχὴν καὶ τοῦ ἔθνους ἰδίαν καὶ ὑπὲρ
163 ἅπαντος ἀνθρώπων γένους κοινήν. τὸ δ' αἴτιον, ὅτι ὄν λόγον ἔχει πρὸς
 πόλιν ἱερεῦς, τοῦτον πρὸς ἅπασαν τὴν οἰκουμένην τὸ Ἰουδαίων ἔθνος.
 ἱεράται γάρ, εἰ δεῖ τάληθές εἰπεῖν, ἅπασι τοῖς ἀγνευτικοῖς καθαρσίοις
 χρώμενον καὶ κατὰ σῶμα καὶ κατὰ ψυχὴν ὑψηγήσει νόμων θείων, οἱ
 τὰς τε γαστροὺς ἡδονᾶς καὶ ὑπογαστρίους ἔστειλαν καὶ τὸν ὄχλον <τῆς
 ψυχῆς ἐχαλίνωσαν νοῦν> ταῖς αἰσθήσεσιν ἠνίοχον, ἀλόγοις λόγον, ἐπι-
 στήσαντες, ἔτι δὲ καὶ τὰς τῆς ψυχῆς ἀκρίτους καὶ πλεοναζούσας ὁρμὰς
 ἀνέκοιψαν καὶ ἀνεχαίτισαν, τὰ μὲν μαλακωτέραις ὑψηγήσει καὶ φιλο-
 σόφοις προτροπαῖς, τὰ δ' ἐμβριθεστέροις καὶ εὐτονωτέροις ἐλέγχοις καὶ
164 φόβῳ κολάσεως, ὃν ἐπανατείνονται. χωρὶς δὲ τοῦ τὴν νομοθεσίαν
 τρόπον τινὰ διδασκαλίαν ἱερωσύνης εἶναι καὶ τὸν βιοῦντα κατὰ τοὺς
 νόμους εὐθὺς ἱερέα, μᾶλλον δ' ἀρχιερέα, παρ' ἀληθείᾳ δικαζούσῃ νομί-
 ζεσθαι κακῆϊνο πρόσεστιν ἐξαίρετον· ἀπερίγραφον καὶ ἀπερίληπτον συμ-
 βέβηκεν εἶναι θεῶν πλῆθος τῶν κατὰ πόλεις τιμωμένων ἀρρένων τε
 καὶ θηλειῶν, οὓς τό τε ποιητικὸν γένος ἐμύθευσε καὶ <ὁ> πολὺς ὄμιλος
 ἀνθρώπων, οἷς ἄπορος καὶ ἀδιερεύνητος ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας ἐστίν·
 οὐ μὴν τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες ἀλλὰ ἑτέρους ἕτεροι σεμνοποιούσι καὶ
 γεραίρουσιν, ὡς μηδὲ θεοὺς τοὺς ἐπὶ τῆς ἀλλοδαπῆς νομίζουσιν, ἀλλὰ
 γέλωτα καὶ χλεύην θέσθαι τὰς ἐκείνων ἀποδοχὰς καὶ καταγινώσκειν τῶν
165 τιμώντων πολλὴν ἡλιθιότητα ὡς ὑγιῶς διαμαρτανόντων δόξης. εἰ δ'
 ἐστίν, ὃν μιᾶ γνώμῃ πάντες ὁμολογοῦσιν Ἕλληνες ὁμοῦ καὶ βάρβαροι,
 ὁ ἀνωτάτω πατὴρ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων καὶ τοῦ σύμπαντος κόσμου
 δημιουργός, οὗ τὴν φύσιν ἀόρατον καὶ δυστόπιστον οὔσαν οὐ μόνον
 ὁραθῆναι ἀλλὰ καὶ νοηθῆναι πάντες οἱ περὶ τὰ μαθήματα καὶ τὴν
 ἄλλην φιλοσοφίαν διατρίβοντες ἀναζητεῖν γλίχονται μηδὲν παρέντες τῶν
 εἰς εὐρεσιν καὶ [τούτο] θεραπείαν, ἔδει μὲν πάντας ἀνθρώπους ἀνῆφθαι
 <τούτο> καὶ μὴ καθάπερ ἀπὸ μηχανῆς εἰσποιεῖν ἑτέρους ἐπὶ μετουσίᾳ
166 τῶν ἴσων τιμῶν. ἐπεὶ δὲ περὶ τὸ ἀναγκαιότατον ὄλισθον μέρος, τὸ
 σφάλμα τῶν ἄλλων ἐπηνωρθώσατο, κυριώτατα φάναι, τὸ Ἰουδαίων ἔθνος,
 ὅσα μὲν εἰς γένεσιν ἦλθε πάνθ' ὑπερκύψαν ὡς γενητὰ καὶ τῇ φύσει
 φθαρτά, τοῦ δ' ἀγενήτου καὶ αἰδίου μόνον τὴν θεραπείαν ἐλόμενον·
 πρῶτον μὲν ὅτι καλόν, ἔπειτα δ' ὅτι καὶ ὠφέλιμον πρεσβυτέρῳ πρὸ
 νεωτέρων καὶ ἀρχοντι πρὸ ἀρχομένων καὶ ποιητῇ πρὸ γεγονότων ἀνα-
167 κείσθαι τε καὶ προστίθεσθαι. διὸ καὶ θαυμάζειν ἐπέρχεται μοι, πῶς
 τολμῶσί τινες ἀπανθρωπίαν τοῦ ἔθνους κατηγορεῖν, ὃ τοσαύτη κέχρηται
 κοινωνίας καὶ εὐνοίας τῆς πρὸς <τοῦ> πανταχοῦ πάντας ὑπερβολῆ, ὡς τὰς
 τε εὐχὰς καὶ ἑορτὰς καὶ ἀπαρχὰς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων
 ἐπιτελεῖν καὶ τὸν ὄντως ὄντα θεὸν θεραπεύειν ὑπὲρ τε ἑαυτοῦ καὶ τῶν
 ἄλλων, οἱ τὰς ὀφειλομένας λατρείας ἀποδεδράκασι. καὶ ταῦτα μὲν ὑπὲρ
168 τοῦ σύμπαντος ἀνθρώπων γένους. ἰδίᾳ δὲ πάλιν εὐχαριστοῦσι <δι> ἄ
 πολλὰ· πρῶτον μὲν <ὅτ>ι οὐκ αἰεὶ σποράδην ἀλώμενοι κατὰ τε νήσους
 καὶ ἡπείρους διατελοῦσι καὶ ὡς ὀθνεῖοι καὶ ἀνίδρυτοι τὰς ἑτέρων ἐπι-
 κηκότες καὶ ἀλλοτρίοις ἐφεδρεύοντες ἀγαθοῖς ὄνειδίζονται μηδεμίαν γῆς
 τοσαύτης ἀποτομὴν <ἐπ>ὶ τῷ μετοικίζεσθαι δανεισάμενοι, χώραν δὲ καὶ

πόλεις κτησάμενοι κλῆρον ἴδιον ἐκ πολλοῦ νέμονται, ἀφ' οὗ τὰς ἀπαρχὰς
169 ὅσιόν ἐστι ποιῆσθαι. δεύτερον δ' ὅτι οὔτε ἀπόβλητον καὶ τὴν ἐπι-
 τυχοῦσαν ἀλλ' ἀγαθὴν καὶ πάμφορον γῆν ἔλαχον πρὸς τε ζῶντων ἡμέρων
 εὐγονίας καὶ καρπῶν ἀμυθήτων ἀφθονίαν· ἐν αὐτῇ γὰρ οὐδέν ἐστι
 λυπρόγεων, ἀλλὰ καὶ ὅσα λιθώδη καὶ ἀπόκροτα εἶναι δοκεῖ φλεψὶ μα-
 λακαῖς διέζωσται καὶ σφόδρα βαθείαις, αἱ διὰ πύτητα ζυφοφυτεῖν εἰσιν
170 ἀγαθαί. πρὸς δὲ τούτοις οὐκ ἔρημον χώραν ἔλαβον, ἀλλ' ἐν ἣ πολυ-
 ἀνθρωπον ἔθνος ἦν καὶ εὐανδροῦσαι μεγάλαι πόλεις· ἀλλ' αἱ μὲν ἐκενώ-
 θησαν οἰκητόρων, τὸ δὲ σύμπαν ἔθνος ἔξω μέρους βραχέος ἠφανίσθη,
 τὰ μὲν πολέμοις, τὰ δὲ καὶ θεηλάτοις προσβολαῖς, διὰ καινὰς καὶ
 ἐκτόπους ἐπιτηδεύσεις ἀδικημάτων καὶ ὅσα μεγαλοουργοῦντες ἐπὶ καθαιρέσει
 τῶν τῆς φύσεως θεσμῶν ἠσέβουν, ἵνα οἱ ἀντὶ τούτων εἰσοικιζόμενοι τοῖς
 ἑτέρων σωφρονισθῶσι κακοῖς, ἀναδιδαχθέντες ἔργοις ὅτι ζηλωταὶ μὲν
 τῶν <κακία>ς ἔργων γενόμενοι ταῦτα πείσονται, τιμήσαντες δ' ἀρετῆς
 βίον ἔξουσι τὸν ἀπονεμηθέντα κλῆρον, οὐκ ἐν μετοίκοις ἀλλ' ἐν αὐτό-
171 χθροσιν ἔξετασθέντες. ὡς μὲν τοίνυν ἀπαρχὴ τὸ δράγμα τῆς τε οἰκείας
 καὶ τῆς συμπάσης γῆς ἐστὶν ἐπ' εὐχαριστίᾳ γινόμενον εὐθηνίας καὶ
 εὐετηρίας, ἣ τό τε ἔθνος καὶ τὸ σύμπαν ἀνθρώπων γένος ἐπόθει χρῆσθαι,
 δεδήλωται. προσήκει δὲ μὴ ἀγνοεῖν, ὅτι πολλὰ διὰ τῆς ἀπαρχῆς καὶ
 ὠφελιμώτατα παρίσταται· πρῶτον μὲν θεοῦ μνήμη, ἧς οὐκ ἔστιν εὐρεῖν
 ἀγαθὸν τελειότερον, ἔπειτα δὲ τῷ πρὸς ἀλήθειαν αἰτίῳ τῆς εὐκαρπίας
172 ἀμοιβῆς δικαιοσύνη. τὰ μὲν γὰρ ἀπὸ τέχνης γεωργικῆς ὀλίγα καὶ τὸ
 μηδέν, αὐλακας ἀναστεῖλαι ἢ περισκάψαι καὶ γυρῶσαι φυτὸν ἢ βαθῦναι
 τάφρον ἢ τὰς περιττὰς ἐπιφύσεις ἀποτεμεῖν ἢ τι τῶν ὁμοιοτρόπων
 ἐργάσασθαι, τὰ δ' ἐκ φύσεως ἀναγκαῖα πάντα καὶ χρήσιμα, γονιμώτατον
 ἔδαφος, εὐδρα χωρία πηγαῖς καὶ ποταμοῖς αὐθιγενέσι καὶ χειμάρροις
 καὶ ἔτησίοις ὄμβροις καταρδόμενα, ἀέρος εὐκрасία ζωτικωτάταις αὔραις
 ἐπιπνέοντος, αἱ σπαρτῶν καὶ φυτῶν ἰδέαι μυρία· τί γὰρ τούτων ἀνθρωπος
173 ἢ εὐρεν ἢ ἐγέννησεν; ἢ μὲν οὖν γεννήσασα φύσις τῶν ἰδίων ἀγαθῶν
 οὐκ ἐφθόνησεν ἀνθρώπῳ, ζῶντων δὲ τῶν θνητῶν ἡγεμονικώτατον αὐτὸν
 εἶναι ὑπολαβοῦσα, διότι λόγου καὶ φρονήσεως κεκοινωνήκεν, ἀριστίνδην
 εἴλετο καὶ πρὸς μετουσίαν τῶν ἰδίων ἐκάλεσεν· ὑπὲρ ὧν ἄξιον ἐπαι-
 νεῖσθαι τε καὶ θαυμάζεσθαι τὸν ἐστιάτορα θεὸν τὴν ὡς ἀληθῶς ἐστὶαν
 γῆν ἅπασαν ἀεὶ πλήρη παρέχοντα τῶν οὐκ ἀναγκαίων μόνον ἀλλὰ καὶ
174 <τῶν προ>ς τὸν ἀβροδίαιτον βίον. πρὸς δὲ τούτοις τὸ μὴ δεῖν εὐεργετῶν
 ἀλογεῖν· ὁ γὰρ πρὸς τὸν ἀνεπίδεᾷ καὶ ἑαυτοῦ <πλήρ>η θεὸν εὐχάριστος
 γένοιτ' ἂν καὶ πρὸς ἀνθρώπους ἐξεθισθείς, οἱ μυρίων ὅσων ἐνδεεῖς
175 εἰσιν. κρίθινον δὲ τὸ τῆς ἀπαρχῆς δράγμα, πρὸς τὴν τῶν ὑποβεβηκότων
 ἀνυπαίτιον χρῆσιν· ἐπειδὴ γὰρ οὔτ' εὐαγὲς ἦν ἐκ πάντων ἀπάρχεσθαι,
 τῶν πλείστων πρὸς ἡδονὴν μᾶλλον ἢ τὴν ἀναγκαίαν χρῆσιν γεγονότων,
 οὔθ' ὅσιον ἀπολαῦσαι καὶ μετασχεῖν τινος τῶν πρὸς ἔδωδὴν μὴ ἐν οἷς
 εὐπρεπὲς καὶ θέμις εὐχαριστήσαντας, τὸ δευτερείοις τροφῆς τετιμημένον
 εἶδος, κρίθινον, ἀπάρχεσθαι προσέταξεν ὁ νόμος· ὁ γὰρ τοῦ σίτου <καρπ>ος
 τὰ πρεσβεῖα ἔλαχεν, οὗ πάλιν τὴν ἀπαρχὴν ἐπιφανεστέραν οὔσαν εἰς
 ἐπιτηδειότερον ἀνατίθεται καιρόν, οὐ προεκφοιτῶν ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι

ταμειυόμενος ὑπὲρ τοῦ καὶ τὰς εὐχαριστίας ἡρμόσθαι χρόνων τεταγμέναις περιόδοις.

176 Τοσαύτας ἔχουσα προνομίας, ὅποσας ἔδειξεν ὁ νόμος, ἢ ἐπὶ τῷ δράγματι πανήγυρις προεορτός ἐστιν, εἰ δεῖ τάληθές εἰπεῖν, ἑτέρας ἑορτῆς μείζονος· ἀπὸ γὰρ ἐκείνης ἡμέρα πεντηκοστὴ καταριθμεῖται ἑπτὰ ἑβδομάσιν, ἀφέσεως ἱερὸν ἀριθμὸν ἐπισφραγιζομένης μονάδος, ἣτις ἐστὶν ἀσώματος θεοῦ εἰκὼν, ἧ κατὰ τὴν μόνωσιν ἐξομοιοῦται. τοῦτο μὲν **177** δὴ πρῶτον κάλλος ἐπιδείκνυται πεντηκοντάς. ἕτερον δὲ μηνυτέον· θαυμαστὴ καὶ περιμάχητός ἐστιν ἡ φύσις <αὐτῆς> διὰ τε τᾶλλα καὶ ἐπειδὴ συνέστηκεν ἐκ τοῦ στοιχειωδεστάτου καὶ πρεσβυτάτου τῶν ἐν οὐσίαις περιλαμβανομένων, ὡς φασιν οἱ ἀπὸ τῶν μαθημάτων, ὀρθογωνίου τριγώνου· μήκει μὲν γὰρ αἱ τοῦδε πλευραὶ τριῶν οὔσαι καὶ τεσσάρων καὶ πέντε συμπληροῦσιν ἀριθμὸν τὸν δώδεκα, τοῦ ζυφοῦρου κύκλου παράδειγμα, διπλασιασθείσης ἑξάδος τῆς γονιμωτάτης, ἣτις ἐστὶν ἀρχὴ τελειότητος, ἐκ τῶν ἰδίων συμπληρουμένη μερῶν, οἷς ἐξισοῦται· δυνάμει δ', ὡς ἔοικεν, ἀπογεννώσιν τὸν πεντηκοστὸν διὰ τοῦ τρις τρία καὶ τετράκις τέσσαρα καὶ πεντάκις πέντε, ὥστε ἀναγκαῖον εἶναι λέγειν τοσοῦτῳ <κρεῖττῳ> δωδεκάδος εἶναι πεντηκοντάδα ὅσῳ καὶ τὸ δυνάμει **178** τοῦ μήκει. εἰ δὲ τοῦ ἐλάττονος εἰκὼν ἐστὶν ἡ καλλιστεύουσα τῶν ἐν οὐρανῷ σφαῖρα ἢ ζυφοῦρος, τίνας ἂν εἴη παράδειγμα τὸ κρεῖττον, ἢ πεντηκοντάς, ἢ πάντως ἀμείνονος φύσεως; περὶ ἧς οὐ καιρὸς λέγειν· αὐταρκες γὰρ ἐν τῷ παρόντι σεσημειῶσθαι τὴν διαφορὰν ὑπὲρ τοῦ μὴ ἐν παρέργῳ προηγούμενον ἔργον τίθεσθαι.

179 Πρόσρησιν δ' ἔλαχεν ἢ κατὰ τὸν πεντηκοστὸν ἀριθμὸν ἐνισταμένη ἑορτὴ πρωτογεννημάτων, ἐν ἣ δύο ἐζυμωμένους ἄρτους ἐκ πυροῦ γεγονότας ἔθος προσφέρειν ἀπαρχὴν σίτου, τῆς ἀρίστης τροφῆς. ὠνομάσθη δὲ πρωτογεννημάτων ἢ διότι, πρὶν εἰς τὴν ἀνθρώπων χρῆσιν ἐλθεῖν τὸν ἐπέτειον καρπὸν, τοῦ νέου σίτου τὸ πρῶτον γέννημα καὶ ὁ πρῶτος παρα- **180** φανεῖς καρπὸς ἀπαρχὴ προσάγεται· δίκαιον γὰρ καὶ ὅσιον τὴν μεγίστην λαβόντας παρὰ θεοῦ δωρεὰν ἀφθονίαν ἀναγκαιοτάτης ὁμοῦ καὶ ὠφελιμωτάτης ἔτι δὲ καὶ ἡδίστης τροφῆς μήτε ἀπολαῦσαι μήτε συνόλως σπάσαι, πρὶν ἀπάρξασθαι τῷ χορηγῷ, διδόντας μὲν οὐδέν, αὐτοῦ γὰρ τὰ πάντα καὶ κτήματα καὶ δωρεαί, διὰ <δ> ἑ βραχέος συμβόλου παραφαίνοντας εὐχάριστον καὶ θεοφιλὲς ἦθος πρὸς τὸν χαρίτων μὲν ἀνεπιδεᾶ **181** συνεχεῖς δὲ καὶ ἀενάους χάριτας ἄρδοντα· ἢ διότι κατ' ἐξοχὴν πρῶτον καὶ ἄριστον γέννημα ὁ τοῦ σίτου καρπὸς ἐστὶν, ἐν δευτέρῳ τάξει τῶν ἄλλων καταριθμουμένων ὅσα σπαρτά· καθάπερ γὰρ ἄρχων <μὲν> ἐν πόλει, κυβερνήτης δ' ἐν νηὶ πρῶτος εἶναι λέγεται, τῷ τὸν μὲν κατὰ πόλιν, τὸν δὲ κατὰ ναῦν ἀφηγεῖσθαι τε καὶ προφέρειν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ τοῦ σίτου καρπὸς ὀνόματι συνθέτω πρωτογέννημα ὠνομάσθη διὰ τὸ πάντων ἄριστος εἶναι τῶν σπειρομένων· ἔδει γὰρ αὐτὸν καὶ τοῦ **182** ζῦων ἀρίστου τροφὴν εἶναι. ἐζυμωμένοι δ' εἰσὶν οἱ ἄρτοι, τοῦ νόμου ζύμην ἐπὶ τὸν βωμὸν ἀναφέρειν ἀπειπόντος, οὐχ ἵνα διαμάχη τις ἦ ἐν τοῖς προσταττομένοις, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ τρόπου τινὰ δι' ἐνὸς εἴδους λαβεῖν τε καὶ δοῦναι, λαβεῖν μὲν τὴν ἀπὸ τῶν προσφερόντων εὐχαριστίαν, δοῦναι

δὲ εὐθύς ἀνυπερθέτως τὰ κομιζόμενα τοῖς προσφέρουσιν, οὐ μὴν ὥστε
183 χρῆσθαι· χρήσονται γὰρ τοῖς ἀπαξ καθιερωθεῖσιν οἷς ἔξεστί τε καὶ
ἐφίεται, ἔξεστι δὲ τοῖς ἱερωμένοις, οἱ τῶν προσαγομένων τῷ βωμῷ ὅσα
μὴ ὑπὸ τοῦ ἀσβέστου πυρὸς ἀναλίσκονται τὴν μετουσίαν ἔλαβον φιλαν-
θρωπία νόμου δοθεῖσαν ἢ μισθὸν ὑπηρεσιῶν ἢ γέρας ἀγώνων, οὓς ὑπὲρ
εὐσεβείας ἀθλοῦσιν, ἢ κλῆρον ἱερόν, τοῦ κατὰ τὴν χώραν μὴ τὸν αὐτὸν
184 τρόπον ταῖς ἄλλαις φυλαῖς τὸ ἐπιβάλλον μέρος δανεισάμενοι. σύμβολον
δ' ἐστὶ καὶ ἄλλων ἢ ζύμη δουῖν· ἐνὸς μὲν ἐντελεστάτης καὶ ὀλοκλήρου
τροφῆς, ἧς οὐκ ἔστιν εὐρεῖν ἐν τῇ καθ' ἡμέραν χρήσει κρεῖττονα καὶ
λυσιτελεστέραν· κράτιστος δὲ καὶ ὁ τοῦ σίτου καρπὸς ἐν σπαρτοῖς, ὡς
185 ἀρμόττειν ὑπὲρ τοῦ ἀρίστου ποιεῖσθαι τὴν ἀρίστην ἀπαρχήν. ἕτερον
δὲ συμβολικώτερον· πᾶν τὸ ἐζυμωμένον ἐπαίρεται· χαρὰ δὲ ψυχῆς
ἐστὶν εὐλογος ἐπαρσις· ἐπ' οὐδενὶ δὲ τῶν ὄντων μᾶλλον χαίρειν πέφυκεν
ἄνθρωπος ἢ εὐπορία καὶ ἀφθονία τῶν ἀναγκαίων· ἐφ' οἷς ἄξιον γεγη-
θότας εὐχαριστεῖν, ποιουμένους ἀοράτου τῆς περὶ τὴν διάνοιαν εὐπα-
186θείας αἰσθητῆν διὰ τῶν ἐζυμωμένων ἄρτων εὐχαριστίαν. ἄρτοι δ' εἰσὶν
[ἀλλ' οὐ σῖτο]ς ἢ ἀπαρχή, διὰ τὸ μηδὲν ἔτι ἐνδεῖν τῶν εἰς ἀπόλαυσιν
τροφῆς, σίτου γεγονότος· λέγεται γὰρ ὅτι τῶν σπαρτῶν ἀπάντων τελευ-
187ταῖος ὁ πυρὸς γεννᾶσθαι πέφυκε καὶ πρὸς ἄμητον παρίστασθαι. δύο
δ' εἰσὶν ἄριστα δουῖν χρόνων χαριστήρια, τοῦ τε παρεληλυθότος, ἐν ᾧ τῶν
ἐξ ἐνδείας καὶ λιμοῦ κακῶν οὐκ ἐπειράθημεν ἐν εὐετηρία διάγοντες, καὶ
τοῦ μέλλοντος, διότι τὰς εἰς αὐτὸν χορηγίας καὶ παρασκευᾶς εὐτρεπι-
σάμεθα καὶ γέμοντες χρηστῶν ἐλπίδων ταμειυόμεθα τὰς τοῦ θεοῦ
δωρεὰς εἰς τὴν καθ' ἡμέραν προφέροντες αἰεὶ δίαιταν, ὅσων ἂν <ᾗ
χρεῖα κατὰ νόμους τῆς οἰκονομικῆς ἀρετῆς.

188 Ἐξῆς ἐστὶν ἱερομηνία, καθ' ἣν ἅμα ταῖς ἀναγομέναις θυσίαις
ἐν τῷ ἱερῷ σαλπίζειν ἔθος· ἀφ' οὗ καὶ "σαλπίγγων" ἐτύμως ἑορτὴ προσ-
αγορεύεται, διττὸν λόγον ἔχουσα, τὸν μὲν ἴδιον τοῦ ἔθνους, τὸν δὲ
κοινὸν ἀνθρώπων ἀπάντων· ἴδιον μὲν ὑπόμνησιν τεραστίου καὶ με-
γαλουργηθέντος ἔργου, καθ' ὃν χρόνον τὰ λόγια τῶν νόμων ἐθεσπίζετο·
189 τότε γὰρ ἀπ' οὐρανοῦ φωνὴ σάλπιγγος ἐξήχησεν, ἣν εἰκὸς ἄχρι τῶν
τοῦ παντὸς φθάσαι περάτων, ἵνα καὶ τοὺς μὴ παρόντας καὶ μόνον οὐκ
ἐν ἐσχατιαῖς κατοικοῦντας διὰ τοῦ συμβεβηκότος ἢ πτοία ἐπιστρέψῃ
λογισαμένους, ὅπερ εἰκὸς, ὅτι τὰ οὕτως μεγάλα μεγάλων ἀποτελεσμάτων
ἐστὶ σημεῖα· τί δὲ μείζον ἢ ὠφελιμώτερον εἰς ἀνθρώπους ἐλθεῖν ἐδύνατο
τῶν γενικῶν νόμων, οὓς προεφήτευσεν ὁ θεός, οὐ δι' ἑρμηνέως καθάπερ
190 τὰ ἐν εἴδει νόμιμα. τοῦτο μὲν ἐξαιρετὸν τοῦ ἔθνους· κοινὸν δὲ πρὸς
πάντας ἀνθρώπους ἐκείνο· ἡ σάλπιγξ ὄργανόν ἐστι πολέμου καὶ πρὸς τὴν
κατ' ἐχθρῶν | ἐφόρμησιν, ὅποτε καιρὸς εἴη συμπλέκεσθαι, καὶ πρὸς
ἀνάκλησιν, ὅποτε διακρίνεσθαι δέοι πρὸς τὰ οἰκεῖα ἐπανελευσομένους
στρατόπεδα. ἐστὶ δὲ καὶ ἕτερος θεήλατος πόλεμος, ὅταν ἡ φύσις ἐν
ἑαυτῇ στασιάσῃ, τῶν μερῶν ἀντεπιτιθεμένων ἀλλήλοις, ἰσότητος εὐνο-
191 μωτάτης πλεονεξία τοῦ ἀνίσου κρατηθείσης. ὑπ' ἀμφοτέρων δὲ τῶν
πολέμων φθείρεται τὰ ἐπίγεια, πρὸς μὲν ἐχθρῶν δενδροτομίαις, δηλώ-
σεσιν, ἐμπρήσεσι τροφῶν καὶ πεδίων σταχυηφορούντων, ὑπὸ δὲ τῶν

κατὰ φύσιν αὐχμοῖς, ἐπομβρίαις, νοτίων βίαις πνευμάτων, φλογώσεσι ταῖς ἀφ' ἡλίου, χιονώδει περιψύξει, τῆς ἁρμονίας τῶν ἐτησίων ὠρῶν περιηκούσης εἰς ἀναρμοστίαν, ἕνεκά μοι δοκῶ τῆς οὐ κατὰ μικρὸν ἐπιπολαζούσης ἀλλ' ἀθρόω φορᾶ κεχυμένης ἀσεβείας, παρ' οἷς ἂν ταῦτα **192** γίνηται. διὰ τοῦτο καθάπερ ἐπώνυμον ἑορτὴν ὀργάνου πολεμικοῦ σάλπιγγος ἀπέφηνεν ὁ νόμος, ἐπ' εὐχαριστίᾳ τοῦ εἰρηνοποιῦ θεοῦ καὶ εἰρηνοφύλακος, ὃς καὶ τὰς ἐν ταῖς πόλεσι καὶ τὰς ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ παντὸς στάσεις ἀνελὼν εὐθηνίας καὶ εὐετηρίας καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἀφθονίαν ἀπειργάσατο, μηδὲν ἐμπύρευμα καρπῶν φθορᾶς ἐάσας ζωπυρηθῆναι.

193 Μετὰ δὲ τὴν τῶν σαλπίγγων ἄγεται νηστεία ἑορτὴ. τάχα ἂν τις εἴποι τῶν ἑτεροδόξων καὶ ψέγειν τὰ καλὰ μὴ αἰδουμένων ἑορτὴ δ' ἐστὶ τίς, ἐν ἣ μὴ συμπόσια καὶ συσσίτια καὶ ἐστιατόρων καὶ ἐστιωμένων θίασος καὶ πολὺς ἄκρατος καὶ τράπεζαι πολυτελεῖς καὶ χορηγίαι καὶ παρασκευαὶ τῶν ἐν δημοθιοινίᾳ πάντων εὐφροσύναι τε καὶ κῶμοι σὺν ἀθύρμασι καὶ τωθασμοῖς καὶ παιδιὰ μετ' αὐλοῦ καὶ κιθάρας καὶ τυμπάνων τε καὶ κυμβάλων καὶ τῶν ἄλλων ὅσα <κατ>ὰ τὸ παραλελυμένον καὶ ἐκτεθηλυμμένον εἶδος μουσικῆς δι' ὧτων ἐγείρει τὰς ἀκα- **194** θέκτους ἐπιθυμίας; ἐν γὰρ τούτοις καὶ διὰ τούτων, ὡς ἔοικε, τὸ εὐφραίνεσθαι τίθενται ἀγνοία τῆς πρὸς ἀλήθειαν εὐφροσύνης· ἦν ὀξυδερκεστάτοις ὄμμασιν ἰδὼν ὁ πάνσοφος Μωυσῆς τὴν νηστείαν ἑορτὴν ἀνείπε καὶ ἑορτῶν τὴν μεγίστην πατρίῳ γλώττῃ "σάββατα σαββάτων" αὐτὴν ὀνομάσας, ὡς δ' ἂν Ἕλληνες εἴποιεν, ἑβδομάδα ἑβδομάδων καὶ ἀγίων ἀγιω- **195** τέραν, διὰ πολλὰ· πρῶτον μὲν <δι> ἐγκράτειαν, ἦν ἀεὶ καὶ πανταχοῦ παραγγέλλων ἐν ἅπασι τοῖς κατὰ βίον ἐπιδείκνυσθαι πράγμασι διὰ τε γλώττης καὶ γαστροῦ καὶ τῶν μετὰ γαστέρα νυνὶ δὲ διαφερόντως κελεύει περιέπειν, ἐξαιρέτον ἡμέραν ἀναθεῖς αὐτῇ· σιτίων γάρ τις καὶ ποτῶν μαθῶν ἀλογεῖν τῶν οὕτως ἀναγκαίων τίνος οὐκ ἂν ὑπερίδοι τῶν περιττῶν, ἃ γέγονεν οὐ διαμονῆς καὶ σωτηρίας ἕνεκα μᾶλλον ἢ βλαβερωτάτης **196** ἡδονῆς; δεῦτερον δὲ ἐπειδὴ πᾶσα ἀνάκειται λιταῖς καὶ ἱκεσίαις, περὶ μηδὲν ἕτερον ἄχρις ἐσπέρας ἐξ ἑωθινοῦ τῶν ἀνθρώπων σχολὴν ἀγόντων ἢ δεητικωτάτας εὐχάς, αἷς σπουδάζουσι τὸν θεὸν ἐξευμενίζεσθαι παραίτησιν ἀμαρτημάτων ἐκουσίων τε καὶ ἀκουσίων αἰτούμενοι καὶ χρηστὰ ἐλπίζοντες, οὐ δι' ἑαυτοῦς ἀλλὰ διὰ τὴν ἴλεω φύσιν τοῦ συγγνώμην πρὸ **197** κολάσεως ὀρίζοντος. τρίτον δὲ διὰ τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ συμβέβηκε τὴν νηστείαν ἄγεσθαι· κατὰ γὰρ τοῦτον ἤδη συγκεκόμισται πάντα ὅσα δι' ἔτους ἤνεγκεν ἡ γῆ. τὸ μὲν οὖν εὐθύς ἐμφορεῖσθαι τῶν γεγονότων ἀπληστίας ὑπέλαβεν ἔργον εἶναι, τὸ δὲ νηστεῦσαι καὶ τροφῆς μὴ προσάψασθαι παντελοῦς εὐσεβείας, ἥτις ἀναδιδάσκει τὴν διάνοιαν μὴ πεποιθέναι τοῖς εὐτρεπισθεῖσι καὶ παρεσκευασμένοις ὡς ὑγείας ἢ ζωῆς αἰτίοις· ταῦτα γὰρ καὶ παρόντα πολλάκις ἐβλαψε καὶ μὴ παρόντα ὤνησε. **198** μόνον οὐκ ἀντικρυς, κἂν μηδὲν τῆ φωνῆ φθέγγωνται τὸ παράπαν, οἱ μετὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν ἀπεχόμενοι σιτίων καὶ ποτῶν ἐκβοῶσι ταῖς ψυχαῖς καὶ φασι ταῦτα· τὰς μὲν τῆς φύσεως χάριτας εἰλήφαμεν ἄσμενοι καὶ ταμειυόμεθα, φθαρτὸν δὲ οὐδὲν ἐπιγραφόμεθά ποτε τῆς

ἡμετέρας διαμονῆς αἴτιον, ἀλλὰ τὸν γεννητὴν καὶ πατέρα καὶ σωτῆρα τοῦ τε κόσμου καὶ τῶν ἐν κόσμῳ θεόν, ἕξ καὶ διὰ τούτων καὶ ἄνευ **199** τούτων τρέφειν θέμις καὶ διαφυλάττειν. ἰδοὺ γοῦν καὶ τοὺς ἡμετέρους προγόνους μυριάσι πολλαῖς ἐρήμην ἀτριβῆ καὶ πᾶσαν ἄγονον διεξιόντας γενεᾶς βίον ἔτη τεσσαράκοντα | διέθρεψεν ὡς ἐν βαθυγαιοτάτῃ καὶ εὐφορωτάτῃ χώρᾳ, πηγᾶς μὲν τότε πρῶτον ἀνατεμῶν εἰς ἀφθονον ποτοῦ χρῆσιν, ὕδρ δὲ τροφήν ἐξ οὐρανοῦ μήτε πλείονα μήτ' ἐλάττονα τῆς διεξαρκούσης εἰς ἑκάστην ἡμέραν, ἵνα ἀταμιεύτοις χρώμενοι τοῖς ἀναγκαίοις μὴ πωλῶσιν ἀψύχων, ὧν ἂν ἐθησαυρίσαντο, τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας, ἀλλὰ μικρὰ φροντίζοντες τῶν χορηγουμένων τὸν χορηγὸν θαυμάζωσι καὶ προσκυνῶσι καὶ τοῖς ἀρμόττουσιν ὕμνοις καὶ εὐδαιμονισμοῖς γεραί- **200** ρωσιν. ἡ δὲ ἡμέρα τῆς νηστείας ἄγεται νόμου προστάξει δεκάτῃ μηνὸς αἰ. διὰ τί δὲ ἐν τῇ δεκάτῃ; ὡς ἐν τοῖς περὶ αὐτῆς λόγοις ἠκριβώσαμεν, ὀνομάζεται μὲν ὑπὸ σοφῶν ἀνδρῶν παντέλεια, περιέχει δ' ἐν αὐτῇ τὰς ἀναλογίας πάσας, τὴν τε ἀριθμητικὴν καὶ τὴν ἀρμονικὴν καὶ τὴν γεωμετρικὴν, καὶ προσέτι τὰς ἀρμονίας, ἐπίτριτον τὴν διὰ τεσσάρων καὶ ἡμιόλιον τὴν διὰ πέντε καὶ διπλασίαν τὴν διὰ πασῶν καὶ τετραπλασίαν τὴν δις διὰ πασῶν, ἔχει δὲ καὶ τὸν ἐπόδοον λόγον, ὡς εἶναι πλήρωμα τῶν κατὰ μουσικὴν θεωρημάτων τελειότατον, ἀφ' οὗ καὶ ὠνό- **201** μασται παντέλεια. τὴν οὖν σιτίων καὶ ποτῶν ἔνδειαν προστέταχε κατ' ἀριθμὸν τέλειον καὶ πλήρη γίνεσθαι τῆς δεκάδος διὰ τὰς τοῦ ἀρίστου τῶν ἐν ἡμῖν ἀρίστας τροφάς, ἵνα μηδεὶς ὑπολάβῃ λιμὸν τὸ πάντων ἀφορητότατον κακῶν εἰσηγεῖσθαι τὸν ἱεροφάντην, ἀλλὰ τῆς εἰς τὰς τοῦ **202** σώματος δεξαμενὰς φερομένης ἐπιρροῆς ἀνακοπὴν βραχεῖαν. οὕτως γὰρ ἔμελλε διαυγῆς καὶ καθαρὸν τὸ ἀπὸ τῆς λογικῆς πηγῆς [εἰς καθαρὸν] ἐπὶ ψυχὴν φέρεσθαι νᾶμα λείως, ἐπειδήπερ αἱ συνεχεῖς καὶ ἐπάλληλοι τροφαὶ κατακλύζουσαι τὸ σῶμα καὶ τὸν λογισμὸν προσεπισύρουσιν, εἰ δ' ἐπισχεθεῖεν, εὖ μάλα στηριχθεὶς ὡς ἐπὶ ξηρᾶς ἀτραποῦ καὶ λεωφόρου τὴν πορείαν ἀπταιστον δυνήσεται ποιεῖσθαι τῶν θέας καὶ ἀκοῆς **203** ἀξίων ἐφιέμενος. ἄλλως τε ἀρμόττον ἦν, τῶν εἰς εὐθηνίαν ἀπάντων κατὰ νοῦν κεχωρηκότων ἐπὶ τελείοις καὶ πλήρεσιν ἀγαθοῖς, ἐν εὐετηρίᾳ καὶ χορηγιῶν ἀφθονίᾳ λαβεῖν ἔνδειας ὑπόμνησιν ἀποχῆς σιτίων καὶ ποτῶν καὶ λιτᾶς καὶ ἱκεσίας ποιεῖσθαι, ἅμα μὲν ὑπὲρ τοῦ μὴ εἰς ἀληθῆ πείραν ἐλθεῖν ἀπορίας τῶν ἀναγκαίων, ἅμα δὲ καὶ εὐχαριστοῦντας, ὅτι ἐν ἀγαθῶν περιουσίᾳ μέμνηνται κακῶν οὐ γενομένων. τούτων μὲν δὴ ἄλλοις.

204 Τελευταία δ' ἐστὶν ἑορτὴ τῶν ἐνιαυσίων προσαγορευομένη σκηναί, καιρὸν ἔχουσα τὸν μετοπωρινῆς ἰσημερίας· ἐξ οὗ δύο παρίσταται, τό τε δεῖν ἰσότητα τιμᾶν ἀνισότητα ἐχθραίνοντας-ἡ μὲν γὰρ δικαιοσύνης ἐστίν, ἡ δὲ ἀδικίας ἀρχὴ τε καὶ πηγὴ, καὶ ἡ μὲν ἀσκίου φωτός, ἡ δὲ σκότους συγγενῆς-καὶ τὸ προσῆκειν μετὰ τὴν ἀπάντων καρπῶν τελείωσιν εὐχαριστεῖν τῷ τελεσφόρῳ θεῷ καὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν αἰτίῳ. **205** τὸ γὰρ μετόπωρον, ὡς καὶ αὐτὸ δῆπου δηλοῖ τοῦνομα, καιρὸς ὁ μετὰ τὴν ὀπώραν ἐστὶν ἤδη συγκεκομισμένην, καὶ φόρους τοὺς ἑτησίους καὶ δασμοὺς τοὺς ἀναγκαίους εἰσηνηνοχότων <τῶν> σπαρτῶν τε καὶ τῶν δέν-

δρων καὶ τῆς γῆς ὅσας τροφὰς ἐγέννησε ταῖς τῶν ἀμυθῆτων ζώων
 ἰδέαις ἡμέρων τε καὶ ἀγρίων ἀφθόνως παρεσχημένης, οὐ μόνον εἰς τὴν
 ἐν χερσὶ καὶ πρόσκαιρον ἀπόλαυσιν ἀλλὰ καὶ τὴν ὕστερον διὰ τὸ προ-
 206 μηθὲς τῆς φιλοζώου φύσεως. καὶ μὴν ἐν σκηναῖς προστέτακται διαι-
 τᾶσθαι τὸν χρόνον τῆς ἑορτῆς, ἥτοι διὰ τὸ μηκέτι εἶναι χρεῖαν ἐν
 ὑπαίθρῳ διάγειν τὰ περὶ γεωργίαν ἐκπονοῦντας, οὐδενὸς μὲν ὑπολειφ-
 θέντος ἔξω, πάντων δὲ καρπῶν ἐναποκειμένων σιροῖς καὶ τοιουτοτρόποις
 χωρίοις διὰ τὰς εἰωθυίας βλάβας παρακολουθεῖν ἔκ τε φλογώσεως
 207 ἡλιακῆς καὶ φορᾶς ὑετῶν-ὅτε μὲν γὰρ ἐν πεδίοις ἐστὶ τὰ τρέφοντα,
 μὴ συγκλεισάμενος θαλαμαίου γυναικὸς τρόπον ἀλλὰ προελθὼν ἐπιμελητῆς
 καὶ φύλαξ εἶ σὺ τῶν ἀναγκαίων· κὰν ὑπαιθρίῳ διατελοῦντί σοι προσ-
 πίπτῃ κρυμὸς καὶ θάλλπος, εἰσὶν ἔφεδροι <κα>ἰ σκιαὶ τὰ λάσια τῶν
 δένδρων, οἷς ὑποστείλας τὴν ἀφ' ἑκατέρου δυνησὶ βλάβην εὐμαρῶς
 ἐκφυγεῖν· ὅταν δ' οἱ καρποὶ πάντες εἰσκομίζονται, συνεισέρχου στεγανω-
 τέρας διαίτης ἐφιζόμενος πρὸς ἀνάπαυλαν ἀντὶ καμάτων οὖς γεωπονῶν
 ὑπέμεινας-ἢ δι' ὑπόμνησιν τῆς τῶν προγόνων μακρᾶς ὁδοπορίας,
 ἦν δι' ἐρήμου ποιούμενοι βαθείας σκηναῖς πολυετῆ χρόνον καθ' ἕκαστον
 208 σταθμὸν ἐνδιητῶντο. προσήκει δὲ καὶ ἐν πλούτῳ πενίας μεμνήσθαι
 καὶ ἀδοξίας ἐν δόξῃ καὶ ἐν ἡγεμονίαις ἰδιωτικῷ σχήματος καὶ ἐν
 εἰρήνῃ κινδύνων τῶν ἐν πολέμῳ καὶ ἐπὶ γῆς χειμῶνων τῶν κατὰ θάλασσαν
 καὶ ἐν πόλεσιν ἐρημίας· ἡδονὴ γὰρ οὐκ ἔστι μείζων ἢ ἐν ταῖς ἄγαν
 209 εὐπραγίαις ἔννοιαν ἔχειν παλαιῶν ἀτυχημάτων. πρὸς δὲ τῇ ἡδονῇ καὶ
 ὄφελος οὐ μικρὸν εἰς ἀρετῆς ἄσκησιν ἐγγίνεται· λαβόντες γὰρ πρὸ ὀφθαλ-
 μῶν τό τε εὖ καὶ τὸ χεῖρον καὶ τὸ μὲν ἀπεωσμένοι καρπούμενοι δὲ
 τὸ ἄμεινον ἐξ ἀνάγκης εὐχάριστοι γίνονται τὸ ἦθος καὶ πρὸς εὐσέβειαν
 παρορμῶνται φόβῳ τῆς πρὸς τὰναντία μεταβολῆς. ὅθεν καὶ ἐπὶ τοῖς
 παροῦσιν ἀγαθοῖς τὸν θεὸν ὤδαῖς καὶ λόγοις γεραίρουσι καὶ ὑπὲρ τοῦ
 210 μηκέτι πειραθῆναι κακῶν λιπαροῦσι καὶ ἰκεσίαις ἐξευμενίζονται. πάλιν
 δὲ ἡ ταύτης τῆς ἑορτῆς ἀρχὴ πεντεκαιδεκάτῃ μηνὸς ἐνίσταται, διὰ τὴν
 λεχθεῖσαν καὶ ἐπὶ τῆς ἑαρινῆς ὥρας αἰτίαν, ἵνα μὴ μεθ' ἡμέραν μόνον
 ἀλλὰ καὶ νύκτωρ πλήρης ὁ κόσμος ἦ τοῦ φύσει παγκάλου φωτός, ἡλίου
 καὶ σελήνης κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀλλήλοις ἐπανατελλόντων αὐγαῖς
 211 ἀδιαστάτοις, ἃς | μεθόριον οὐ διακρίνει σκότος. ἑπτὰ δὲ ἡμέραις ὀγδόῃ
 ἐπισφραγίζεται καλέσας "ἐξόδιον" αὐτήν, οὐκ ἐκείνης, ὡς ἔοικε, μόνον
 τῆς ἑορτῆς, ἀλλὰ καὶ πασῶν τῶν ἐτησίων, ὅσας κατηριθμησάμην καὶ
 212 διεξῆλθον· τελευταία γὰρ ἐστὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ συμπέρασμα. τάχα
 μέντοι καὶ πρῶτος κύβος, ὀγδοάς, ἐπενεμήθη <τ>ῆ ἑορτῇ διὰ τὸδε· τῆς
 μὲν δυνάμει στερεᾶς οὐσίας ἐστὶν ἀρχὴ κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἀσωμάτων
 μεταβάσιν, τῆς δὲ νοητῆς συμπέρασμα· τὰ δὲ νοητὰ ταῖς παραυξήσεσι
 213 πρὸς τὴν στερεὰν φύσιν ***. καὶ ἡ μετοπωρινὴ μέντοι ἑορτῇ,
 καθάπερ εἶπον, πλήρωμά τι καὶ συμπέρασμα τῶν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ πασῶν
 ἔοικεν εἶναι σταθερώτερον καὶ παγιώτερον, τὰς ἀπὸ τῆς χώρας προσόδους
 εἰληφότων ἤδη καὶ μηκέτ' ἐνδοιασμοῖς τοῖς περὶ φορᾶς καὶ ἀφορίας
 πλαζομένων καὶ δεδιότων· ἀνίδρυτοι γὰρ αἱ γεωπόνων φροντίδες, ἄχρις
 ἂν οἱ καρποὶ συγκομισθῶσι, διὰ τὰς ἐφέδρους ἀπὸ μυρίων ὄσων ἀνθρώ-

πων τε καὶ θρεμμάτων ζημίας.

214 Ταῦτα ἐπὶ πλεον ἐμήκυνα διὰ τὴν ἱερὰν ἐβδόμην ἐπιδείξασθαι βουλόμενος, ὅτι πάσας τὰς ἐτησίους ἑορτὰς συμβέβηκεν ὡς ἂν ἀπογόνους ἐβδομάδος εἶναι μητρὸς λόγον ἐχούσης ***

ἀφροσύνη καὶ εὐφροσύνη, καὶ διότι ἐν πανηγύρεσι καὶ ἱλαρῶ βίῳ τέρψεις ἀμέτοχοι συννοίας καὶ κατηφείας συνίστανται σώματα καὶ ψυχὰς ἀναχέουσαι, τὰ μὲν τῷ ἀβροδιαίτῳ, τὰς δὲ τῷ φιλοσοφεῖν.

215 Ἔστι δὲ τις παρὰ ταύτας <οὐχ> ἑορτὴ μὲν θεοῦ, ἑορτῆς δὲ <συγγενή> πανηγυρίς, ἣν καλοῦσι "κάρταλον" ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος, ὡς μικρὸν ὕστερον ἀποδείξομεν. τὸ μὲν οὖν μὴ ἑορτῆς ἔχειν ἀξίωμα καὶ τάξιν δῆλον ἐκ πολλῶν· οὔτε γὰρ τοῦ ἔθνους ἐστὶν ὡς πάνδημος, οἷα τῶν ἄλλων ἐκάστη, οὔτε τι τῶν προσαγομένων ἢ προσφερομένων ἐπὶ τὸν βωμὸν καθαγιαζέται παραδιδόμενον τῷ ἀσβέστῳ πυρὶ καὶ ἱερῶ,

216 οὐθ' ἡμερῶν ἀριθμὸς ὃν χρῆ <ταύτην> ἑορτάζειν εἴρηται. τὸ δ' ἑορτώδη τύπον ἔχειν καὶ ἐγγὺς ἴστασθαι πανηγυρικῆς ἀδείας εὐμαρῶς κατίδοι τις ἂν. ἕκαστος γὰρ τῶν ἀγροῦς καὶ κτήσεις ἐχόντων ἀφ' ἑκάστου τῶν ἀκροδρύων εἶδους ἀγγεῖα πληρώσας, καθάπερ ἔφην, ἀπροσαγορεύουσι καρτάλους, ἀπαρχὴν τῆς εὐκαρπίας εἰς τὸ ἱερὸν κομίζει γεγηθῶς καὶ σταῖς ἀντικρὺ τοῦ βωμοῦ δίδωσι τῷ ἱερεῖ, τὸ πάγκαλον καὶ θαυμασίον ὄσμη διεξιῶν, εἰ δὲ μὴ τύχοι μεμνημένος, ἀκούων παρὰ

217 τοῦ ἱερέως μετὰ προσοχῆς πάσης. ἔστι δὲ τοιόνδε ὄσμη· "Συρίαν ἀπέβαλον οἱ ἀρχηγέται τοῦ γένους ἡμῶν καὶ μετανέστησαν εἰς Αἴγυπτον. ὀλίγος ὄντες ἀριθμὸς ἠϋξήθησαν εἰς πλῆθος ἔθνους. οἱ ἀπόγονοι μυρία κακωθέντες ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων, οὐδεμιᾶς ἔτι φαινομένης ἐξ ἀνθρώπων ἐπικουρίας, ἐγένοντο θεοῦ ἰκέται καταφυγόντες ἐπὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ βοήθειαν.

218 προσδεξάμενος τὴν ἰκεσίαν ὁ πᾶσι τοῖς ἀδικουμένοις εὐμενῆς τοὺς μὲν ἐπιτιθεμένους κατέπληξε σημείοις καὶ τέρασι καὶ φάσμασι καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσα κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐθαυματοουργεῖτο, τοὺς δ' ἐπηρεαζομένους καὶ πάσας ὑπομένοντας ἐπιβουλὰς ἐρρύσατο, οὐ μόνον εἰς ἐλευθερίαν

219 ἐξελόμενος, ἀλλὰ καὶ χώραν πάμφορον δούς. ἀπὸ τῶν ταύτης καρπῶν, εὐεργέτα, σοὶ φέρομεν τὴν ἀπαρχὴν, εἰ δὴ θέμις εἰπεῖν ἐστὶ κομίζειν τὸν λαμβάνοντα· σοὶ γάρ, ὦ δέσποτα, χάριτες καὶ δωρεαὶ τὰ πάντα, ὧν ἀξιωθέντες ἐναβρυνόμεθα καὶ ἐνευφραινόμεθα τοῖς ἀπροσδοκῆτοις ἀγα-

220 θοῖς, ἅπερ οὐκ ἐλπίσασιν ἡμῖν ἔδωκας." τὸ ὄσμη τοῦτο σχεδὸν ἀπὸ θέρους ἐνισταμένου μέχρι μετοπώρου λήγοντος ἀδιαστάτως ὑφ' ἐτέρων καὶ ἐτέρων ἄδεται δυσὶ καιροῖς, ὀλοκλήρῳ μέρει ἡμίσει τοῦ ἐνιαυτοῦ, διὰ τὸ μὴ πάντας ἀθρόους κατὰ ῥητὴν προθεσμίαν τὰ ὠραῖα δύνασθαι κομίζειν, ἀλλ' ἄλλοτε ἄλλους, ἔστι δ' ὅτε καὶ τοὺς αὐτοὺς ἀπὸ

221 τῶν αὐτῶν χωρίων. ἐπειδὴ γὰρ τῶν καρπῶν οἱ μὲν θᾶπτον οἱ δὲ βραδύτερον πεπαίνονται, καὶ διὰ τὰς τῶν τόπων διαφορὰς ἀλεεινοτέρων ἢ κρυμωδεστέρων ὄντων καὶ διὰ μυρίας ἄλλας αἰτίας, εἰκότως ἀόριστος ἐστὶ καὶ ἀπερίγραφος ὁ χρόνος τῆς τῶν ἀκροδρύων ἀπαρχῆς ἐπὶ μήκιστον

222 ἐκτεινόμενος. ἡ δὲ τούτων χρῆσις ἐπιτέτραπται τοῖς ἱερεῦσιν, ἐπεὶ γῆς μὲν ἀποτομὴν οὐκ ἔλαχον οὐδὲ προσοδομένης κτήσεις, κληροὶ δ' εἰσὶν αὐτοῖς αἱ παρὰ τοῦ ἔθνους ἀπαρχαὶ ἀντὶ τῶν λειτουργιῶν, ἃς μεθ' ἡμέ-

ραν και νύκτωρ ὑπομένουσι.

223 Τοσαῦτα μὲν περὶ ἑβδομάδος και τῶν εἰς αὐτὴν ἀναφερο-
μένων ἐν τε ἡμέραις και μηνὶ και ἐνιαυτοῖς και περὶ ἑορτῶν, αἱ συγγέ-
νειαν ἔχουσι πρὸς ἑβδομάδα, διεξῆλθον ἐπόμενος εἰρμῶ τῶν προκειμένων
κεφαλαίων κατὰ τὴν ἐν λόγοις ἀκολουθίαν. ἐπισκέψομαι δ' ἐξῆς τὸ
ἐπόμενον, ὃ περὶ γονέων ἀναγέγραπται τιμῆς.

Περὶ γονέων τιμῆς.

224 Τέτταρα εἶδη πρότερον ὑπειπὼν, ἃ και τῇ τάξει και τῇ
δυνάμει πρῶτα ἦν ὡς ἀληθῶς, τό τε περὶ μοναρχίας ἢ μοναρχεῖται
ὁ κόσμος, και τὸ περὶ τοῦ μηδὲν ἀπεικόνισμα και μίμημα δημιουργεῖν
θεοῦ, και τὸ περὶ τοῦ μὴ ψευδορκεῖν ἢ συνόλως μάτην ὁμνύνααι, και τὸ
περὶ τῆς ἱεραῆς ἐβδόμης, ἅπερ σύμπαντα τείνει πρὸς εὐσέβειαν και
δοσιότητα, μέτειμι ἐπὶ τὸ πέμπτον τὸ περὶ γονέων τιμῆς, ὃ, καθάπερ
ἐν τοῖς ἰδίᾳ περὶ αὐτοῦ λόγοις ἔδειξα, μεθόριον ἀνθρωπέων τε και
225 θείων. οἱ γὰρ γονεῖς μεταξὺ θείας και ἀνθρωπίνης φύσεως εἰσι μετέ-
χοντες ἀμφοῖν· ἀνθρωπίνης μὲν, ὡς ἔστι δῆλον, ὅτι και γεγονάσι και
φθαρῆσονται, θείας δ' ὅτι γεγεννήκασαι και τὰ μὴ ὄντα εἰς τὸ εἶναι
παρήγαγον· ὅπερ γάρ, οἶμαι, θεὸς πρὸς κόσμον, τοῦτο πρὸς τέκνα γονεῖς,
ἐπειδὴ ὡς ἐκεῖνος τῷ μὴ ὑπάρχοντι ὑπαρξιν κατειργάσατο, και οὗτοι
μιμούμενοι καθ' ὅσον οἶόν τε τὴν ἐκεῖνου δύναμιν τὸ γένος ἀθανατίζουσιν.

226 ἄξιμοι δ' οὐ διὰ τοῦτο μόνον τιμῆς πατῆρ τε και μήτηρ, ἀλλὰ και
δι' ἕτερα πλείω. παρ' οἷς γὰρ λόγος ἀρετῆς ἐστί, πρεσβύτεροι νεω-
τέρων προκρίνονται και διδάσκαλοι γνωρίμων και εὐεργέται τῶν εὖ πε-
227 πονηθῶτων και ἄρχοντες ὑπηκόων και δεσπότηαι δούλων. ἐν μὲν οὖν τῇ
ἀμείνονι τάξει κρίνονται γονεῖς, πρεσβύτεροι γὰρ εἰσι και ὑφηγηται και
εὐεργέται και ἄρχοντες και δεσπότηαι, ἐν δὲ τῇ ἐλάττονι υἱοὶ και θυγα-
τέρες, νεώτεροι γὰρ και μαθηται και εὖ πεπονηότες ὑπήκοοί τε και
δούλοι. ὡς δ' οὐδὲν τούτων κατέψευσαι, δῆλον μὲν ἐκ τῆς ἐναργείας·
αἱ δ' ἐκ λόγου πίστεις ἔτι μᾶλλον ἐπισφραγιούνται τὴν ἀλήθειαν.

228 λέγω τοίνυν, ὅτι τὸ ποιοῦν τοῦ γινομένου και τὸ αἴτιον οὐπέρ
ἐστιν αἴτιον αἰεὶ πρεσβύτερόν ἐστιν· οἱ δὲ γεννήσαντες αἴτιοι και δημι-
ουργοὶ τρόπον τινα τῶν γεννηθέντων εἰσί· και οἱ μὲν ὑφηγητῶν ἔχουσι
τάξιν, ὅσαπερ ἂν εἰδότες τυγχάνωσι τοὺς παῖδας ἐκ πρώτης ἀναδιδά-
ξαντες ἡλικίας, και οὐ μόνον τὰ περὶ τὰς ἐπιστήμας, [ἀσκούσι και
νεάζουσιν] ἐναποματτόμενοι λογισμοὺς ἀκμάζουσιν παίδων, ἀλλὰ και τὰ
ἀναγκαιότατα τῶν πρὸς αἰρέσεις και φυγὰς, αἰρέσεις μὲν ἀρετῶν, φυγὰς
229 δὲ κακιῶν και τῶν κατ' αὐτὰς ἐνεργειῶν. εὐεργέται μέντοι τίνες ἂν
εἶεν μᾶλλον ἢ παίδων γονεῖς, οἱ και μὴ ὄντας εἰργάσαντο και αὐθις
τροφῆς ἠξίωσαν και μετὰ ταῦτα παιδείας τῆς κατὰ τε σῶμα και ψυχῆν,
230 [καὶ] ἵνα μὴ μόνον ζῶσιν, ἀλλὰ και εὖ ζῶσι; τὸ μὲν οὖν σῶμα διὰ
τῆς γυμναστικῆς και ἀλειπτικῆς ὠφέλησαν εἰς εὐτονίαν τε και εὐεξίαν
σχέσεις τε και κινήσεις εὐμαρεῖς, οὐκ ἄνευ ῥυθμοῦ και τοῦ πρέποντος,
τὴν δὲ ψυχῆν διὰ τε γραμμάτων και ἀριθμῶν γεωμετρίας τε και μου-
σικῆς και τῆς συμπάσης φιλοσοφίας, ἢ τὸν νοῦν εἰσωκισμένον θνητῷ
σώματι μετέωρον αἴρουσα παραπέμπει μέχρις οὐρανοῦ και τὰς ἐν αὐτῷ

μακαρίας καὶ εὐδαίμονας φύσεις ἐπιδείκνυται, ζῆλον ἅμα καὶ πόθον ἐνεργαζομένη τῆς ἀτρέπτου καὶ ἑναρμονίου τάξεως, ἣν οὐδέποτε λείπουσι
231 πειθόμενοι τῷ ταξιάρχῳ. πρὸς δὲ ταῖς εὐεργεσίαις καὶ τὴν ἐφ' οἷς ἐγέννησαν ἀρχὴν ἔλαβον, οὐχ ὥσπερ ἐν ταῖς πόλεσι κατὰ κληρὸν ἢ χειροτονίαν, ὡς αἰτιᾶσθαι δύνασθαι τὸν μὲν ὀλίσθῳ τύχης γενόμενον, οὐ σὺν λογισμῷ, τὴν δὲ ὄχλου, πράγματος ἀνεξετάστου καὶ ἀνεπισκέπτου, φορᾶ, γνώμη δὲ ἀρίστη καὶ τελειοτάτη τῆς ἄνω φύσεως, ἣ καὶ τὰ
232 θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα σὺν δίκῃ πρυτανεύεται. διὰ τοῦτ' ἔξεστι τοῖς πατράσι καὶ κακηγορεῖν [πρὸς] τοὺς παῖδας καὶ ἐμβριθέστερον νοθετεῖν καί, εἰ μὴ ταῖς δι' ἀκοῶν ἀπειλαῖς ὑπείκουσι, τύπτειν καὶ προπηλακίζειν καὶ καταδεῖν. ἂν μέντοι γε καὶ πρὸς ταῦτα ἀφηνιάζωσι τῇ ῥύμῃ τῆς ἀνιάτου μοχθηρίας ἀπαυχενίζοντες, ἐπέτρεψεν ὁ νόμος καὶ μέχρι θανάτου κολάζειν, ἀλλ' οὐκέτι μόνῳ πατρὶ ἢ μόνῃ μητρὶ, διὰ τὸ μέγεθος τῆς τιμωρίας, ἣν οὐκ ἄξιον ὑφ' ἑνὸς ἀλλ' ὑπ' ἀμφοῖν δικασθῆναι· συμφρονῆσαι γὰρ οὐκ εἰκὸς ἐπ' ἀναιρέσει τοῦ παιδὸς ἑκάτερον τῶν γονέων, μὴ βαρυνόντων καὶ καθελκόντων τῶν ἀδικημάτων ὀλκῇ
233 τινι βεβαίῳ νικώσῃ τὴν ἐκ φύσεως ἐνιδρυμένην πάγιον εὐνοίαν. ἀλλ' οὐκ ἀρχὴν μόνον καὶ ἡγεμονίαν τὴν ἐπὶ τέκνοις ἀλλὰ καὶ δεσποτείαν γονεῖς ἔλαχον κατ' ἄμφω τὰς ἀνωτάτω θεραπόντων κτήσεως ἰδέας, τὴν τε ἐπ' οἰκότριψι καὶ ἀργυρωνήτοις· πολυπλασίους τε γὰρ τῆς ἀξίας τιμὰς κατατιθέασιν εἷς τε παῖδας καὶ ὑπὲρ παίδων τιτθαῖς καὶ παιδαγωγοῖς καὶ διδασκάλοις, δίχα τῶν εἰς ἐσθῆτας καὶ τροφὰς καὶ τὴν ἄλλην ἐπιμέλειαν ὑγιαίνοντων τε καὶ καμνόντων ἐκ πρώτης ἡλικίας μέχρι τελείας· οἰκότριβές τε ἂν εἶεν οἱ μὴ μόνον οἴκοι γεννηθέντες ἀλλὰ καὶ [οἱ] ὑπὸ τῶν τῆς οἰκίας δεσποτῶν συνεισενεργάντων τὰ πρὸς γένεσιν φύσεως θεσμοῖς
234 εἰσφορὰν ἀναγκαίαν. τοσοῦτων οὖν ὑπαρχόντων ἄξιον <επαῖνο> μὲν οὐδὲν δρῶσιν οἱ τιμῶντες <του>ς γονεῖς, ἐπεὶ καὶ ἐν τι τῶν εἰρημένων αὐταρκέστατον εἰς σεβασμὸν αὐτοῦς προκαλέσασθαι, ψόγου δὲ καὶ κατηγορίας καὶ τῆς ἀνωτάτω δίκης οἱ μὴτ' ὡς πρεσβυτέρους αἰδούμενοι μὴτ' ὡς ὑψηλῆς ἀποδεχόμενοι μὴτ' ὡς εὐεργέτας ἀμοιβῆς ἀξιοῦντες μὴτ'
235 ὡς ἄρχουσι πειθαρχοῦντες μὴτ' ὡς δεσπότης εὐλαβοῦμενοι. πατέρα, οὖν φησί, μετὰ θεὸν καὶ μητέρα τίμα δευτερείοις τοῖς γέρασιν ἀναδουμένους, ἅπερ ἡ φύσις ἀπένειμεν αὐτοῖς ἀθλοθετοῦσα. τιμήσεις δ' [ἐπ'] οὐδενὶ μᾶλλον ἢ πειρώμενος ἀγαθός τε εἶναι καὶ δοκεῖν εἶναι, ὣν τὸ μὲν τὴν ἄτυφον καὶ ἄπλαστον ἀρετὴν ἐπιζητεῖ, τὸ δὲ τὴν σὺν ὑπολήψει
236 χρηστῇ καὶ τῷ παρὰ τῶν συνόντων ἐπαίνῳ. μικρὰ γὰρ τῶν ἰδίων φροντίζοντες ὠφελειῶν τέλος εὐδαιμονίας νομίζουσι τὴν τῶν παίδων καλοκάγαθίαν, δι' ἣν καὶ τοῖς προσταττομένοις θελήσουσιν ὑπακούειν ἐκεῖνοι καὶ ἐν ἅπασι καταπειθεῖς εἶναι τοῖς δικαίοις καὶ συμφέρουσιν· οὐδὲν γὰρ ἀλλότριον ἀρετῆς ὁ ταῖς ἀληθείαις ὑψηλήσεται πατὴρ παιδί.
237 Τεκμηριώσαιτο δ' ἂν τις τὴν πρὸς γονεῖς εὐσέβειαν οὐ μόνον ἐκ τῶν εἰρημένων, ἀλλὰ καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἡλικίας ἐκείνων ἀποδοχῆς. ὁ γὰρ πρεσβύτην καὶ πρεσβύτιδα οὐδὲν γένει προσήκοντα αἰδούμενος ἔοικέ πως ὑπομιμνήσκεισθαι πατρός τε καὶ μητρὸς καὶ ἀποβλέπων ὥσπερ
238 εἰς ἀρχέτυπα τεθεικέναι τὰς εἰκόνας ἐκείνων. ὅθεν ἐν τοῖς ἱεροῖς γράμ-

μασιν οὐ μόνον προεδρίας ἐξίστασθαι διείρηται νέους πρεσβύταις, ἀλλὰ
 καὶ παριοῦσιν ὑπανίστασθαι πολιὰν γήρως αἰδουμένους, εἰς ὅπερ ἐλπίς
 239 ἀφικέσθαι τοὺς προνομίας τοῦτ' ἀξιοῦντας. παγκάλως δέ μοι κάκεινο
 νανομοθετησθαι δοκεῖ· φησὶ γάρ· "ἕκαστος πατέρα τε ἑαυτοῦ καὶ μητέρα
 φοβείσθω" (Lev. 19, 3), φόβον πρὸ εὐνοίας τιθεῖς, οὐχ ὡς πρὸς ἅπαν
 ἄμεινον, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸν παρόντα καιρὸν χρησιμώτερόν τε καὶ λυσιτε-
 λέστερον. πρῶτον μὲν γὰρ τοῖς παιδευομένοις καὶ νουθετουμένοις ἄφροσιν
 εἶναι συμβέβηκεν· ἄφροσύνη δ' οὐκ ἄλλω ἢ φόβῳ θεραπεύεται· δεύτερον
 δ' ἀρμόττον οὐκ ἦν νομοθέτου παραγγέλμασι τοὺς παῖδας εὐνοίαν
 διδάσκεσθαι τὴν πρὸς γονεῖς, ἦν αὐτοκέλευστον ἢ φύσις ἐξαιτεῖ, <ἐκ>
 σπαργάνων δὲ ταῖς ψυχαῖς τῶν οὕτως ἠνωμένων κατὰ γένος ἐνιδρύσατο.
 240 διὸ φιλίαν μὲν τὴν πρὸς τοὺς γεννήσαντας ὡς αὐτομαθῆ καὶ αὐτοδί-
 δακτον καὶ προστάξεως οὐ δεομένην ἀπέλιπε, φόβον δὲ προστάττει διὰ
 τοὺς εἰωθότας βραθυμεῖν· ἐπειδὴ γὰρ γονεῖς παῖδας ὑπερβαλλούση χρώ-
 μενοι φιλοστοργία περιέπουσι καὶ πάντοθεν ἐκπορίζοντες αὐτοῖς τάγαθὰ
 χαρίζονται μηδένα πόνον ἢ κίνδυνον ὑπερτιθέμενοι, δυνάμεσιν ὀλκοῖς
 εὐνοίας συνδεδεμένοι, τὸ λίαν φιλόστοργον αὐτῶν οὐ δέχονται τινες ἐπ'
 ὠφελείᾳ, τρυφὴν καὶ χλιδὴν ἐξηλωκότες καὶ θαυμάζοντες μὲν τὸν
 ὑγρὸν βίον, διαρρέοντες δὲ κατὰ τε σῶμα καὶ ψυχὴν, καὶ μηδὲν μέρος
 ἔωντες ὀρθοῦσθαι ταῖς οἰκείαις δυνάμεσιν, ἃς ὑποσκελίζοντες καὶ ἐκνευ-
 ρίζοντες οὐκ ἐρυθριῶσιν ἕνεκα τοῦ μὴ δεδιέναι τοὺς σωφρονιστὰς πατέρας
 241 καὶ μητέρας, ἐνδιδόντες καὶ ἐπιχαλῶντες ταῖς ἰδίαις ἐπιθυμίαις. ἀλλὰ
 καὶ
 τούτοις ἀναγκαῖον παραινεῖν, ὅπως εὐτονωτέραις καὶ ἐμβριθεστέραις χρώ-
 μενοι νουθεσίαις θεραπεύσωσι τὸν τῶν παίδων ῥοῦν, καὶ τοῖς παισίν,
 ὅπως εὐλαβῶνται τοὺς *** γινομένους δεδιότες καὶ ὡς ἄρχοντας καὶ
 ὡς φύσει δεσπότης· μόλις γὰρ οὕτως ἀδικεῖν ὀκνήσουσι.
 242 Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν προτέραν δέλτον πέντε κεφάλαια νόμων
 καὶ ὅσα τῶν κατὰ μέρος εἰς ἕκαστον ἐλάμβανε τὴν ἀναφορὰν διεξῆλθον.
 χρὴ δὲ καὶ τὰς ὀρισθείσας ἐπὶ τῇ τούτων παραβάσει τιμωρίας δηλῶσαι.
 243 κοινὸς μὲν οὖν ἔστι κατὰ πάντων θάνατος, δι' ἣν ἔχει τὰδικήματα πρὸς
 ἄλληλα συγγένειαν. αἰτίαι δὲ τῆς δίκης διάφοροι. ἀρκτέον δ' ἀπὸ τοῦ
 τελευταίου τοῦ πρὸς γονεῖς, ἐπειδὴ καὶ περὶ αὐτοῦ λόγος ἔναυλος· ἕάν,
 φησὶ, τις τυπτήση πατέρα ἢ μητέρα, καταλευέσθω· πάνυ δικαίως· οὐ
 244 γὰρ θέμις ζῆν τῷ προπηλακίζοντι τοὺς τοῦ ζῆν αἰτίους. ἀλλ' ἐνιοι τῶν
 εὐπαρύφων καὶ νομοθετῶν πρὸς δόξας ἀπιδόντες μᾶλλον ἢ τὴν ἀλήθειαν
 ἐκομψεύσαντο κατὰ πατροτυπῶν ὄρισαντες χειρῶν ἀποκοπήν, ὑπὲρ τοῦ
 παρὰ τοῖς εἰκαιότεροις καὶ ἀνεξετάστοις εὐδοκιμῆσαι νομίζουσιν ἀρμόττον
 245 εἶναι τὰ μέρη οἷς ἐτύπησαν τοὺς γονεῖς ἀκρωτηριάζεσθαι. ἔστι δ'
 εὐήθες τοῖς ὑπηρετηκόσι πρὸ τῶν αἰτίων δυσχεραίνειν, τὴν γὰρ ὕβριν
 οὐ χεῖρες ἀλλὰ διὰ χειρῶν ὕβρισται δρῶσιν, οὓς ἀναγκαῖον κολάζειν·
 εἰ μὴ καὶ τοὺς ἀνδροφονήσαντας ζίφει μεθετέον ὑπερόριον τὸ ζίφος
 ρίψαντας, καὶ τοῦναντίον τοῖς ἀριστεύσασιν ἐν πολέμῳ τιμὰς οὐ δοτέον,
 246 ἀλλὰ ταῖς ἀψύχοις παντευχίαις, δι' ὧν ἠνδραγαθίσαντο· μὴ καὶ τῶν ἐν
 γυμνικοῖς ἀγῶσι στάδιον ἢ δίαυλον ἢ δόλιχον νενικηκότων ἢ πυγμῆν ἢ

παγκράτιον σκέλη καὶ χεῖρας αὐτὸ μόνον ταινιοῦν ἐπιχειρήσουσιν ὅλα τὰ σώματα τῶν ἀθλητῶν παρέντες; γέλωσ μέντ' ἄν εἴη τὰ τοιαῦτ' εἰσηγεῖσθαι, <τ>ἄ ὦν οὐκ ἄνευ κολάζοντασ ἢ τιμῶντασ, δέον τοὺσ αἰτίουσ· οὐδὲ γὰρ μουσικὴν ἐπιδεικνύμενόν τινα δι' αὐλῶν ἢ λύρασ καὶ σφόδρα κατορθοῦντα παραμειψάμενοι τὰ ὄργανα κηρυγμάτων καὶ τιμῶν ἀξιοῦμεν.

247 τί οὖν ἔδει πατροτύπασ, ὧ γυναιῖοι νομοθέται, χειροκοπεῖν; ἢ ἵνα πρὸσ τῷ εἶναι μηδὲν χρήσιμοι τὸ παράπαν καὶ δασμὸν οὐκ ἐτήσιον ἀλλ' ἐφήμερον ἀναπράττωσι παρὰ τῶν ἡδικημένων τροφὰσ ἀναγκαίασ ἅτε πορίζειν ἀδυνατοῦντασ; οὐ γὰρ σιδήρειοσ πατήρ ἐστί τις οὕτωσ, ὡσ λιμῷ περιδεῖν

248 θνήσκοντα υἰόν, καὶ ταῦτα χρόνω τῆσ ὀργῆσ ἀμαυρουμένησ. κὰν μὴ ἐπενέγκῃ μέντοι χεῖρασ, κακηγορῆ δ' οὐδ' ἄνευ ἀναγκαῖον εὐφημεῖν ἢ καὶ τρόπῳ ἐτέρῳ δρᾶ τι τῶν ἐπ' ἀτιμίᾳ γονέων, θνησκέτω κοινὸσ γὰρ ἐχθρὸσ καί, εἰ δεῖ τάληθὲσ εἰπεῖν, δήμιοσ ἀπάντων· ἐπεὶ τίνοι γένοιτ' ἄν εὐμενῆσ ἄλλῳ ὁ μηδὲ τοῖσ αἰτίουσ τοῦ ζῆν, δι' οὐδ' εἰσ γένεσιν ἦλθεν, ὧν ἐστι προσθήκη;

249 Πάλιν δ' ὁ τὴν ἱεράν ἐβδόμην βέβηλον ἀποφήνασ τό γ' ἐπ' αὐτὸν ἦκον μέρος ὑπόδικοσ ἔστω θανάτου. τοῦναντίον γὰρ τοῖσ βεβήλοισ καὶ πράγμασι καὶ σώμασι καθαρσίων εὐπορητέον εἰσ τὴν ἀμείνω μεταβολήν, ἐπειδὴ "φθόνοσ", ὡσ ἔφη τις, "ἔξω θείου χοροῦ βαίνει". τὸ δὲ τολμᾶν τὰ καθωσιωμένα παρακόπτειν καὶ παραχαράττειν ὑπερβάλ-

250 λουσιν ἀσέβειαν ἐμφαίνει. κατὰ τὴν παλαιάν ἐκείνην ἐξ Αἰγύπτου μετανάστασιν ἠνίκα δι' ἐρήμησ ἀτριβοῦσ ἅπαντα ἢ πληθὺσ ὠδοιπόρει, γενομένησ ἐβδόμησ αἰ μέν τοσαῦται μυριάδεσ, ὅσασ ἐδήλωσα πρότερον, ἐν ταῖσ σκηναῖσ κατὰ πολλήν ἡσυχίαν διέτριβον, εἰσ δ' οὐχὶ τῶν ἡμελημένων καὶ ἀφανῶν ὀλίγα φροντίσασ τῶν διατεταγμένων καὶ χλευάσασ τοὺσ φυλάττοντασ ἐξῆει μὲν ἐπὶ φρυγανισμὸν, ἔργῳ δ' εἰσ παρανομίασ

251 ἐπίδειξιν. καὶ ὁ μὲν ὑπέστρεφεν ἀγκαλίδα ἀγαγών, οἱ δὲ τῶν σκηνηῶν ἐκχυθέντεσ, καίτοι παρατεθηγμένοι, νεώτερον οὐδὲν ἕνεκα τοῦ περὶ τὴν ἡμέραν ἱεροπρεποῦσ εἰργάσαντο, πρὸσ δὲ τὸν ἄρχοντα ἀγαγόντεσ τὸ ἀσέβημα μηνύουσιν· ὁ δ' εἰσ εἰρκτὴν ἀποθέμενοσ, ἐκπεσόντοσ λογίου καταλείπειν τὸν ἄνθρωπον, ἐκδίδωσι τοῖσ πρῶτον θεασαμένοισ εἰσ ἀπώλειαν. ὡσ γὰρ, οἶμαι, πῦρ ἐναύειν ἐβδόμαισ οὐκ ἐπιτέτραπται-δι' ἦν πρόσθεν αἰτίαν εἶπον-, οὕτωσ οὐδὲ τὰ πυρὸσ ἐκκαύματα συλλέγειν.

252 Τοῖσ μάρτυρα καλοῦσιν ἐπὶ μὴ ἀληθεῖ θεὸν ὠρισται δίκη θανάτου· προσηκόντωσ· οὐδὲ γὰρ ἄνθρωποσ τῶν μετρίων ἀνέξεται ποτε παρακληθεῖσ συνεπιγράψασθαι ψεύδεσιν, ἀλλ' ἐχθρὸν ἄπιστον ὑπο-

253 λαβεῖν ἄν μοι δοκεῖ τὸν εἰσ ταῦτα προτρέποντα. ὅθεν ῥητέον· τὸν ὀμνούντα μάτην ἐπ' ἀδίκῳ θεὸσ ὁ τὴν φύσιν ἴλεωσ οὔποτε τῆσ αἰτίας ἀπαλλάξει δυσκάθαρτον καὶ μιαρὸν ὄντα, κὰν διαφύγῃ τὰσ ἀπ' ἀνθρώπων τιμωρίασ. διαδράσεται δ' οὐδέποτε· μυρίοι γὰρ ἔφοροι, ζηλωταὶ νόμων, φύλακεσ τῶν πατρίων ἀκριβέστατοι, ἐπὶ καταλεύσει τι δρωῶσιν ἀμειλίκτωσ ἔχοντεσ· εἰ μὴ ἄρα ἐπὶ μὲν ἀτιμίᾳ πατρὸσ ἢ μητρὸσ φονᾶν ἄξιον, ἐπὶ δ' ὀνόματι τῷ καὶ αὐτῆσ εὐκλεεστέρῳ σεμνότητοσ ὑπ' ἀσεβῶν ἀτι-

254 μουμένῳ μετριώτερον οἰστέον. ἀλλ' οὐχ οὕτωσ ἐστί τις ἀνόητοσ, ὡσ ἕνεκα τῶν ἐλαττόνων κτείνων τοὺσ αἰτίουσ ἐπὶ τοῖσ μείζουσιν εἶν· μείζον

δ' ἀσέβημα τοῦ πρὸς γονεῖς κακηγορούμενους καὶ ὑβριζομένους τὸ περὶ
 255 τὴν ἱεράν πρόσρησιν θεοῦ γενόμενον ἐκ ψευδορκίας. εἰ δὲ ὁ μὴ προσ-
 ηκόντως ὁμνὺς ὑπαίτιος, πόσης ἄξιος τιμωρίας ὁ τὸν ὄντως ὄντα θεὸν
 ἀρνούμενος καὶ τοὺς γεγονότας πρὸς τοῦ πεποιηκότος τιμῶν καὶ μὴ
 μόνον γῆν ἢ ὕδωρ ἢ ἀέρα ἢ πῦρ, τὰ στοιχεῖα τοῦ παντός, ἢ πάλιν
 ἥλιον καὶ σελήνην καὶ πλάνητας καὶ ἀπλανεῖς ἀστέρας ἢ τὸν σύμπαντα
 οὐρανὸν τε καὶ κόσμον σέβειν ἀξιῶν, ἀλλὰ καὶ ὅσα θνητοὶ δημιουργοὶ
 κατεσκεύασαν ξύλα καὶ λίθους, ἅπερ εἰς ἀνθρωποειδεῖς τύπους ἔμορ-
 256 φώθη; τοιγάρτοι καὶ αὐτὸς ἔξομοιούσθω τοῖς χειροκμήτοις· θέμις γὰρ
 μὴ μετέχειν ψυχῆς τὸν τὰ ἀψυχα τιμήσαντα, καὶ μάλιστα φοιτητὴν
 γενόμενον Μωυσέως, οὗ πολλάκις ἤκουσε λέγοντός τε καὶ προφητεύοντος
 τὰς ἱερωτάτας καὶ καταθέους ἐκείνας ὑφηγήσεις· ὄνομα θεῶν ἑτέρων
 μήτε τῇ ψυχῇ παραδέξῃ εἰς ὑπόμνησιν μήτε φωνῇ διερμηνεύσης, ἀλλ'
 ἑκάτερον, νοῦν καὶ λόγον, μακρὰν τῶν ἄλλων διαζεύξας ἐπίστρεψον πρὸς
 τὸν πατέρα καὶ ποιητὴν τῶν ὅλων, ἵνα καὶ φρονῆς περὶ μοναρχίας τὰ
 ἄριστα καὶ κάλλιστα καὶ λέγῃς τὰ πρόποντα καὶ λυσιτελέστατα σαυτῷ
 τε καὶ τοῖς ἀκουσομένοις.

257 Αἱ μὲν οὖν κατὰ τῶν παραβαινόντων τοὺς πέντε χρησμοὺς
 τιμωρίαι δεδηλωσιν. τὰ δὲ προκείμενα τοῖς φυλάττουσιν αὐτοὺς ἄθλα,
 καὶ εἰ μὴ ῥηταῖς προστάξεισι μεμήνηκεν ὁ νόμος, ἀλλὰ τοι δι' ὑπονοίας
 258 ἐμφαίνεται. τὸ μὲν οὖν μὴ νομίζειν θεοὺς ἑτέρους μηδὲ χειρόκμητα
 θεοπλαστεῖν μηδὲ ψευδορκεῖν ἑτέρου γέρωσ χρεῖον οὐκ ἔστιν· αὐτὸ γάρ,
 οἶμαι, τὸ ταῦτα ἐπιτηδεύειν ἄριστον καὶ τελεώτατόν ἐστι γέρας· ἐπὶ τίνι
 γὰρ δύναται ἂν τις ἡσθῆναι μᾶλλον ἀληθείας ἐρῶν ἢ τῷ ἐνὶ προσ-
 κείσθαι θεῷ καὶ τῆς τούτου θεραπείας ἀδόλως καὶ καθαρῶς περιέχεσθαι;
 259 καλῶ δὲ μάρτυρας, οὐχ οἵτινες θεραπεύουσι τῦφον, ἀλλὰ τοὺς ἀπλανῆ
 ζῆλον ἐζηλωκότας, παρ' οἷς ἀλήθεια τιμᾶται· φρονήσεώς τε γὰρ ἄθλον
 αὐτῆ ἢ φρόνησις καὶ δικαιοσύνη καὶ ἐκάστη τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἑαυτῆς
 ἐστι γέρας. ἢ δ' ὡσπερ ἐν χορῷ καλλιστεύουσα καὶ κατάρχουσα πασῶν
 ὁσιότης πολὺ πλεον ἔστιν ἑαυτῆς καὶ ἀγώνισμα καὶ ἄθλον, παρέχουσα
 καὶ τοῖς χρωμένοις εὐδαιμονίαν καὶ τοῖς τούτων παισὶ καὶ ἐγγόνις εὐπρα-
 260 γίας ἀναφαιρέτους. πάλιν γε μὴν τοῖς τὴν ἱεράν ἐβδόμην φυλάτ-
 τουσι συμβαίνει περὶ δύο τὰ ἀναγκαιότατα ὠφελεῖσθαι, σῶμα καὶ ψυχὴν,
 τὸ μὲν ἀναπαύλαις ἐκ τῶν συνεχῶν καὶ ἀτρύτων πόνων, τὴν δ' ὑπο-
 λήψεσιν ἀρίσταις περὶ θεοῦ ὡς κοσμοποιῶ καὶ ἐπιμελουμένου ὧν ἐγέν-
 νησε· καὶ <γὰρ> τὰ σύμπαντα ἐτελεσφόρησεν ἐβδομάδι. δῆλον οὖν ἐκ
 261 τούτων, ὅτι τὴν ἐβδόμην τιμῶν αὐτὸς εὐρίσκεται τιμῆν. ὁμοίως μέντοι
 καὶ ὁ τοὺς γονεῖς ἀποδεχόμενος μὴ θηράσθω τι πλεον· εὐρήσει γὰρ
 σκοπῶν ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ τὸ ἄθλον. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν προτέρων
 τεσσάρων κεφαλαίων, ἀ θειοτέρας ἔλαχε μοίρας, ἔλαττον τοῦτ' ἐστὶ διὰ
 τὸ θνητῶν ἐφάπτεσθαι, παρηγόρησεν εἰπών· "τίμα πατέρα καὶ μητέρα,
 ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη" (Exod. 20, 12. Deut. 5, 16),
 262 δύο γέρα τιθεῖς· ἐν μὲν μετουσίαν ἀρετῆς, τὸ γὰρ εὖ ἢ ἀρετὴ ἢ οὐκ ἄνευ
 ἀρετῆς, ἕτερον δέ, εἰ δεῖ τάληθές εἰπῆν, ἀθανασίαν διὰ πολυχρονίου ζωῆς
 καὶ βίου μακραίωνος, ὃν καὶ μετὰ σώματος θρέψεις ψυχῇ κεκαθαυμένην

τελεία καθάρσει βιῶν. ταῦτα μὲν οὖν ἀποχρώντως λέλεκται, τὰ δ' ἐν
τῇ δευτέρᾳ δέλτῳ μετὰ ταῦτα καιροῦ διδόντος ἐπισκεψόμεθα.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΕΝ ΕΙΔΕΙ ΝΟΜΩΝ
ΕΙΣ ΔΥΟ ΓΕΝΗ ΤΩΝ ΔΕΚΑ ΛΟΓΙΩΝ, ΤΟ ΕΚΤΟΝ
ΚΑΙ ΤΟ ΕΒΔΟΜΟΝ, ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΟΙΧΩΝ ΚΑΙ ΠΑΝΤΟΣ ΑΚΟΛΑΣΤΟΥ
ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΤΑ ΑΝΔΡΟΦΟΝΩΝ
ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΒΙΑΣ

1 Ἦν ποτε χρόνος, ὅτε φιλοσοφία σχολάζων καὶ θεωρία τοῦ
κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ τὸν καλὸν καὶ περιπόθητον καὶ μακάριον ὄντως
νοῦν ἐκαρπούμην, θείους ἀεὶ λόγοις συγγινόμενος καὶ δόγμασιν, ὧν
ἀπλήστως καὶ ἀκορέστως ἔχων ἐνευφραϊνόμεν, οὐδὲν ταπεινὸν φρονῶν
ἢ χαμαίζηλον οὐδὲ περὶ δόξαν ἢ πλοῦτον ἢ τὰς σώματος εὐπαθείας
ἰλυσπώμενος, ἀλλ' ἄνω μετάρσιος ἐδόκουν ἀεὶ φέρεσθαι κατὰ τινα τῆς
ψυχῆς ἐπιθειασμὸν καὶ συμπεριπολεῖν ἡλίω καὶ σελήνῃ καὶ σύμπαντι
2 οὐρανῷ τε καὶ κόσμῳ. τότε δὴ τότε διακύπτων ἄνωθεν ἀπ' αἰθέρος
καὶ τείνων ὥσπερ ἀπὸ σκοπιᾶς τὸ τῆς διανοίας ὄμμα κατεθεώμην τὰς
ἀμυθῆτους θεωρίας τῶν ἐπὶ γῆς ἀπάντων καὶ εὐδαιμόνιζον ἐμαυτὸν ὡς
3 ἀνὰ κράτος ἐκπεφευγότα τὰς ἐν τῷ θνητῷ βίῳ κῆρας. | ἐφήδρευε δ'
ἄρα μοι τὸ κακῶν ἀργαλεώτατον, ὁ μισόκαλος φθόνος, ὃς ἔξαπιναίως
ἐπιπεσὼν οὐ πρότερον ἐπαύσατο καθέλκων πρὸς βίαν ἢ με καταβαλεῖν
εἰς μέγα πέλαγος τῶν ἐν πολιτείᾳ φροντίδων, ἐν ᾧ φορούμενος οὐδ' ὅσον
4 ἀνανήξασθαι δύναμαι. στένων δ' ὅμως ἀντέχω τὸν ἐκ πρώτης ἡλικίας
ἐνιδρυμένον τῇ ψυχῇ παιδείας ἕμερον ἔχων, ὃς ἔλεόν μου καὶ οἶκτον
ἀεὶ λαμβάνων ἀνεγείρει καὶ ἀνακουφίζει. διὰ τοῦτον ἔστιν ὅτε τὴν
κεφαλὴν ἐπαίρω καὶ τοῖς τῆς ψυχῆς ὄμμασιν ἀμυδρῶς μὲν-τὸ γὰρ
ὀξυδερκὲς αὐτῶν ἢ τῶν ἀλλοκότων πραγμάτων ἀχλὺς ἐπεσκίασεν-
ἀλλ' ἀναγκαίως γοῦν περιβλέπομαι τὰν κύκλῳ καθαρᾶς καὶ ἀμιγῶς
5 κακῶν ζωῆς σπάσαι γλιχόμενος. εἰ δέ μοι καὶ ἐξ ἀπροσδοκῆτου βρα-
χεῖα γένοιτο εὐδία καὶ γαλήνη θορύβων τῶν ἐν πολιτείᾳ, ὑπόπτερος
ἐπικυματίζω μόνον οὐκ ἀεροπορῶν, αὔραις τῆς ἐπιστήμης καταπνεόμενος,
ἢ με πολλάκις ἀναπαύει δραπετεύειν συνημερεύσοντα αὐτῇ καθάπερ ἀπὸ
δεσποτῶν ἀμειλίκτων, οὐκ ἀνθρώπων μόνον ἀλλὰ καὶ πραγμάτων ἄλλα-
6 χόθεν ἄλλων χειμάρρου τρόπον ἐπεισχεομένων. ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐπὶ
τούτοις θεῶ προσῆκον εὐχαριστεῖν, ὅτι καίτοι κατακλυζόμενος οὐκ ἔγκα-
ταπίνομαι βύθιος· ἀλλὰ καὶ τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμούς, οὓς ἀπογνωσεί
τινὸς χρηστῆς ἐλπίδος ᾗθῆν ἤδη πεπηρῶσθαι, διοίγω καὶ φωτὶ τῷ
σοφίας ἐναυγάζομαι μὴ πάντα τὸν βίον τῷ σκότῳ παραδοθεῖς. ἰδοὺ γέ
τοι τολμῶ μὴ μόνον τοῖς ἱεροῖς Μωυσέως ἐρμηνεύμασιν ἐντυγχάνειν,
ἀλλὰ καὶ φιλεπιστημόνως διακύπτειν εἰς ἕκαστον καὶ ὅσα μὴ γνώριμα
τοῖς πολλοῖς διαπτύττειν καὶ ἀναφαίνειν.

7 Ἐπεὶ δὲ τῶν δέκα λογίων, ἅπερ αὐτὸς ἔχρησεν ὁ θεὸς ἄνευ
προφήτου καὶ ἐρμηνέως, πέντε μὲν εἴρηται τὰ χαραχθέντα ἐν τῇ προ-
τέρᾳ δέλτῳ καὶ ὅσα τῶν κατὰ μέρος συνέτεινεν εἰς ταῦτα, δεῖ δ' ἐν τῷ
παρόντι καὶ τὰ λοιπὰ τὰ κατὰ τὴν ἑτέραν δέλτον ὡς οἶόν τε ἄριστα
συνυφῆναι, πειράσομαι πάλιν καθ' ἕκαστον τῶν γενῶν ἐφαρμόζειν τοὺς
8 ἐν εἴδει νόμους. ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ δέλτῳ πρῶτον γράμμα τοῦτ' ἐστίν·
"οὐ μοιχεύσεις", ὅτι, οἶμαι, πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης μέγα πνεῖ ἢ

ἡδονὴ καὶ οὐδὲν μέρος τὴν δυναστείαν αὐτῆς ἐκπέφευγεν, οὐ τῶν κατὰ γῆν, οὐ τῶν κατὰ θάλατταν, οὐ τῶν ἐν ἕρει· χερσαῖά τε γὰρ καὶ πτηνὰ καὶ ἔνυδρα πάντα διὰ πάντων τέθηπε | καὶ περιέπει καὶ τοῖς ἐπιτάγμασιν αὐτῆς ὑπέικει πρὸς τι βλέμμα καὶ νεῦμα ἀφορῶντα κἄν εἰ φρυάττοιο ὑπ' ἀλαζονείας ἀσμενίζοντα καὶ μόνον οὐ φθάνοντα τὰς προστάξεις
9 ὁζύτητι καὶ ἀνυπερθέτω τάχει τῶν ὑπηρεσιῶν. ἔχει μὲν οὖν καὶ ἡ κατὰ φύσιν ἡδονὴ πολλὴν καὶ πολλάκις μέμψιν, ὅταν ἀμέτρως καὶ ἀκορῆστως χρῆται τις αὐτῇ, καθάπερ οἱ περὶ ἐδωδὴν ἀπληστοὶ, κἄν εἰ μηδὲν τῶν ἀπαγορευομένων προσφέροιντο, καὶ οἱ φιλογύναιοι συνουσίαις ἐπιμεμηνότες καὶ λαγνίστερον ὁμιλοῦντες γυναιξὶν οὐκ ἀλλοτρίαις ἀλλὰ
10 ταῖς ἑαυτῶν. ἡ δὲ μέμψις σώματός ἐστι μᾶλλον ἢ ψυχῆς κατὰ τοὺς πολλούς, πολλὴν μὲν ἔχοντος εἴσω φλόγα, ἢ τὴν παραβληθεῖσαν τροφήν ἐξαναλίσκουσα ἑτέραν οὐκ εἰς μακρὰν ἐπιζητεῖ, πολλὴν δὲ ἰκμάδα, ἥς τὸ ῥοῶδες διὰ τῶν γεννητικῶν ἀποχετεύεται κνησμὸς καὶ ὀδαξισμὸς ἐμ-
11 ποιῶν καὶ γαργαλισμοὺς ἀπαύστους. τοὺς δὲ καὶ γυναιξὶν ἄλλων καὶ ἔστιν ὅτε οἰκείων καὶ φίλων ἐπιμεμηνότες καὶ ἐπὶ λύμῃ τῶν πλησίον ζῶντας, ὅλα γένη πολυάνθρωπα κιβδηλεύειν ἐπιχειροῦντας καὶ τὰς μὲν ἐπὶ γάμοις εὐχὰς παλιμφήμους τὰς δὲ ἐπὶ τέκνοις ἐλπίδας ἀτελεῖς ἀπεργαζομένους, ἀνίατον νόσον ψυχῆς νοσοῦντας, ὡς κοινούς ἐχθρούς ἀπαντος ἀνθρώπων γένους κολαστέον θανάτῳ, ὡς μήτε ζῶντες ἐν ἀδείᾳ πλείους διαφθεῖροιεν οἴκους μήτε διδάσκαλοι γένοιεντο ἑτέρων, οἷς τὰ πονηρὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων ζηλοῦν ἐπιμελές.

12 Ἐῦ μέντοι καὶ τὰ ἄλλα τὰ περὶ τὰς ὁμιλίας ὁ νόμος διετάξαστο. κελεύει γὰρ οὐ μόνον ἀλλοτρίων ἀπέχεσθαι γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ
13 χηρευσῶν <μητρειῶν>, αἷς οὐ θέμις συνέρχεσθαι. τὸ Περσικὸν ἔθος εὐθύς ἀποστραφεὶς καὶ μυσάζαμενος ἀπέειπεν ὡς μέγιστον ἀνοσιούρημα· μητέρας γὰρ οἱ ἐν τέλει Περσῶν τὰς ἑαυτῶν ἄγονται καὶ τοὺς φύντας ἐκ τούτων εὐγενεστάτους νομίζουσι καὶ βασιλείας, ὡς λόγος, τῆς μεγίστης ἀξιοῦ-
14 σιν· οὐ τί ἂν γένοιτο δυσσεβέστερον ἀνοσιούρημα; πατρὸς εὐνήν τετελευτηκότος, ἢν ἀψαυστον ὡς ἱεράν ἐχρῆν φυλάττεσθαι, καταισχύειν, γήρως δὲ καὶ μητρὸς αἰδῶ μὴ λαμβάνειν, τὸν αὐτὸν τῆς αὐτῆς υἱὸν καὶ ἄνδρα γίνεσθαι καὶ πάλιν τὴν αὐτὴν τοῦ αὐτοῦ καὶ γυναικᾶ καὶ μητέρα, καὶ τοὺς ἀμφοῖν παῖδας τοῦ μὲν πατρὸς ἀδελφούς, υἱωνοὺς δὲ τῆς μητρὸς, καὶ τὴν μὲν ὣν ἔτεκε μητέρα τε καὶ μάμμην, τὸν δὲ ὣν ἐγέννησεν ἐν
15 ταύτῳ πατέρα τε καὶ ὁμομήτριον ἀδελφόν-ταῦτ' ἐπράχθη τὸ παλαιὸν καὶ παρ' Ἑλλήσιν ἐν Θήβαις ἐπὶ τοῦ Λαίου παιδὸς Οἰδίποδος καὶ ἐπράχθη κατ' ἄγνοιαν, | οὐχ ἔκουσίῳ γνώμῃ, καὶ ὅμως τοσαύτην κακῶν φορὰν ἤνεγκεν ὁ γάμος, ὡς μηδὲν ἔλλειφθῆναι τῶν εἰς τὴν ἀνωτάτω
16 βαρυδαιμονίαν. πολέμων τε γὰρ ἐμφυλίων καὶ ξενικῶν διαδοχαὶ καθάπερ κλῆρος παισὶ καὶ ἐκγόνοις παρὰ πατέρων καὶ προγόνων ἀπελείπετο καὶ πορθήσεις πόλεων τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι μεγίστων ἐγίνοντο καὶ φθοραὶ στρατιωτικῶν δυνάμεων ἐγχωρίων τε καὶ τῶν κατὰ συμμαχίαν ἀφικνουμένων καὶ ἡγεμόνων τῶν παρ' ἑκατέροις ἀρίστων ἐπάλληλοι φθοραὶ καὶ διὰ τὰς περὶ κράτους [κα]ῖ ἀρχῆς ἀσυμβάτους ἐχθρας ἀδελφοκτονίαι, δι' ἃς οὐ μόνον αἱ συγγένειαι καὶ πατρίδες ἀλλὰ καὶ ἡ πλείστη μοῖρα τοῦ Ἑλλη-

νικου̃ παντὸς ἔξεφθάρη πανωλεθρία· κεναι̃ γὰρ αἱ πρότερον εὐανδροῦσαι πόλεις οἰκητόρων μνημεῖα τῶν τῆς Ἑλλάδος συμφορῶν ὑπελείφθησαν, 17 ἀτυχῆς θέα τοῖς ὀρώσιν. οὐ μὴν οὐδὲ Πέρσαι, παρ' οἷς ταῦτα ἐπιτηδεύεται, τῶν παραπλησίων κακῶν ἀμοιροῦσιν· αἰὲ γὰρ ἐν στρατείαις καὶ μάχαις εἰσὶ κτείνοντες καὶ κτεινόμενοι καὶ τοτὲ μὲν τοὺς πλησιοχώρους κατατρέχοντες τοτὲ δὲ τοὺς ἐπανισταμένους ἀμυνόμενοι· πολλοὶ δὲ πολλὰ-χόθεν ἐπανίστανται, τοῦ βαρβαρικοῦ μὴ πεφυκότος ἡρεμεῖν· πρὶν γοῦν καταλυθῆναι τὴν ἐν χερσὶ στάσιν, ἕτερα φύεται, ὡς μηδένα τοῦ ἔτους ὑπεξηρῆσθαι καιρὸν εἰς ἡσυχίαν, ἀλλὰ καὶ θέρους καὶ χειμῶνος μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ ὄπλοφορεῖν, πλείω χρόνον ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἐν ὑπαίθρῳ ταλαιπωροῦντας ἢ ἐν ταῖς πόλεσιν οἰκοῦντας διὰ πολλὴν ἔνδειαν 18 εἰρήνης. ἔω λέγειν τὰς τῶν βασιλέων μεγάλας καὶ ὑπερόγκους εὐπραγίας, οἷς ἀγώνισμα πρῶτον εὐθύς ἅμα τῇ παραλήψει τῆς ἡγεμονίας τὸ μέγιστον ἄγος, ἀδελφοκτονία, μαντευομένων τὴν ἐκ τῶν ἀδελφῶν γενη- 19 σομένην ἴσως ἐπίθεσιν ὑπὲρ τοῦ δοκεῖν εὐλόγως κτείνειν. ἅπερ μοι δοκεῖ πάντα συμβαίνειν διὰ τὰς ἀναρμόστους υἱῶν πρὸς μητέρα ὀμιλίας, τῆς ἐφόρου τῶν ἀνθρωπείων δίκης ἀμυνομένης τῶν ἀνοσιουργημάτων τοὺς ἀσεβοῦντας· ἀσεβοῦσι δ' οὐχ οἱ δρῶντες μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅσοι τοῖς 20 δρῶσιν ἔκουσῶ γνῶμη συνεπιγράφονται. τοσαύτην δὲ ὁ ἡμέτερος νόμος φυλακὴν πεποιήται τοῦ πράγματος, ὥστε οὐδὲ προγονῶ τελευτήσαντος πατρὸς ἄγεσθαι μητρυιὰν ἐφῆκε, διὰ τε τὴν εἰς τὸν πατέρα τιμὴν καὶ διότι μητρυιᾶς καὶ μητρὸς ὄνομα συγγενές, εἰ καὶ μὴ τὸ τῆς ψυχῆς 21 συνωδὸν πάθος· ὁ γὰρ ἀλλοτρίας ἀπέχεσθαι διδαχθεῖς, ὅτι μητρυιὰ προσερρήθη, πολὺ μᾶλλον ἀφέξεται τῆς φύσει μητρὸς· καὶ εἴ τις διὰ τὴν ἐπὶ τῷ πατρὶ μνήμην αἰδεῖται τὴν ἐκείνου | ποτὲ γενομένην γυναῖκα, δῆλός ἐστιν ἕνεκα τῆς εἰς ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς τιμῆς οὐδὲν βουλεύ- σόμενος ἐπὶ τῇ μητρὶ νεώτερον, ἐπεὶ καὶ σφόδρα ἐστὶν εὐήθης ἡμίσει μέρει τοῦ γένους χαριζόμενον ὀλοκλήρου καὶ παντελοῦς ὀλιγωρεῖν δοκεῖν.

22 Ἐξῆς ἐστὶ παράγγελμα μηδ' ἀδελφὴν ἐγγυᾶσθαι, πάνυ σπουδαῖον καὶ συντεῖνον εἰς ἐγκράτειαν ὁμοῦ καὶ εὐκοσμίαν. ὁ μὲν οὖν Ἀθηναῖος Σόλων ὁμοπατρίους ἐφείδ' ἄγεσθαι τὰς ὁμομητρίους ἐκώλυσεν, ὁ δὲ Λακεδαιμονίων νομοθέτης ἔμπαλιν τὸν ἐπὶ ταῖς ὁμογαστρίοις γάμον ἐπι- 23 τρέψας τὸν πρὸς τὰς ὁμοπατρίους ἀπέπειπεν· ὁ δὲ τῶν Αἰγυπτίων χλεύην <θέμενο> τὴν ἑκατέρων εὐλάβειαν ὡς ἡμίεργα διαταταττομένων εὐφόρησεν εἰς ἀσέλγειαν, ἐπιδασιλευόμενος δυσθεράπευτον κακὸν σῶμασι καὶ ψυχαῖς ἀκρασίαν καὶ παρασχῶν ἄδειαν ἀπάσας ἀδελφὰς ἄγεσθαι, τὰς τε ἰδίας τοῦ ἑτέρου τῶν γονέων, τοῦδε ἢ τοῦδε, καὶ τὰς ἐξ ἀμφοῖν καὶ τὰς οὐ νεωτέρας μόνον ἀλλὰ καὶ πρεσβυτέρας καὶ ἰσήλικας· καὶ δίδυμοι γὰρ πολλάκις ἐγεννήθησαν, οὓς ἢ μὲν φύσις ἅμα τῇ γενέσει διήρτησε καὶ διέζευξεν, ἢ δ' ἀκολασία καὶ φιληδονία εἰς κοινωνίαν ἐκάλεσεν ἀκοινωνήτων 24 καὶ ἀρμονίαν ἀνάρμοστον. ἅπερ ἐκμυσαζάμενος ὁ ἱερώτατος Μωυσῆς ὡς ἀλλότρια καὶ ἐχθρὰ πολιτείας ἀνεπιλήπτου καὶ προτρέποντα καὶ ἀλείφοντα πρὸς τὰ αἰσχίστα τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀνά κράτος ἀπέπειπεν ἀδελφῇ συνέρχεσθαι, εἴτε ἐξ ἀμφοῖν εἴτε καὶ μόνου γένοιτο τοῦ ἑτέρου.

25 τί γὰρ δεῖ τὸ τῆς αἰδοῦς κάλλος αἰσχύειν; τί δ' ἀχρωμάτους κατασκευάζειν παρθένους, ἃς ἐρυθριᾶν ἀναγκαῖον; τί δὲ τὰς πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους κοινωνίας καὶ ἐπιμιξίας ἐπέχειν εἰς βραχὺ χωρίον τὸ ἑκάστης οἰκίας συνωθῶντας μέγα καὶ λαμπρὸν γένος ἐκτείνεσθαι καὶ χεῖσθαι δυνάμενον εἰς ἠπείρους καὶ νήσους καὶ τὴν οἰκουμένην πᾶσαν; αἱ γὰρ πρὸς τοὺς ὀθνεῖους ἐπιγαμίαι καινὰς ἀπεργάζονται συγγενείας τῶν ἀφ'
26 αἵματος οὐκ ἀποδεύσας. ὣν χάριν πολλάς καὶ ἄλλας ὁμιλίας ἐκώλυσε προστάξας μὴ θυγατριδῆν, μὴ υἱιδῆν, μὴ τηθίδα πρὸς πατρὸς ἢ μητρός, μὴ θείου ἢ υἱοῦ ἢ ἀδελφοῦ γυναῖκα γενομένην ἐγγυᾶσθαι, μηδ' αὖ προγονῆν ἢ χήραν ἢ παρθένον ζώσης μὲν τῆς γυναικὸς-ἀπαγε- ἀλλὰ μηδ' ἀποθανούσης· δυνάμει γὰρ ὅ γε πατρῶδες πατήρ ὀφείλων τὴν
27 ἐκ τῆς γυναικὸς ἐν τάξει θυγατρὸς τίθεσθαι. πάλιν δύο ἀδελφὰς ἀγεσθαι τὸν αὐτὸν οὐκ ἐπιτρέπει, οὔτ' ἐν τῷ αὐτῷ | οὔτ' ἐν διαφέρουσι χρόνοις, κἂν τύχη τις ἦν προέγημεν ἀπεωσμένος· ζώσης γὰρ ἔτι τῆς συνοικουσης, εἴτε καὶ ἀπηλλαγμένης, ἐάν τε χηρεύῃ ἐάν τε καὶ ἐτέρῳ γαμηθῆ, τὴν ἀδελφὴν οὐχ ὅσιον ὑπέλαβεν ἐπὶ τὰ τῆς ἡτυχηκυίας παρέρχεσθαι, προιδάσκων τὰ συγγενικὰ δίκαια μὴ λύειν μηδ' ἐπιβαίνειν πταίσμασι τῆς οὕτως ἠνωμένης κατὰ γένος μηδ' ἐναβρύνεσθαι καὶ ἐντροφᾶν θεραπευομένην ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐκείνης καὶ ἀντιθεραπεύουσαν
28 αὐτούς. ἐγείρονται γὰρ ἐκ τούτων χαλεπαὶ ζηλοτυπία καὶ δυσπαρηγόρητοι φιλονεικίαι φορὰς ἀμυθήτους ἐπάγουσαι κακῶν· ὅμοιον γὰρ ὡς εἰ καὶ τὰ μέρη τοῦ σώματος τῆς κατὰ φύσιν ἁρμονίας ἐκστάντα καὶ κοινωνίας στασιάζου πρὸς ἄλληλα, ὃ νόσους ἀνιάτους ἀπεργάζεται καὶ φθορὰς· ἀδελφαὶ δέ, εἰ καὶ διαιρετὰ μέρη γεγόνασιν, ἀλλ' οὖν ἁρμόζονται καὶ ἐνοῦνται φύσει καὶ συγγενείᾳ μιᾷ· ἡ δὲ ζηλοτυπία, πάθος ἀργαλεώ-
29 τατον, ἀπορρήττουσα χαλεπὰ καινουργεῖ κακὰ καὶ δυσίατα. ἀλλὰ μηδὲ ἄλλοεθνεῖ, φησί, κοινωνίαν γάμου συντίθεσο, μὴ ποτε μαχομένοις ἔθεσιν ὑπαχθεῖς ἐνδῶς καὶ τῆς πρὸς εὐσέβειαν ὁδοῦ λάθης διαμαρτῶν πρὸς ἀνοδίαν ἐκτραπέις· καὶ τάχα μὲν αὐτὸς ἀνθέξεις ἐκ πρώτης ἡλικίας ἡρματισμένος ὑποθήκαις ἀρίσταις, ἃς οἱ γονεῖς κατεπάδοντες ἀεὶ τοὺς ἱεροὺς νόμους ὑφηγοῦντο· δέος δὲ οὐ μικρὸν ἔστι περὶ υἱῶν καὶ θυγατέρων, ἴσως γὰρ δελεασθέντες νόθοις πρὸ γνησίων ἔθεσι κινδυνεύουσι τὴν τοῦ ἐνὸς θεοῦ τιμὴν ἀπομαθεῖν, ὅπερ ἔστιν ἀρχὴ καὶ τέλος τῆς
30 ἀνωτάτω βαρυδαιμονίας· ἐὰν δέ, φησὶν, ἀνδρὸς ἀπαλλαγεῖσα γυνὴ καθ' ἣν ἂν τύχη πρόφασιν ἐτέρῳ γημαμένη πάλιν χηρεύσῃ, ζῶντος ἢ καὶ τετελευτηκότος τοῦ δευτέρου, μὴ ἐπανίτω πρὸς ἄνδρα τὸν πρότερον, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἐνσπονδος μᾶλλον ἢ τῷδε γενέσθω, θεσμοὺς παραβάσα τοὺς ἀρχαίους, ὧν ἐξελάθητο φίλτρα καινὰ πρὸ τῶν παλαιῶν
31 ἐλομένη. πρὸς δὲ συμβάσεις εἴ τις ἐθέλει χωρεῖν ἀνὴρ τῇ τοιαύτῃ γυναικί, μαλακίας καὶ ἀνανδρίας ἐκφερέσθω δόξαν, ἐκτετμημένος τῆς ψυχῆς τὸ βιωφελέστατον, μισοπόνηρον πάθος, ὑφ' οὗ καὶ τὰ οἴκων καὶ τὰ πόλεων πράγματα κατορθοῦνται, καὶ δύο τὰ μέγιστα τῶν ἀδικημάτων εὐφόρως ἀπομαζάμενος, μοιχείαν τε καὶ προαγωγείαν· αἱ γὰρ αὖθις καταλλαγαὶ μηνύματ' εἰσὶ τοῦ ἑκατέρου· θανάτου δίκην τινέτω σὺν τῇ γυναικί.

32 | Φορὰ τῶν μηνιαίων ὅποτε γένοιτο, μὴ ψαυέτω γυναικὸς ἀνήρ, ἀλλὰ τὸν χρόνον ἐκείνον ὁμιλίας ἀνεχέτω νόμον φύσεως αἰδούμενος καὶ ἅμα προδιδασκόμενος μὴ ἀτελεῖς γονὰς ἀκαίρου καὶ ἀμούσου χάριν ἡδονῆς προίεσθαι· ὅμοιον γὰρ ὡς εἶ τις γεωπόνος ὑπὸ μέθης ἢ φρενοβλαβείας πυροὺς καὶ κριθὰς εἰς λίμνας καὶ χειμάρρους ἀντὶ πεδίων σπείροι, ξηραῖς γὰρ γενομέναις ταῖς ἀρούραις καταβάλλεσθαι χρὴ τὸν σπόρον εἰς εὐκαρ-
33 πίαν. καθαίρει δὲ καὶ ἡ φύσις ἐκάστῳ μηνὶ τὴν μήτραν οἷά τινα θαυμαστὴν ἄρουραν, ἧς τὸν καιρὸν ἀγαθοῦ γεωργοῦ τρόπον ἐπιτηρητέον, ἵν' ἔτι μὲν ἐπικλυζομένης ἐπέχοι τὸν σπόρον-λήσεται γὰρ τῇ φορᾷ κατα-
συρεῖς ὑπὸ τῆς ὑγρότητος τοὺς σπερματικούς τόνους οὐ χαλασθεῖς μόνον ἀλλὰ καὶ εἰς ἅπαν ἐκλυθεῖς· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ ἐν τῇ μήτρᾳ τῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρίῳ ζυοπλαστοῦντες καὶ τῶν μερῶν ἕκαστον σώματός τε καὶ ψυχῆς ἀκρότητι τέχνης τελεσιουργοῦντες-, εἰ δ' ἐπίσχοι τὰ μηνιαῖα, θαρρῶν ἤδη γόνιμα κατασπείροι μηκέτι φθορὰς τῶν καταβλη-
34 θησομένων δεδιώς· ὄνειδιστέον καὶ τοῖς σκληρὰν καὶ λιθώδη γῆν ἀροῦσιν· οὗτοι δὲ τίνες ἂν εἶεν ἢ οἱ στείραις συνερχόμενοι γυναιξί; θήρα γὰρ αὐτὸ μόνον ἡδονῆς ἀκράτορος ὡς οἱ λαγνίστατοι τὰς γονὰς ἐκουσίῳ γνώμῃ διαφθείρουσιν· ἐπεὶ τίνος ἄλλου χάριν ἐγγυῶνται τὰς τοιαύτας; οὐ μὴν δι' ἐλπίδα τέκνων, ἦν ἴσασιν ἐξ ἀνάγκης ἀτελεῖς γενη-
35 σομένην, ἀλλὰ δι' ὑπερβάλλοντα οἷστρον καὶ ἀκρασίαν ἀνίατον. ὅσοι μὲν οὖν ἄγονται κόρας ἀγνοία τοῦ πῶς ἔχουσιν εὐθύς εὐτοκίας ἢ τοῦναντίον, ὅποταν χρόνῳ μακρῷ ὕστερον ἐκ τῆς ἀγονίας αἰσθανόμενοι στείρας αὐτὰς μὴ ἀποπέμπωνται, συγγνώμης εἰσὶν ἐπάξιοι συνηθείας, βιαστικωτάτου πράγματος, ἠττώμενοι καὶ φίλτρα ἀρχαῖα συμβιώσει μακρᾷ ταῖς ψυχαῖς
36 ἐνεσφραγισμένα λύειν ἀδυνατοῦντες. ὅσοι δὲ προδεδοκιμασμένας ἑτέροις ἀνδράσιν ὡς εἰσὶν ἄγονοι μνῶνται συῶν τρόπον ἢ τράγων ὀχεύοντες αὐτὸ μόνον, ἐν ἀσεβῶν στήλαις ἐγγραφέσθωσαν ὡς ἀντίπαλοι θεοῦ· τῷ μὲν γὰρ ἅτε φιλοζῶν καὶ φιλανθρώπῳ δι' ἐπιμελείας τῆς πάσης ἐστὶ σωτηρίαν καὶ μονὴν τοῖς γένεσιν ἅπασιν ἐργάζεσθαι, οἱ δ' ἅμα τῇ κατα-
βολῇ σβέσιν τοῖς σπέρμασι τεχνάζοντες ἐχθροὶ τῆς φύσεως ὁμολογου-
μένως εἰσὶν.

37' Ἐπεισκεκώμακε δὲ ταῖς πόλεσιν ἕτερον πολὺ τοῦ λεχθέντος μεῖζον κακόν, τὸ παιδεραστεῖν, ὃ πρότερον μὲν καὶ λεχθῆναι μέγα ὄνειδος ἦν, νυνὶ δ' ἐστὶν αὐχμημα οὐ τοῖς δρῶσι μόνον, ἀλλὰ καὶ | τοῖς πάσχουσιν, οἱ νόσον θήλειαν νοσεῖν ἐθιζόμενοι τὰς τε ψυχὰς καὶ τὰ σώματα διαρρέουσι μηδὲν ἐμπύρευμα τῆς ἄρρενος γενεᾶς ἔωντες ὑποτύ-
φεσθαι, περιφανῶς οὕτως τὰς τῆς κεφαλῆς τρίχας ἀναπλεκόμενοι καὶ διακοσμούμενοι καὶ ψιμμυθίῳ καὶ φύκεσι καὶ τοῖς ὁμοιοτρόποις τὰς ὄψεις τριβόμενοι καὶ ὑπογραφόμενοι καὶ εὐῶδεςι μύροις λίπα χριόμενοι-προσ-
αγωγὸν γὰρ μάλιστα ἐν τοῖς τοιούτοις τὸ εὐῶδες ἐν ἅπασιν τοῖς εἰς εὐκοσμίαν ἠσκημένοις-, καὶ τὴν ἄρρενα φύσιν ἐπιτηδεύσει τεχνάζοντες
38 εἰς θήλειαν μεταβάλλειν οὐκ ἐρυθριῶσι. καθ' ὧν φονᾶν ἄξιον νόμῳ πειθαρχοῦντας, ὃς κελεύει τὸν ἀνδρόγυνον τὸ φύσεως νόμισμα παρακό-
πτοντα νηπιονεῖ τεθνάναι, μηδεμίαν ἡμέραν ἀλλὰ μὴδ' ὥραν ἐώμενον ζῆν, ὄνειδος αὐτοῦ καὶ οἰκίας καὶ πατρίδος ὄντα καὶ τοῦ σύμπαντος ἀνθρώ-

39 πων γένους. ὁ δὲ παιδεραστῆς ἴστω τὴν αὐτὴν δίκην ὑπομένων, ἔπειδὴ τὴν παρὰ φύσιν ἡδονὴν διώκει καὶ τὰς πόλεις τό γε ἐπ' αὐτὸν ἦκον μέρος ἐρήμους καὶ κενὰς ἀποδείκνυσιν οἰκητόρων διαφθείρων τὰς γονὰς καὶ προσέτι τῶν μεγίστων κακῶν, ἀνανδρίας καὶ μαλακίας, ὑψηγητῆς καὶ διδάσκαλος ἀξιῶ γενέσθαι τοὺς νέους ὠραίζων καὶ τὸ τῆς ἀκμῆς ἄνθος ἐκθηλύνων, ὃ πρὸς ἀλκὴν καὶ ῥώμην ἀλείφειν ἀρμόττον ἦν, καὶ τελευταῖον ὅτι κακοῦ τρόπον γεωργοῦ τὰς μὲν βαθυγείους καὶ εὐκάρπους ἀρούρας χερσεύειν ἔα μηχανώμενος ἐπ' αὐταῖς ἀγονίαν, ἐξ ὧν δ' οὐδὲν βλάστημα προσδοκᾶται τὸ παράπαν, εἰς ταῦτα πονεῖται μεθ' ἡμέραν τε 40 καὶ νύκτωρ. αἴτιον δ' οἶμαι τὸ παρὰ πολλοῖς τῶν δήμων ἀκρασίας καὶ μαλακίας ἄθλα κεῖσθαι· τοὺς γοῦν ἀνδρογύνους ἔστιν ἰδεῖν διὰ πληθυσίας ἀγορᾶς αἰεὶ σοβοῦντας κἂν ταῖς ἑορταῖς προπομπεύοντας καὶ τὰ ἱερά τοὺς ἀνιέρους διειληχότας καὶ μυστηρίων καὶ τελετῶν κατάρχοντας 41 καὶ <τ>ἂ Δῆμητρος ὀργιάζοντας. ὅσοι δ' αὐτῶν τὴν καλὴν νεανιεῖαν προσεπιτείνοντες εἰς ἅπαν ὠρέχθησαν μεταβολῆς τῆς εἰς γυναῖκας καὶ τὰ γεννητικὰ προσαπέκοψαν, ἀλουργίδας ἀμπεχόμενοι καθάπερ οἱ μεγάλων ἀγαθῶν αἴτιοι ταῖς πατρίσι προέρχονται δορυφορούμενοι, τοὺς ὑπαντῶντας 42 ἐπιστρέφοντες. εἰ δ' ἦν ἀγανάκτησις οἷα παρὰ τῷ ἡμετέρῳ νομοθέτῃ κατὰ τῶν τὰ τοιαῦτα τολμώντων καὶ ὡς κοινὰ τῶν πατρίδων ἄγη καὶ μιάσματα δίχρα συγγνώμης ἀνηροῦντο, πολλοὺς ἂν ἑτέρους συνέβαινε νουθετεῖσθαι· αἱ γὰρ τῶν προκαταγνωσθέντων ἀπαραίτητοι τιμωρίαι ἀνακοπὴν οὐ βραχεῖαν ἐργάζονται τοῖς ζηλωταῖς τῶν ὁμοίων ἐπιτηδευμάτων.

43 | Ἀλλὰ γὰρ ἔνιοι τὰς Συβαριτῶν καὶ τὰς ἔτι λαγνιστέρων ἐπιθυμίας ζηλώσαντες τὸ μὲν πρῶτον ὀψοφαγίαις καὶ οἰνοφλυγίαις καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς γαστροῦς καὶ τῶν μετὰ γαστέρα ἡδοναῖς ἐνησκήθησαν, εἴτα δὲ κορεσθέντες ἐξύβρισαν-ὑβριν γὰρ κόρος γεννᾶν πέφυκεν-, ὡς ὑπὸ φρενοβλαβείας λυττᾶν καὶ ἐπιμεμνημένοι μηκέτ' ἀνθρώποις εἴτ' ἄρρεσιν εἴτε θηλείαις ἀλλὰ καὶ ἀλόγοις ζώοις, ὥσπερ ἐν Κρήτῃ φασὶ τὸ 44 παλαιὸν τὴν γυναῖκα Μίνω τοῦ βασιλέως ὄνομα Πασιφάην· ταύρου γὰρ ἔρασθεισαν καὶ τῷ πάθει σφαδάζουσιν ἕνεκα τῆς περὶ τὴν ὁμιλίαν ἀπογνώσεως-ἀποτυγχανόμενος γὰρ ἔρωσ οὐ μετρίως ἐπιτείνεται- Δαιδάλῳ τὴν κατέχουσιν συμφορὰν ἀνενεγκεῖν, ὃς ἦν τῶν κατ' αὐτὸν ἄριστος δημιουργός· τὸν δὲ πάνυ δεινὸν ὄντα ταῖς ἐπινοίαις τὰ ἀθήρατα θηρᾶν δούρειον κατασκευάσαι βούν καὶ διὰ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς ἐνθεῖναι τὴν Πασιφάην, τὸν δὲ ταῦρον ὀρμήσαντα ὡς ἐπὶ ζῦον συγγενὲς ἐπιβαίνειν· ἐγκύμονα δὲ γενομένην χρόνοις ὕστερον ἀποτεκεῖν μιζόθηρα τὸν 45 ἐπικαλούμενον Μινώταυρον. εἰκόσ δὲ καὶ ἄλλας ἔσσεσθαι Πασιφάας, ἀχαλινώτων ἐωμένων τῶν παθῶν, καὶ οὐ γυναῖκας μόνον ἀλλὰ καὶ ἄνδρας ἐπιμανήσεσθαι θηρίοις, ἐξ ὧν γενήσεσθαι τέρατα παλίμφημα, μηνύματα τῆς ἀνθρώπων ὑπερβαλλούσης βδελυρίας· δι' ἣν ἴσως καὶ αἱ τῶν ἀνυπάρκτων καὶ μεμυθευμένων ἀγέννητοι φύσεις Ἰπποκενταύρων καὶ 46 Χιμαιρῶν καὶ τῶν ὁμοιοτρόπων ἔσονται. τοσοῦτον δ' ἄρα τὸ προμηθὲς ἐν τοῖς ἱεροῖς νόμοις ἐστίν, ὥσθ' ὑπὲρ τοῦ μηδεμίαν ἐκθεσμον ὁμιλίαν ἀνθρώπους προσίεσθαι διείρηται μηδὲ κτῆνος ἔαν ὑπὸ τινος ἑτερογενοῦς

ὀχεύεσθαι· τράγον οὐδεὶς ἑάσει ποιμὴν Ἰουδαῖος ἐπιβαίνειν ἀμνάδι οὐδὲ κριὸν χιμαίρα οὐδὲ βοῦν ἵππῳ, εἰ δὲ μή, δώσει δίκας ὡς φύσεως δόγμα 47 λύων, ἧ τὰ ἀνωτάτω γένη διατηρεῖν ἐπιμελὲς οὐ νοθεύόμενα. τοὺς ὀρεῖς ἔνιοι μὲν ἀπάντων ὑποζυγίων προτιμῶσιν, ἐπειδὴ τὰ σώματα αὐτοῖς πέπηγε καὶ σφόδρα νενεύρωται, κὰν τοῖς ἵπποφορβίοις καὶ ταῖς ἵπποστάσεσιν ὄνους ὑπερμεγέθεις, οὓς προσαγορεύουσι κήλωνας, ἀνατρέφουσιν, ἵνα ταῖς θηλείαις ἐπιβαίνωσι πώλοις, αἱ δὴ μικτὸν ζῶον ἀποτίκτουσιν ἡμίονον, ἧς παρὰ φύσιν τὴν γένεσιν εἰδὼς ἀνά κράτος ἀπειπε Μωυσῆς καθολικωτέρᾳ προστάξει, τοῖς ἀνομοιογενέσι μὴ ἑφεῖς ὀχεύειν 48 ἢ ὀχεύεσθαι. προῦνόησε μὲν οὖν ἀναλόγως τοῦ πρέποντος καὶ ἀκολούθου τῆ φύσει, μακρόθεν δ' ὡς ἀπὸ σκοπῆς ἐσωφρόνισεν ἀνθρώπους, ἵν' ἐκ τῶνδε προμαθόντες ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες ἀνέχωσιν ὁμιλιῶν 49 ἐκνόμων. ἕαν τε οὖν ἀνὴρ ὀχεύῃ τετράπουν ἕαν τε γυνὴ ὑπὸ τετράποδος ὀχεύηται, θνησκέτωσαν καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ τετράποδα, οἱ μὲν ὅτι ὑπὲρ τοὺς ὅρους ἀκρασίας αὐτῆς ἤλασαν εὑρεταὶ γενόμενοι παρηλλαγμένων ἐπιθυμιῶν καὶ ὅτι ἡδονὰς ἀηδεστάτας ἔκαινούργησαν, ὧν καὶ ἡ διήγησις αἰσχίστη, τὰ δὲ ὅτι τοιοῦτοις ὀνειδέσιν ὑπῆρέτησε καὶ ἵνα μηδὲν ἢ τέκη ἢ γεννήσῃ παλίμφημον, οἷα εἰκὸς ἐκ τοιούτων 50 μiasμάτων· ἄλλως τε οἷς καὶ βραχὺ μέλει τοῦ πρέποντος οὐκέτ' ἂν χρήσαιντο τοῖς θρέμμασιν εἰς οὐδεμίαν τῶν περὶ βίον ὑπηρεσίαν, μυσαστῶμενοι καὶ ἀποστρεφόμενοι καὶ τὴν ὄψιν αὐτὴν δυσχεραίνοντες καὶ νομίζοντες ὧν ἂν προσάψαιτο κἀκεῖνα εὐθύς ἀκάθαρτα εἶναι· τὰ δὲ μηδαμῆ χρήσιμα τῷ βίῳ ζῆν εἰ καὶ λυσιτελεῖς ἄλλ' οὖν περιττὸν "ἄχθος γῆς", ὡς εἶπέ τις.

51 Πάλιν πόρνην ἢ κατὰ Μωυσῆν οὐ παραδέχεται πολιτεία κοσμιότητος καὶ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἀλλοτρίαν, ἢ ἀναπιμπλάσα τὰς ψυχὰς ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ γυναικῶν ἀκολασίας τὸ μὲν τῆς διανοίας ἀθάνατον κάλλος αἰσχύνει, τὴν δὲ τοῦ σώματος ὀλιγοχρόνιον εὐμορφίαν προτιμᾷ, παραρριπτοῦσα μὲν αὐτὴν τοῖς ἐπιτυχοῦσι, τὴν δ' ὥραν ὡσπερ τι τῶν ὠνίων ἐπ' ἀγορᾶς πιπράσκουσα, καὶ ἐπὶ μὲν θήρα τῶν νέων ἕκαστα λέγει τε καὶ πράττει, τοὺς δὲ ἔραστας ἀλείφει κατὰ ἀλλήλων αἰσχιστον ἄθλον αὐτὴν προτιθεῖσα τοῖς τὸ πλεόν εἰσενεγκοῦσιν. ὡς λύμη καὶ ζῆμία καὶ κοινὸν μίασμα καταλευέσθω, τὰς τῆς φύσεως διαφθείρασα χάριτας, ὧς ἤρμωτε καλοκάγαθία προσεπικοσμήσαι.

52 Μοιχείας δὲ τὰς μὲν ἢ αὐτοφώρους ἢ ἐναργέσιν ἐλέγχουσι πιστουμένας ὑπαιτίους ἀπέφηνεν ὁ νόμος, τὰς δὲ καθ' ὑπόνοιαν οὐκ ἐδικαίωσεν ἐξετάζεσθαι πρὸς ἀνθρώπων, ἀλλὰ εἰς τὸ τῆς φύσεως ἦγαγε δικαστήριον, ἐπειδήπερ ἄνθρωποι μὲν τῶν ἐμφανῶν ἐπιγνώμονες, θεὸς 53 δὲ καὶ τῶν ἀδῆλων, ὧ μόνῳ δυνατὸν ψυχὴν ἐναργῶς θεάσασθαι. φησὶν οὖν τῷ ὑπονοήσαντι ἀνδρὶ· γραψάμενος πρόκλησιν εἰς τὴν ἱερόπολιν ἴθι σὺν τῇ γυναικὶ καὶ κατασταῖς ἐπὶ τῶν δικαστῶν ἀπογύμνωσον τὸ παραστάν σοι τῆς ὑπονοίας πάθος, μὴ ὡς ἂν τις συκοφάντης ἢ κακοτεχνῶν ὑπὲρ τοῦ πάντως περιγενέσθαι, ἀλλ' ὡς ἂν τις τῆς ἀληθείας 54 ἀκριβῆς ἐξεταστὴς ἀνευ σοφιστείας. ἢ δὲ γυνὴ δύο κινδύνους ὑπομένουσα, τὸν μὲν ὑπὲρ ψυχῆς, τὸν δὲ | αἰσχύνης βίου, παντὸς ἀργα-

λεώτερον θανάτου, κρινάτω παρ' αὐτῆ τὸ πρᾶγμα, κἄν μὲν καθαρεύη, θαρροῦσα ἀπολογείσθω, εἰ δὲ ὑπὸ τοῦ συνειδότος ἐλέγχοιτο, καταδύεσθω, προκαλύμμα τῶν ἁμαρτημάτων αἰδῶ ποιησαμένη· τὸ γὰρ μέχρι τέλους 55 ἀναισχυντεῖν ὑπερβολὴ κακίας. ἐὰν δὲ ἀμφήριστα ἦ τὰ λεχθέντα καὶ μηδέτερον καθέλκη μέρος, ἴτωσαν εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ὁ μὲν ἀνὴρ σταῖς ἀντικρὺ τοῦ βωμοῦ, παρόντος τοῦ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἱερωμένου, δηλούτω τὴν ὑπόνοιαν, ἅμα καὶ κομίζων ἄλευρον κρίθινον, εἶδος τι θυσίας ὑπὲρ τῆς γυναικός, εἰς ἔνδειξιν τοῦ μὴ κατ' ἐπήρειαν ἀλλ' ἀπὸ 56 γνώμης ὑγιούς κατ' ἐνδοιασμόν εὐλογον αἰτιᾶσθαι. ὁ δὲ ἱερεὺς λαβὼν προτεινέτω τῇ γυναικὶ καὶ τοῦπίκρανον ἀφελών, ἵν' ἐπικρίνηται γεγυμνωμένη τῇ κεφαλῇ, τὸ τῆς αἰδοῦς περιηρημένη σύμβολον, ᾧ ταῖς εἰς ἅπαν ἀναιτίοις ἔθος χρῆσθαι. μήτε δὲ ἔλαιον μήτε λιβανωτὸς ὡς ἐπὶ τῶν ἄλλων θυσιῶν παρέστω, διὰ τὸ μὴ ἐπὶ χαρτοῖς ἀλλ' ἄγαν ὀδυνηροῖς 57 τὴν θυσίαν μέλλειν ἐπιτελεῖσθαι. κρίθινον δ' ἐστὶ τὸ ἄλευρον, ἴσως ἐπειδὴ ὑπαμφίβολός ἐστιν ἢ ἀπὸ κριθῆς τροφή καὶ ἀλόγοις ζῴοις καὶ ἀτυχέσιν ἀνθρώποις ἐφαρμόζεται, σύμβολον τοῦ τὴν μεμοιχευμένην οὐδὲν θηρίων διαφέρειν, ὧν ἀδιακρίτους εἶναι καὶ ἀνεπιστάτους τὰς ὀχείας συμβέβηκε, τὴν δὲ καθαρεύουσαν τῶν ἐγκλημάτων τὸν οἰκεῖον ἀνθρώπων 58 βίον ἐζηλωκέναί. λαβὼν δέ, φησὶν, ὁ ἱερεὺς κεραμεοῦν ἀγγεῖον ἐγχείτω καθαρὸν ὕδωρ ἐκ πηγῆς ἀρυσάμενος καὶ ἐπιφερέτω βῶλον γῆς ἐκ τοῦ κατὰ τὸ ἱερόν ἐδάφους· ἅπερ οἶμαι καὶ αὐτὰ συντείνειν πρὸς τὴν ἔρευναν τῆς ἀληθείας διὰ συμβόλων, τὸ μὲν κεραμεοῦν ἀγγεῖον πρὸς τὸ μεμοιχεῦσθαι, διὰ τὸ εὐκάτακτον, θάνατος γὰρ ἢ κατὰ μοιχῶν δίκη, ἢ δὲ γῆ καὶ τὸ ὕδωρ πρὸς τὸ καθαρεύειν τῆς αἰτίας, ἐπειδὴ δι' ἀμφοτέρων 59 αἰ γενέσεις καὶ αὐξήσεις καὶ τελειώσεις ἀπάντων. ὅθεν ἐκάτερον οὐκ ἀπὸ σκοποῦ καὶ τοῖς ὀνόμασιν ἐπεκόσμησε, τὸ μὲν ὕδωρ εἰπὼν δεῖν "καθαρὸν" λαμβάνειν καὶ "ζῶν", ἐπεὶ ἀνυπαίτιος ἢ γυνὴ καθαρεύει τὸν βίον καὶ ζῆν ὀφείλει, τὴν δὲ γῆν οὐκ ἀπὸ τοῦ τυχόντος ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐδάφους, ὅπερ ἀναγκαῖον ἀρετῶν, ὡς καὶ γυναῖκα τὴν σὺφρονα. 60 τούτων δὲ προευτρεπισθέντων, ἢ μὲν ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ τὸ κρίθινον ἄλευρον κομίζουσα, καθάπερ ἐλέχθη, παρίτω, ὁ δὲ ἱερεὺς [ἀντικρῶ] τὸ κεραμεοῦν ἀγγεῖον, ἐν ᾧ ὕδωρ ἐστὶ καὶ γῆ, <ἀντικρῶ> σταῖς 61 ἐπιλεγέτω τάδε· "εἰ μὲν τοὺς ἐπὶ γάμοις θεσμοὺς οὐ παραβέβηκας οὐδ' ἀνὴρ ἕτερος ὠμίλησέ σοι καθυφεμένη τὰ πρὸς τὸν | νόμῳ συνοικισθέντα δίκαια, ἀνυπαίτιος καὶ ἀθῶος ἴσθι· εἰ δ' ὠλιγώρησας μὲν ἀνδρὸς καινάς δὲ ἐζήλωσας ἐπιθυμίας ἢ ἐρασθεῖσα ἢ ἐρασθέντι ἐνδοῦσα, τὰ ἀναγκαιότατα καὶ φίλτατα προδοῦσα καὶ νοθεύσασα, μὴ ἀγνόει πάσαις ἀραῖς ἔνοχος γεγεννημένη, ὧν τὰ δείγματα ἀναφανεῖς ἐπὶ τοῦ σώματος. ἴθι δὴ ἔκπινε ποτὸν ἐλέγχου, ὃ τὰ κεκρυμμένα νῦν καὶ ἀδηλούμενα ἀπαμ- 62 φιάσει καὶ ἀπογυμνώσει." ταῦτα γράψας ἐν χαρτιδίῳ καὶ ἀπαλείψας τῷ κατὰ τὸ ἀγγεῖον ὕδατι προτεινέτω τῇ γυναικὶ· ἢ δὲ πιούσα ἀπαλαττέσθω προσδοκῶσα ἢ σωφροσύνης ἄθλον ἢ ἀκολασίας τὴν ἀνωτάτω τιμωρίαν. εἰ μὲν γὰρ σεσυκοφάντηται, σποράν καὶ γένεσιν τέκνων ἐπιζέτω τῶν ἐπὶ στείρωσει καὶ ἀγονίᾳ φόβων καὶ φροντίδων ἀλογοῦσα· εἰ δ' ἐστὶν ἔνοχος, ἐφεδρεύσοντα ἴστω γαστρὸς ὄγκον οἰδοῦσης καὶ πιμ-

πραμένης καὶ τῶν περὶ μήτραν δεινὴν κάκωσιν, ἣν καθαρὰν οὐκ ἤξιωσε
63 διατηρεῖν ἀνδρὶ τῷ κατὰ πάτρια γήμαντι. τοσαύτην δ' ἔχει πρόνοιαν
 ὁ νόμος τοῦ μηδὲν ἐπὶ γάμοις νεωτερίζεσθαι, ὥστε καὶ τοὺς συνιόντας
 εἰς ὁμιλίαν ἀνδρας καὶ γυναῖκας κατὰ τοὺς ἐπὶ γάμοις θεσμούς, ὅταν
 εὐνῆς ἀπαλλάττωνται, οὐ πρότερον ἢ τινος ψαύειν ἢ λουτροῖς καὶ
 περιρραντηρίοις χρῆσθαι, πόρωθεν μοιχείας ἀνείργων καὶ τῶν ἐπὶ
 μοιχείαις ἐγκλημάτων.

64 Ἐὰν δέ τις χήραν ἀποθανόντος ἀνδρὸς ἢ καὶ διαζευχθεῖσαν
 ἄλλως βιασάμενος αἰσχύνῃ, κουφότερον ἢ κατὰ μοιχείαν ἀμάρτημα δρῶν,
 ἥμισυ σχεδὸν ἐκείνου, τῆς μὲν θανάτου τιμωρίας ἀφείσθω, βίαν δὲ καὶ
 ὕβριν καὶ ἀκολασίαν καὶ θράσος τὰ αἰσχίστα ὡς κάλλιστα ἀποδεξάμενος
 κατηγορεῖσθω καὶ ὅ τι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτίσαι τιμάτω τὸ δικαστήριον
 ἐπ' αὐτῷ.

Περὶ φθορᾶς.

65 Ἀδελφὸν μὲν καὶ συγγενὲς ἀδίκημα μοιχείας φθορά, καθάπερ ἐκ
 μητρὸς μιᾶς, ἀκολασίας, φύντα· ἦν ἔνιοι τῶν εἰωθότων εὐπρεπέσιν ὀνό-
 μασι τὰ αἰσχρὰ ἐπικοσμεῖν ἔρωτα ὀνομάζουσι τάληθες ὁμολογεῖν ἐρυ-
 θριῶντες. ἀλλ' ὅμως, εἰ καὶ συγγενές, οὐ παντάπασιν ὅμοιον, τῷ τὸ
 ἀδίκημα μὴ εἰς πλείους χωρεῖν οἰκίας, ὡς ἐπὶ τῆς μοιχείας συμβέβηκεν,
66 ἀλλ' εἰς μίαν συνῆχθαι τὴν τῆς παρθένου. λεκτέον οὖν τῷ κόρης ἀστῆς
 ἐπιθυμοῦντι· "προπέτειαν καὶ θράσος ἀναίσχυντον ἢ τὰς ἐπ' ἐνέδρα πάγας
 ἢ τι τῶν ὁμοιοτρόπων, ὧ | οὗτος, ἀποστραφεὶς μήτε ἀναφανδὸν μήτε
67 λάθρα πονηρὸς ἐξετασθῆς. ἀλλ' εἴπερ ἄρα τι τῆ ψυχῇ πέπονθας πρὸς
 τὴν παῖδα οἰκεῖον, ἴθι πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτῆς, εἰάν ζῶντες τυγχάνωσιν,
 εἰ δὲ μή, πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἢ ἐπιτρόπους ἢ ἄλλους κυρίους, καὶ
 ἀπογυμνώσας τὸ σεαυτοῦ πάθος, ὡς χρὴ τὸν ἐλεύθερον, αἴτει πρὸς γάμον
68 καὶ παρακάλει μὴ ἀνάξιος νομισθῆναι. σκαιὸς γὰρ οὐδεὶς ἂν οὕτως
 γένοιτο τῶν ἐπιμελουμένων τῆς παιδός, ὡς ἐναντιωθῆναι πρὸς λιπαρε-
 στέρας δεήσεις, καὶ μάλιστα γε ἐπειδὴν ἐξετάσας ἀνευρίσκη μὴ κατεψευσ-
 μένον ἢ ἐπιπόλαιον ἄλλως τὸ πάθος ἀλλ' ἐπαληθεῖον καὶ παγίως ἐνιδρυ-
69 μένον." εἰάν δέ τις λυττῶν καὶ μεμηνῶς, ἅπασι τοῖς ἐκ λογισμοῦ πολλὰ
 χαίρειν φράσας, δυναστείαν τὸν οἶστρον καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ὑπολαβὼν,
 νόμου βίαν, ὡς φασὶ τινες, προτιμοτέραν θέμενος, ἀρπάξῃ καὶ φθειρή
 ταῖς ἐλευθέραις ὡς θεραπεῖναις χρώμενος, τὰ πολέμου δρῶν ἐν εἰρήνῃ,
70 πρὸς τοὺς δικαστάς ἀγέσθω. κὰν μὲν ἢ πατὴρ τῆ βιασθείσῃ, βου-
 λευέσθω περὶ ἐγγύης τῆς πρὸς τὸν ἐφθαρκότα· εἴτα εἰάν μὲν ἀνανεύῃ,
 προικιζέτω τὴν παῖδα ὁ φθορεὺς ἄλλως ζημιούμενος χρήμασιν, εἰάν δὲ
 συναινῆ καὶ συνεπιγράφηται, μηδὲν ὑπερτιθέμενος ἀγέσθω προῖκα πάλιν
 τὴν ἴσῃν ὁμολογῶν καὶ μήτε ἀναδύεσθαι τὴν ἐξουσίαν ἐχέτω μήτε παραι-
 τεῖσθαι, καὶ δι' αὐτόν, ἵνα μὴ λαγνείας ἕνεκα δοκῆ μάλλον ἢ κατ' ἔρωτα
 νόμιμον ἐφθαρκεῖναι, καὶ διὰ τὴν κόρην, ἵνα αὐτῆς τὸ περὶ τὴν πρώτην
 σύνοδον ἀτύχημα παρηγορηθῆ βεβαιοτάτῳ γάμῳ, ὃν οὐδὲν ἄλλο τι ἢ
71 θάνατος διαζεύξει. εἰάν δὲ πατρὸς ὀρφανὴ τυγχάνῃ, πρὸς τῶν δικαστῶν
 ἐρωτάσθω, εἴτε βούλεται συνοικεῖν εἴτε μή· εἰάν τε δὲ συναινῆ εἰάν τε
 ἀρνηθῆται, τὰ αὐτὰ γινέσθω ἃ ἂν καὶ ἐπὶ ζῶντι διωμολογήθη τῷ πατρί.

Περὶ ὑπογαμίου.

72 Μεθ' οὗ τινες ὑπολαμβάνουσιν ἀδίκημα εἶναι φθορᾶς καὶ μοιχείας ὑπογάμιον, ὅταν ὁμολογίαι μὲν ὑπερεγγυήσωσι, μήπω δὲ τῶν γάμων ἐπιτελεσθέντων ἕτερος ἀπατήσας τις ἢ καὶ βιασάμενος εἰς ὁμιλίαν ἔλθῃ. παρ' ἔμοι δὲ κριτῆ μοιχείας καὶ τοῦτ' ἐστὶν εἶδος· αἱ γὰρ ὁμολογίαι γάμοις ἰσοδυναμοῦσιν, αἷς ἀνδρὸς ὄνομα καὶ γυναικὸς καὶ τὰ ἄλλα τὰ

73 ἐπὶ συνόδοις ἐγγράφεται. ὣν χάριν καταλεύειν ὁ νόμος ἀμφοτέρους προσέταξεν, ἐάν γε ἀπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γνώμης ἐπιθῶνται τοῖς ἀδικήμασι συμφρονήσαντες· οὐχ οἷόν τε γὰρ μὴ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ὀρμη-

74 θέντας βουλευμάτων νομίζεσθαι συναδικεῖν, οὐ συναδικοῦντας. παρὰ γοῦν τὰς τῶν τόπων διαφορᾶς | αὐξέσθαι συμβέβηκε καὶ μειοῦσθαι τὰ δίκημα· μεῖζον μὲν γάρ, ὡς εἰκός, ἐστίν, εἰ πραχθείη κατὰ πόλιν, ἔλαττον δέ, εἰ τειχῶν ἔξω κατ' ἐρημίαν· ἐνταῦθα μὲν γὰρ βοηθὸς οὐδὲ εἷς ἐστὶ τῆ παιδιὶ πάνθ' ὅσα ὑπὲρ τοῦ διατηρῆσαι τὴν παρθενίαν ἀψαυστον καὶ ἀνεπι- βούλευτον λεγούση τε καὶ δρώση, ἐν ἅσται δὲ βουλευτήρια, δικαστήρια, στρατηγῶν, ἀγορανόμων, ἀστυνόμων, ἄλλων ἀρχόντων ὅμιλοι μεγάλοι καὶ

75 σὺν τούτοις ὁ δῆμος. ἔστι γὰρ ἐστὶν ἐν ἐκάστου τῆ ψυχῆ, κὰν ἰδιώτης τυγχάνῃ, μισοπόνηρον πάθος, ὃ διακινηθὲν ἀποδείκνυσι τὸν ἔχοντα κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὑπέρμαχον καὶ προαγωνιστὴν αὐτοκέλευστον τοῦ

76 δόξαντος ἠδικῆσθαι. τῷ μὲν οὖν διαπραξαμένῳ τὴν βίαν ἔπεται δίκη πανταχοῦ, μηδὲν ἐκ τῆς τῶν χωρίων διαφορᾶς εὕρισκομένῳ πρὸς ἐπανόρθωσιν ὧν ὕβρισε καὶ παρηνόμησε· τῆ δὲ παιδί, καθάπερ ἔφην, τοτὲ μὲν ἔλεος καὶ συγγνώμη τοτὲ δὲ ἀπαραίτητος τιμωρία παρακολου-

77 θήσει. καὶ περὶ ταύτης μέντοι πολυπραγμονητέον τῷ δικαστῆ μὴ πάντ' ἐπὶ τοὺς τόπους ἀναφέροντι· δύναται γὰρ καὶ κατὰ μέσσην τὴν πόλιν ἄκουσα βεβιάσθαι καὶ ἔξω τῆς πόλεως ἐκοῦσα πρὸς ἔκθεσμον ὁμιλίαν ἐνδοῦναι. διὸ παρατετηρημένως καὶ σφόδρα καλῶς ἀπολογούμενος ὑπὲρ τῆς ἐν ἐρημίᾳ φθειρομένης φησὶν ὁ νόμος· "ἐβόησεν ἡ νεᾶνις, καὶ ὁ βοηθήσων οὐκ ἦν αὐτῆ" (Deut. 22, 27), ὥστε, εἰ μήτε ἐβόησε μήτε ἠναντιώθη, βουλομένη δὲ συναπῆρε, γένοιτ' ἂν ἔνοχος, σόφισμα τοῦ

78 βεβιάσθαι δοκεῖν προστησαμένη τὸν τόπον. καὶ μὴν ἐν πόλει τί γένοιτ' ἂν ὄφελος τῆ πάντα μὲν ἐθελούση ποιεῖν ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἐπιτιμίας, ἀδυνατούση δὲ ἕνεκα τῆς περὶ τὸν ὕβριστὴν ἰσχύος; τί γὰρ, εἰ μετὰ τῶν ἄλλων καταδήσειεν ἢ τὸ στόμα ἀποφράξειεν, ὡς μηδὲ φωνὴν ῥῆξαι δύνασθαι, γένοιτ' ἂν ὄφελος ἐκ τῶν συνοικούντων; τρόπον γὰρ τινα ἦδε μὲν ἐν πόλει διατρίβουσα κατ' ἐρημίαν ἐστὶν ἅτε βοηθῶν ἔρημος, ἡ δέ, κὰν μηδεὶς παρατυγχάνῃ, τῷ ἐκοῦσα συναπᾶραι λέγοιτ' ἂν οὐδὲν δια- φέρειν τῆς ἐν ἅσται.

79 Εἰσὶ δὲ τινες περὶ τὰς ὁμιλίας ἀψίκοροι, γυναικομανεῖς ἐν ταῦτῳ καὶ μισογύναιοι, συγκλύδων καὶ μιγάδων ἡθῶν ἀνάπλεω, οἱ ταῖς πρώταις εὐθὺς ὀρμαῖς ἐνδιδόντες, ὅποιαί περ ἂν οὔσαι τυγχάνωσιν, ἃς ἠνιοχεῖν δέον ἀχαλινώτους ἔωσιν, ἀπερισκέπτως καὶ ἀπροοράτως σώμασιν ὁμοῦ καὶ πράγμασιν ἐπεμπίπτοντες τυφλῶν τρόπον, ἅτε ῥύμη καὶ φορᾶ βιαίῳ συνωθῶντες καὶ ἀνατρέποντες, οὐκ ἐλάττω ὧν διατιθέασιν πάσχουσι.

80 περὶ ὧν τάδε νομοθετεῖται· κόρας οἱ ἀγόμενοι νόμῳ καὶ γάμους θύσαντές

τε καὶ ἐστιαθέντες, μηδὲν οἰκείον ἐπὶ ταῖς γαμεταῖς πάθος σφύζοντες, ἀλλ' ὑβρίσαντες | καὶ ὡς ἑταίραις ταῖς ἀσταῖς προσενεχθέντες, ἐὰν διά-
 ζευξιν τεχνάζωσι μηδεμίαν ἀπαλλαγῆς πρόφασιν ἀνευρίσκοντες, εἴτ' ἐπὶ
 τὸ συκοφαντεῖν τραπόμενοι σπάνει φανερῶν ἐγκλημάτων πρὸς τὰ ἀφανῆ
 τρέπωσι τὰς αἰτίας καὶ παρελθόντες κατηγορῶσιν, ὅτι παρθένοις δόξαντες
 συνελλυθέναι γυναικας ἐν ταῖς πρώταις ὀμιλίαις ἐφώρασαν, ἀθροίζεσθω
 μὲν ἡ γερούσια πᾶσα πρὸς τὴν κρίσιν, παρίτωσαν δὲ οἱ τῶν κατηγορου-
 81 μένων γονεῖς ἀπολογησόμενοι περὶ κοινοῦ κινδύνου. κίνδυνος γὰρ οὐ ταῖς
 θυγατράσι μόνον περὶ τῆς τῶν σωμάτων ἀγνείας ἐστίν, ἀλλὰ καὶ τοῖς
 ἐπιμεληταῖς, οὐ μόνον ὅτι εἰς τὸν ἀναγκαιότατον τῆς ἀκμῆς καιρὸν οὐ
 παρετήρησαν, ἀλλ' ὅτι καὶ ὡς παρθέτους τὰς ὑφ' ἑτέρων ἐφθαρμένας
 82 ἐνεγύησαν ἀπατῶντες καὶ φενακίζοντες τοὺς λαμβάνοντας. εἶτα ἐὰν
 περιγένωνται τοῖς δικαίοις, τιμάτωσαν οἱ δικασταὶ κατὰ τῶν ψευδεῖς
 αἰτίας πλαττομένων χρημάτων ζημίας καὶ τὰς διὰ πληγῶν εἰς τὰ σώματα
 ὕβρεις καὶ-τὸ πάντων ἐκείνοις ἀηδέστατον-τὴν τῶν γάμων βεβαίωσιν,
 ἐὰν ὑπομένωσιν αἱ γυναῖκες ἔτι τοῖς τοιούτοις συνοικεῖν· ταῖς μὲν γὰρ
 ἐφίησιν ὁ νόμος θελούσαις καὶ μένειν καὶ ἀπαλλάττεσθαι, τοὺς δὲ οὐδε-
 τέρου κυρίους ἀπέφηνεν, ἀνθ' ὧν ἐσυκοφάντησαν.

Κατὰ ἀνδροφόνων.

83 Ὅνομα μὲν ἀνδροφονία κατὰ τοῦ κτείναντος ἀνθρώπου ἐπι-
 φημίζεται, τὸ δ' ἀληθὲς ἔργον ἐστὶν ἱεροσυλία καὶ ἱεροσυλιῶν ἡ μεγίστη,
 διότι τῶν ἐν κόσμῳ κτημάτων καὶ κειμηλίων οὐδὲν οὔτε ἱεροπρεπέστερον
 οὔτε θεοειδέστερόν ἐστιν ἀνθρώπου. *** παγκάλῃς εἰκόνας πάγκαλον
 84 ἐκμαγεῖον ἀρχετύπου λογικῆς ἰδέας παραδείγματι τυπωθέν. τὸν οὖν
 ἀνδροφόνον εὐθύς ἀσεβῆ καὶ ἀνοσιουργὸν ὑποληπτέον, ἀνοσιουργημάτων
 καὶ ἀσεβημάτων δρῶντα τὸ μέγιστον, ὃν ἀμείλικτα ἐργασάμενον ἀναιρε-
 τέον, ἐπειδὴ μυρίων θανάτων ἐπάξιός ὢν ἕνα ὑπομένει διὰ τὸ τῆς τιμωρίας
 ἀθάνατον εἰς πλήθος μὴ πεφυκυίας συναύξεσθαι· χαλεπὸν δὲ οὐδέν,
 85 εἰ ταῦτόν οἷς διέθηκέ τις πείσεται. καίτοι πῶς ἐστι ταῦτόν, εἰ καὶ χρό-
 νοις καὶ πράξεσι καὶ βουλήμασι καὶ προσώποις διαλλάττει; ἢ οὐχὶ τὸ
 μὲν χειρῶν ἄρχειν ἀδίκων ἐστὶ πρότερον, τὸ δ' ἀμύνεσθαι ὕστερον; καὶ
 ἀνδροφονία μὲν παρανομώτατον, ἡ δὲ κατὰ ἀνδροφόνων κόλασις νομι-
 μώτατον; καὶ ὁ μὲν κτείνας ἐκπεπλήρωκε τὴν ἐπιθυμίαν ὃν προήρητο
 ἀνελῶν, ὁ δὲ πεπονθὼς ἄτε γεγονὼς ἐκποδῶν οὔτ' ἀντιδιαθεῖναι οὔτ'
 ἀντεφησθῆναι δυνατός ἐστι; καὶ ὁ μὲν ἐπιβουλεύειν αὐτοχειρία | πέφυκε
 δι' ἑαυτοῦ, τῷ δ' ἀτελής ἢ ἐπέξοδος, εἰ μὴ συγγενεῖς ἢ φίλοι προαγωνί-
 σαιντο λαβόντες τοῦ πάθους οἶκτον;
 86 Ἐὰν τις ἐπανατείνηται ζήφος, ὥστε ἀποκτεῖναι, κἂν μὴ ἀνέλη,
 ἔνοχος ἔστω προαιρέσει γεγονὼς ἀνδροφόνος, εἰ καὶ μὴ τὸ τέλος τῆ
 γνώμη συνέδραμε. τὰ δ' αὐτὰ πασχέτω, κἂν σὺν τέχνῃ τις ἐξ ἐνέδρας,
 οὐ θαρρῶν ἀντικρυς ἐπιχειρεῖν, βουλεύῃ καὶ μηχανᾶται δολερῶς τὸν
 φόνον· ἐναγῆς γὰρ καὶ οὗτος εἰ καὶ μήπω ταῖς χερσὶν ἀλλὰ τοι τῆ
 87 ψυχῇ καθέστηκεν. ὥσπερ γὰρ, οἶμαι, πολεμίους οὐ μόνον τοὺς ἤδη
 ναυμαχοῦντας ἢ πεζομαχοῦντας ἀλλὰ καὶ τοὺς εἰς ἑκάτερον παρεσκευασ-
 μένους καὶ τὰς ἐλεπόλεις ἐφιστάντας τοῖς λιμέσι καὶ τείχεσι, κἂν μήπω

συμπλέκωνται, κρίνομεν, οὕτως καὶ ἀνδροφόνους χρῆ νομίζειν οὐ τοὺς
 κτείναντας αὐτὸ μόνον ἀλλὰ καὶ τοὺς πάντα δρῶντας εἰς τὸ ἀνελεῖν ἢ
 88 φανερώς ἢ λάθρα, καὶ μὴ τὸ ἀδίκημα ὧσιν εἰργασμένοι. ἔαν δὲ καὶ
 ὑπὸ δειλίας ἢ θράσους, μαχομένων καὶ ἐπιλήπτων παθῶν, καταφυγεῖν
 τολμῶσιν εἰς τὸ ἱερὸν ὡς ἀσυλίαν εὐρησόμενοι, κωλυτέον· καὶ ὄφθῶσι
 παρεισδύντες, ἐκδοτέον ἐπ' ἀναιρέσει τοιαῦτα ἐπιλέγοντας, ἀσυλίαν ἀνιέροις
 τὸ ἱερὸν μὴ παρέχεσθαι. πᾶς γὰρ ὁ ἀνίατα δρῶν ἐχθρὸς θεῷ· ἀνδρο-
 φόνοι δὲ ἀνίατα δρῶσιν, ἐπεὶ καὶ οἱ ἀνδροφονηθέντες ἀνίατα πεπόν-
 89 θασιν. ἢ τοῖς μὲν μηδὲν ἡμαρτηκόσιν, ἕως ἂν ἀπολούσωνται καὶ περιρρα-
 νάμενοι καθαρῶσι τοῖς εἰωθόσι καθαρσίοις, ἄβατος ὁ νεὺς ἔστι, τοὺς
 δὲ ἐνόχους ἀνεκπλύτοις ἄγεσιν, ὧν τὰ μιάσματα οὐδεὶς ἀπονίψει χρόνος,
 ἄξιον ἐπιφοιτᾶν καὶ ἐνδιατρίβειν τοῖς ἔδεσιν, οὐδ' οὐδ' ἂν οἰκία δέξαιτο
 90 κοσμίω ἀνδρῶν οἷς μέλει τῶν ὄσιων; προστιθέντας οὖν ἀδική-
 ματα ἀδικήμασιν, ἀνδροφονία παρανομίαν καὶ ἀσέβειαν, ἀναγκαῖον ἀπάγειν
 δώσοντας δίκην, τοὺς ὡς ἔφην ἄξια μυρίων θανάτων, οὐχ ἑνός, εἰργασ-
 μένους. ἄλλως τε τοῖς συγγενέσι καὶ φίλοις τοῦ δολοφονηθέντος ἀπο-
 κεκλείσεται τὸ ἱερὸν, εἰ ὁ ἀνδροφόνος ἐνδιατρίβοι, μὴ ἂν ὑπομείνασιν εἰς
 ταῦτόν ποτε ἐλθεῖν· ἄτοπον δὲ ἑνὸς ἕνεκα πολλοὺς καὶ τοῦ παρανομω-
 τάτου τοὺς παρανομηθέντας ἐξελαύνεσθαι, οἱ πρὸς τῷ μηδὲν ἁμαρτεῖν
 91 ἔτι καὶ πένθος πρόωρον ἀνεδέξαντο. τάχα μέντοι καὶ τὰ μακρὰν
 ὄξυπία λογισμοῦ πεφυκῶς ἐμβλέπειν | προῦνόησε μὴ φόνον ἐν τῷ ἱερῷ
 γενέσθαι κατὰ τὰς ἐπιφοιτήσεις τῶν τοῦ σφαγέντος ἐπιτηδείων, οὐδ'
 στοργή, πάθος ἀδούλωτον, ὥσπερ τοὺς ἐνθουσιῶντας καὶ κατεχομένους
 προκαλέσεται μόνον οὐκ αὐτοχειρία κτεῖναι τὸν ἀνδροφόνον· οὗ γενομένου
 συμβήσεται τι τῶν ἀνοσιωτάτων, αἷματι γὰρ ἀνδροφόνων αἷμα θυσιῶν
 ἀνακραθήσεται, τὸ τῶν καθωσιωμένων τῷ μὴ καθαρῷ. διὰ μὲν δὴ
 ταῦτα κελεύει καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν βωμῶν ἐκδοῦναι τὸν ἀνδροφόνον.
 92 Ἄλλ' οἱ μὲν ζίφεισιν ἢ δορατίοις ἢ βέλεσιν ἢ ξύλοις ἢ λίθοις
 ἢ τισιν ὁμοιοτρόποις ἀναιροῦντες δύνανται μὴ προβεβουλευμένοι μὴδ' ἐκ
 πολλοῦ παρ' αὐτοῖς λελογισμένοι τὸ ἄγος, ἐκ ταῦτομάτου διακινηθέντες
 καὶ θυμῷ δυνατωτέρῳ χρησάμενοι λογισμοῦ, δρᾶσαι τὸν φόνον, ὡς
 ἡμίεργον τὴν πρᾶξιν εἶναι, τῆς διανοίας μὴ προκατεσχημένης ἐκ μακροῦ
 93 τοῖς μιάσμασιν. εἰσὶ δὲ ἕτεροι πονηρότατοι, χερσὶ καὶ γνώμῃς ἐναγεῖς,
 οἱ μάγοι καὶ φαρμακευταί, σχολὴν καὶ ἀναχώρησιν ἐνδιδόντες αὐτοῖς
 πρὸς καιρίους ἐπιθέσεις καὶ τέχνας καὶ μηχανὰς πολυτρόπους ἀνευρί-
 94 σκοντες ἐπὶ ταῖς τῶν πλησίον συμφοραῖς. ὅθεν κελεύει φαρμακευτὰς
 καὶ φαρμακίδας μηδεμίαν ἡμέραν ἀλλὰ μὴδ' ὥραν ἐπιβιοῦν, ἀλλ' ἅμα
 τῷ ἀλῶναι τεθνάναι, μηδεμιᾶς ἐγγινομένης προφάσεως εἰς ἀναβολὴν καὶ
 ὑπέρθεσιν τῆς τιμωρίας· τοὺς μὲν γὰρ ἀντικρυς ἐπιβουλεύοντας δύναται
 ἂν τις φυλάξασθαι, τῶν δὲ κρύφα συντιθέντων καὶ σκευωρούντων τὰς
 95 ἐπιθέσεις φαρμακείαις οὐ ῥάδιον τὰς τέχνας συνιδεῖν. ἀναγκαῖον οὖν, ἂ
 μελλήσουσι δι' αὐτοὺς ἕτεροι παθεῖν, τοὺς δρῶντας προδιαθεῖναι. καὶ
 γὰρ ἄλλως ὁ μὲν ἐμφανῶς ζίφει κτείνων ἢ τινὶ ὄπλῳ τῶν ὁμοιοτρόπων
 καθ' ἕνα καιρὸν ὀλίγους ἀνελεῖ, φαρμάκοις δὲ θανασίμοις μυρίουσ ὄσους
 τὴν ἐπιβουλὴν οὐ προαισθηνομένους ἐδωδίμοις τισὶν ἀναμίξας καὶ συνανα-

96 κερασάμενος. ἤδη γοῦν πολυάνθρωπα συσσίτια καθ' ἑταιρείαν συνελήλυθόντων ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς ἄλας καὶ τὴν αὐτὴν τράπεζαν ἐν σπονδαῖς ἄσπονδα ἔπαθεν ἐξαίφνης διαφθαρέντα καὶ θάνατον ἀντ' εὐωχίας ἀντηλάξατο. διὸ προσήκει κατὰ τῶν τοιούτων καὶ τοὺς ἐπεικεστάτους καὶ τοὺς μετριοπαθεστάτους φονᾶν, μόνον οὐκ αὐτόχειρας γινομένους καὶ νομίζοντας εὐαγὲς εἶναι τὸ μὴ ἑτέροις τὴν τιμωρίαν ἐπιτρέπειν ἀλλ' **97** ἑαυτοῖς. πῶς γὰρ οὐκ ἔστι πάνδεινον, διὰ τροφῆς ἢ τοῦ ζῆν αἰτία καθέστηκε θάνατον τεχνάζειν καὶ τοῖς φύσει τροφίμοις φθοροποιὸν ἐνεργάζεσθαι μεταβολήν, ἵνα τινὲς διὰ φυσικὴν ἀνάγκην ἐπ' ἔδωδὴν καὶ πόσιν ἰόντες, οὐ προιδόντες τὴν ἐνέδραν, ὡς σωτήρια προσῶνται τα **98** πανωλεθρίας αἰτία; τὴν δ' αὐτὴν ὑπομενέτωσαν τιμωρίαν, κἂν [εἴ] τινες θανάσιμα μὴ συντιθέντες τὰ δι' ὧν μακρὰ κατασκευάζονται | νόσοι προσφέρωσι· θάνατοι γὰρ πολλάκις αἰρετώτεροι νόσων εἰσὶ καὶ μάλιστα τῶν τοιούτων, αἱ μῆκεσι χρόνων ἀποτείνονται καὶ τέλος ἔχουσιν οὐκ αἴσιον· δυσίατα γὰρ ἤδη καὶ παντελῶς ἀθεράπευτα τὰ ἐκ φαρμακειῶν ἄρρω- **99** στήματα. χαλεπώτερα μέντοι συμβαίνειν φιλεῖ τῶν ἐν τοῖς σώμασι καὶ <τ>ὰ περὶ τὰς ψυχὰς πάθη τῶν ἐπιβουλευομένων· ἐκστάσεις γὰρ καὶ παραφροσύνη καὶ ἀφόρητοι μανίαι κατασκήπτουσι, δι' ὧν ὁ νοῦς, ἦν μείστην ἀπένειμεν ἀνθρώπων γένει δωρεὰν ὁ θεός, κακούμενος πάσας κακώσεις, ὅταν ἀπογνῶ τὰ σωτήρια, μετανίσταται καὶ μετοικίζεται τὸ τῆς ψυχῆς φαυλότερον εἶδος ὑπολειπόμενος ἐν τῷ σώματι, τὸ ἄλογον, οὗ καὶ τὰ θηρία μετέσχηκεν, ἐπειδὴ πᾶς ὁ ἐρημωθεὶς λογισμοῦ τοῦ κρείττονος μέρους ψυχῆς μεταβέβληκεν εἰς θήρειον φύσιν, κἂν ἔτι **100** μένωσιν οἱ τοῦ σώματος χαρακτῆρες ἀνθρωπόμορφοι. τὴν μὲν οὖν ἀληθῆ μαγικὴν, ὀπτικὴν ἐπιστήμην οὖσαν, ἣ τὰ τῆς φύσεως ἔργα τρανοτέραις φαντασίαις αὐγάζεται, σεμνὴν καὶ περιμάχητον δοκοῦσαν εἶναι, οὐκ ἰδιῶται μόνον ἀλλὰ καὶ βασιλεῖς καὶ βασιλέων οἱ μέγιστοι καὶ μάλιστα οἱ Περσῶν διαπονοῦσιν οὕτως, ὥστ' οὐδένα φασὶν ἐπὶ βασιλείαν δύνασθαι παραπεμφθῆναι παρ' αὐτοῖς, εἰ μὴ πρότερον τοῦ μάγων γένους **101** κεκοινωνηκῶς τυγχάνοι. ἔστι δέ τι παράκομμα ταύτης, κυριώτατα φάναι κακοτεχνία, ἦν μηνιγύρται καὶ βωμολόχοι μετίασι καὶ γυναίων καὶ ἀνδραπόδων τὰ φαυλότατα, περιμάττειν καὶ καθαίρειν κατεπαγγελλόμενα καὶ στέργοντας μὲν εἰς ἀνήκεστον ἔχθραν μισοῦντας δὲ εἰς ὑπερβάλλουσαν εὐνοίαν ἄξειν ὑπισχνόμενα φίλτροις καὶ ἐπωδαῖς τισιν, εἴτα τοὺς ἀπλάστοις καὶ ἀκακωτάτοις ἤθεσι κεχρημένους ἀπατᾶ τε καὶ ἀγκιστρεύεται, μέχρις ἂν τὰς μέγιστας προσλάβωσι συμφοράς, δι' ἃς οἰκείων καὶ συγγενῶν ὄμιλοι μεγάλοι καὶ πολυάνθρωποι κατὰ μικρὸν ὑπορρέοντες ἀψοφητὶ **102** ταχέως ἐξεφθάρησαν. εἰς ἅπερ, οἶμαι, πάντα ἀπιδὼν ὁ ἡμέτερος νομοθέτης οὐκ ἔα τὰς κατὰ φαρμακευτῶν εἰς ὕστερον ἀναβάλλεσθαι δίκας, παραχρῆμα τὰς τιμωρίας ἀναπράττειν κελεύσας· αἱ γὰρ ὑπερθέσεις τοὺς μὲν ὑπαιτίους ἐνευκαιρεῖν τοῖς αὐτοῖς ἀδικήμασι παρορμῶσιν ἄτε θανάτωντας, τοὺς δὲ εἰς τὸ παθεῖν ὑπόπτους φοβερωτέρου δέους ἀναπιμ- **103** πλάσι, τὴν ἐκείνων ζωὴν θάνατον αὐτῶν εἶναι νομίζοντας. καθάπερ οὖν ἔχεις καὶ σκορπίους | καὶ ὅσα ἰοβόλα, πρὶν δακεῖν ἢ συνόλως ἐφορμῆσαι, θεασάμενοι μόνον χωρὶς ὑπερθέσεως κτείνομεν, προφυλαττό-

μενοι διὰ τὴν ἐνυπάρχουσαν αὐτοῖς κακίαν τὸ μηδὲν παθεῖν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἀνθρώπους ἄξιον τιμωρεῖσθαι, οἱ φύσεως ἐπιλαχόντες ἡμέρου διὰ τὴν κοινωνίας αἰτίαν, λογικὴν ψυχὴν, ἐπιτηδεύσει πρὸς θηρίων ἀτιθάσων ἀγριότητος μετέβαλον ἐν ἡδονῇ καὶ ὠφελείᾳ τῇ πάσῃ τιθέμενοι τὸ κακῶς ποιεῖν ὅσους ἂν δύνωνται.

104 Τοσαῦτ' ἐν τῷ παρόντι περὶ φαρμακευτῶν ἀποχρώντως λελέχθω. προσήκει μέντοι μηδὲ τοῦτ' ἀγνοεῖν, ὅτι καιροὶ συμπίπτουσιν ἀβούλητοι πολλάκις, ἐν οἷς ἀνδροφονεῖ τις οὐκ ἐπὶ τοῦτ' ἐλθὼν ἢ παρεσκευασμένος, ἀλλ' ἐξαπιναίως ἀρπασθεὶς ὑπ' ὀργῆς, ἀνηκέστου καὶ ἐπιβούλου πάθους, ὃ καὶ τὸν ἔχοντα καὶ <τὸν> καθ' οὗ γίνεται τὰ μέγιστα

105 βλάπτει. προελθὼν γὰρ ἔστιν ὅτε εἰς ἀγορὰν ἕνεκα πραγματείας ἐπειγούσης,

ἐντυχὼν τινι προπετεστέρῳ κακηγορεῖν ἢ τύπτειν ἐπιχειροῦντι ἢ καὶ αὐτὸς ἄρξας τῆς πρὸς ἐκείνον διαφορᾶς, συμπλοκῆς γενομένης, ὑπερ τοῦ διαζευχθῆναι καὶ θᾶττον ἐκφυγεῖν ἢ πῦξ ἔπαισε τῇ χειρὶ ἢ

106 λίθον ἀράμενος ἔρριψε· καιρίως δὲ τῆς πληγῆς ἐνεχθείσης, εἰ μὲν εὐθὺς θνήσκοι, καὶ ὁ παῖσας θνησκέτω τὰ ἴσα οἷς διέθηκε παθῶν· ἐὰν δὲ παραχρῆμα μὲν ἐκ τῆς πληγῆς μὴ τελευτήσῃ, νόσῳ δὲ χρήσεται καὶ κλινῆρης γενομένου ἐπιμελείας τυχὼν τῆς προσηκούσης αὐτῆς ἐξαναστῆ καὶ προέλθῃ, κἂν μὴ ποσὶν ἀρτίοις πως δύνηται βαδίσειν ἀλλ' ὑπερέδόντων τινῶν ἢ καὶ βακτηρίᾳ σκληριπτόμενος, διττὰς ὁ παῖσας ἐκτινέτω ζημίας, τὴν μὲν εἰς ἀργίας ἐπανόρθωσιν, τὴν δ' ἀντὶ τῶν ἰατρείων.

107 καταθείς δ' ἀπηλλάχθω τῆς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τιμωρίας, κἂν ὕστερον ὁ τὴν πληγὴν λαβὼν τελευτήσῃ· τάχα γὰρ οὐκ ἀπὸ τῆς πληγῆς, ἐπειδὴ ῥάων γενομένου εἰς περίπατον προῆλθεν, ἀλλὰ καθ' ἑτέρας αἰτίας, αἱ καὶ τοὺς ὑγιεινοτάτους τὰ σώματα πολλάκις ἐξαίφνης ἐπιθέμεναι διέ-

108 φθειραν. ἐὰν δὲ συμπλακεῖς γυναικί τις ἐγκύῳ πληγὴν ἐμφορήσῃ κατὰ τὴν γαστέρα, ἢ δὲ ἀμβλώσῃ, ἐὰν μὲν ἀπλαστον καὶ ἀδιατύπτωτον τὸ ἀμβλωθὲν τύχῃ, ζημιούσθω, καὶ διὰ τὴν ὕβριν καὶ ὅτι ἐμποδὼν ἐγένετο τῇ φύσει ζυγογονῆσαι τὸ κάλλιστον τεχνιτευούσῃ καὶ δημιουργούσῃ ζῶον, ἀνθρώπων· εἰ δὲ ἤδη μεμορφωμένον, ἀπάντων μελῶν τὰς οἰκείους

109 τάξεις καὶ ποιότητας ἀπειληφότων, θνησκέτω. τὸ γὰρ τοιοῦτον ἀνθρώπος ἔστιν, ὃν ἐν τῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρίῳ διεχρήσατο μήπω καιρὸν εἶναι νομιζούσης εἰς φῶς προαγαγεῖν, εἰκότως ἀνδριάντι | ἐν πλαστικῇ κατακειμένῳ, πλέον οὐδὲν ἢ τὴν ἔξω παραπομπὴν καὶ ἀνεσιν ἐπιζητοῦντι.

110 Διὰ ταύτης τῆς προστάξεως καὶ ἑτερόν τι μεῖζον ἀπηγόρευται, βρεφῶν ἐκθεσις, ὃ παρὰ πολλοῖς τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἕνεκα τῆς

111 φυσικῆς ἀπανθρωπίας χειρόηθες ἀσέβημα γέγονεν. εἰ γὰρ τοῦ μηδέπω ταῖς ὠρισμέναις τῶν καιρῶν περιόδοις ἀποκηθέντος προνοητέον, ὡς μὴ ἐξ ἐπιβουλῆς τι δεινὸν πάθοι, πῶς οὐχὶ μᾶλλον τοῦ τελειοποιηθέντος καὶ ὡσπερ εἰς ἀποικίαν ἦν ἔλαχον ἀνθρώποι προπεμφθέντος ἐπὶ τῷ μεταλαχεῖν τῶν τῆς φύσεως δωρεῶν, ἃς ἀνίησιν ἐκ γῆς καὶ ὕδατος καὶ ἀέρος καὶ οὐρανοῦ, παρέχουσα τῶν μὲν οὐρανίων τὴν θέαν, τῶν δὲ ἐπιγείων τὸ κράτος καὶ τὴν ἡγεμονίαν, καὶ πάσαις μὲν χορηγοῦσα ταῖς αἰσθήσεσιν ἄφθονα τὰ πάντων, τῷ δὲ νῦν καθάπερ μεγάλῳ βασιλεῖ

τὰ μὲν διὰ τούτων ὡς ἂν δορυφόρων ὅσα αἰσθητά, τὰ δ' ἄνευ τούτων
112 ὅσα λόγω καταληπτά; τοσούτων οὖν ἀποστεροῦντες ἀγαθῶν τοὺς παῖδας
οἱ τροφεῖς, ἅμα τῇ γενέσει τούτων μηδενὸς μεταδιδόντες, ἴστωσαν νόμους
φύσεως καταλύοντες καὶ τὰ μέγιστα κατηγοροῦντες αὐτῶν, φιληδονίαν,
μισανθρωπίαν, ἀνδροφονίαν καὶ-τὸ χαλεπώτατον ἄγος-τεκνοκτονίαν.
113 φιλήδονοι μὲν γάρ, εἰ μὴ σποράς ἕνεκα τέκνων καὶ τοῦ διαιωνίσαι τὸ
γένος συνέρχονται γυναιξὶν ἀλλὰ θηρώμενοι συῶν ἢ τράγων τρόπον τῆν
ἐξ ὁμιλίας ἀπόλαυσιν· μισάνθρωποι δὲ τίνες ἂν εἶεν μᾶλλον ἢ οἱ τῶν
γεννηθέντων ἐχθροὶ καὶ ἀμείλικτοι δυσμενεῖς; εἰ μὴ τις οὕτως ἐστὶν
ἠλίθιος, ὡς ὑπολαβεῖν ὅτι πρὸς τοὺς ἀλλοτρίους ἔνσπονδοι γένοιντ' ἂν
114 οἱ τοὺς ἠνωμένους κατὰ γένος ἔκσπονδα εἰργασμένοι. τάς γε μὴν
ἀνδροφονίας καὶ τεκνοκτονίας ἐναργεστάταις βεβαιοῦνται πίστεσιν οἱ μὲν
αὐτόχειρες γινόμενοι καὶ τὴν πρώτην εἰσπνοὴν τῶν βρεφῶν πιέζοντες
καὶ ἀναθλίβοντες ὑπὸ ὠμότητος καὶ δεινῆς ἀναλγησίας, οἱ δὲ εἰς ποταμὸν
ἢ θαλάττης βυθὸν ἀφιέντες, ὅταν ἀπαιωρήσωσιν ἄχθος, ἵνα θᾶπτον
115 τῷ βάρει καταφέρηται· οἱ δ' ἐπ' ἐρημίαν κομίζουσιν ἐκθήσοντες, ὡς
μὲν αὐτοὶ φασιν, ἐλπίδι σωτηρίας, ὡς δὲ τάληθῆς ἔχει, πρὸς ἀνια-
ροτάτας συμφοράς· ὅσα γὰρ ἀνθρωπίνων σαρκῶν ἄπτεται θηρία, μηδενὸς
ἀνείργοντος, ἐπιφοιτᾷ καὶ εὐωχεῖται τῶν βρεφῶν, καλῆς θοίνης, ἣν οἱ
μόνοι κηδεμόνες καὶ πρὸ τῶν ἄλλων σφύζειν ὀφείλοντες, πατὴρ καὶ μήτηρ,
προὔθεσαν· καὶ τὰ λείψανα μέντοι προσεπιλιχμῶνται τῶν οἰωνῶν οἱ
σαρκοβόροι καταπτόντες, ὅταν μὴ προαίσθωνται· αἰσθόμενοι γὰρ καὶ
116 περὶ τῶν ὄλων πρὸς τοὺς χερσαίους θῆρας κονίονται. φέρε δ' οὖν
| τῶν ὁδῶ παριόντων τινὰς ἡμέρῳ κινηθέντας πάθει λαβεῖν οἶκτον καὶ
ἔλεον τῶν ἐκτεθέντων, ὡς ἀνελέσθαι τε καὶ τροφῆς μεταδοῦναι καὶ τῆς
ἄλλης ἐπιμελείας ἀξιῶσαι· ταυτὶ τὰ οὕτως χρηστὰ ἔργα τί νομίζομεν;
ἄρ' οὐ τῶν γεννησάντων εἶναι καταδίκην, εἰ γ' οἱ μὲν ἀλλότριοι τὰ
γονέων, οἱ δὲ γονεῖς οὐδὲ τὰ τῶν ἀλλοτρίων εἰς εὖνοιαν ἐπετήδευσαν;
117 πόρρωθεν οὖν τὴν βρεφῶν ἐκθεσιν ἀπέειπε δι' ὑπονοιῶν θάνατον, ὡς
ἔφην, ὀρίσας κατὰ τῶν αἰτίων ἀμβλώσεως τὰ μεμορφωμένα ἤδη κωσκού-
σαις· καίτοι τὰ μὲν ἔτι κατὰ γαστρὸς προσεχόμενα τῇ μήτρᾳ τῶν
κουουσῶν εἶναι μέρη λέγεται παρὰ τε φυσικοῖς ἀνδράσιν, οἷς ὁ θεωρη-
τικὸς διαπονεῖται βίος, καὶ παρὰ ἰατρῶν τοῖς δοκιμωτάτοις, οἱ τὴν
ἀνθρώπου κατασκευὴν διηρεύνησαν τὰ τ' ἐν ὄψει καὶ τὰ ἀφανῆ μετ'
ἐπιμελείας ἐξ ἀνατομῆς ἀκριβώσαντες, ἵν', εἰ χρεῖα τις γένοιτο θεραπείας,
118 μηδὲν ἀγνοίᾳ παρολιγωρηθὲν αἴτιον μεγάλου κινδύνου γένηται. τὰ δ'
ἀποκηθέντα τῆς τε συμφύιας ἀπέζευκται καὶ διυφειμένα καθ' αὐτὰ
ζῶα γέγονεν οὐδενὸς ἐπιδεᾶ τῶν ὅσα συμπληρωτικὰ τῆς ἀνθρωπίνης
φύσεως ἐστίν, ὥστε ἀνευδοιάστως ἀνδροφόνον εἶναι τὸν βρέφος ἀναιροῦντα,
τοῦ νόμου μὴ ἐπὶ ταῖς ἡλικίαις ἀλλ' ἐπὶ τῷ γένει παρασπονδουμένῳ
119 δυσχεραίνοντος. εἰ μέντοι καὶ ἡλικιῶν ἔδει προμηθεῖσθαι, δοκεῖ μοί
τις ἂν δεόντως ἀγανακτῆσαι μᾶλλον ἐπὶ τοῖς ἀναιροῦσι βρέφει· πρὸς μὲν
γὰρ τοὺς τελείους μυρία προφάσεις εὐλογοὶ προσκρουσμάτων τε καὶ
διαφορῶν, τοῖς δὲ κομιδῇ νηπίοις ἄρτι παρεληλυθόσιν εἰς φῶς καὶ τὸν
ἀνθρώπινον βίον οὐδ' ἐπιψεύσασθαι κατηγορίαν ἀκακωτάτοις οὔσιν ἐνδέ-

χεται. διὸ πάντων ὠμότεροι καὶ ἀνηλεέστεροι κριθεῖεν ἂν οἱ ἑπαπο-
δυόμενοι ταῖς τούτων ἐπιβουλαῖς, οὐδ' ἐχθαίρων ὁ ἱερός νόμος ἐνόχους
ἀπεφίνατο.

Περὶ ἀκουσίου φόνου.

120 Τὸν μὴ ἔκουσίῳ γνώμῃ τοῦ κτείναντος ἀναιρεθέντα φησὶν
ὁ ἱερός νόμος παραδεδοῦσθαι ὑπὸ θεοῦ χερσὶν ἀνδροφόνους (Exod. 21, 13),
τῇ μὲν ἀπολογούμενος ὑπὲρ τοῦ δόξαντος ἀνελεῖν ὡς ἔνοχον ἀνελόντος-
121 μὴ γὰρ ἂν ποτε τὸν ἴλεω καὶ συγγνώμονα θεὸν ἐπ' ἀναιρέσει τὸν γε
ἀναίτιον ἐκδοῦναι, ἀλλ' ὅστις τὰς μὲν παρὰ ἀνθρώποις κρίσεις εὐμη-
χάνως ἔνεκα τοῦ πολυτρόπου διαδιδράσκει, πρὸς δὲ τὸ τῆς φύσεως
ἀχθεῖς ἀφανὲς δικαστήριον ἕλω, ἐν ᾧ μόνῳ τάληθες ἀκραιφνέστατον
ὄραται, λόγων τέχναις οὐκ ἐπισκιαζόμενον, οὐδὲ γὰρ λόγους τὴν ἀρχὴν
παραδέχεται βουλήματα ἀπαμπίσχον καὶ διανοίας ἀφανεῖς εἰς τοῖς φανέ-
σιν ἄγον-, τῇ δὲ καὶ τὸν ἀνελόντα φόνῳ μὲν οὐ ποιῶν ὑπόδικον ἄτε θείᾳ
κρίσει δόξαντα ὑπηρετῆσαι, μιάσματι δὲ ἀδηλουμένῳ καὶ βραχεῖ πάντως,
122 ὃ παραιτητὸν καὶ | συγγνωστὸν ἔστι. χρῆται γὰρ ὁ θεὸς τοῖς ὀλίγα καὶ
ἰάσιμα διαμαρτάνουσι κατὰ τῶν μέγιστα καὶ ἀνιάτα ἡδικοκτότων ὑπηρε-
ταις κολάσεως, οὐκ ἐκείνους ἀποδεχόμενος, ἀλλ' ὡς ἂν ὄργανα παρα-
λαμβάνων ἐπιτήδεια πρὸς τιμωρίαν, ἵνα μηδεὶς ὄλῳ βίῳ καθαρὸς ὢν
123 καὶ ἐκ καθαρῶν φόνου, κἂν δικαιοτάτος ᾖ, προσάψηται. φυγὴν οὖν
κατὰ τοῦ κτείναντος ἀκουσίως ὤρισεν, οὐχ ὅπῃ τύχοι οὐδ' εἰς αἰεί-
πόλεις μὲν γὰρ ἔξ ἀπένειμεν, ὀγδόην μοῖραν ὢν ἔλαχεν ἡ ἱερωμένη
φυλὴ, τοῖς ἀλοῦσιν, ὃς ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ὠνόμασε "φυγαδευτηρίων".
χρόνον δὲ τῆς φυγῆς τὸν βίον τοῦ ἀρχιερέως προσενομοθέτησε κάθο-
124 δον μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἐπιτρέπων. αἰτία δὲ τούτου μὲν
προτέρα ἦδε· ἡ λεχθεῖσα φυλὴ τὰς πόλεις εἴληφεν ἄθλον ἀνδροφονίας
εὐαγοῦς, ἦν ἀριστείων ὅσαι πώποτε γεγόνασιν ἐπιφανεστάτην καὶ μεγίστην
125 ὑποληπτέον. ἡνίκα γὰρ ὁ προφήτης εἰς τὸ περιμηκέστατον καὶ ἱερώτατον
τῶν κατ' ἐκείνον τὸν τόπον ὄρων ἀνακληθεῖς ἐθεσπίζετο τὰ γένη τῶν
ἐν εἴδει νόμων καὶ πλείους ἦν ἀφανῆς ἡμέρας, οἱ μὴ τὰς φύσεις εἰρη-
νικοὶ τῶν ἐξ ἀναρχίας κακιῶν πάντα κατέπλησαν καὶ τέλος προσέθησαν
ἀσέβειαν· τὰς μὲν ἀρίστας καὶ καλὰς ὑφηγήσεις περὶ τῆς τοῦ ὄντως
ὄντος θεοῦ τιμῆς χλευάσαντες, ταῦρον δὲ κατασκευασάμενοι χρυσοῦν,
Αἰγυπτιακοῦ μίμημα τύφου, θυσίας ἀνήγον ἀθύτους καὶ ἑορτὰς ἀνεόρ-
τους καὶ χοροὺς ἀχορεύτους ἐπετέλουν σὺν ὠδαῖς καὶ ὕμνοις ἀντὶ
126 θρήνων. ἡ δὲ λεχθεῖσα φυλὴ πάνῃ χαλεπῶς ἐνεγκοῦσα τὴν αἰφνίδιον
ἐκδιαίτησιν καὶ ζήλῳ πυρωθεῖσα διὰ μισοπόνηρον πάθος, ὑπόπλεω
πάντες ὀργῆς, μεμνηότες, ἐνθουσιῶντες, ὡς ἀφ' ἑνὸς συνθήματος ὀπι-
σάμενοι, διττὴν μεθύοντας μέθην, τὴν μὲν ἀσεβεία, τὴν δὲ οἴνω, μάλα
καταφρονητικῶς ἐπιστροφάδην ἀνήρουν, ἀπὸ τῶν οἰκειοτάτων καὶ φιλάτων
ἀρξάμενοι, φίλον καὶ συγγένειαν ἐν τὸ θεοφιλὲς εἶναι νομίζοντες· καὶ
βραχεῖ μέρει ἡμέρας τέσσαρες πρὸς ταῖς εἴκοσι χιλιάδες ἀνηρέθησαν,
ὢν αἱ συμφοραὶ τοὺς συναπονοεῖσθαι μέλλοντας ἐνουθέτησαν, δέει τοῦ
127 μὴ τὰ παραπλήσια παθεῖν. ταύτην τὴν στρατείαν ἐθελουργὸν καὶ αὐτο-
κέλευστον ὑπὲρ εὐσεβείας καὶ ὁσιότητος τῆς εἰς τὸν ὄντως ὄντα θεὸν

γενομένην οὐκ ἄνευ μεγάλων κινδύνων τοῖς ἀραμένοις τοὺς ἀγῶνας αὐτὸς ὁ πατὴρ τῶν ὄλων ἀπεδέξατο καὶ τοὺς ἀνελόοντας δικάσας παρ' αὐτῶ καθαρὸς εἶναι παντὸς ἄγους | καὶ μιάσματος ἱερωσύνην τῆς ἀνδραγαθίας 128 τούτοις ἀντιδωρεῖται. τὸν οὖν ἀκουσίον δράσαντα φόνον κελεύει φυγεῖν εἰς ἐνίας ὧν ἔλαχον οὗτοι πόλεις ἕνεκα παρηγορίας καὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ ἀπογινώσκειν τὴν εἰς ἅπαν ἀσφάλειαν, ὑπομιμνησκόμενον ἐκ τοῦ τόπου τὸ ἄφοβον καὶ λογιζόμενον, ὅτι τοῖς ἔκουσίως ἀπεκτονόσιν οὐ μόνον ἀμνηστία δέδοται ἀλλὰ καὶ γέρα μεγάλα καὶ περιμάχητα καὶ πολλῆς εὐδαιμονίας, εἰ δὲ τούτοις, πολὺ μᾶλλον τοῖς μὴ ἐκ προνοίας ἀνελοῦσιν, εἰ καὶ μηδὲν τῶν ἐπὶ τιμῇ, ἀλλ' αὐτὸ γοῦν τὸ πανύστατον, μὴ ἀνταναιρεθῆναι· δι' οὗ παρίσταται τὸ μὴ πᾶσαν ἀνδροφονίαν ἐπιληπτον ἀλλὰ τὴν σὺν ἀδικίᾳ μόνην εἶναι, καὶ τῶν ἄλλων ἐπαινετὴν μὲν τὴν κατὰ πόθον καὶ ζῆλον ἀρετῆς, οὐ ψεκτὴν δὲ τὴν ἀκουσίον.

129 ἦδε μὲν αἰτία προτέρα λελέχθω, δευτέραν δ' αὐτίκα μηνυτέον· βούλεται ὁ νόμος τὸν ἀκουσίως ἀποκτείναντα διασώζειν, εἰδὼς γνῶμη μὲν οὐκ ἔνοχον χερσὶ δὲ ὑπηρετήσαντα τῇ τῶν ἀνθρωπίνων ἐφόρῳ δίκῃ πραγμάτων· ἐφεδρεύουσι γὰρ ἐχθροὶ φονῶντες οἱ τοῦ τεθνεώτος ἀγχιστεῖς, οἱ δι' ὑπερβάλλοντα οἶκτον καὶ πένθος ἀπαρηγόρητον ἴενται πρὸς ἄμυναν 130 ἀλόγῳ φορᾷ τάληθες καὶ τὸ φύσει δίκαιον οὐκ ἐξετάζοντες. ἐπέτρεψε οὖν τῷ τοιούτῳ καταφεύγειν οὔτε εἰς ἱερὸν ἄτε μήπω κεκαθαρμένῳ οὔτε εἰς ἡμελημένον καὶ ἀφανὲς χωρίον, ἵνα μὴ ῥαδίως ἐκδοθῆ καταφρονηθεῖς, ἀλλ' εἰς ἱερόπολιν, ἥτις ἐστὶν ἱεροῦ καὶ βεβήλου τόπου μεθόριος, τρόπον τινὰ δευτέρον ἱερόν· αἱ γὰρ τῶν ἱερωμένων πόλεις σεμνότεραι τῶν ἄλλων εἰσὶν, ἐφ' ὅσον, οἶμαι, καὶ οἰκήτορες οἰκητόρων ἐντιμότεροι· βούλεται γὰρ τῇ τῆς ὑποδεξαμένης προνομίᾳ βεβαιοτάτην ἀσφάλειαν περι- 131 ποιῆσαι τῷ καταφυγόντι. χρόνον δ', ὡς ἔφη, ὥρισε τῆς καθόδου τὴν τοῦ μεγάλου ἱερέως τελευτὴν αἰτίας ἕνεκα τοιαύδε· ὡσπερ ἑνὸς ἐκάστου τῶν δολοφονηθέντων οἱ συγγενεῖς εἰσὶν ἐφεδροὶ τῆς κατὰ τῶν δολοφονησάντων δίκης καὶ τιμωρίας, οὕτως καὶ τοῦ σύμπαντος ἔθνους συγγενῆς καὶ ἀγχιστεὺς κοινὸς ὁ ἀρχιερεὺς ἐστὶ, πρυτανεύων μὲν τὰ δίκαια τοῖς ἀμφισβητοῦσι κατὰ τοὺς νόμους, εὐχὰς δὲ καὶ θυσίας τελῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ τὰ ἀγαθὰ αἰτούμενος ὡς ὑπὲρ ἀδελφῶν καὶ γονέων καὶ τέκνων, ἵνα πᾶσα ἡλικία καὶ πάντα μέρη τοῦ ἔθνους ὡς ἑνὸς σώματος εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀρμόζηται κοινωνίαν εἰρήνης καὶ εὐνομίας 132 ἐπιέμενα. τοῦτον οὖν εὐλαβεῖσθω πᾶς ὁ ἀκουσίως ἀνελὼν ὡς ὑπέρμαχον καὶ προαγωνιστὴν τῶν ἀναιρεθέντων καὶ εἴσω τῆς πόλεως εἰς ἣν κατέφυγε κατακεκλείσθω, | μὴ ἐπιθαρρῶν ἕξω προέρχεσθαι τειχῶν, 133 εἰ δὴ τινα ποιεῖται λόγον ἀσφαλείας καὶ τοῦ ζῆν ἀκινδύνως. ὅταν οὖν λέγῃ "μὴ ἐπανίτω ὁ φυγάς, ἕως ἂν ἀποθάνῃ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας", ἴσον τι τούτῳ φησὶν· ἕως ἂν ἀποθάνῃ ὁ πάντων κοινὸς ἀγχιστεύς, ὃ μόνῳ καὶ τὰ τῶν ζώντων καὶ τὰ τῶν τετελευτηκότων ἐφεῖται βραβεύειν.

134 τὴν μὲν οὖν καὶ νεωτέρων ἀκοαῖς ἐφαρμόζουσιν αἰτίαν τοιαύτην εἶναι συμβέβηκεν. ἦν δὲ πρεσβυτέροις καὶ τελείοις τὸ ἦθος θέμις ἀναφέρειν, ἥδ' ἐστὶ· τῶν μὲν ἔκουσίων ἀδικημάτων αὐτὸ μόνον ἰδιώτας καθαρεύειν ἐφεῖσθω, λεγέτω δ' εἰ βούλεται τις καὶ τοὺς ἄλλους ἱερεῖς,

ἀμφοτέρων δ' ἔκουσίων τε καὶ ἀκουσίων κατὰ τὸν ἑξαίρετον λόγον τὸν
135 ἀρχιερέα. προσάπτεσθαι γὰρ αὐτῷ μιάσματος τὸ σύνολον οὐ θεμιτόν,
οὔτ' ἐκ προνοίας οὔτε κατὰ τροπήν τῆς ψυχῆς ἀβούλητον, ἵνα ἱεροφάντης
ὦν κοσμηῆται καθ' ἑκάτερον, διανοίᾳ τε χρώμενος ἀνεπιλήπτω καὶ
136 εὐπραγία βίου, ᾧ μηδὲν ὄνειδος πρόσεστι. τῷ δὴ τοιούτῳ γένοιτ' ἂν
ἀκόλουθον ὑποβλέπεσθαι καὶ τοὺς ἀκουσίως ἀπεκτονότας [οὐχ] ὡς ἑναγεῖς,
ἀλλ' οὐχ ὡς καθαρούς καὶ παντὸς ἀμετόχους ἀμαρτήματος, καὶ εἰ τὰ
μάλιστα τοῖς τῆς φύσεως ὑπηρετῆσαι βουλήμασιν ἔδοξαν τισαμένης διὰ
τούτων τοὺς ἀναιρεθέντας, ὧν ἀφανῶς αὕτη δικάσασα παρ' ἑαυτῇ
θάνατον κατέγνω. ταῦτα μὲν ἐπ' ἐλευθέροις καὶ ἀστοῖς· ἐξῆς
δὲ καὶ περὶ οἰκετῶν νομοθετεῖται βιαίως ἀναιρεθέντων.

Κατὰ τῶν οἰκέτας κτεινόντων.

137 Θεράποντες τύχη μὲν ἐλάττονι κέχρηται, φύσεως δὲ τῆς αὐτῆς
μεταποιοῦνται τοῖς δεσπόταις. τῷ δὲ θείῳ νόμῳ κανῶν τῶν δικαίων
ἔστιν οὐ τὸ τῆς τύχης ἀλλὰ τὸ τῆς φύσεως ἑναρμόνιον. διὸ προσήκει
τοὺς κυρίους μὴ κατακόρως χρῆσθαι ταῖς ἐξουσίαις κατὰ τῶν οἰκετῶν,
ἀλαζονείαν καὶ ὑπεροψίαν καὶ δεινὴν ὠμότητα ἐπιδεικνυμένους· ταῦτα
γὰρ οὐκ ἔστι δείγματα ψυχῆς εἰρηνικῆς ἀλλ' ὑπὸ ἀκρασίας τὸ ἀνυπεύθυνον
138 ζηλούσης κατὰ τυραννικὴν δυναστείαν. ὁ γὰρ τὴν μὲν ἰδίαν οἰκίαν
ὥσπερ ἄκραν ἐπιτειχίσας, παρρησίας δὲ τῶν ἔνδον μηδενὶ μεταδιδούς,
ἀλλὰ πρὸς ἅπαντας ἡγριωμένος ὑπὸ τῆς ἐμφύτου τάχα δὲ καὶ ἐπιτετη-
δευμένης μισανθρωπίας, τύραννός ἐστιν ἐλάττοσι παρασκευαῖς χρώμενος.
139 ἐξ ὧν διελέγχεται μὴ στησόμενος ἐπὶ τῶν αὐτῶν, εἰ μειζόνων λάβοιτο
χρημάτων· διαβήσεται γὰρ εὐθύς ἐπὶ πόλεις τε καὶ χώρας καὶ ἔθνη
τὴν αὐτοῦ πατρίδα προδουλωσάμενος εἰς ἔνδειξιν τοῦ μηδενὶ μέλλειν
140 τῶν ἄλλων ὑπηκόων ἡμέρως προσφέρεσθαι. σαφῶς οὖν ὁ τοιοῦτος
ἴστω μὴ τὴν τοῦ συνεχῶς καὶ εἰς πολλοὺς ἀμαρτάνειν | ἄδειαν ἔξων·
ἐναντιώσεται γὰρ ἢ μισοπόνηρος αὐτῷ δίκη, ἢ βοηθὸς καὶ ὑπέρμαχος
τῶν ἀδικηθέντων, ἢ λόγον καὶ εὐθύνας αὐτὸν τῆς περὶ τοὺς πεπονθότας
141 συμφορᾶς ἀπαιτήσῃ· κἂν ἄρα φάσκη πληγὰς ἕνεκα νουθεσίας ἐντεῖναι
μὴ διανοηθεῖς ἀνελεῖν, οὐκ εὐθύς βαδιεῖται γεγηθῶς, ἀλλ' εἰς δικαστήριον
ἀπαχθεῖς παρ' ἀκριβέσι λογισταῖς τῆς ἀληθείας ἐξετασθήσεται, πότερον
ἐκῶν ἀπέκτεινεν ἢ ἄκων· κἂν ἐπιβεβουλευκῶς ἀνευρίσκηται γνώμη
ἀνοσίῳ, θνησκέτω, μηδὲν παρόσον δεσπότης ἐστὶ κερδαίνων εἰς τὸ
142 σωθῆναι. ἐὰν δὲ μὴ εὐθύς ἐκ τῶν πληγῶν οἱ τυπτηθέντες ἀναιρεθῶσιν,
ἀλλὰ βιώσωσιν ἡμέραν μίαν ἢ καὶ δύο, μηκέθ' ὁμοίως ὁ δεσπότης
ὑπόδικος ἔστω φόνου, πλεονέκτημα εἰς ἀπολογία πεπορισμένος τὸ μήτε
παραχρῆμα τύπτων ἀνελεῖν μήθ' ὕστερον, ἔχων κατὰ τὴν οἰκίαν, ἀλλὰ
ζῆν ἑάσας ὅσον βιοῦν οἰοί τε ἦσαν χρόνον, εἰ καὶ παντάπασιν ὀλίγον·
χωρὶς τοῦ μηδένα οὕτως ἡλίθιον εἶναι, ὡς λυπεῖν ἕτερον ἐπιχειρεῖν, ἐν
143 οἷς αὐτὸς ἀδικηθήσεται. κτεινῶν δὲ τις οἰκέτην πολὺ πρότερον ἑαυτὸν
βλάπτει, ὑπηρεσιῶν τε ἄς παρὰ ζῶντος εἶχε στερόμενος καὶ τὴν τιμὴν
ζημιούμενος καὶ πλείστην ἴσως. ἐὰν μέντοι θανάτου πεπραχῶς ἄξια
τυγχάνῃ, πρὸς τοὺς δικαστάς ἀγέτω καὶ δηλούτω τὸ ἀδίκημα, τοὺς νόμους
κυρίου ποιῶν τῆς τιμωρίας ἀλλὰ μὴ ἑαυτὸν.

Κατὰ ζώων ἀλόγων ἃ παραίτια γίνεται θανάτου.

144 Ἐάν τινα ταῦρος ἀναπείρας ἀποκτείνῃ, καταλευέσθω-ἀσφαγῆς γὰρ ἱερείοις-καὶ ἄβρωτα ἔστω τὰ τούτου κρέα. διὰ τί; ὅτι τροφήν ἢ προσόψημα τροφῆς ἀνθρώπων γίνεσθαι τὰ τοῦ κτείναντος ἀνθρωπον **145** οὐχ ὅσιον. ἔαν δὲ ὁ τοῦ κτήνους κύριος ἄγριον εἰδῶς καὶ ἀτίθασον μήτε καταδήση μήτε κατακλείσας φυλάττη, τύχη δὲ καὶ παρ' ἑτέρων πεπυσμένος ὅτι οὐκ ἔστι χειρόητες, ἄφετον ἔασας ἐκνέμεσθαι ὡσπερ αἷτιος ὑπόδικος ἔστω· καὶ τὸ μὲν ἀναπεῖραν αὐτίκα θνησκέτω, ὁ δὲ κύριος προσαναιρείσθω ἢ λύτρα καὶ σῶστρα κατατιθέσθω, τὸ δὲ δικαστήριον ὅ τι χρή παθεῖν ἢ ἀποτίσαι διαγνώσεται. εἰ μέντοι δοῦλος ὁ **146** ἀναιρεθεὶς εἴη, τὴν τιμὴν ἐπανορθούσθω τῷ δεσπότη. ἔαν δὲ μὴ ἀνθρωπον ἀλλὰ κτήνος ἀναπείρῃ, τὸ τεθνηκὸς ὁ τοῦ κτείναντος λαβὼν δεσπότης τὸ ὅμοιον ἀποτισάτω, [διότι τὸ ἀνήμερον τοῦ ἰδίου προαισθανόμενος οὐκ ἐφυλάξατο· κὰν αὐτὸ μέντοι τὸ θρέμμα ἀλλότριον ἀνέλη, πάλιν ὅμοιον ἀποτινέτω,] χάριν εἰδῶς ἐπὶ τῷ μὴ πλείονα ζημίαν ὑπομένειν ἄρξας ἐπηρείας.

147 Ὀρύγματα γῆς εἰώθασί τινες εὔ μάλα βαθύνειν ἢ φλέβας πηγαζούσας ἀναστέλλοντες ἢ πρὸς ὑποδοχὴν ὀμβρίου ὕδατος, εἴθ' ὑπονόμους εὐρύναντες ἀφανεῖς, δέον τὰ στόμια ἢ περιοικοδομῆσαι ἢ περιπωμάσαι, κατὰ τινα δεινὴν ῥαθυμίαν ἢ φρενοβλάβειαν ἐπ' ὀλέθρῳ **148** τινῶν εἶασαν ἀχανῆ. ἔαν οὖν τις τῶν ὁδῶ παριόντων μὴ προαισθόμενος κατὰ κενοῦ ἐπιβὰς ἐνεχθῆ καὶ τελευτήσῃ, ἐπιγραφέσθωσαν οἱ βουλόμενοι ὑπὲρ τοῦ τετελευτηκὸς πρὸς τοὺς τὸ ὄρυγμα ποιησάμενους καὶ τιμάτω τὸ δικαστήριον ὅ τι χρή παθεῖν ἢ ἀποτίσαι. ἔαν δὲ θρέμμα κατενεχθὲν ἀποθάνῃ, τὴν ἀξίαν τιμὴν ὡς ζῶντος ἐπανορθού- **149** σθωσαν τῷ δεσπότη τὸ νεκρὸν αὐτοὶ λαβόντες. ἀδελφὸν δὲ καὶ συγγενὲς ἀδίκημα δρῶσι τῷ λεχθέντι καὶ ὅσοι κατασκευάζοντες οἰκίας ἰσόπεδα καταλείπουσι τὰ τέγη, περιστεφανοῦν θωρακίοις δέον ὑπὲρ τοῦ μὴ τινα κατακρημνισθῆναι λαθόντα· φόνον γάρ, εἰ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, δρῶσι, κὰν μηδεὶς ὑποσυρεῖς ἀποθάνῃ, τό γε ἐπ' αὐτοὺς ἦκον μέρος. κολαζέσθωσαν οὖν ἐν ἴσῳ τοῖς ἀχανῆ τὰ στόμια τῶν ὄρυγμάτων καταλείπουσι.

150 Λύτρα παρὰ ἀνδροφόνου, ὃν δέον τεθνάναι, διαγορεύει ὁ νόμος μὴ ἐξεῖναι λαμβάνειν ἐπὶ μειώσει τῆς τιμωρίας ἢ ὑπαλλαγῆ φυγῆς ἀντὶ θανάτου· αἷματι γὰρ αἷμα καθαίρεται, τῷ τοῦ κτείναντος τὸ **151** τοῦ ἐπιβουλευθέντος. ἐπεὶ δ' ὄρον οὐκ ἔχουσιν οἱ πονηροὶ τὰς φύσεις τοῦ πλημμελεῖν, ἀλλ' αἰεὶ μεγαλουργοῦσι προσυπερβάλλοντες καὶ τὰς κακίας ἐπιτείνουσι καὶ διαίρουσι πρὸς τὸ ἄμετρον καὶ ἀπερίγραφον, μυρίους μὲν θανάτους, εἴπερ οἷόν τε ἦν, ὥρισεν ἂν κατ' αὐτῶν ὁ νομοθέτης· ἐπεὶ δὲ τοῦτ' οὐκ ἐνεδέχεται, τιμωρίαν ἄλλην προσδιατάττεται **152** κελεύων τοὺς ἀνελόντας ἀνασκολοπίζεσθαι. καὶ τοῦτο προστάξας ἀνατρέχει

πάλιν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν, ἡμερούμενος πρὸς τοὺς ἀνήμερα εἰργασμένους, καὶ φησι· μὴ ἐπιδύετω ὁ ἥλιος ἀνεσκολοπισμένοις, ἀλλ' ἐπικρυπτέσθωσαν γῆ πρὸ δύσεως καθαιρεθέντες. ἦν γὰρ ἀναγκαῖον

τοὺς ἅπασιν τοῖς μέρεσι τοῦ κόσμου πολεμίους μετεωρίσαντας εἰς τοῦμ-
φανές ἐπιδείξασθαι μὲν αὐτοὺς ἡλίω καὶ οὐρανῷ καὶ ἀέρι καὶ ὕδατι καὶ
γῆ | κολασθέντας, πάλιν δὲ εἰς τὸν νεκρῶν χῶρον ὑποσῦραί τε καὶ κατα-
χῶσαι, ὅπως μὴ τὰ ὑπὲρ γῆν μαιίνωσι.

153 Παγκάλως μέντοι κάκεινο διατέτακται, πατέρας ὑπὲρ υἱῶν
μὴ ἀποθνήσκειν μηδ' υἱοὺς ὑπὲρ γονέων, ἀλλ' ἕκαστον τῶν ἄξια θανάτου
δεδρακότων αὐτὸν ἰδίᾳ μόνον ἀναιρεῖσθαι, διὰ τοὺς ἢ βίαν τοῦ δικαίου
154 προτιμῶντας ἢ πάνυ φιλοστόργους. οὗτοι μὲν γὰρ διὰ περιττήν καὶ
ὑπερβάλλουσαν εὖνοιαν ἐθελήσουσι πολλάκις ἄσμενοι προαποθνήσκειν,
αὐτοὺς ἐπιδιδόντες ὑπὲρ τῶν ἐνόχων οἱ ἀνυπαίτιοι, μέγα κέρδος νομί-
ζοντες τὸ μὴ ἐπιδεῖν κολαζομένους ἢ τοὺς γεννήσαντας υἱοὶ ἢ τοὺς
παῖδας γονεῖς, ὡς ἀβίωτον καὶ παντὸς ἀργαλεώτερον θανάτου τὸν αὐθις
155 χρόνον βιωσόμενοι. πρὸς οὖς λεκτέον· "ἡ εὖνοια ὑμῶν οὐκ ἔχει καιρόν,
τὰ δ' ὅσα μὴ ἐν καιρῷ ψέγεται δεόντως, ἐπεὶ καὶ τὰ καιρία ἐπαινεῖται.
χρὴ μέντοι φιλεῖν τοὺς ἄξια φιλίας δρῶντας, πονηρὸς δ' οὐδεὶς πρὸς
ἀλήθειαν φίλος. συγγενεῖς δὲ καὶ ἐν συγγένεσι φίλους καλουμένους ἡλλο-
τρίωσαν αἱ μοχθηραὶ πλημμελοῦντας· συγγένεια γὰρ οἰκειότερα τῆς
πρὸς αἵματος ἢ πρὸς δικαιοσύνην καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ὁμολογία, ἣν ἐκλιπῶν
τις οὐκ ἐν ὀθνεῖσι καὶ ζένοις μόνον ἀλλὰ καὶ ἐν ἀσπόνδοις ἐχθροῖς
156 ἀναγράφεται. τί οὖν κατεψευσμένον ὄνομα εὖνοίας ὅ τι χρηστὸν καὶ
φιλάνθρωπὸν ἐστὶν ὑποδύεσθε, τάληθ' ἢ μαλακίαν καὶ ἀνανδρίαν παρα-
καλυπτόμενοι; ἢ οὐκ ἀνανδροὶ τὰς φύσεις, παρ' οἷς οἴκτου λογισμὸς
ἦττάται; καὶ ταῦθ' ἵνα διπλοῦν ἀδίκημα δράσητε, τοὺς μὲν ὑπαίτιους
βυόμενοι τῆς τιμωρίας, αὐτοὺς δ' ἐπὶ μηδενὶ μεμφθέντας τὸ παράπαν
157 οἰόμενοι δεῖν ἀντ' ἐκείνων κολάζειν;" ἀλλ' οὗτοι μὲν ὑποτίμησιν
ἔχουσι τὸ μηδὲν θηρᾶσθαι ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ τὸ λίαν πρὸς τοὺς ἐγγυτάτω
γένους φιλόστοργον, ὑπὲρ ὧν τῆς σωτηρίας ἀποθνήσκειν ἄσμενοι δια-
158 νοοῦνται. τοὺς δὲ ὠμοθύμους καὶ τὴν φύσιν θηριώδεις τίς οὐκ ἂν
προβάλοιτο τῶν οὐ λέγω μετρίων ἀλλὰ καὶ τῶν μὴ σφόδρα ἀτιθᾶσων
τὴν ψυχὴν, οἱ ἢ λάθρα τεχνάζουσιν ἢ ἐπιθαρροῦσι φανερωῶς ἑτέροις
ἀνθ' ἑτέρων τὰς μεγίστας ἐπανατείνεσθαι συμφοράς, φιλίαν ἢ συγγένειαν
ἢ κοινωνίαν ἢ τι ὁμοιότροπον ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν οὐδὲν ἡδίκηκόντων προ-
φασιζόμενοι; καὶ ταῦτα δρῶσιν ἔστιν ὅτε μηδὲν πεπονθότες δεινόν,
159 ἕνεκα δὲ πλεονεξίας ἢ ἀρπαγῆς. πρώην τις ἐκλογεὺς φόρων ταχθεὶς
παρ' ἡμῖν, ἐπειδὴ τινες τῶν δοξάντων ὀφείλειν διὰ πενίαν ἔφυγον δέει
τιμωριῶν ἀνηκέστων, γύναια τούτων | καὶ τέκνα καὶ γονεῖς καὶ τὴν
ἄλλην γενεὰν ἀπαγαγὼν πρὸς βίαν, τύπτων καὶ προπηλακίζων καὶ πάσας
αἰκίας αἰκίζόμενος, ἴν' ἢ τὸν φυγόντα μηνύσωσιν ἢ τὰ ὑπὲρ ἐκείνου
καταθῶσιν οὐδέτερον δυνάμενοι, τὸ μὲν ὅτι ἠγνόουν, τὸ δ' ὅτι οὐχ
ἦττον τοῦ φυγόντος ἀπόρως εἶχον, οὐ πρότερον ἀνῆκεν, ἢ βασάνοις καὶ
στρέβλαις τὰ σώματα κατατείνων ἀποκτεῖναι κεκαινουρημέναις ἰδέαις
160 θανάτου· ἄμμου σπυρίδα πλήρη βρόχοις ἐκδησάμενος ἀνήρτα κατὰ τῶν
αὐχένων, βαρύτατον ἄχθος, ἱστάς ἐν ὑπαίθρῳ κατὰ μέσην ἀγοράν, ἴν'
οἱ μὲν ἀθρόαις τιμωρίαις, ἀνέμῳ καὶ ἡλίῳ καὶ τῇ ἀπὸ τῶν παριόντων
αἰσχύνῃ καὶ τοῖς ἐκκρεμαμένοις ἄχθεσι, βιαζόμενοι χαλεπῶς ἀπαγο-

161 ρεύωσιν, οἱ δὲ θεώμενοι τὰς τούτων τιμωρίας προαγῶσιν· ὧν ἔνιοι τρανότερον τῆς διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν διὰ τῆς ψυχῆς λαβόντες αἰσθήσιν, ὡς ἐν τοῖς ἑτέρων σώμασιν αὐτοὶ κακούμενοι, τῷ βίῳ προαπετάξαντο ζήφεισιν ἢ φαρμάκοις ἢ ἀγχόναις, μεγάλην ὡς ἐν κακοπραγίαις νομίζοντες **162** ἐπιτυχίαν τὴν ἄνευ βασάνων τελευτήν· οἱ δὲ μὴ φθάσαντες ἑαυτοὺς διαχρήσασθαι, καθάπερ ἐν ταῖς τῶν κλήρων ἐπιδικασίαις, κατὰ στοῖχον ἤγοντο οἱ ἀπὸ τοῦ γένους πρῶτοι καὶ μετ' αὐτοὺς δεῦτεροι καὶ τρίτοι μέχρι τῶν ὑστάτων· καὶ ὁπότε μηδεὶς λοιπὸς εἴη τῶν συγγενῶν, διέβαινε τὸ κακὸν καὶ ἐπὶ τοὺς γειννῶντας, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἐπὶ κώμας καὶ πόλεις, αἱ ταχέως ἔρημοι καὶ κεναὶ τῶν οἰκητόρων ἐγένοντο μετανι- **163** σταμένων καὶ σκεδαννυμένων ἔνθα λήσεσθαι προσεδόκων. ἀλλ' οὐδὲν ἴσως θαυμαστόν, εἰ φορολογίας ἕνεκα βάρβαροι τὰς φύσεις, ἡμέρου παιδείας ἄγευστοι, δεσποτικοῖς πειθαρχοῦντες ἐπιτάγμασι τοὺς ἑτησίους ἀναπράττουσι δασμούς, οὐ μόνον ἐκ τῶν οὐσιῶν ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν σωμα- των, ἄχρι καὶ ψυχῆς τοὺς κινδύνους ἐπιφέροντες ὑπὲρ ἑτέρων ἑτέροις. **164** ἦδη δὲ καὶ οἱ τῶν δικαίων ὅροι καὶ κανόνες, αὐτοὶ οἱ νομοθέται, πρὸς δόξαν μᾶλλον ἢ πρὸς ἀλήθειαν ἀπιδόντες, τῶν ἀδικωτάτων ὑπέμειναν γενέσθαι, κελεύσαντες τοῖς μὲν προδόταις τοὺς παῖδας συναναιρεῖσθαι, **165** τοῖς δὲ τυράννοις τὰς ἐγγυτάτω πέντε οἰκίας. διὰ τί; φαίην ἄν· εἰ μὲν γὰρ συνεζήμαρτον, καὶ συγκολαζέσθωσαν, εἰ δὲ μήτε κατεκοινώνησαν μήτε ζηλωταὶ τῶν ὁμοίων ἐγένοντο μήτε ταῖς τῶν οἰκείων εὐτυχίαις ἐπαρθέντες ἐνηδυπάθησαν, τίνοσ χάριν ἀναιρεθήσονται; ἢ δι' ἐν τούτῳ μόνον, ὅτι συγγενεῖς εἴσι; γένους γὰρ ἢ | παρανομημάτων αἱ τιμωρίαι; **166** χρηστῶν ἴσως ὑμεῖς, ὧ σεμνοὶ νομοθέται, τῶν οἰκείων ἐλάχετε· μοχθηροὶ δ' εἴπερ ἐγένοντο, δοκεῖτέ μοι μηδ' ἄν εἰς νοῦν ποτε βαλέσθαι τὰς τοιαύτας προστάξεις, ἀλλὰ καὶ γράφοντας ἑτέρους δυσχερᾶναι, διὰ τὴν τοῦ μηδὲν ἀνήκεστον παθεῖν προφυλακὴν *** τὸν ἐν ἀσφαλεῖ βίῳ διάγοντα μετὰ τῶν κινδυνευόντων σκοπεῖν καὶ ἐν ταῖς ἴσαις κακοπραγίαις ἐξετάζεσθαι· τὸ μὲν γὰρ ἔχει δέος, ὃ φυλαττόμενός τις οὐδ' ἄν ἕτερον περιίδοι, τὸ δ' ἐστὶν ἄφοβον, ὑφ' οὗ πολλάκις ἀνεπέισθησάν **167** τινες ἀλογεῖν ἀνθρώπων ἀνυπαιτίων ἀσφαλείας. ταῦτ' οὖν ἐκλογισάμενος ὁ ἡμέτερος νομοθέτης καὶ τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἁμαρτήματα συνιδῶν ὡς φθοροποιὰ τῆς ἀρίστης πολιτείας ἀπεστράφη καὶ διεμίσησε [κα]ὶ τοὺς χρωμένους εἴτε ῥαθυμίαις εἴτε ἀπανθρωπίαις καὶ κακίαις καὶ οὐδέποτε τινα τῶν συμβεβιωκότων ἐξέδωκεν ἐπὶ τιμωρίᾳ προσθήκην ποιησάμενος **168** αὐτὸν ἀδικημάτων ἑτέρων. διόπερ ἄντικρυς ἀπεῖπεν υἱοὺς ἀντὶ γονέων ἢ γονεῖς ἀντὶ υἱῶν ἀναιρεῖσθαι, δικαιώσας ὧν τὰ ἁμαρτήματα τούτων εἶναι καὶ τὰς τιμωρίας, εἴτε ζημίας χρημάτων εἴτε καὶ πληγὰς καὶ βιαιοτέρας ὕβρεις εἴτε τραύματα καὶ πηρώσεις καὶ ἀτιμίας καὶ φυγὰς καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἐπὶ δίκαις· ἐνὸς γὰρ τοῦ μὴ ἕτερον ἀνθ' ἑτέρου κτείνειν μνησθεῖς καὶ τὰ ἡσυχασθέντα προσπεριέλαβεν.

Περὶ τοῦ μὴ ἀναισχυντεῖν γυναῖκας.

169 Ἀγοραὶ καὶ βουλευτήρια καὶ δικαστήρια καὶ θίασοι καὶ σύλλογοι πολυανθρώπων ὁμίλων καὶ ὁ ἐν ὑπαίθρῳ βίος διὰ λόγων καὶ πράξεων κατὰ πολέμους καὶ κατ' εἰρήνην ἀνδράσιν ἐφαρμόζουσι, θηλείαις

δὲ οἰκουρία καὶ ἡ ἔνδον μονή, παρθένους μὲν εἴσω κλισιάδων τὴν μέσσαυλον ὄρον πεποιημέναις, τελείαις δὲ ἤδη γυναιξὶ τὴν αὐλειον.

170 διττὸν γὰρ πόλεων εἶδος, μειζόνων καὶ βραχυτέρων· αἱ μὲν οὖν μείζους ἄσθη καλοῦνται, οἰκίαι δ' αἱ βραχυτέραι. τὴν δ' ἑκατέρων προστασίαν διειλήχασιν ἄνδρες μὲν τῶν μειζόνων, ἧς ὄνομα πολιτεία, γυναῖκες δὲ **171** τῶν βραχυτέρων, ἧς ὄνομα οἰκονομία. μηδὲν οὖν ἔξω τῶν κατὰ τὴν οἰκονομίαν πολυπραγμονεῖτω γυνὴ ζητοῦσα μοναυλίαν μηδ' οἷα νομᾶς κατὰ τὰς ὁδοὺς ἐν ὄψεσιν ἀνδρῶν ἑτέρων ἐξεταζέσθω, πλὴν εἰς ἱερὸν ὁπότε δέοι βαδίζειν, φροντίδα ποιουμένη καὶ τότε μὴ πληθυούσης ἀγορᾶς, ἀλλ' ἐπανεληλυθότων οἴκαδε τῶν πλείστων, ἐλευθέρας τρόπον καὶ τῷ ὄντι ἀσθῆς ἐν ἡρεμίᾳ θυσίας | ἐπιτελοῦσα καὶ εὐχὰς εἰς ἀποτροπὴν κακῶν **172** καὶ μετουσίαν ἀγαθῶν. τὸ δὲ λοιδορουμένων ἢ συμπλεκομένων ἀνδρῶν ἐπεκθεῖν τολμᾶν κατὰ πρόφασιν συμμαχίας ἢ βοηθείας γυναῖκας ἐπιληπτον καὶ οὐ μετρίως ἀναίσχυντον, ὡς οὐδ' ἐν πολέμοις καὶ στρατείαις καὶ τοῖς ὑπὲρ πάσης τῆς πατρίδος κινδύνοις ἐδικαίωσεν ὁ νόμος ἐξετάζεσθαι, τὸ πρόπον ἰδῶν, ὅπερ ἀκίνητον αἰεὶ καὶ πανταχοῦ φυλάττειν διανοήθη, νομίσας αὐτὸ τοῦτ' εἶναι καθ' αὐτὸ νίκης καὶ ἐλευθερίας καὶ **173** πάσης ἄμεινον εὐτυχίας. ἐὰν μέντοι καὶ πυθομένη τις ὑβρίζεισθαι τὸν ἄνδρα, πόθῳ τῷ πρὸς ἐκεῖνον ἠττηθεῖσα φιλανδρίας, ὑπὸ τοῦ παραστάντος πάθους ἐξορμῆσαι βιασθῆ, μὴ πλέον τῆς φύσεως ἀρρενούσθω θρασυνομένη, μενέτω δὲ καὶ ἐν οἷς βοηθεῖ γυνή· πάνδεινον γάρ, εἰ βουλομένη τις ὑπεξελέσθαι τὸν ἄνδρα ὑβρεως ὑβρισθήσεται πρὸς ἑαυτῆς κατάπλεων ἀποφαινούσης τὸν ἴδιον βίον αἰσχύνης καὶ μεγάλων ὄνειδῶν **174** τῶν ἐπ' ἀνιάτῳ θρασύτητι. λοιδορήσεται γὰρ γυνὴ κατ' ἀγορὰν ῥῆμά τέ τι τῶν ἀπηγορευμένων φθέγγεται, ἑτέρου δὲ κακηγοροῦντος οὐκ ἀποδραμεῖται τὰ ὦτα ἐπιφράξασα; νυνὶ δὲ προβαίνουσί τινες, ὡς μὴ μόνον ὑπὸ γλωσσαλγίας ἐν ἀνδρῶν ὄχλῳ [γυναῖκε]ς κακηγορεῖν καὶ προπηλακίζειν, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας ἐπιφέρειν τὰς ὑφάσμασι καὶ ταλασίαις ἀλλ' οὐ πληγαῖς καὶ ὑβρεσι καθάπερ παγκρατιαστῶν καὶ πυκτῶν ἐνα- **175** σκουμένας. καὶ τὰ μὲν ἄλλα [οἰστὰ κα]ὶ φέρειν ἄν τις δύναιτο· χαλεπὸν δ' ἐκεῖνο, εἴ τις γυνὴ τοσοῦτον καταθρασύνοιτο, ὡς διαδράξασθαι τῶν τοῦ διαφορομένου γεννητικῶν· μὴ γάρ, παρόσον ἀνδρὶ βοηθοῦσα δοκεῖ τοῦτο πράττειν, ἀφείσθω, τῆς δ' ἄγαν θρασύτητος ἐπεχέσθω τίνουσα δίκην, ὑφ' ἧς αὐτὴ μὲν τὰ ὅμοια ἐξαμαρτάνειν ἐθέλουσα αὐτῆς οὐκ ἂν δύναιτο, τῶν δ' ἄλλων ὅσαι προπετέστεραι φόβῳ μετριάσουσιν· ἔστω **176** δ' ἡ δίκη χειρὸς ἀποκοπὴ τῆς ἀψαμένης ὧν οὐ θέμις. ἄξιον ἐπαινεῖν καὶ τοὺς τῶν γυμνικῶν ἀγώνων ἀθλοθέτας, οἳ τῆς θέας ἀνεῖρξαν γυναῖκας, ἵνα μὴ γυμνουμένοις ἀνδράσι παρατυγχάνουσαι τὸ δόκιμον αἰδοῦς νόμισμα παρακόπτωσιν ἀλογοῦσαι φύσεως θεσμῶν, οὓς ὥρισεν ἑκατέρῳ τμήματι τοῦ γένους ἡμῶν. οὐδὲ γὰρ ἀνδρας, ἀποτιθεμένων ἐσθῆτας γυναικῶν, ἐμπρεπὲς παρατυγχάνειν, ἀλλ' ἑκατέρους τὰς τῶν ἑτέρων ὄψεις ἐκτρέπεσθαι γυμνουμένων τοῖς τῆς φύσεως βουλήμασι **177** ἐπομένους. εἴθ' ὧν ἡ ὄψις ἐπίληπτος, οὐ πολὺ μᾶλλον αἱ χεῖρες ὑπαίτιοι; ὀφθαλμοὶ μὲν γὰρ καὶ ἃ μὴ βουλόμεθα πολλάκις ὄραν ἀπελευθεριάζοντες ἀποβιάζονται, χεῖρες δ' ἐν τῇ τῶν ὑπηκόων τάξει τεταγ-

μέναι | μερῶν πειθαρχοῦσαι τοῖς ἡμετέροις ἐπιτάγμασιν ὑπηρετοῦσιν.
178 ἦδε μὲν αἰτία ἢ παρὰ πολλοῖς εἴωθε λέγεσθαι· ἑτέραν δὲ ἤκουσα
θεσπεσίων ἀνδρῶν τὰ πλεῖστα τῶν ἐν τοῖς νόμοις ὑπολαμβάνοντων εἶναι
σύμβολα φανερὰ ἀφανῶν καὶ ῥητὰ ἀρρήτων. ἦν δὲ τοιάδε· ψυχῆς,
ὥσπερ ἐν ταῖς συγγενείαις, ἢ μὲν ἐστὶν ἄρρην καὶ πρὸς ἀνδρῶν, ἢ δὲ
θῆλεια καὶ πρὸς γυναικῶν· ἄρρην μὲν ἢ μόνῳ θεῷ προσκληροῦσα
ἑαυτὴν ὡς πατρὶ καὶ ποιητῇ τῶν ὄλων καὶ πάντων αἰτίῳ, θῆλεια δὲ ἢ
ἐκκρεμαμένη τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ καὶ ἀποτείνουσα καθάπερ χεῖρα
τὴν δύναμιν αὐτῆς, ἵνα τυφλῶς τῶν ἐπιτυχόντων ἐφάπτηται, γένεσιν
δεξιουμένη τὴν τροπαῖς ἀμυθήτοις χρωμένην καὶ μεταβολαῖς, δέον τὴν
179 ἀμετάβλητον καὶ μακαρίαν καὶ τρισευδαίμονα θείαν φύσιν. εἰκότως οὖν
τὴν ἐφαιψαμένην χεῖρα τῶν διδύμων ἀποκόπτειν διείρηται συμβολικῶς,
οὐχ ὅπως ἀκρωτηριάζηται τὸ σῶμα στερόμενον ἀναγκαιοτάτου μέρους,
ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ τῆς ψυχῆς πάντας τοὺς ἀθέους ἐκτέμνειν λογισμοὺς ἐπι-
βάθρα χρωμένους ἅπασιν ὧν γένεσις ἐστὶ· δίδυμοι γὰρ σύμβολον σπορᾶς
180 καὶ γενέσεως. ἐπόμενος δ' ἀκολουθίᾳ φύσεως κάκεῖνο λέξω, ὅτι μονὰς
μὲν ἐστὶν εἰκῶν αἰτίου πρώτου, δυὰς δὲ παθητῆς καὶ διαιρετῆς ὕλης·
ὅς ἂν οὖν δυάδα πρὸ μονάδος τιμήσῃ καὶ δεξιώσῃται, μὴ ἀγνοεῖτω
<τὴν> ὕλην ἀποδεχόμενος μᾶλλον ἢ θεόν. ἦς χάριν αἰτίας ἐδικαίωσεν
ὁ νόμος ταύτην τὴν ἐπιβολὴν τῆς ψυχῆς ἀποκόπτειν οἷα χεῖρα· μείζον
γὰρ οὐκ ἔστιν ἀσέβημα ἢ τῷ παθητῷ τὴν τοῦ δρῶντος ἀνατιθέναι δύναμιν.
181 Μέμψαιτ' ἂν τις δεόντως τοὺς ἀνόμοια τοῖς ἀδικήμασι
τάττοντας ἐπιτίμια κατὰ τῶν εἰργασμένων, ζημίας χρημάτων ἐπ' αἰκίαις
ἢ ἐπὶ τραύμασι καὶ πηρώσεσιν ἀτιμίας ἢ ἐπ' ἀνδροφονίαις ἐκουσίοις
ἐλάσεις ὑπερορίους καὶ τὰς εἰς αἰεὶ φυγὰς ἢ δεσμοὺς ἐπὶ κλοπαῖς· τὸ
γὰρ ἀνώμαλον καὶ ἀνισὸν ἐχθρὸν πολιτείας ζηλούσης τὴν ἀλήθειαν.
182 ἰσότητος δὲ ὑφηγητῆς ὁ ἡμέτερος νόμος τὰ ὅμοια κελεύων τοὺς ἀμαρ-
τάνοντας ὑπομένειν οἷς ἔδρασαν, ἐκ τῶν οὐσιῶν, ἐὰν περὶ τὰς οὐσίας
ἀδικοπραγῶσι τῶν πλησίον, ἐκ τῶν σωματίων, ἐὰν εἰς τὰ σώματα ἐξαμαρ-
τάνωσι κατὰ μέρη καὶ μέλη καὶ τὰς αἰσθήσεις· κὰν ἄχρι | μέντοι τῆς
ψυχῆς ἐπιβουλεύσωσιν, εἰς ψυχὴν τιμωρεῖσθαι κελεύει· ὑπομένειν γὰρ
ἀνθ' ἑτέρων ἕτερα μηδεμίαν ἔχοντα κοινωνίαν ἀλλὰ τοῖς εἶδεσιν ἀπηρ-
183 τημένα καταλυόντων νόμους ἐστίν, οὐ βεβαιούντων. ταυτὶ δὲ φαμεν
τῶν ἄλλων [οὐχ] ὁμοίως ἐχόντων· οὐ γὰρ ταῦτὸν ἀλλοτρίῳ καὶ πατρὶ
πληγὰς ἐμφορῆσαι οὐδὲ ἄρχοντα ἢ ἰδιώτην κακῶς εἰπεῖν οὐδὲ ἐργάσασθαι
τι τῶν μὴ ἐφειμένων ἐν βεβήλοις ἢ ἱεροῖς χωρίοις οὐδ' ἐν ἑορταῖς καὶ
πανηγύρεσι καὶ δημοτελέσι θυσίαις καὶ πάλιν ἐν ἡμέραις αἷς μηδὲν
πρόσεστι τῶν εἰς ἐκεχειρίαν ἢ καὶ συνόλως ἀποφράσι, καὶ ὅσα ἄλλα
τοιουτότροπα διερευνητέον εἰς συναύξησιν ἢ μείωσιν κολάσεως.
184 Πάλιν ἐὰν τις, φησὶν, ὀφθαλμὸν οἰκέτου ἢ θεραπαίνης ἐκκόψῃ, ἐλευθέ-
ρους ἀφιέτω. διὰ τί; ὥσπερ τὴν τοῦ σώματος ἡγεμονίαν ἢ φύσιν ἀνῆψε
κεφαλῇ χαρισαμένη καὶ τόπον οἰκειότατον ὡς βασιλεῖ τὴν ἄκραν-ἄνω
γὰρ αὐτὴν ἐπ' ἀρχὴν παραπέμψασα ἰδρύσατο καθάπερ ἀνδριάντι βάσι
ὑποθεῖσα τὴν ἀπ' αὐχένος ἄχρι ποδῶν ἅπασαν ἀρμονίαν-, οὕτως
καὶ τῶν αἰσθήσεων τὸ κράτος ἀνέδωκεν ὀφθαλμοῖς· ὑπεράνω γοῦν καὶ

τούτοις ὡς ἄρχουσιν ἀπένειμεν οἴκησιν, βουλευθεῖσα μὴ μόνον τοῖς ἄλλοις ἀλλὰ καὶ χωρὶς περισημοτάτῳ καὶ περιφανεστάτῳ τούτους γεράσαι.

185 τὰς μὲν οὖν χρείας καὶ ὠφελείας, ἃς παρέχουσι τῷ γένει ἡμῶν ὀφθαλμοί, μακρὸν ἂν εἶη καταριθμεῖσθαι· μίαν δὲ τὴν ἀρίστην λεκτέον. φιλοσοφίαν ὤμβρησε μὲν ὁ οὐρανός, ἐχώρησε δὲ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ἐξενάγησε δὲ ὄψις· πρώτη γὰρ αὕτη κατείδε τὰς λεωφόρους ἐπ' αἰθέρος

186 ὁδοῦς. ἀγαθῶν δέ, ὅσα πρὸς ἀλήθειαν ἀγαθὰ, πηγὴ φιλοσοφία· ἥς ὁ μὲν ἀρυτόμενος εἰς κτῆσιν καὶ χρῆσιν ἀρετῆς ἐπαινετός, ὁ δ' ἔνεκα πανουργίας καὶ τοῦ κατασοφίσασθαι τινα ψεκτός· ἔοικε γὰρ ὁ μὲν ἀνδρὶ συμποτικῷ καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς συνεστιωμένους πάντας εὐφραίνοντι, ὁ δὲ τῷ τὸν ἄκρατον εἰς παροινίαν καὶ ὕβριν ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν πλησίον

187 ἐμφορουμένῳ. ὅτῳ δ' οὖν τρόπῳ φιλοσοφίαν ἐξενάγησεν ὄψις, ἥδη λεκτέον. ἀναβλέψασα εἰς αἰθέρα κατείδεν ἥλιον καὶ σελήνην καὶ πλάνη-
τας καὶ ἀπλανεῖς ἀστέρας, τὴν ἱεροπρεπεστάτην οὐρανοῦ στρατιάν, κόσμον ἐν κόσμῳ, εἶτ' ἀνατολὰς καὶ δύσεις καὶ χορείας ἐμμελεῖς καὶ

188 τεταγμέναις χρόνων περιόδοις συνόδους, ἐκλείψεις, ἐπιλάμψεις, εἶτ' αὐξήσεις καὶ μειώσεις σελήνης, ἡλίου κινήσεις τὰς κατὰ πλάτος, ἀπὸ μὲν τῶν νοτίων ἐπὶ τὰ βόρεια προσιόντος, ἀπὸ δὲ τῶν βορείων ἐξανα-
χωροῦντος | πρὸς τὰ νότια, εἰς καιρῶν τῶν ἐτησίων γένεσιν, οἷς τὰ πάντα τελεσφορεῖται, καὶ πρὸς τούτοις μυρία ἄλλα θαυμάσια· καὶ περι-
αθρήσασα κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλατταν καὶ ἀέρα τάδε πάντα τῷ νῦν

189 μετὰ σπουδῆς ἐπεδείξατο. ὁ δ' ἄπερ οὐχ οἶός τ' ἦν δι' αὐτοῦ κατα-
λαβεῖν διὰ τῆς ὁράσεως ἰδὼν οὐκ ἐπὶ τῶν ὁραθέντων αὐτὸ μόνον ἔστη, ἀλλ' ἄτε φιλομαθῆς καὶ φιλόκαλος, ἀγάμενος τὴν θεάν, λογισμὸν εἰκότα ἐλάμβανεν, ὅτι ταῦτα οὐκ ἀπαυτοματισθέντα συνέστη φοραῖς ἀλόγοις, ἀλλὰ διανοίᾳ θεοῦ, ὃν πατέρα καὶ ποιητὴν ὀνομάζειν θέμις, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἄπειρα, πεπέρασται δὲ ἐνὸς κόσμου περιγραφῆ, πόλεως τρόπον τῆ τῶν ἀπλανῶν ἐξωτάτῳ σφαίρᾳ περιλαμβανόμενα, καὶ ὡς ὁ γεννήσας πατὴρ νόμῳ φύσεως ἐπιμελεῖται τοῦ γενομένου, προνοούμενος καὶ τοῦ

190 ὅλου καὶ τῶν μερῶν. εἶτα προσεπεσκέψατο, τίς οὐσία τοῦ ὁρατοῦ καὶ εἰ πάντων ἢ αὐτῆ τῶν κατὰ τὸν κόσμον ἢ ἐτέρων ἑτέρα καὶ ἐκ τίνων ἕκαστα ἐτελέσθη, καὶ τὰς αἰτίας δι' ἃς ἐγένετο καὶ δυνάμεις αἷς συνέ-

191 χεται καὶ πότερον αὗται σώματα ἢ ἀσώματοι. ἢ γὰρ περὶ τούτων καὶ τῶν παραπλησίων ἔρευνα τί ἂν ἄλλο ἢ φιλοσοφία προσαγορεύοιτο; τί δὲ τῷ σκοπούμεν ταῦτα θεῖτο ἂν τις οἰκειότερον ὄνομα ἢ φιλό-
σοφον; τὸ γὰρ περὶ θεοῦ σκοπεῖν καὶ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ κοινῶς ζῶν τε καὶ φυτῶν καὶ περὶ νοητῶν παραδειγμάτων καὶ

πάλιν αἰσθητῶν ἀποτελεσμάτων καὶ τῆς καθ' ἕκαστον τῶν γεγονότων ἀρετῆς τε καὶ κακίας φιλομαθῆς καὶ φιλοθεάμονα καὶ τῷ ὄντι φιλόσοφον

192 διάθεσιν ἐμφαίνει. μέγιστον μὲν δὴ τοῦτο τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων ἀγαθὸν ὄψις παρέχεται· δοκεῖ δὲ μοι ταύτης ἠξιῶσθαι τῆς προνομίας, ἐπειδὴ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων συγγενεστέρα ψυχῇ καθέστηκεν· ἀπασαι μὲν γὰρ τὴν πρὸς διάνοιαν ἔχουσιν οἰκειότητα, αὕτη δὲ καθάπερ ἐν ταῖς

193 οἰκίαις τὴν ἐγγυτάτῳ γένους πρώτην καὶ ἀνωτάτῳ τάξιν εἴληχε. τεκμη-
ριώσαιτο δ' ἂν τις ἐκ πολλῶν· τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι χαιρόντων μὲν

ὄφθαλμοὶ γανοῦνται καὶ μειδιῶσι, λυπουμένων δὲ συννοίας γέμουσι καὶ
κατηφείας; εἰ δὲ πλεονάζοι καὶ πιέζοι καὶ ἀναθλίβοι τὸ ἄχθος, ἕκδα-
κρούουσι καὶ κρατούσης μὲν ὀργῆς οἰδοῦσι καὶ ὑφαιμον καὶ πυρωπὸν
194 ἐμβλέπουσιν, ἴλεων δὲ καὶ εὐμενές, εἰ χαλάσαι ὁ θυμός. καὶ ἐν μὲν
τῷ λογίζεσθαι καὶ σκοπεῖν αἱ κόραι πεπήγασι τρόπον τινα συνεννοοῦσαι,
τῶν δὲ εὐηθεστέρων ὑπ' ἡλιθιότητος πλάζεται καὶ ἡ ὄρασις οὐκ ἡρεμοῦσα·
| καὶ συνόλως τοῖς τῆς ψυχῆς πάθει συμπάσχουσιν ὄφθαλμοὶ καὶ ταῖς
ἀμυθήτοις τροπαῖς συµμεταβάλλειν πεφύκασι διὰ τὴν οἰκειότητα. δοκεῖ
γάρ μοι μηδὲν οὕτως ὁ θεὸς ἐμφανὲς ἀφανοῦς ἀπεργάσασθαι μίμημα
195 ὡς ὄψιν λογισμοῦ. εἴαν τις οὖν εἰς τὴν ἀρίστην καὶ ἡγεμονικω-
τάτην τῶν αἰσθήσεων ὄρασιν ἢ ἐπιβεβουλευκῶς τῷ καὶ καταφανῆ μὲν
ἐλευθέρου ὄφθαλμὸν ἐκκόψας, τὰ αὐτὰ ἀντιπασχέτω, δούλου δὲ μή-
οὐχ ὅτι συγγνώμης ἐστὶν ἄξιος ἢ ἔλαττον ἀδικεῖ, ἀλλ' ὅτι πονηροτέρῳ
χρήσαιτ' ἂν ὁ πεπονθὼς ἀντιπρωθέντι τῷ δεσπότη, μνησικακήσοντι
τῆς συμφορᾶς τὸν αἰεὶ χρόνον καὶ ἀμυνομένῳ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὡς
ἐχθρὸν ἀσπονδὸν ἀφορήτοις καὶ βαρυτέροις τῆς δυνάμεως ἐπιτάγμασιν,
196 οἷς πιεζόμενος καὶ τὴν ψυχὴν ἀπορρήξει. προῦνόησεν οὖν ὁ νόμος τοῦ
μήτε τὸν ἐπιβεβουλευκότα ἀθῶον ἀφεθῆναι μήτε τὸν πεπηρωμένον
προσαδικηθῆναι κελεύσας, εἰ τις ἐκκόψειε θεράποντος ὄφθαλμόν, ἀνε-
197δοιάστως ἐλευθερίας μεταδιδόναι. οὕτως γὰρ ὁ μὲν ἀνθ' ὧν ἔδρασε
διττὴν ἐνδέξεται ζημίαν, ἅμα τῇ τιμῇ καὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἀφαιρεθεῖς,
καὶ τρίτον ἑκατέρου τῶν λεχθέντων χαλεπώτερον, ἀναγκαζόμενος ἐν τοῖς
μείστοις εὐεργετεῖν ἐχθρὸν, ὃν ἴσως ἤϋχετο κακοῦν αἰεὶ δύνασθαι, ὁ δὲ
ἀνθ' ὧν ὑπέμεινε παρηγορίαν ἔξει διπλῆν, οὐ μόνον ἐλευθερωθεῖς ἀλλὰ
καὶ ἀργαλέον καὶ ὤμὸν δεσπότην ἐκφυγών.

198 Προστάττει δὲ κἂν εἰ τις ὀδόντα θεράποντος ἐκκόψειεν,
ἐλευθερίαν χαρίζεσθαι τῷ θεράποντι. διὰ τί; ὅτι ζωὴ μὲν τίμιον, ὄργανα
δὲ ζωῆς ἐτεκτῆνατο ἢ φύσις ὀδόντας, οἷς τὴν τροφήν οἰκονομεῖσθαι
συμβέβηκεν. ὀδόντες δὲ οἱ μὲν εἰσι τομίαι τῷ τέμνειν σιτία καὶ ὅσα
ἄλλα ἐδώδιμα, διὰ τοῦτο ταύτης τῆς προσηγορίας ἀξιωθέντες, οἱ δὲ
199 μύλαι τῷ τὰ διατμηθέντα εἰς μείονα λεαίνειν δύνασθαι. παρ' ἣν αἰτίαν
ὁ ποιητὴς καὶ πατὴρ οὐδὲν εἰωθὼς δημιουργεῖν, ὃ μὴ πρὸς τινα τέτακται
χρεῖα, τοὺς ὀδόντας οὐχ ὥσπερ τῶν ἄλλων μερῶν ἕκαστον κατὰ τὴν
πρώτην γένεσιν εὐθύς εἰργάζετο, διανοηθεῖς ὅτι βρέφει μὲν γαλακτο-
τροφεῖσθαι μέλλοντι περιττὸν ἄχθος γενήσονται, μαστοῖς δὲ πηγάζουσιν,
οἷς ἄρδεται ἡ τροφή, χαλεπὴ ζημία κατὰ τὴν ὀλκήν τοῦ γάλακτος
200 ὀδαζωμένοις. τὸν ἐπιτήδειον οὖν καιρὸν προιδόμενος-ἔστι δ' οὗτος,
ἠνίκα τὸ βρέφος ἀπότιτθον γίνεται-τὴν ἐκφυσιν τῶν ὀδόντων, ἣν
ἐταμειύσατο πρότερον, ἀνέφηνεν, <ὅτε δύνατα> ἤδη τῆς τελειοτέρας ἀνέ-
χεσθαι τροφῆς ὀργάνων ὧν εἶπον δεομένης τὴν διὰ τοῦ γάλακτος ἀπο-
201στρεφόμενον. εἴαν οὖν τις εἴζας ἀλαζονεῖα | θεράποντος ὀδόντα ἐκκόψῃ
τὸν ὑπηρέτην καὶ ὑποδιάκονον τῶν ἀναγκαιοτάτων, τροφῆς τε καὶ ζωῆς,
ἐλευθερούτω τὸν ἀδικηθέντα, στερόμενος καὶ αὐτὸς τῆς ἐκ τοῦ πεπον-
202θότος λατρείας τε καὶ ὑπηρεσίας. ἰσότιμον οὖν, φήσει τις, ὀδοὺς
ὄφθαλμῶ; πρὸς ἃ γέγονεν ἑκάτερον, εἶποιμ' ἂν, ἰσότιμον, πρὸς μὲν τὰ

ὄρατὰ ὄφθαλμός, πρὸς δὲ τὰ ἐδώδιμα ὀδούς. εἰ δὲ καὶ συγκρίναι τις
 ἐθελήσει, σεμνότατον μὲν εὐρήσει τῶν ἐν σώματι μερῶν ὄφθαλμόν ἅτε
 θεωρὸν ὄντα τοῦ σεμνοτάτου τῶν κατὰ τὸν κόσμον, οὐρανοῦ, χρήσιμον
 δὲ ὀδόντα ὡς ἂν τροφῆς, τοῦ χρησιμωτάτου πρὸς τὸ ζῆν, ἐργάτην· καὶ
 ὁ μὲν τὰς ὄψεις ἀποβαλὼν οὐ κεκώλυται βιοῦν, τῷ δὲ ἐκκοπέντι τοὺς
203 ὀδόντας ἐφεδρεύει θάνατος οἰκτιστος. εἰ δὴ τις ἐπιβουλεύει περὶ τὰ
 μέρη ταῦτα τοῖς οἰκέταις, μὴ ἀγνοεῖτω λιμὸν ἐν εὐθηνίᾳ καὶ εὐετηρία
 κατασκευάζων τούτοις χειροποίητον· τί γὰρ ὄφελος ἀφθονίαν μὲν εἶναι
 τροφῶν, τὰ δὲ πρὸς τὴν διοίκησιν αὐτῶν ὄργανα σεσυλῆσθαι καὶ ἀπο-
 βεληκέναι χαλεπῶν ἕνεκα καὶ ἀμειλικίων καὶ ὠμοθύμων δεσποτῶν;
204 διὰ τοῦτο καὶ ἐτέρωθι παρὰ χρεωστῶν ἀπαγορεύει δανεισταῖς μύλον ἢ
 ἐπιμύλιον ῥύσιον αἰτεῖν, ἐπειπὼν ὅτι ὁ τοῦτο δρῶν ψυχὴν ἐνεχυριάζει·
 ὁ γὰρ τὰ τοῦ ζῆν ὄργανα ἀφαιρούμενος ἐπ' ἀνδροφονίαν ἵεται, μέχρι
 καὶ ψυχῆς ἐπιβουλεύειν διανοηθεῖς.
205 Τοσαύτην δὲ πρόνοιαν ἐποίησατο τοῦ μηδένα παραίτιόν τινα γενέσθαι
 θανάτου, ὡς καὶ τοὺς προσαιψαμένους νεκροῦ σώματος, ὃ τελευταίην
 ἐνδέδεκται τὴν κατὰ φύσιν, οἶεται δεῖν μὴ εὐθύς εἶναι καθαροῦς, μέχρις
 ἂν περιρρανάμενοι καὶ ἀπολουσάμενοι καθαρῶσιν. εἰς μέντοι τὸ ἱερὸν
 οὐδὲ τοῖς σφόδρα καθαροῖς ἐφῆκεν εἰσιέναι ἐντὸς ἡμερῶν ἑπτὰ, τρίτη
206 καὶ ἑβδόμη κελεύσας ἀφαγνίζεσθαι. ἔτι μέντοι καὶ τοῖς εἰσιούσιν εἰς
 οἰκίαν, ἐν ἣ ἑτελεύτηκέ τις, προστάττει μηδενὸς ἄπτεσθαι, μέχρις ἂν
 ἀπολούσωνται καὶ τὰς ἐσθῆτας αἷς ἀμπίσχοντο προσαιπλύναντες· σκευὴ
 δὲ καὶ ἐπιπλα καὶ ὅσα ἄλλα ἕνδον εἶναι συμβέβηκε πάνθ' ὡς ἔπος
207 εἰπεῖν ἀκάθαρτα ἡγεῖται. ψυχὴ γὰρ ἀνθρώπου τίμιον, ἥς μετανισταμένης
 καὶ μετοικιζομένης τὰ ἀπολειφθησόμενα πάντα μαιίνεται στερόμενα θείας
 εἰκόνας, ἐπειδὴ θεοειδῆς ὁ ἀνθρώπινος νοῦς πρὸς ἀρχέτυπον ἰδέαν, τὸν
208 ἀνωτάτω λόγον, τυπωθεῖς. ἔστω δέ, φησὶν, ἀκάθαρτα καὶ τὰ ἄλλα
 ὅσων ἂν ὁ ἀκάθαρτος προσάψεται, μετουσίᾳ τοῦ μὴ καθαροῦ μαιινόμενα.
 καθολικωτέραν δ' ἀπόφασιν ὁ χρησμὸς οὗτος ἔοικέ πως δηλοῦν, οὐκ
 ἐπὶ σώματος αὐτὸ μόνον ἰστάμενος, ἀλλὰ ἦθη καὶ τρόπους προσδιερευ-
209 νώμενος ψυχῆς. ἀκάθαρτος γὰρ κυρίως ὁ ἄδικος καὶ ἀσεβής, ὅτῳ μήτε
 τῶν ἀνθρωπίνων μήτε | τῶν θείων αἰδώς τις εἰσέρχεται, πάντα φύρων
 καὶ συγγένων διὰ τε τὰς ἀμετρίας τῶν παθῶν καὶ τὰς τῶν κακιῶν ὑπερ-
 βολάς, ὥστε ὧν ἂν ἐφάψεται πραγμάτων πάντ' ἐστὶν ἐπίληπτα τῇ τοῦ
 δρῶντος συμμεταβάλλοντα μοχθηρία· καὶ γὰρ κατὰ τοῦναντίον αἱ πράξεις
 τῶν ἀγαθῶν ἐπαινεταί, βελτιούμεναι ταῖς τῶν ἐνεργούντων ἀρεταῖς,
 ἐπειδὴ πέφυκέ πως τὰ γινόμενα τοῖς δρῶσιν ἐξομοιοῦσθαι.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΕΝ ΕΙΔΕΙ ΝΟΜΩΝ ΕΙΣ ΤΡΙΑ
ΓΕΝΗ ΤΩΝ ΔΕΚΑ ΛΟΓΙΩΝ, ΤΟ ΟΓΔΟΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΝΑΤΟΝ
ΚΑΙ ΤΟ ΔΕΚΑΤΟΝ, ΤΟ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΚΛΕΠΤΕΙΝ ΚΑΙ <ΜΗ>
ΨΕΥΔΟΜΑΡΤΥΡΕΙΝ ΚΑΙ ΜΗ ΕΠΙΘΥΜΕΙΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΙΣ
ΕΚΑΣΤΟΝ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, Η
ΠΑΣΙ ΤΟΙΣ ΔΕΚΑ ΛΟΓΙΟΣ ΕΦΑΡΜΟΖΕΙ, Ο ΕΣΤΙ ΤΗΣ ΟΛΗΣ
ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ <ΤΕΛΟΣ>

Περὶ κλοπῆς.

1 Τὰ μὲν ἐπὶ μοιχείᾳ καὶ ἀνδροφονίᾳ καὶ ὅσα | ἑκατέρᾳ τού-
των ὑποστέλλει νόμιμα μετὰ πάσης ἀκριβείας, ὡς γε ἑμαυτὸν πείθω,
λέλεκται πρότερον. τὸ δ' ἐπόμενον τῇ τάξει συνεπισκεπτέον, ὅ τι τρίτον
μὲν ἐστὶ τῶν ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ στήλῃ, τῶν δ' ἐν ἀμφοτέροις ὄγδοον, περὶ
2 τοῦ μὴ κλέπτειν. ὃς ἂν ἄγῃ ἢ φέρῃ τὰ ἑτέρου, μὴ δέον, ἂν μὲν βία
καὶ φανερώς τοῦτο ποιῇ, κοινὸς ἀναγραφέσθω πολέμιος, | [γεγράφθ]ω
παρανομία συνυφαίνων ἀναίσχυντον θράσος, ἂν δὲ κρύφα, λανθάνειν
ἐπιχειρῶν φωρὸς τρόπον, <δι> αἰδῶ προκάλυμμα ποιούμενος τῶν ἀμαρ-
τημάτων τὸ σκότος, ἰδίᾳ κολαζέσθω μόνον ὧν ὑπόδικος ὧν ἐπεχείρησε
βλάπτειν καὶ κατατιθέτω διπλοῦν τὸ φώριον, ἀδικὸν ὠφέλειαν ἐξιώμενος
3 βλάβῃ δικαιοσύνη. ἂν δὲ ἄπορος ὧν ἐκτίνειν ἀδυνατῇ τό γε ἐπιτίμιον,
πιπρασκέσθω-θέμις γὰρ ἐλευθερίας στέρεσθαι τὸν ὑπομείναντα κέρδους
παρανομωτάτου δοῦλον εἶναι-, ἵνα μὴδ' ὁ πεπονθὼς κακῶς ἀπαρη-
γόρητος ἀφειδὲς διὰ τὴν τοῦ κεκλοφότος ἀχρηματίαν ὀλιγωρεῖσθαι δοκῇ.
4 ἀλλὰ μὴδεὶς ἀπανθρώπιαν καταγνώτω τοῦ διατάγματος· ὁ γὰρ πραθεὶς
οὐκ εἰς ἅπαν ἔσται δοῦλος, ἀλλ' ἐντὸς ἑπταετίας ἀπαλλάττεται κοινῶ
5 κηρύγματι, καθάπερ ἐν τοῖς περὶ ἑβδόμης ἐδήλωσα. καὶ ἀγαπάτω δι-
πλοῦν ἐκτίνων τὸ φώριον ἢ καὶ πιπρασκόμενος, ἀδικῶν οὐκ ὀλίγα· πρῶτον
μὲν ὅτι τοῖς οὖσιν οὐκ ἀρκοῦμενος περιττοτέρων ὀρέγεται, πλεονεξίαν,
ἐπίβουλον καὶ δυσίατον πάθος, ἐπιτειχίζων· δεύτερον δ' ὅτι τοῖς ἄλλο-
τρίοις προσοφθαλμιῶν καὶ ἐπικεχηνῶς τὰς ἐπὶ νοσφισμῶ πάγας τίθεται,
τοὺς κυρίους ὧν ἔχουσιν ἀφαιρούμενος· τρίτον δ' ὅτι καὶ λανθάνειν ἐπι-
τηδεύων τὰς μὲν ἐκ τοῦ πράγματος ὠφελείας μόνος ἔστιν ὅτε καρποῦται,
τὰ δ' ἐγκλήματα τρέπει πρὸς τοὺς ἀναιτίους, τυφλὴν ἀπεργαζόμενος τὴν
6 ἔρευναν τῆς ἀληθείας. ἔοικε δέ πως καὶ αὐτὸς ἑαυτοῦ κατηγορεῖν, ὑπὸ
τοῦ συνειδότος ἐλεγχόμενος ἐν οἷς ὑφαιρεῖται λάθρα, πάντως αἰσχυνό-
μενος ἢ εὐλαβούμενος, ὧν τὸ μὲν ἐστὶ σημεῖον τοῦ τὴν πράξιν αἰσχυρὰν
ὑπειληφέναι-τὰ γὰρ αἰσχυρὰ αἰσχυρὴν ἐπιφέρει-, τὸ δὲ τοῦ κολά-
σεως ἄξιον νομίζεσθαι, δέος γὰρ ἐμποιοῦσιν αἱ κολάσεις.

7 Ἐάν τις ἔρωτι τῶν ἄλλοτριῶν ἐπιμανεὶς κλέπτειν ἐπιχειρῇ
καὶ μὴ δυνάμενος εὐπετῶς ὑφαιρεῖσθαι τοιχωρυχῆ νύκτωρ, προκάλυμμα
ποιούμενος ὧν ἀδικεῖ τὸ σκότος, ἀλοῦς μὲν ἐπ' αὐτοφώρῳ, πρὶν ἥλιον
ἀνίσχειν, ἐν αὐτῷ τῷ διορύγματι πρὸς τοῦ δεσπότη τῆς οἰκίας ἀναι-
ρεῖσθω, τὸ μὲν προηγούμενον | ἔργον ἔλαττον ἐξεργαζόμενος, κλοπὴν, τὸ
δ' ἐπόμενον μεῖζον, ἀνδροφονίαν, <διανοούμενος, ε>ἰ διακωλύοι τις,
ὄρυκτῆρσιν οἷς ἐπιφέρεται σιδηροῖς καὶ ἑτέροις ὄπλοις ἀμύνεσθαι παρε-
σκευασμένος· εἰ δ' ἥλιος ἀνάσχοι, μηκέθ' ὁμοίως αὐτοχειρίᾳ κτεινέσθω,

πρὸς δὲ τοὺς ἄρχοντας καὶ δικαστὰς ἀγέσθω δώσων δίκας, ὡς ἂν ἐπι-
8 κευώσιν οὗτοι. νύκτωρ μὲν <γὰ>ρ οἴκοι διατριβόντων καὶ τετραμμένων
 πρὸς ἀνάπαυλαν ἀρχόντων ὁμοῦ καὶ ἰδιωτῶν, οὐδεμία τῷ πλημμελου-
 μένῃ καταφυγὴ πρὸς βοήθειαν, ὅθεν αὐτὸς ἔστω κύριος τῆς τιμωρίας,
9 ὑπὸ τοῦ καιροῦ κατασταθεὶς ἄρχων καὶ δικαστῆς. μεθ' ἡμέραν μέντοι
 ἀναπέπταται δικαστήρια καὶ βουλευτήρια, ἐπλήθυνε δὲ τῶν συλληφο-
 μένων ἢ πόλις, ὧν οἱ μὲν φύλακες τῶν νόμων κεχειροτόνηται, οἱ δ'
 ἄνευ χειροτονίας μισοπονήρῳ πάθει τὴν ὑπὲρ τῶν ἡδικημένων αὐτοκέ-
 λευστοι τάξιν αἰροῦνται· πρὸς οὓς τὸν κλέπτην ἀκτέον· οὕτως γὰρ τὰς
 ἐπ' αὐθαδεῖα καὶ προπετεῖα φεύγων αἰτίας δημοκρατικώτερον αὐτῷ δόξει
10 βοηθεῖν. ἐὰν ὑπὲρ γῆν ὄντος ἡλίου τὸν φῶρά τις αὐτοχειρῖα κτείνῃ
 πρὸ δίκης, ἔνοχος ἔστω, θυμὸν λογισμοῦ προτιμήσας καὶ τοὺς νόμους
 τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐν ὑστέρω θείσ. μὴ γάρ, ἐπειδὴ νύκτωρ ἡδίκησαι,
 φαίην ἂν, ὧ οὗτος, ὑπὸ κλέπτου, διὰ τοῦτο μεθ' ἡμέραν κλοπὴν αὐτὸς
 ἀπεργάζου χαλεπωτέραν, οὐ τὴν ἐν χρήμασιν, ἀλλὰ τὴν ἐν τοῖς δικαίοις,
 καθ' ἃ συμβαίνει τὴν πολιτείαν διατετάχθαι.

11 Τὰ μὲν οὖν ἄλλα φώρια τετίμηται διπλῆ καταθέσει. βοῦν
 δὲ ἢ πρόβατον εἴ τις ὑφέλοιτο, μείζονος ἠξίωσε δίκης προνομίαν διδοὺς
 ζῴοις, ἃ καλλιστεῦει τῶν ἐν ταῖς ἡμέροις ἀγέλαις οὐ μόνον εὐμορφία
 σώματος ἀλλὰ καὶ ταῖς περὶ τὸν ἀνθρώπινον βίον ὠφελείαις. ἥς χάριν
 αἰτίας οὐδ' ἐπ' ἀμφοῖν τὴν ποσότητα τῶν ἐπιτιμίων ἴσην ὥρισεν, ἀλλὰ
 τὰς χρεῖας διαριθμησάμενος, ὡς ἐκάτερον παρέχεται τῶν εἰρημένων,
12 ἀνάλογον καὶ τὴν ἔκτισιν ἐνομοθέτησε. κελεύει γὰρ τέτταρα μὲν πρό-
 βατα ἀποτίνειν βοῦς δὲ πέντε τὸν κλέπτην ἀνθ' ἑνὸς τοῦ ὑφαιρεθέντος,
 ἐπειδὴ πρόβατον μὲν φέρει δασμοὺς τέτταρας, γάλα καὶ τυρὸν καὶ ἔρια
 καὶ ἐτησίους ἄρνας, ὁ δὲ βοῦς πέντε, τρεῖς μὲν τοὺς αὐτοὺς ἐν γάλακτι
 καὶ τυρῷ καὶ γεννήμασι, δύο δ' ἐξαιρέτους, ἄροτον γῆς καὶ ἀλοητόν, ὧν
 ὁ μὲν ἔστιν ἀρχὴ σπορᾶς καρπῶν, | ὁ δὲ τέλος εἰς κάθαρσιν τῶν συγ-
 κομισθέντων πρὸς ἐτοιμοτέραν τροφῆς χρῆσιν.

13 Κλέπτης δὲ τίς ἐστι καὶ ὁ ἀνδραποδιστής, ἀλλὰ τοῦ πάντων
 ἀρίστου, ὅσα ἐπὶ γῆς εἶναι συμβέβηκεν. τὰ μὲν οὖν ἄψυχα καὶ τῶν
 ζῴων ἃ μὴ μεγάλας ὠφελείας παρέχεται τῷ βίῳ διπλᾶ προστέταχεν
 ἀποδίδοσθαι παρὰ τῶν ὑφελομένων τοῖς κυρίοις, ὡς ἐλέχθη πρότερον,
 καὶ πάλιν τετραπλάσια καὶ πενταπλάσια ἐν ταῖς ἡμερωτάταις ἀγέλαις
14 βοῶν τε καὶ προβάτων. ἄνθρωπος δέ, ὡς εἶοικε, τὸν καλλιστεύοντα
 κλῆρον ἔλαχεν ἐν ζῴοις, ἀγχίσπορος ὧν θεοῦ καὶ συγγενῆς κατὰ τὴν
 πρὸς λόγον κοινωνίαν, ὃς αὐτὸν καίτοι θνητὸν εἶναι δοκοῦντα ἀπαθανα-
 τίζει. διὸ καὶ πᾶς, ὅτῳ ζῆλος ἀρετῆς εἰσέρχεται, τραχύς ἐστι τὴν
 ὀργὴν καὶ παντελῶς ἀμείλικτος κατὰ ἀνδραποδιστῶν, οἱ δουλείαν ἕνεκα
 κέρδους ἀδικωτάτου τοῖς γένει μὲν ἐλευθέρους φύσεως δὲ μετέχουσι τῆς
15 αὐτῆς ἐπάγειν τολμῶσιν. εἰ γὰρ ἐπαινετὸν πρᾶγμα δεσπότηται ποιούσιν
 οἰκότριβας καὶ ἀργυρωνήτους, πολλάκις οὐκ ἐν μεγάλοις ὀνήσαντας, τῆς
 κατεχούσης δουλείας ἀπαλλάττοντες ἕνεκα φιλανθρωπίας ἢ κέχρηται,
 πόσης ἄξιοι κατηγορίας τυγχάνειν εἰσὶν οἱ τὸ πάντων ἀριστον κτῆμα,
 τὴν ἐλευθερίαν, ἀφαιρούμενοι τοὺς ἔχοντας, ὑπὲρ ἧς ἀποθνήσκειν καλὸν

16 τοῖς γεννηθεῖσιν εὖ καὶ τραφεῖσιν; ἤδη τινὲς τὴν σύμφυτον μοχθηρίαν
προσαύζοντες καὶ τὸ ἐπίβουλον ἦθος αὐτῶν τρέποντες εἰς τὸ ἄσπονδον
οὐκ [ἐπ'] ἀλλοδαποῖς μόνον καὶ ἀλλογενέσιν ἀνδραποδισμόν κατασκευάσαν,
ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔθνους, ἔστι δ' ὅτε καὶ δημόταις καὶ
φυλέταις, ἀλογήσαντες κοινωνίας νόμων τε καὶ ἐθνῶν, οἷς ἐκ πρώτης
ἡλικίας ἐνετράφησαν, ἅπερ βεβαιωτάτην ταῖς ψυχαῖς εὖνοιαν ἐνσφραγίζεται
17 τῶν μὴ λίαν ἀτιθάσων καὶ μὴ ἐπιτηδεύοντων ὠμότητα· οἱ χάριν κέρδους
ἐκνομωτάτου πιπράσκουσιν ἀνδραποδοκαπήλοις καὶ οἷς ἂν τύχη δουλεύ-
σοντας ἐπὶ ξένης ἀνεπανάκτους, μηδ' ὄναρ τὸ τῆς πατρίδος ἔδαφος ἔτι
προσκυνήσοντας ἢ χρηστῆς ἀπογευσομένου ἐλπίδος. ἦττον γὰρ ἂν
ἠδίκουν ὑπηρετούμενοι πρὸς τῶν ἀνδραποδισθέντων· νυνὶ δὲ διπλάσιον
ἀδίκημα δρῶσιν ἀπεμπολοῦντες, ἀνθ' ἑνὸς δύο δεσπότης καὶ διττὰς
18 δουλείας ἐπιτειχίζοντες ἐφέδρους. αὐτοὶ μὲν γὰρ ἐπιστάμενοι τὴν παλαιὰν
εὐτυχίαν τῶν ὑπηγμένων ἴσως ἂν μετανοήσαιεν ὄψε λαβόντες οἶκτον τῶν
ἐπταικότων, | τὸ τῆς τύχης ἄδηλον καὶ ἀτέκμαρτον καταιδεσθέντες· οἱ
δὲ πριάμενοι δι' ἄγνοιαν τοῦ γένους ὡς ἐκ πατέρων καὶ προπάππων
οἰκετῶν ὀλιγορήσουσιν, οὐδὲν ἀγωγὸν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἔχοντες εἰς
ἡμερότητα καὶ φιλανθρωπίαν, ἣν εἰκὸς ἐπὶ τοῖς ἐλευθέροις σφύζεσθαι
19 φύσει. δίκη δ' ἔστω κατὰ μὲν τῶν ἑτεροεθνείων ἀνδραποδισαμένων, ἣν
ἂν τιμῆσθαι τὸ δικαστήριον, κατὰ δὲ τῶν τοὺς ὁμοφύλους πρὸς τῷ
ἀνδραποδίσασθαι καὶ πεπρακότων θάνατος ἀπαραίτητος· ἤδη γὰρ οὗτοι
γε συγγενεῖς εἰσιν οὐ πόρρω τῶν ἀφ' αἵματος κατὰ μείζονα περιγραφὴν
γεινιῶντες.

20 "Καὶ ἐν ἀγρῶ" καθάπερ εἶπέ τις τῶν πάλαι "φύονται δίκαι",
ἐπειδὴ πλεονεξίαι καὶ ὁ τῶν ἀλλοτρίων ἡμερος οὐκ ἐν ἄστει μόνον ἀλλὰ
καὶ ἔξω πόλει ἔστιν, ἅτε μὴ τόπων διαφοραῖς ἀλλὰ διανοίαις ἀκο-
21 ρέστων <κα>ὶ φιλαπεχθημόνων ἀνδρῶν ἐνιδρυμένος. ἀφ' οὗ καὶ τῶν
πόλεων αἱ εὐνομώταται διττοὺς ἐπιμελητὰς καὶ ἄρχοντας αἰρούνται τῆς
κοινῆς εὐκοσμίας καὶ ἀσφαλείας, τοὺς μὲν ἐντὸς τοῦ τείχους, οὓς ἀστυ-
νόμους προσαγορεύουσι, τοὺς δ' ἐκτός, οἷς ὄνομα οἰκεῖον τίθενται, καλοῦσι
γὰρ αὐτοὺς ἀγρονόμους· ἀγρονόμων δὲ τίς ἂν ἦν χρεῖα τὸ πᾶν, εἰ μὴ
22 κὰν τοῖς χωρίοις ἦσαν τινες ἐπὶ λύμη τῶν πλησίον ζῶντες; ἐὰν οὖν τις
ποιμὴν ἢ αἰπόλος ἢ βουκόλος ἢ συνόλως ἀγελάρχης ἀγρὸν ἑτέρου
βόσκη καὶ κατανέμη φειδῶ μηδεμίαν ποιούμενος μήτε καρπῶν μήτε
23 δένδρων, ὅμοιον ἀποτινέτω κτῆμα προσόδου τῆς ἴσης. καὶ ἀγαπάτω
τοῦθ' ὑπομένων, ἐπεικοῦς καὶ σφόδρα συγγνώμονος τυχῶν τοῦ νόμου,
ὃς αὐτὸν τὰ πολεμίων ἀσπόνδων ἐργασάμενον, οἷς τὰς ἀρούρας δηρὸν
ἔθος καὶ φυτὰ ἡμερα διαφθείρειν, οὐχ ὡς κοινὸν ἐχθρὸν ἐτιμωρήσατο
θάνατον ἢ φυγὴν ἢ τὸ γοῦν τελευταῖον, ἀπάσης στέρησιν τῆς οὐσίας,
ὀρίσας, ἀλλ' αὐτὸ μόνον δικαίως ἐπανορθώσασθαι τὸ βλάβος τῷ κυρίῳ.
24 προφάσεις γὰρ αἰεὶ ζητῶν, αἷς ἐπελαφριεῖ τὰ ἀτυχήματα, δι' ὑπερβάλλου-
σαν ἡμερότητα καὶ τὴν ἐκ φύσεως καὶ μελέτης φιλανθρωπίαν, εὗρεν
ἀπολογίαν οὐκ ἀπῶδὸν ὑπὲρ τοῦ νομέως, τὴν φύσιν τῶν θρεμμάτων
25 ἄλογον οὖσαν καὶ ἀπειθῆ, καὶ μάλισθ' ὅταν ὀρέγηται τροφῆς. ἔστω μὲν
οὖν ὑπόδικος, ὅτι τὴν ἀρχὴν ἤλασε τὴν ἀγέλην εἰς ἀνεπιτήδειον χωρίον·

μη πάντων δὲ τῶν συμβεβηκότων ἐχέτω τὰς αἰτίας, εἰκὸς γὰρ αὐτὸν μὲν τοῦ κακοῦ | λαβόντα τὴν αἴσθησιν ἐξελαύνειν ἐπιχειρεῖν τάχιστα, τὴν δ' ἄτε χλοηφαγοῦσαν, ἀπαλῶν τε καρπῶν καὶ βλαστῶν ἐμφορουμένην, ἀντιφιλονεικεῖν.

26 Βλάπτουσι δ' οὐ μόνον κατανέμοντες βοσκήμασιν ἀλλοτρίας κτήσεις, ἀλλὰ καὶ πῦρ ἀπερισκέπτως καὶ ἀπροοράτως ἀναφλέγοντες. ἡ γὰρ τοῦ πυρὸς δύναμις ὕλης λαβομένη πανταχόσε ἄττουσα νέμεται τε καὶ χειῖται, καὶ ἐπειδὴν ἀπαξ κρατήσῃ, σβεστηρίων ὅσα ἂν ἐπιφέρῃ τις ἀλογεῖ καταχρωμένη καὶ τούτοις ἀντὶ τροφῆς εἰς συναύξησιν, ἕως ἂν **27** πάντα ἐξαναλώσασα αὐτὴ δαπανηθῇ πρὸς αὐτῆς. προσήκει δὲ μήτ' ἐν οἰκίαις μήτ' ἐπαύλεσιν ἀφύλακτον πῦρ ἔαν, ἐπισταμένους ὅτι σπινθῆρ ἐντυφόμενος εἰς πολλάκις ἀνερριπίσθη καὶ μεγάλας ἐνέπηρε πόλεις, καὶ **28** μάλιστα ἐπιφόρῳ πνεύματι ρυείσης τῆς φλογός. ἐν γοῦν τοῖς ἀσυμβάτοις πολέμοις ἡ πρώτη καὶ μέση καὶ τελευταία δύναμις ἐστι διὰ πυρός, ἥ πιστεύουσι μᾶλλον ἢ ταῖς πεζῶν καὶ ἰπέων καὶ ναυμαχῶν τάξεσι καὶ ταῖς ὄπλων καὶ μηχανημάτων ἀφθόνοις παρασκευαῖς. πυρφόρον γὰρ τις οἶστον βαλὼν καιρίως εἰς πολὺν νηῶν στόλον αὐτοῖς ἐπιβάταις κατέφλεξεν ἢ στρατόπεδα πολυάνθρωπα μετὰ τῶν παρασκευῶν, ἐφ' αἷς **29** ἐπεποίητο τὰς τοῦ νικᾶν ἐλπίδας, ἐξανάλωσεν. ἔαν οὖν εἰς ἀκανθώδη φορυτὸν πῦρ ἐμβάλλῃ τις, ὁ δ' ἀναφλεχθεὶς προσεμπρήσῃ ἄλλω πυρῶν ἢ κριθῶν ἢ ὀρόβων ἢ δράγματα ἀσταχύων συγκεκομισμένα ἢ βαθύγειον πεδιάδα χλοηφοροῦσαν, ἀποτινύτω τὸ βλάβος ὁ τὸ πῦρ ἐμβαλῶν, ἵν' ἐκ τοῦ παθεῖν μάθῃ τὰς πρώτας τῶν πραγμάτων ἐνστάσεις εὖ μάλα φυλάττεσθαι καὶ μὴ δύναμιν ἀήττητον καὶ φύσει φθοροποιὸν ἀνακινῆ καὶ ἀνεγείρῃ δυναμένην ἡρεμεῖν.

30 Ἱερῶτατον παρακαταθήκη τῶν ἐν κοινωνίᾳ πραγμάτων ἐστίν, ἐπὶ τῇ τοῦ λαβόντος κειμένη πίστει. δάνεια μὲν γὰρ ἐλέγχεται διὰ συμβολαίων καὶ γραμμάτων, τὰ δ' ἄνευ δανείων ἐν χρήσει φανερώς **31** διδόμενα τοὺς θεασαμένους ἔχει μάρτυρας. παρακαταθηκῶν δ' οὐχ οὗτος ὁ τρόπος, ἀλλὰ μόνος τις αὐτὸς δίδωσι μόνῳ κρύφα, περιβλεπόμενος τὸν τόπον, μηδ' ἀνδράποδον ἕνεκα τοῦ διακομίσαι προσπαραλαβῶν, εἰ καὶ τύχοι φιλοδέσποτον· εἰς γὰρ τὸ ἀναπόδεικτον ἑκάτερος σπεύδειν ἔοικεν, ὁ μὲν ἵνα λάθῃ δούς, ὁ δὲ ἵνα ἀγνοῖται λαβῶν. ἀοράτῳ δὲ πράγματι | πάντως ἀόρατος μεσιτεύει θεός, ὃν εἰκὸς ὑπ' ἀμφοῖν μάρτυρα καλεῖσθαι, τοῦ μὲν ὡς ἀποδώσοντος ὅταν ἀπαιτῆται, τοῦ δ' ἐν καιρῷ **32** κομιουμένου. μέγιστον οὖν ἀδίκημα δρῶν ὁ παρακαταθήκην ἀρνούμενος μὴ ἀγνοεῖτω, ψεύσας μὲν ἐλπίδος τὸν ἐπιτρέψαντα, μοχθηρὰ δ' ἦθη κατασκεπᾶσας λόγοις ἐπεικέσιν, ἀπιστίαν δὲ καθυποκρινάμενος νόθην πίστιν, ἀσυμβάτους ἀποφήνας δεξιᾶς καὶ ἀτελεῖς ὄρκους· ὡς ἀνθρωπέων τε καὶ θείων ὠλιγορηκέναι καὶ διττὰς ἀρνεῖσθαι παρακαταθήκας, τὴν μὲν τοῦ τὰ οἰκεῖα ἐπιτρέψαντος, τὴν δὲ τοῦ ἀψευδεστάτου μάρτυρος, ὃς τὰ πάντων ἐφορᾷ καὶ τὰ πάντων ἐπακούει καὶ προαιρουμένων καὶ μὴ **33** θελόντων. ἔαν δ' ὁ μὲν λαβῶν ὡς ἱερὸν χρῆμα παρακαταθήκην ἀψαυστον οἴηται δεῖν φυλάττειν, σέβων ἀλήθειάν τε καὶ πίστιν, οἱ δὲ τῶν ἄλλοτρίων ἔφεδροι βαλαντιοτόμοι καὶ τοιχωρύχοι παρειαφθαρέντες ὑφέλωνται,

34 συλληφθέντες ἐκτινέτωσαν ἐπιτίμια διπλᾶ [τὰ κλεπτῶν εὐρεθέντ]α. εἰ δὲ μὴ συλληφθεῖεν οὗτοι, προσίτω γνώμη ἑκουσίῳ ὁ λαβῶν εἰς τὸ θείον δικαστήριον καὶ ἀνατείνας τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ὁμνύτω κατ' ἐξωλείας ἑαυτοῦ, μήτε τι μέρος τῆς παρακαταθήκης νοσφίσασθαι μήτε ἑτέρῳ κοινοπραγῆσαι μήτε ὅλως συνεπιψεύσασθαι κλοπὴν οὐ γενομένην. ἄτοπον γὰρ ἢ τὸν μηδὲν ἡδικοκτότα ζημιῶν ἢ τὸν συνδραμόντα εἰς φίλου

35 πίστιν ὑφ' ἑτέρων ἀδικηθέντα βλάβης αἴτιον ἐκείνῳ γενέσθαι. παρακαταθήκαι δ' οὐ μόνον ἐν ἀψύχοις εἰσίν, ἀλλὰ καὶ ζῴοις, ὧν διττὸς ὁ κίνδυνος, ὁ μὲν πρὸς τὰ ἀψυχα κοινὸς διὰ κλοπῆς, ὁ δὲ ἴδιος καὶ ἐξαιρετος διὰ θανάτου. λέλεκται μὲν οὖν περὶ τοῦ προτέρου, χρῆ δὲ καὶ

36 περὶ τοῦ δευτέρου προσνομοθετεῖν. ἐὰν οὖν <ἐν> παρακαταθήκη θρέμματα τελευτήσῃ, μεταπεμψάσθω τὸν ἐπιτρέψαντα ὁ λαβῶν καὶ ἐπιδεικνύτω, φαύλης ὑπονοίας ῥυόμενος ἑαυτόν. εἰ δὲ ἔκδημος ὧν τυγχάνοι, καλεῖν μὲν ἑτέρους οὐχ ἀρμόττον, οὐς λανθάνειν ἐσπούδασεν ἴσως ὁ πιστεύσας, ὁμνύναι δ' ἀναγκαῖον ἐπανήκοντι περὶ τοῦ μὴ ἐπισκιάζειν ἐψευσμένῳ

37 θανάτῳ νοσφισμὸν ἄδικον. ἐὰν δὲ λάβῃ τις μὴ ὡς παρακαταθήκην ἀλλ' ἕνεκα τοῦ χρήσασθαι δεόμενος σκεῦος ἢ ζῶον, ἔπειτα [εἰ τ]ὰ ἀμφοτέρα κλαπῆ ἢ τὸ ζῶον ἀποθάνῃ, συνδιατρίβοντος μὲν τοῦ χρήσαντος ὁ λαβῶν ὑπόδικος οὐκ ἂν γένοιτο, τοῦ μὴ σκήπτεσθαι μάρτυρι χρώμενος ἐκείνῳ,

38 μὴ συνδιατρίβοντος δὲ ἀποτινύτω. διὰ τί; ὅτι ἐνδέχεται μὴ παρόντος τοῦ κυρίου τὸν χρώμενον ἢ πόνοις ἀποτρῦσαι συνεχέσι τὸ ζῶον, ὡς ἀποκτεῖναι, ἢ παραρρῖψαι | τὸ σκεῦος ὀλιγωρήσαντα τοῦ ἀλλοτρίου, ταμιεύειν δέον καὶ μὴ παρέχειν εὐμάρειαν εἰς ὑφαίρεσιν κλέπταις.

39 Ἀκολουθίαν δ' εἰ καὶ τις ἄλλος δεινὸς ὧν θεάσασθαι πραγμάτων ἀπαγορεύσεις ἐπαλλήλους ἐξῆς νομοθετεῖ, στοχαζόμενος εἰρμῶ καὶ συνωδὰ τοῖς προτέροις τὰ ἐπόμενα συνυφαίνων. τὴν δὲ τῶν λέγεσθαι μελλόντων ἀρμονίαν χρησμῶ θεσπισθῆναί φησιν ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ τὸν τρόπον τοῦτον. "οὐ κλέψετε καὶ οὐ ψεύσεσθε καὶ οὐ συκοφαντήσετε τοὺς πλησίον ὑμῶν· καὶ οὐκ ὁμείσθε τῷ ὀνόματί μου ἐπ' ἀδίκῳ καὶ τὸ ἐμὸν ὄνομα οὐ βεβηλώσετε" (Lev. 19, 11. 12)· παγκάλως καὶ σφόδρα παι-

40 δευτικῶς· ὅ τε γὰρ κλέπτης ὑπὸ τοῦ συνειδότος ἐλεγχόμενος ἀρνεῖται καὶ ψεύδεται, δεδιὼς τὰς ἐκ τοῦ ὁμολογῆσαι τιμωρίας, ὅ τε ἀρνούμενος ἑτέρῳ σπουδάζων προσβάλλειν τὸ ἔγκλημα συκοφαντεῖ καὶ τέχνας ἐπινοεῖ, δι' ὧν εὐλογον εἶναι δόξει τὸ συκοφάντημα, πᾶς τε συκοφάντης εὐθύς ἐστὶν ἐπίορκος, ὀλίγα φροντίζων εὐσεβείας· ἐπειδὴ γὰρ ἐλέγχων ἀπορεῖ δικαίων, ἐπὶ τὴν ἄτεχνον λεγομένην πίστιν καταφεύγει, τὴν δι' ὄρκων, οἰόμενος κατακλήσει θεοῦ πίστιν ἐργάζεσθαι τοῖς ἀκούουσιν. ἀνίερος δ' ὁ τοιοῦτος ὧν καὶ βέβηλος ἴστω, μιαινὼν τὸ ἀμίαντον φύσει [ἀγαθὸν κα]ὶ θεῖον ὄνομα.

Οὐ ψευδομαρτυρήσεις.

41 Ἐνατον μὲν ἐστὶ τουτὶ τῶν δέκα κεφαλαίων, τῶν δὲ ἐν τῇ δευτέρῃ στήλῃ τὸ τέταρτον ἀριθμῶ, μυρία δὲ τὸν ἀνθρώπινον βίον ὀνήσαι

42 δυνάμενον, εἰ φυλάττοιτο, ὡς καὶ τοῦναντίον ἀμελούμενον βλάβαι. ψεκτὸς μὲν γὰρ ὁ συκοφάντης, ὁ δὲ τὰ ψευδῆ μαρτυρῶν μᾶλλον ὑπαίτιος· ὁ μὲν γὰρ αὐτῷ βοηθῶν, ὁ δ' ἄλλῳ συμπράττων πονηρὸς ἐστὶν, ἐν δὲ

συγκρίσει κακῶν ἀνδρῶν ὁ δι' αὐτὸν ἁμαρτάνων τοῦ δι' ἕτερον ἦττον
43 ἄδικος. καὶ τὸν μὲν κατήγορον ὑποβλέπεται πᾶς δικαστῆς ὡς ὀλίγα
φροντίζοντα τῆς ἀληθείας ἕνεκα τοῦ περιγενέσθαι, διὸ καὶ προοιμίῳ
ἐδέησεν εἰς προσοχὴν ἀκροατοῦ τῷ λέγοντι· τοῦ δὲ μαρτυροῦντος μηδὲν
ἐπ' αὐτῷ προπεπονητῶς ὑπουλον ἐλευθέρᾳ γνώμῃ καὶ ἀναπεπταμένοις
ὡσὶν ἀνέχεται, πίστιν καὶ ἀλήθειαν ὑποδυομένου, [τ]ῶν πραγμάτων μὲν
ὠφελιμωτάτων τὰ ὀνόματα, ὀνομάτων δὲ προσαγωγότατα, <οἷ>ς καθάπερ
44 δελείασι ἐπὶ θήρᾳ χρῆται ὧν ὀρέγεται καὶ ποθεῖ. διὸ πολλαχοῦ παραινεῖ
τῆς νομοθεσίας ἀδίκῃ μηδενὶ συναινεῖν, μήτε ἀνθρώπῳ μήτε πράγματι·
προκαλεῖται γὰρ ἢ συναίνεσις ἐφ' ὑγιεῖ μὴ γενομένη τὰ ψευδῆ μαρτυρεῖν,
ἐπεὶ καὶ πᾶς, | ὅτῳ πρόσαντες καὶ ἐχθρὸν τὸ ἄδικον, ἀληθείᾳ φίλος.
45 ἐνὶ μὲν οὖν μοχθηρῷ μὴ συναπονοηθῆναι θαυμαστὸν οὐδὲν εἰς τὰ ὅμοια
προκαλουμένῳ, πλήθει δὲ ἐπὶ παρανομίαν οἷα κατὰ πρανοῦς ἀθρόα ῥύμη
φερομένῳ μὴ συνενεχθῆναι γενναίας ψυχῆς ἔστι καὶ φρονήματος ἀνδρείᾳ
46 συγκεκροτημένου. ἔνιοι γὰρ τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα, κἂν παρανομώτατα
ἦ, νόμιμα καὶ δίκαια εἶναι νομίζουσι, κρίνοντες οὐκ εὖ· φύσει γὰρ
47 ἔπεσθαι καλόν, ἀκολουθία φύσεως δ' ἀντίπαλον ὄχλου φορᾷ. εἰάν οὖν
κατὰ θιάσους καὶ πολυανθρώπους ὁμίλους ἀγειρόμενοί τινες νεωτερίζωσι,
τούτοις οὐ συναινέτεον ὡς τὸ ἀρχαῖον καὶ δόκιμον τῆς πολιτείας νόμισμα
παρακόπτουσι·
σοφὸν γὰρ ἐν βούλευμα τὰς πολλὰς χέρας
νικᾶ, σὺν ὄχλῳ δ' ἁμαθία μείζον κακόν.
48 ἀλλὰ τοσαύτη τινὲς ὑπερβολῇ χρῶνται μοχθηρίας, ὥστ' οὐ μόνον
ἀνθρώπων ἀγένητα κατηγοροῦσιν, ἀλλ' ἐπιμένοντες τῇ μοχθηρίᾳ διαί-
ρουσι καὶ τείνουσι τὸ ψεῦδος ἄχρι οὐρανοῦ, τῆς μακαρίας καὶ εὐδαίμονος
θεοῦ φύσεως καταμαρτυροῦντες· εἰσὶ δ' οὗτοι τερατοσκόποι καὶ οἰωνο-
σκόποι καὶ θύται καὶ ὅσοι ἄλλοι μαντικὴν ἐκπονοῦσι τὴν σὺν τέχνῃ κακο-
τεχνίαν, εἰ δεῖ τὰληθῆς εἰπεῖν, ἐπιτηδεύοντες, παράκομμα τῆς ἐνθέου
49 κατοκωχῆς καὶ προφητείας. προφήτης μὲν γὰρ οὐδὲν ἴδιον ἀποφαίνεται
τὸ παράπαν, ἀλλ' ἔστιν ἑρμηνεὺς ὑποβάλλοντος ἑτέρου πάνθ' ὅσα προ-
φέρεται, καθ' ὃν χρόνον ἐνθουσιᾶ γεγονῶς ἐν ἀγνοίᾳ, μετανισταμένου μὲν
τοῦ λογισμοῦ καὶ παρακεχωρηκότος τὴν τῆς ψυχῆς ἀκρόπολιν, ἐπιπε-
φοιτηκότος δὲ καὶ ἐνωκηκότος τοῦ θείου πνεύματος καὶ πᾶσαν τῆς φωνῆς
ὀργανοποιίαν κρούοντός τε καὶ ἐνηχοῦντος εἰς ἐναργῆ δῆλωσιν ὧν προ-
50 θεσπίζει. τῶν δὲ τὴν παράσημον καὶ βωμολόχον μαντικὴν ζηλούντων
ἕκαστος ταῖς εἰκασίαις καὶ στοχασμοῖς ἀνοίκειον τάξιν παρατίθησι τὴν
τῆς ἀληθείας καὶ τοὺς ἀβεβαίους τὸ ἦθος ὑπαγόμενος ῥαδίως καθάπερ
ἀνερμάτιστα σκάφη πολὺς ἀντιπνεύσας <ἀνεμο>ς ἀνωθεῖ καὶ ἀνατρέπει, δια-
κωλύων ὑποδρόμοις ἀσφαλέσι προσσχεῖν εὐσεβείας· τὰ γὰρ τοπασθέντα
προλέγειν οἴεται δεῖν ὡς οὐκ αὐτὸς εὐρών, ἀλλ' ὡς ἀφανῶς αὐτῷ μόνῳ
χρησθέντα θεῖα λόγια, πρὸς βεβαιότεραν πίστιν ἀπάτης μεγάλων καὶ πολυαν-
51θρώπων ὁμίλων. τὸν τοιοῦτον εὐθυβόλῳ ὀνόματι ψευδοπροφήτην προσ-
αγορεύει, κιβδηλεύοντα τὴν | ἀληθῆ προφητείαν καὶ τὰ γνήσια νόθοις
εὐρήμασιν ἐπισκιαζόντα. χρόνῳ δὲ παντάπασιν ὀλίγῳ διακαλύπτεται τὰ
τοιαῦτα στρατηγήματα, τῆς φύσεως οὐκ ἀεὶ κρύπτεσθαι φιλούσης, ἀλλ'

ὁπόταν καιρὸς ἦ τὸ ἴδιον κάλλος ἀναφαινούσης ἀηττήτοις δυνάμεσιν.
52 ὡς γὰρ ἐν ταῖς ἡλιακαῖς ἐκλείψουσιν αἱ ἀκτῖνες πρὸς βραχύτατον ἀμαυρω-
 θεῖσαι μικρὸν ὕστερον ἀναλάμπουσιν ἄσκιον καὶ τηλαυγὲς ἐπιδεικνύμεναι
 φέγγος, μηδενὸς ἐπιπροσθῶντος ἡλίῳ τὸ παράπαν, [ἀλλ' ὡς ἐν αἰθρίᾳ
 καθαρᾷ ὄλοστον ἀναφαίνοντι], οὕτως καὶ χρησιμολογῶσιν τινες μαντικὴν
 μὲν ἐπεψευσμένην τεχνάζοντες, ὑποδύμενοι δ' εὐπρεπὲς ὄνομα τὸ προ-
 φητείας, ἐνθουσιάζουσιν καταψευδόμενοι θεοῦ, διελεγχθήσονται ῥαδίως· ἥξει
 γὰρ πάλιν ἡ ἀλήθεια καὶ ἀναλάμψει φῶς ἀστράπτουσα τηλαυγέστατον,
53 ὡς τό γε ἐπισκιάσαν ψεῦδος ἀφανισθῆναι. πάγκαλον μέντοι κάκεινο
 προσδιετάξατο κελεύσας ἐνὸς μαρτυρίαν μὴ προσίεσθαι· πρῶτον μὲν ὅτι
 ἐνδέχεται ἓνα καὶ παριδεῖν τι καὶ παρακοῦσαι καὶ παρενθυμηθῆναι καὶ
 ἀπατηθῆναι, δόξαί γὰρ αἱ ψευδεῖς μυρίαι καὶ ἀπὸ μυρίων εἰώθησιν προσ-
54 πίπτειν· δεύτερον δὲ ὅτι κατὰ πλειόνων ἢ καὶ καθ' ἐνὸς ἀδικώτατον
 <ἐν>ὶ χρῆσθαι μάρτυρι, τῶν μὲν ὅτι δὴ πρὸς πίστιν ἀξιονικότεροι ἐνός,
 τοῦ δ' ἐπειδὴ κατ' ἀριθμὸν οὐ προφέρει, τὸ δ' ἴσον πλεονεξίας ἀλλότριον·
 τί γὰρ μᾶλλον τῷ μάρτυρι καθ' ἑτέρου διεξιόντι ἢ τῷ κατηγορουμένῳ
 ὑπὲρ αὐτοῦ λέγοντι συναινετέον; ἄριστον δ' ὡς ἔοικεν ἐπέχειν, ἐνθα
 μηδὲν ἐνδεῖ μηδὲ ὑπερβάλλει.

Τὰ πρὸς δικαστήν.

55 Οἶεται δεῖν ὁ νόμος ἅπαντας μὲν τοὺς συμφερομένους τῇ
 κατὰ Μωυσέα ἱερᾷ πολιτείᾳ παντὸς ἀλόγου πάθους καὶ πάσης κακίας
 ἀμετόχους εἶναι μᾶλλον ἢ τοὺς τοῖς ἄλλοις νόμοις χρωμένους, διαφε-
 ρόντως δὲ τοὺς λαχόντας ἢ χειροτονηθέντας δικάζειν. ἄτοπον γὰρ
 ἀμαρτήμασιν ἐνόχους εἶναι | τοὺς τοῖς ἄλλοις τὰ δίκαια βραβεύειν
 ἀξιούντας, οἷς ἀναγκαῖον καθάπερ ἀπ' ἀρχετύπου γραφῆς ἀπομάττεσθαι
56 τὰ φύσεως ἔργα πρὸς μίμησιν. ὡς γὰρ ἡ τοῦ πυρὸς δύναμις ἀλεαίνουσα
 ὧν ἂν προσάψηται θερμὴ πολὺ πρότερον αὐτὴ καθέστηκεν ἐξ αὐτῆς καὶ
 κατὰ τοῦναντίον ἢ τῆς χιόνος τῷ κατεψύχθαι καὶ τᾶλλα ἐπιψύχει, οὕτως
 ὀφείλει καὶ δικαστῆς ἀνάπλεως εἶναι δικαιοσύνης ἀκραιφνοῦς, εἴ γε μέλλει
 τὰ δίκαια τοῖς ἐντευξομένοις ἐπάρδειν, ἴν' ὥσπερ ἀπὸ πηγῆς γλυκείας
57 φέρηται νᾶμα πότιμον τοῖς διψῶσιν εὐνομίας. τουτὶ δὲ συμβήσεται, ἐάν
 τις δικάζειν εἰσιῶν ἐν ταῦτῳ νομίσει κρίνειν τε καὶ κρίνεσθαι καὶ ἀνα-
 λαμβάνη ἅμα τῇ ψήφῳ σύνεσιν μὲν εἰς τὸ μὴ ἀπατᾶσθαι, δικαιοσύνην
 δὲ εἰς τὴν τῶν κατ' ἀξίαν ἐπιβαλλόντων ἐκάστοις ἀπονομήν, ἀνδρείαν δὲ
 εἰς τὸ ἀνένδοτον πρὸς ἰκεσίας καὶ οἴκτους κατὰ τὰς τῶν ἐαλωκότων
58 τιμωρίας. ὁ τούτων ἐπιμελούμενος τῶν ἀρετῶν κοινὸς εὐεργέτης εἰκότως
 ἂν νομίζοιτο, κυβερνήτου τρόπον ἀγαθοῦ τοὺς χειμῶνας τῶν πραγμάτων
 ἐξευδιάζων ἕνεκα σωτηρίας καὶ ἀσφαλείας τῶν τὰ οἰκεῖα ἐπιτετρο-
 φότων αὐτῷ.

59 Κελεύει δὴ πρῶτον ὁ νόμος τῷ δικαστῇ μὴ παραδέχεσθαι
 ἀκοήν ματαίαν. τί δὲ τοῦτ' ἐστίν; ἔστω, φησὶν, ὧ οὗτος, τὰ ὧτά σου
 κεκαθαυμένα· καθαρθήσεται δέ, ἐὰν νάμασι σπουδαίων λόγων συνεχῶς
 ἐπαντλήται, τὰς ματαίους καὶ πεπατημένας καὶ χλεύης ἀξίας μυθογράφων
 ἢ μιμολόγων ἢ τυφοπλαστῶν τὰ μηδενὸς ἀξία σεμνοποιούντων μακρὰς
60 ῥήσεις μὴ προσιέμενα. δηλοῦται δ' ἐκ τοῦ μὴ παραδέχεσθαι ματαίαν

ἀκοήν καὶ ἕτερόν τι τῷ προτέρῳ συναῖδον· τοῖς ἀκοήν μαρτυροῦσι, φησὶν, ὁ προσέχων ματαιῶς καὶ οὐχ ὑγιῶς προσέξει· διὰ τί; ὅτι ὀφθαλμοὶ μὲν αὐτοῖς ἐντυγχάνουσι τοῖς γινομένοις, ἐφαπτόμενοι τρόπον τινὰ τῶν πραγμάτων καὶ ὅλα δι' ὅλων καταλαμβάνοντες, φωτὸς συνεργῶντος, ᾧ πάντα αὐγάζεται τε καὶ διελέγχεται, ὥτα δ', ὡς ἔφη τις οὐκ ἀπὸ σκοποῦ τῶν προτέρων, ὀφθαλμῶν ἀπιστότερα, πράγμασι μὲν οὐκ ἐντυγχάνοντα, ἐρμηνεύσι δὲ πραγμάτων λόγοις οὐκ ἀεὶ πεφυκόσιν ἀληθεύειν περιελκόμενα.

61 διὸ καὶ τῶν παρ' Ἑλλήσιν ἔνιοι νομοθετῶν μεταγράψαντες ἐκ τῶν ἱερωτάτων Μωυσέως στηλῶν εὔ διατάξασθαι δοκοῦσι, μὴ μαρτυρεῖν ἀκοήν, ὡς δέον, ἃ μὲν εἶδέ τις, πιστὰ κρίνειν, ἃ δὲ ἤκουσε, μὴ πάντως βέβαια.

62 | Δεύτερον παράγγελμα κριτῆ δῶρα μὴ λαμβάνειν· τὰ γὰρ δῶρα, φησὶν ὁ νόμος, πηροῖ μὲν ὀφθαλμοὺς βλέποντας, τὰ δὲ δίκαια λυμαίνεται, τὴν δὲ διάνοιαν οὐκ ἔα διὰ λεωφόρου βαίνειν ἐπ' εὐθείας.

63 καὶ τὸ μὲν δωροδοκεῖν ἐπ' ἀδίκους παμπονήρων ἐστὶν ἀνθρώπων ἔργον, τὸ δ' ἐπὶ δικαίοις ἐφ' ἡμισεία πονηρευομένων· εἰσὶ γὰρ εὐπάρυφοί τινες ἡμιμόχθηροι, δικαιοδίκαι, τὴν ὑπὲρ τῶν πεπλημμελημένων τεταγμένοι τάξιν κατὰ τῶν πλημμελησάντων, προῖκα δ' οὐκ ἀξιούντες νικῶντας γράφειν οὐς νικᾶν ἀναγκαῖον, ἀλλὰ τὴν γνῶσιν ὄνιον καὶ ἔμμισθον

64 ἀποφαίνοντες. εἶτα ἐπειδάν τις αἰτιᾶται, φασὶ μὴ παρατρέψαι τὸ δίκαιον- ἡττηθῆναι μὲν γὰρ οὐς ἀρμόττον ἦν ἡττᾶσθαι, νενικηκέναι δ' οὐς ἔχρην περιγίνεσθαι-, κακῶς ἀπολογούμενοι· δύο γὰρ δεῖ προσφέρεισθαι τὸν ἀγαθὸν δικαστήν, νομικωτάτην γνῶσιν καὶ τὸ ἀδέκαστον· ὁ δὲ ἐπὶ δώροις βραβευτῆς τοῦ δικαίου καλὸν φύσει πράγμα λέληθεν αἰσχύνων.

65 ἐπεξαρμάρτανει δὲ καὶ δύο ἕτερα, τὸ μὲν ἐθίζων ἑαυτὸν εἶναι φιλοχρήματον, ὅπερ ὀρμητήριον τῶν μεγίστων παρανομημάτων ἐστὶ, τὸ δὲ βλάβ-

66 των ὃν ἄξιον ἦν ὠφελεῖν τιμὴν τοῦ δικαίου κατατιθέντα. διὸ σφόδρα παιδευτικῶς Μωυσῆς δικαίως τὸ δίκαιον προστάττει μεταδιώκειν, ἀνιττόμενος ὅτι καὶ ἀδίκως ἔνεστι, διὰ τοὺς ἐπὶ δώροις τοῦ δικαίου βραβευτάς, οὐ μόνον ἐν δικαστηρίοις, ἀλλὰ πανταχοῦ κατὰ τε γῆν καὶ θάλατταν καὶ ἐν ἅπασιν ὀλίγου δέω φάναι τοῖς τοῦ βίου πράγμασι.

67 ἤδη γοῦν ὀλιγοχρήματόν τις παρακαταθήκην λαβὼν ἀπέδωκεν, ἐπ' ἐνέδρα μᾶλλον τοῦ λαμβάνοντος ἢ ὠφελεία, ἵνα τὴν ἐν ὀλίγοις πίστιν δέλεαρ καθεὶς ἀγκιστρεύσῃται τὴν ἐν μείζοσι πίστιν, ὅπερ οὐδὲν ἦν ἕτερον ἢ τὸ δίκαιον μὴ δικαίως ἐπιτελεῖν· δίκαιον μὲν γὰρ ἢ τῶν ἀλλοτριῶν

68 ἀπόδοσις, οὐ δικαίως δ' ἐγένετο, παρόσον ἐπὶ θήρα πλειόνων. αἴτιον δὲ τῶν τοιούτων ἀμαρτημάτων ἐστὶν ἐν τοῖς μάλιστα ἢ πρὸς τὸ ψεῦδος οἰκειώσεις, ὅπερ ἐκ πρώτης γενέσεως καὶ σπαργάνων αὐτῶν τίτθαι καὶ μητέρες καὶ ὁ ἄλλος τῶν κατ' οἰκίαν ἀνδραπόδων καὶ ἐλευθέρων ὅμιλος ἔργοις καὶ λόγοις ἀεὶ σύντροφον κατασκευάζουσιν, ἀρμοζόμενοι καὶ ἐνοῦντες αὐτὸ τῇ ψυχῇ ὡς μέρος ἐκ φύσεως ἀναγκαῖον, ὅπερ, εἰ καὶ τῷ ὄντι φύσει συνεγεγέννητο, ὠφείλεν ἐπιτηδεύσει τῶν καλῶν ἐκτεμῆσθαι.

69 τί δ' οὕτως ἐν βίῳ καλὸν ὡς ἀλήθεια; ἦν ὁ πάνσοφος ἐστηλίτευσεν ἐν ἱερωτάτῳ χωρίῳ, κατὰ τὴν τοῦ ἀρχιερέως στολήν, | ἔνθα τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικόν, ἀναθημάτων τῷ καλλίστῳ καὶ διαπρεπεστάτῳ βουλευθεὶς

αὐτὸν ἐπικοσμήσαι, συγγενῇ δὲ δύναμιν ἀληθείᾳ παριδρύσατο, ἣν ἐκάλεσε δῆλωσιν, ἀμφοτέρων τῶν ἐν ἡμῖν λόγων εἰκόνας, ἐνδιαθέτου τε καὶ προφορικοῦ· δεῖται γὰρ ὁ μὲν προφορικὸς δηλώσεως, ἣ τὰ ἀφανῆ τῶν καθ' ἕκαστον ἡμῶν ἐνθύμια γνωρίζεται τῷ πέλας, ὁ δ' ἐνδιάθετος ἀληθείας, εἰς τελειότητα βίου καὶ πράξεων, δι' ὧν ἢ ἐπ' εὐδαιμονίαν ὁδὸς ἀνευρίσκεται.

70 Τρίτον παράγγελμα τῷ δικαστῇ τὰ πράγματα πρὸ τῶν κρινομένων ἐξετάζειν καὶ πειραῖσθαι πάντα τρόπον ἀφέλκειν αὐτὸν τῆς τῶν δικαζομένων φαντασίας, εἰς ἄγνοιαν καὶ λήθην βιαζόμενον ὧν ἐπιστήμην εἶχε καὶ μνήμην, οἰκείων, φίλων, πολιτῶν, καὶ πάλιν ἀλλοτρίων, ἐχθρῶν, ζένων, ἵνα μήτε εὖνοια μήτε μῖσος ἐπισκιάσῃ τῶν δικαίων τὴν γνῶσιν· ἀνάγκη γὰρ οἷα τυφλὸν δίχα βάκτρου προερχόμενον καὶ τοὺς ποδηγετή-
71 σοντας οὐκ ἔχοντα οἷς βεβαίως ἐπερείσεται πταίειν. ὅθεν προσήκει τὸν ἀγαθὸν δικαστὴν τοὺς μὲν κρινομένους, οἵτινες ἂν ὦσι, παρακαλύπτεσθαι, τὴν δὲ φύσιν τῶν πραγμάτων ἀπλαστον καὶ γυμνὴν ὄραν, μὴ πρὸς δόξας ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν μέλλοντα κρίνειν καὶ τοιαύτην ἔννοιαν λαβόντα, ὅτι "ἡ μὲν κρίσις τοῦ θεοῦ ἐστίν" (Deut. 1, 17), ὁ δὲ δικαστῆς ἐπι-τροπος τῆς κρίσεως· ἐπιτρόπῳ δ' οὐκ ἐφεῖται τὰ τοῦ κυρίου χαρίζεσθαι, παρακαταθήκην εἰληφότι τὴν πάντων τῶν κατὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον ἀρίστην παρὰ τοῦ πάντων ἀρίστου.

72 Πρὸς δὲ τοῖς λεχθεῖσιν ἤδη καὶ ἄλλο σοφὸν εἰσηγεῖται· κελεύει <γα>ρ πένητα ἐν κρίσει μὴ ἐλεεῖν ὁ πᾶσαν σχεδὸν τι τὴν νομοθεσίαν πεπληρωκὸς τῶν εἰς ἔλεον καὶ φιλανθρωπίαν διαταγμάτων καὶ μεγάλας μὲν ἀπειλὰς ἐπανατεινόμενος ὑπερόπταις καὶ ἀλαζόσι, μεγάλα δὲ προθεῖς ἄθλα τοῖς τὰ ἀτυχήματα τῶν πέλας εἰς ἐπανόρθωσιν ἄγειν ἀξιοῦσι καὶ τὰς περιουσίας οὐκ ἴδια κτήματα νομίζουσιν ἀλλὰ κοινὰ τῶν ἐν ἐνδείαις.

73 ὁ γὰρ ἔφη τις οὐκ ἀπὸ σκοποῦ τῶν πρότερον, ἀληθές ἐστίν, ὅτι παραπλήσιον οὐδὲν ἄνθρωποι θεῷ δρῶσιν ἢ χαριζόμενοι. τί δ' ἂν εἴη

74 κρεῖττον ἀγαθὸν ἢ μιμεῖσθαι θεὸν γενητοῖς τὸν αἰδίου; μήτ' οὖν ὁ πλούσιος ἄργυρον καὶ χρυσὸν οἴκοι συναγαγὼν ἀφθονον θησαυροφυλακείτω, προφερέτω δ' εἰς μέσον, ἵνα τὸ σκληροδίαιτον τῶν ἀπόρων ἱλαραῖς μεταδόσει λιπαίνῃ, μήτ', εἴ τις ἐνδοξος, ὑψηλὸν αἴρων αὐτὸν αὐχείτω φρυαττόμενος, ἀλλ' ἰσότητα τιμήσας μεταδιδότω παρρησίας τοῖς ἀδόξοις· | ὁ τε ῥώμη κεκρημένος σώματος ἔρεισμα τῶν ἀσθενεστέρων ἔστω καὶ μὴ καθάπερ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι καταπαγκρατιαζέτω τοὺς ἐλάττους ταῖς δυνάμεσιν, ἀλλὰ φιλοτιμείσθω τῆς ἰδίας ἰσχύος μεταδιδόναι τοῖς
75 ἐξ ἑαυτῶν ἀπειρηκόσιν. ὅσοι μὲν γὰρ ἀπὸ πηγῶν ἠρύσαντο τῶν σοφίας, φθόνον ὑπερόριον τῆς διανοίας ἐληλακότες ἄνευ προτροπῆς αὐτοκέλευστοι ταῖς τῶν πλησίον ὠφελείαις ἐπαποδύονται, τὰ λόγων νάματα ταῖς ψυχαῖς ἐκείνων δι' ὧτων ἐπαντλοῦντες εἰς μετουσίαν τῆς ὁμοίας ἐπιστήμης· καὶ ἐπειδὴν ἴδωσιν ὡσπερ εὐβλαστα καὶ εὐγενῆ μοσχεύματα νέους εὐφυεῖς, γεγήθασιν οἰόμενοι κληρονόμους ἀνευρηκέναι τοῦ ψυχικοῦ πλούτου, ὃς μόνος ἀληθείᾳ πλοῦτός ἐστι, καὶ παραλαβόντες γεωργοῦσι τὰς ψυχὰς δόγμασι καὶ θεωρήμασι, μέχρις ἂν στελεχωθεῖσαι καρπὸν τὸν καλο-
76 κάγαθίας ἐνέγκωσι. τοιαῦτα τοῖς νόμοις ἀγάλματα συνύφονται καὶ

πεποίκιλται πρὸς εὐπορίαν ἀπόρων, οὓς ἐπὶ μόνῃς κρίσεως ἐλεεῖν οὐ
 θεμιτόν· ἔλεος γὰρ ἐπ' ἀτυχήμασιν, ὁ δ' ἔκουσίῳ γνώμῃ πονηρευόμενος
 77 οὐκ ἀτυχῆς, ἀλλ' ἄδικος. τιμωρίαι δ' ἐπ' ἀδίκους ὡς ἐπὶ δικαίοις τιμαὶ
 βεβαιούσθωσαν· ὥστε μηδεὶς μοχθηρὸς ἄπορος ὑπέλλων καὶ ὑποστέλλων
 ἀχρηματίας οἴκτω τὸ δίκην δοῦναι παρακραυέσθω, δεδρακῶς οὐκ ἐλέου
 -πόθεν; -ἀλλ' ὀργῆς ἄξια. καὶ ὁ δικάζειν εἰσιῶν καθάπερ ἀργυρα-
 μοιβὸς ἀγαθὸς διαιρείτω καὶ διακρινέτω τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων,
 78 ἵνα μὴ φύρηται συγχεόμενα τοῖς παρασήμοις τὰ δόκιμα. πολλὰ μὲν
 οὖν ἄλλα πρὸς τε ψευδομάρτυρας καὶ δικαστὰς ἔνεστι λέγειν· ὑπὲρ δὲ
 τοῦ μὴ μακρηγορεῖν ἰτέον ἐπὶ τὸ τελευταῖον τῶν δέκα λογίων, ὃ κεφα-
 λαιώδει τύπῳ καθάπερ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον κεχρησμώδηται, τοῦτο
 δ' ἐστίν· "οὐκ ἐπιθυμήσεις."

Οὐκ ἐπιθυμήσεις.

79 Πᾶν μὲν πάθος ἐπίληπτον, ἐπεὶ καὶ πᾶσα ἄμετρος καὶ πλεο-
 νάζουσα ὀρμὴ καὶ τῆς ψυχῆς ἢ ἄλογος καὶ παρὰ φύσιν κίνησις ὑπαίτιος·
 ἑκάτερον γὰρ τούτων <τ>ί ἐστὶν ἕτερον ἢ παλαιὸν πάθος ἐξηλωμένον;
 εἴ τις οὖν μὴ μέτρα ταῖς ὀρμαῖς ὀρίζει μηδὲ χαλινὸν ὥσπερ τοῖς
 ἀφηνιασταῖς ἵπποις ἐντίθησι, πάθει χρῆται δυσιάτῳ, κάπειτα λήσεται
 διὰ τὸν ἀφηνιασμόν ἐξενεχθεὶς οἷα ὑπὸ ἀρμάτων ἠνίοχος εἰς φάραγγας
 80 ἢ βάρανθρα δυσαναπόρευτα, ἐξ ὧν μόλις ἔστι σῶζεσθαι. τῶν δὲ παθῶν
 οὕτως οὐδὲν ἀργαλέον ὡς ἐπιθυμία τῶν ἀπόντων ὅσα τῷ δοκεῖν ἀγαθῶν,
 πρὸς ἀλήθειαν οὐκ ὄντων, χαλεποὺς καὶ ἀνηνύτους | ἔρωτας ἐντίκτους·
 ἐπιτείνει γὰρ καὶ ἐπελαύνει μέχρι πορρωτάτῳ τὴν ψυχὴν εἰς τὸ ἄπειρον,
 φεύγοντος ἔστιν ὅτε τοῦ διωκομένου καταφρονητικῶς οὐκ ἐπὶ νῶτα ἀλλ'
 81 ἀντικρὺ. ὅταν γὰρ ἐπιτρέχουσιν αἰσθηταὶ μετὰ σπουδῆς τὴν ἐπιθυμίαν,
 ἠρεμῆσαν ἐπ' ὀλίγον ὑπὲρ τοῦ δελεάσαι καὶ ἐλπίδα συλλήψεως τῆς [καθ']
 αὐτοῦ παρασχεῖν, ἐξαναχωρεῖ μακροτέροις διαστήμασι κατακερτομοῦν·
 ἢ δὲ ἀπολειπομένη καὶ ὑστερίζουσα σφαιδάζει Ταντάλειον τιμωρίαν ἐπι-
 φέρουσα κακοδαίμονι ψυχῇ· καὶ γὰρ ἐκεῖνον λόγος ἔχει ποτὸν μὲν ἀρύ-
 σασθαι βουλόμενον ἀδυνατεῖν, ὑποφεύγοντος ὕδατος, εἰ δὲ καρπὸν
 ἐθελήσειε δρέψασθαι, πάντας ἀφανίζεσθαι, στειρουμένης τῆς περὶ τὰ
 82 δένδρα εὐφορίας. ὡς γὰρ αἱ ἀμείλικτοι καὶ ἀπαρηγόρητοι δέσποιναί τοῦ
 σώματος, δίψα <κα>ὶ πείνα, κατατείνουσιν αὐτὸ μᾶλλον ἢ οὐχ ἦττον τῶν
 ἐκ βασιανιστοῦ τροχιζομένων ἄχρι θανάτου πολλάκις, εἰ μὴ τις αὐτὰς
 ἐξηγριωμένας τιθασεύσει ποτοῖς καὶ σιτίοις, οὕτως ἢ ἐπιθυμία κενὴν
 ἀποδείξασα τὴν ψυχὴν λήθη μὲν τῶν παρόντων, μνήμη δὲ τῶν μακρὰν
 ἀφροσύνην οἴστρον καὶ μανίαν ἀκάθεκτον ἐγκατασκευάσασα, βαρυτέρας
 μὲν τῶν πρότερον δεσποινῶν ὁμωνύμους δ' ἐκείναις ἀπειργάσατο, δίψαν
 τε καὶ πείναν, οὐ τῶν περὶ γαστρὸς ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ χρημάτων, δόξης,
 ἡγεμονιῶν, εὐμορφίας, ἄλλων ἀμυθήτων ὅσα κατὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον
 83 ζηλωτὰ καὶ περιμάχητα εἶναι δοκεῖ. καὶ καθάπερ ἡ λεγομένη παρὰ
 τοῖς ἰατροῖς ἐρπηνώδης νόσος οὐκ ἐφ' ἐνὸς ἴσταται χωρίου, κινεῖται δὲ
 καὶ περιθεῖ καί, ὡς αὐτὸ που δηλοῖ τούνομα, διέρπει πάντῃ σκιδναμένη
 καὶ χεομένη, πᾶσαν τὴν κοινωνίαν τῶν τοῦ σώματος μερῶν ἀπὸ κεφαλῆς
 ἄκρας ἄχρι ποδῶν συλλαμβάνουσα καὶ συνείρουσα, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ

ἡ ἐπιθυμία δι' ὅλης ἄττουσα τῆς ψυχῆς οὐδὲν οὐδὲ τὸ βραχύτατον ἀπαθὲς αὐτῆς ἔα, μιμουμένη τὴν ἐν ἀφθόνῳ ὕλῃ πυρὸς δύναμιν· ἐξάπτει γὰρ καὶ ἀναφλέγει, μέχρις ἂν διαφαγοῦσα πάσαν αὐτὴν ἐξαναλώσῃ.

84 τοσοῦτον ἄρα καὶ οὕτως κακὸν ὑπερβάλλον ἐστὶν ἐπιθυμία, μᾶλλον δ', εἰ δεῖ τάληθες εἰπεῖν, ἀπάντων πηγῆ τῶν κακῶν· σῦλα γὰρ καὶ ἀρπαγαὶ καὶ χρεωκοπίαὶ συκοφανταίαι τε καὶ αἰκίαὶ καὶ προσέτι φθοραὶ καὶ μοιχεῖαι καὶ ἀνδροφονίαὶ καὶ πάνθ' ὅσα ἰδιωτικὰ ἢ δημόσια ἢ ἱερά

85 ἢ βέβηλα ἀδικήματα πόθεν ἄλλοθεν ἐρρύη; τὸ γὰρ ἀψευδῶς ἂν λεχθὲν ἀρχέκακον πάθος ἐστὶν ἐπιθυμία, ἥς ἐν τὸ βραχύτατον ἔγγονον, ἔρωσ, οὐχ ἅπαξ ἀλλ' ἤδη πολλάκις ἀμυθήτων κατέπλησε τὴν οἰκουμένην συμφορῶν, ἃς οὐδ' ὁ σύμπας τῆς γῆς κύκλος ἐχώρησεν, | ἀλλὰ διὰ πλῆθος ὡσπερ ὑπὸ χειμάρρου φορᾶς εἰς θάλατταν εἰσέπεσον, καὶ πανταχοῦ πάντα πελάγη πολεμίων κατεπλήσθη νηῶν καὶ ὅσα καινουργοῦσιν οἱ ναυτικοὶ πόλεμοι συνηνέχθη καὶ ἐπιπεσόντα ἀθρόα πάλιν εἰς νήσους καὶ ἠπείρους ὑπεσύρη, διαυλοδρομήσαντα καθάπερ ἐν ταῖς παλιρροίαις ἀφ' ὧν ἤρξατο

86 φέρεσθαι. τρανοτέραν δὲ τοῦ πάθους ἐνάργειαν ληψόμεθα τὸν τρόπον τοῦτον· ὅσων ἂν ἐπιθυμία προσάψῃται, μεταβολὴν ἀπεργάζεται τὴν πρὸς

87 τὸ χεῖρον, οἷα τὰ ἰοβόλα ζῶα καὶ τὰ θανάσιμα τῶν φαρμάκων. τί δ' ἐστὶν ὃ λέγω; εἰ πρὸς χρήματα γένοιτο, κλέπτας ἀποτελεῖ καὶ βαλαντιότους καὶ λωποδύτας καὶ τοιχωρύχους χρεωκοπίαις τε καὶ παρακαταθηκῶν ἀρνήσεσι καὶ δωροδοκίαις καὶ ἱεροσυλίαις καὶ τοῖς ὁμοιοτρόποις

88 ἅπασιν ἐνόχους. εἰ δὲ πρὸς δόξαν, ἀλαζόνας, ὑπερόπτας, ἀβεβαίους καὶ ἀνιδρύτους τὸ ἦθος, φωναῖς τὰ ὦτα πεφρακότας, ταπεινουμένους ἐν ταῦτῳ καὶ πρὸς ὕψος ἐπαιρομένους διὰ τὰς τῶν πληθῶν ἀνωμαλίας ἐπαινούντων καὶ ψεγόντων ἀκρίτῳ φορᾶ, πρὸς ἐχθρὰν καὶ φιλίαν ἀνεξετάστους, ὡς βραδίως ἐκάτερον ἀνθυπαλλάττεσθαι, καὶ τᾶλλ' ὅσα τούτοις

89 ἀδελφὰ καὶ συγγενῆ. πρὸς δὲ ἀρχὴν εἰ γένοιτο ἐπιθυμία, στασιώδεις, ἀνίσους, τυραννικοὺς τὰς φύσεις, ὠμοθύμους, ἐχθροὺς τῶν πατρίδων, ἀσθνεστεροὺς δεσπότης ἀμειλίκτους, τὴν ἰσχὺν ἴσοις ἀσυμβάτους πολεμίου, δυνατωτέρων κόλακας εἰς τὴν δι' ἀπάτης ἐπίθεσιν. εἰ δὲ πρὸς σώματος κάλλος, φθορεῖς, μοιχοὺς, παιδεραστάς, ἀκολασίας καὶ λαγνείας

90 ζηλωτάς, μεγίστων κακῶν ὡς εὐδαιμονικωτάτων ἀγαθῶν. ἤδη δὲ καὶ ἐπὶ γλῶτταν φθάσασα μυρία ἐνεωτέρισεν· ἔνιοι γὰρ ἐπιθυμοῦσιν ἢ τὰ λεκτέα σιωπᾶν ἢ τὰ ἡσυχαστέα λέγειν, καὶ ἀναφθεγγομένοις ἔπεται

91 τιμωρὸς δίκη καὶ ἐχεμυθοῦσι [κα]ὶ τούναντίον. ἀψαμένη δὲ τῶν περιγαστέρα παρέχεται γαστριμάργους, ἀκορέστους, ἀσώτους, ὑγροῦ καὶ διαρρέοντος ζηλωτὰς βίου, χαίροντας οἰνοφλυγίαις, ὀψοφαγίαις, ἀκράτου καὶ ἰχθύων καὶ ἐδεσμάτων [κα]ὶ κακοὺς δούλους, περὶ συμπόσια καὶ τραπέζας ἰλυσπωμένους λίχων τρόπον κυνιδίων, ἐξ ὧν τὴν ἀθλίαν καὶ ἐπάρατον συμβαίνει ζωὴν ἀποτελεῖσθαι, παντὸς ἀργαλεωτέραν θανάτου.

92 ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας οἱ μὴ χεῖλεσιν ἄκροις γευσάμενοι φιλοσοφίας, ἀλλὰ τῶν ὀρθῶν δογμάτων αὐτῆς ἐπὶ πλέον ἐστιαθέντες, διερευνησάμενοι φύσιν ψυχῆς καὶ τριττὸν εἶδος ἐνιδόντες αὐτῇ, τὸ μὲν λόγου, τὸ δὲ θυμοῦ, τὸ δ' ἐπιθυμίας, λόγῳ μὲν ὡς ἡγεμόνι τὴν ἄκραν ἀπένειμαν οἰκειότατον ἐνδιαίτημα κεφαλῆν, ἔνθα καὶ | τῶν αἰσθήσεων αἰ τοῦ νοῦ

93 καθάπερ βασιλέως δορυφόροι τάξεις παρίδρυνται, θυμῷ δὲ τὰ στέρνα, τῇ μὲν ἵνα στρατιώτου τρόπον θώρακα ἀμπεχόμενος, εἰ καὶ μὴ ἀπαθῆς ἐν πᾶσιν, ἀλλὰ τοι δυσάλωτος ἦ, τῇ δ' ἵνα καὶ πλησίον τοῦ νοῦ παρωκισμένος ὑπὸ τοῦ γείτονος ὠφελῆται, κατεπάδοντος αὐτὸν φρονήσει καὶ πραυπαθῆ κατασκευάζοντος, ἐπιθυμία δὲ τὸν περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ

94 καλούμενον διάφραγμα χῶρον· ἔδει γὰρ αὐτὴν ἥκιστα μετέχουσαν λογισμοῦ πορρωτάτω τῶν βασιλείων αὐτοῦ διωκίσθαι, μόνον οὐκ ἐπ' ἐσχατιαῖς, καὶ πάντων ἀπληστότατον καὶ ἀκολαστότατον οὔσαν θρεμμάτων ἐμβόσκεισθαι τόποις, ἐν οἷς τροφαί τε καὶ ὀχεῖαι. πρὸς ἅ μοι δοκεῖ πάντα ἀπιδῶν ὁ ἱερώτατος Μωυσῆς ἐκδύσασθαι τὸ πάθος καὶ μουσάζαμενος ὡς αἰσχιστον καὶ τῶν αἰσχίστων αἴτιον ἀπέειπεν ἐν τοῖς μάλιστα τὴν ἐπιθυμίαν ὡς τινα τῆς ψυχῆς ἐλέποιν, ἥς ἀναιρεθείσης ἢ πειθαρχούσης κυβερνήτη λογισμῷ πάντα διὰ πάντων εἰρήνης, εὐνομίας, ἀγαθῶν τελείων, ἀναπεπλήσεται πρὸς εὐδαίμονος βίου παντέλειαν.

96 φιλοσύνητος δ' ὢν καὶ εἰωθὼς ἐπιτέμνειν τὰ ἀπερίγραφα τῷ πλήθει παραδειγματικῇ διδασκαλίᾳ μίαν τὴν περὶ γαστέρα πραγματευομένην ἐπιθυμίαν ἄρχεται νουθετεῖν τε καὶ παιδεύειν, ὑπολαμβάνων καὶ τὰς ἄλλας οὐκέθ' ὁμοίως ἀφηγιάσειν, ἀλλὰ σταλήσεσθαι τῷ τὴν πρεσβυτάτην καὶ ὡς ἡγεμονίδα μεμαθηκέναι τοῖς σωφροσύνης νόμοις πειθαρχεῖν.

97 τίς οὖν ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχῆς; συνεκτικώτατα δύο ἐστίν, ἐδωδὴ καὶ πόσις. ἑκάτερον αὐτῶν οὐκ ἀνῆκεν, ἀλλ' ἐπεστόμισε διατάγμασι καὶ πρὸς ἐγκράτειαν καὶ πρὸς φιλανθρωπίαν καὶ τὸ μέγιστον-πρὸς εὐσέβειαν ἀγωγοτάτοις.

98 Ἀπάρχεσθαι γὰρ ἀπὸ τε σίτου καὶ οἴνου καὶ ἐλαίου καὶ θρεμμάτων καὶ τῶν ἄλλων κελεύει καὶ τὰς ἀπαρχὰς διανέμειν εἰς τε θυσίας καὶ τοὺς ἱερωμένους, τὰς μὲν ἕνεκα εὐχαριστίας τῆς πρὸς θεὸν ὑπὲρ εὐγονίας καὶ εὐφορίας ἀπάντων, τοὺς δ' ἕνεκα τῆς περὶ τὸ ἱερὸν ἀγιστείας,

99 μισθὸν ληψομένους τῶν περὶ τὰς ἱερουργίας ὑπηρεσιῶν. ἐφίεται δὲ τὸ παράπαν οὐδενὶ γεύσασθαι τινος ἢ μεταλαβεῖν, πρὶν διακρῖναι τὰς ἀπαρχὰς, ἅμα καὶ πρὸς ἄσκησιν τῆς βιωφελεστάτης ἐγκρατείας· ὁ γὰρ ταῖς περιουσίαις, αἷς ἦνεγκαν αἱ τοῦ ἔτους ὥραι, μαθῶν μὴ ἐντρέχειν, ἀλλ' ἀναμένων, ἄχρις ἂν αἱ ἀπαρχαὶ καθοσιωθῶσι, τὸν ἀφηγιασμὸν τῶν ὀρμῶν ἔοικεν ἀναχαιτίζειν ἐξευμαρίζων τὸ πάθος.

100 | Οὐ μὴν οὐδὲ τὴν τῶν ἄλλων μετουσίαν ἐφῆκε καὶ χρῆσιν ἀδεᾶ τοῖς κοινωνοῦσι τῆς ἱεῤῃς πολιτείας, ἀλλ' ὅσα τῶν χερσαίων ἢ ἐνύδρων ἢ πτηνῶν ἐστὶν εὐσαρκότατα καὶ πιότατα, γαργαλίζοντα καὶ ἐρεθίζοντα τὴν ἐπίβουλον ἡδονήν, πάντα ἀνακράτος ἀπέειπεν, εἰδὼς ὅτι τὴν ἀνδραποδωδεστάτην τῶν αἰσθήσεων δελεάσαντα γεῦσιν ἀπληστίαν ἐργάσεται, δυσίατον κακὸν ψυχαῖς τε καὶ σώμασιν· ἀπληστία γὰρ τίκει δυσπεισίαν, ἥτις ἐστὶ νοσημάτων καὶ ἀρρωστημάτων ἀρχή τε καὶ πηγὴ.

101 χερσαίων μὲν οὖν τὸ συῶν γένος ἥδιστον ἀνωμολόγηται παρὰ τοῖς χρωμένοις, ἐνύδρων δὲ τὰ γένη τῶν ἀλεπίδων. *** πρὸς γὰρ ἐγκράτειαν, εἰ καὶ τις ἄλλος, ἱκανὸς ὢν ἀλεῖψαι τοὺς εὐφυῶς ἔχοντας πρὸς ἄσκησιν ἀρετῆς δι' ὀλιγοδείας καὶ εὐκολίας γυμνάζει καὶ συγκροτεῖ, πειρώμενος

102 ἀφελεῖν πολυτέλειαν· οὔτε σκληραγωγίαν, ὡς ὁ Λακεδαιμόνιος νομοθέτης,

ἀποδεξάμενος οὔτε τὸ ἀβροδίαιτον, ὡς ὁ τοῖς Ἰωσι καὶ Συβαρίταις τὰ
περὶ θρύψιν καὶ χλιδὴν εἰσηγησάμενος, ἀλλὰ μέσσην ἀτραπὸν ἀμφοῖν
ἀνατεμῶν τὸ μὲν σφοδρὸν ἐχάλασε, τὸ δ' ἀνειμένον ἐπέτεινε, τὰς
ἐφ' ἑκατέρων τῶν ἄκρων ὑπερβολὰς ὡς ἐν ὀργάνῳ μουσικῷ κερασάμενος
τῇ μέσῃ, πρὸς ἀρμονίαν βίου καὶ συμφωνίαν ἀνεπίληπτον· ὅθεν οὐκ
ἀμελῶς ἀλλὰ καὶ πάνυ πεφροντισμένως οἷς χρηστέον ἢ τοῦναντίον διε-
103 τάξατο. θηρία ὅσα σαρκῶν ἀνθρωπίνων ἀπτεται τάχα μὲν ἂν τις
ὑπολάβοι δίκαιον εἶναι τὰ αὐτὰ πρὸς ἀνθρώπων πάσχειν οἷς διατίθησι.
Μωυσῆ δὲ τῆς τούτων ἀπολαύσεως ἀνέχειν δοκεῖ, <ε>ὶ καὶ προσηνεσ-
τάτην καὶ ἡδίστην εὐωχίαν παρασκευάζει, λογιζόμενος τὸ πρέπον
ἡμέρῳ ψυχῆ· καὶ γὰρ εἰ τοῖς διατιθεῖσιν ἀρμόττει τὰ παραπλήσια
παθεῖν, ἀλλ' οὐχὶ τοῖς παθούσιν ἀντιδιατιθέναι, μὴ λάθωσιν ὑπ' ὀργῆς,
104 ἀγρίου πάθους, θηριωθέντες. καὶ τοσαύτη χρῆται προφυλακῇ τοῦ
πράγματος, ὥστε μακρόθεν ἀνειρῆσαι βουλόμενος τὴν ἐπὶ τὰ λεχθέντα
ὀρμὴν ἀπαγορεῦσαι καὶ τῆς τῶν ἄλλων σαρκοβόρων ἀνά κράτος χρήσεως,
τὰ ποηφάγα διακρίνας εἰς ἡμέρους ἀγέλας, ἐπεὶ καὶ τὴν φύσιν ἐστὶ
τιθασά, τροφαῖς ἡμέροις αἷς ἀναδίδωσι γῆ χρώμενα καὶ μηδὲν εἰς ἐπι-
105 βουλήν πραγματευόμενα. | δέκα δ' ἐστὶν ἀριθμῶν: μόσχος, ἀμνός,
χίμαρος, ἔλαφος, δορκάς, βούβαλος, τραγέλαφος, πύγαργος, ὄρυξ, καμηλο-
πάρδαλις. αἱ γὰρ τῆς ἀριθμητικῆς θεωρίας περιεχόμενος, ἦν ἀκριβῶς
κατανενόηκεν ὅτι πλείστον ἐν τοῖς οὔσι δύναται, οὐδὲν οὐ μικρὸν οὐ μέγα
νομοθετεῖ μὴ προσπαραλαβὼν καὶ ὡσπερ ἐφαρμόσας τὸν οἰκεῖον τοῖς νομο-
θετουμένοις <ἀριθμόν>. ἀριθμῶν δὲ τῶν ἀπὸ μονάδος τελειότατος ἡ δεκάς
καί, ὡς φησι Μωυσῆς, ἱερώτατός τε καὶ ἅγιος, ὧ τὰ γένη τῶν καθαρῶν
ζῴων ἐπισφραγίζεται, βουληθεῖς τὴν τούτων χρῆσιν ἀπονείμει τοῖς
106 μετέχουσι τῆς κατ' αὐτὸν πολιτείας. βάσανον δὲ καὶ δοκιμασίαν τῶν
δέκα ζῴων ὑπογράφεται κοινῇ κατὰ διττὰ σημεῖα, τό τε διχληεῖν καὶ
τὸ μηρυκᾶσθαι· οἷς γὰρ ἢ μηδέτερον ἢ θάτερον αὐτὸ μόνον πρόσσεστιν,
ἀκάθαρτα. ταυτὶ δὲ τὰ σημεῖα ἀμφοτέρωθεν σύμβολα διδασκαλίας καὶ
μαθήσεως ἐπιστημονικωτάτης ἐστίν, ἥ πρὸς τὸ ἀσύγχυτον τὰ βελτίω
107 τῶν ἐναντίων διακρίνεται. καθάπερ γὰρ τὸ μηρυκώμενον ζῷον, ὅταν
διατεμὸν τὴν τροφήν ἐναπερείσῃται τῇ φάρυγγι, πάλιν ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον
ἀνιμᾶται καὶ ἐπιλεαίνει καὶ μετὰ ταῦτ' εἰς κοιλίαν διαπέμπεται, τὸν
αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ παιδευόμενος, δεξάμενος δι' ὧτων τὰ σοφίας δόγματα
καὶ θεωρήματα παρὰ τοῦ διδάσκοντος, ἐπὶ πλεον ἔχει τὴν μάθησιν
οὐχ οἷός τε ὦν εὐθὺς συλλαβέσθαι καὶ περιδράξασθαι κραταιότερον,
ἄχρις ἂν ἕκαστον ὦν ἤκουσεν ἀναπολῶν μνήμη συνεχέσι μελέταις-
αἱ δ' εἰσὶ κόλλα νοημάτων-ἐνσφραγίσθηται τῇ ψυχῇ βεβαίως τὸν
108 τύπον. ἀλλ' οὐδὲν ὡς ἔοικεν ὄφελος ἢ τῶν νοημάτων βεβαία κατάληψις,
εἰ μὴ προσγένειτο διαστολὴ τούτων καὶ διαίρεσις εἰς τε αἴρεσιν ὦν χρῆ
καὶ φυγὴν τῶν ἐναντίων, ἥς τὸ διχληοῦν σύμβολον· ἐπεὶ τοῦ βίου διττὴ
ὁδός, ἢ μὲν ἐπὶ κακίαν, ἢ δ' ἐπ' ἀρετὴν ἄγουσα, καὶ δεῖ τὴν μὲν
109 ἀποστρέφασθαι, τῆς δὲ μηδέποτε ἀπολείπεσθαι. διὰ τοῦθ' ὅσα
ἢ μονώνυχα ἢ πολύχηλα τὰ μὲν ἀκάθαρτα, ὅτι αἰνίττεται μίαν καὶ τὴν
αὐτὴν φύσιν ἀγαθοῦ τε καὶ κακοῦ, καθάπερ κίλλου καὶ περιφεροῦς καὶ

ἀνάντους ὁδοῦ καὶ κατάντους, τὰ δ' ὅτι πολλὰς ὁδοὺς μᾶλλον δ' ἀνοδίας ἐμφαίνει τῷ | βίῳ πρὸς ἀπάτην· οὐ γὰρ ῥάδιον ἐν πλήθει τὴν ἀνουσιμωτάτην καὶ ἀρίστην ἀτραπὸν καταλαβεῖν.

110 Τούτους ἐπὶ τῶν χερσαίων τοὺς ὅρους θεῖς ἄρχεται καὶ τῶν ἐνύδρων τὰ πρὸς ἐδωδὴν καθαρὰ διαγράφειν, σημειωσάμενος καὶ ταῦτα διττοῖς χαρακτῆρσι, πτέρυξι καὶ λεπίσι· τὰ γὰρ ἢ μηδέτερον ἢ θάτερον ἔχοντα παραπέμπει καὶ παραιτεῖται. τὸ δ' αἴτιον οὐκ ἀπὸ σκοποῦ

111 λεκτέον. ὅσα μὲν ἢ ἀμφοῖν ἀμέτοχα ἢ τοῦ ἑτέρου, κατασύρεται πρὸς τοῦ ῥοώδους ἀντέχειν ἀδυνατοῦντα τῇ βίᾳ τῆς φορᾶς· οἷς δ' ἑκάτερον πρόσεστιν, ἀποστρέφει <κα>ὶ μετωπηδὸν ἀνθίσταται καὶ φιλονεικοῦντα πρὸς τὸν ἀντίπαλον προθυμίας καὶ τόλμαις ἀηττήτοις γυμνάζεται, ὡς ὠθούμενά τε ἀντωθεῖν καὶ διωκόμενα ἀντεπιτρέχειν, ὁδοὺς ἐν δυσοδίαις **112** ἀναστέλλοντα εὐρείας πρὸς διεξόδους εὐμαρεῖς. σύμβολα δὲ καὶ ταῦτ' ἐστί, τὰ μὲν πρότερα φιληδόνου ψυχῆς, τὰ δ' ὕστερα καρτερίαν καὶ ἐγκράτειαν ποθοῦσης· ἢ μὲν γὰρ ἐφ' ἡδονὴν ἄγουσα κατάντης ἐστὶ καὶ ῥάστη, συρμὸν ἀπεργαζομένη μᾶλλον ἢ περίπατον, ἀνάντης δὲ ἢ πρὸς ἐγκράτειαν, ἐπίπονος μὲν, ἐν δὲ τοῖς μάλιστα ὠφέλιμος· καὶ ἢ μὲν ὑποφέρει καὶ ὑπονοστεῖν ἀναγκάζει τῷ πρανεῖ κατάγουσα, μέχρις ἂν εἰς τὰ τῆς ἐσχατιᾶς ἀποβράσῃ, ἢ δ' εἰς οὐρανὸν ἄγει τοὺς μὴ προκαμόντας ἀθανατίζουσα, τὸ τραχὺ καὶ δυσαναπόρευτον αὐτῆς ἰσχύσαντας ὑπομείναι.

113 Τῆς δ' αὐτῆς ἰδέας ἐχόμενος τῶν ἑρπετῶν ὅσα ἢ ἄποδα ἢ συρμῷ τῆς γαστρὸς ἰλυσπώμενα ἢ τετρασκελῆ καὶ πολύποδα φησὶν εἶναι πρὸς ἐδωδὴν οὐ καθαρὰ, πάλιν αἰνιττόμενος διὰ μὲν ἑρπετῶν τοὺς ἐπὶ κοιλίαις τὸν αἰθυίης τρόπον ἐμπορομένους καὶ γαστρὶ τῇ ταλαίνῃ δασμοὺς ἀπαύστως εἰσφέροντας ἀκράτου, πεμμάτων, ἰχθύων, συνόλως ὅσα σιτοπόνων καὶ ὀψαρτυτῶν τετεχνητευμένα περιεργίαι μετὰ παντοίων ἐδεσμάτων δημιουργοῦσιν ἀναρριπίζουσαι καὶ προσαναφλέγουσαι τὰς ἀπλήστους καὶ ἀκορέστους ἐπιθυμίας, διὰ δὲ τῶν τετρασκελῶν καὶ πολυπόδων τοὺς μὴ ἐνὸς πάθους, ἐπιθυμίας, ἀλλὰ συμπάντων κακοὺς δούλους, ἃ γένει μὲν ἐστὶν ἀριθμῷ τέτταρα, μυρία δὲ τοῖς εἶδεσιν. χαλεπὴ μὲν οὖν καὶ ἢ ἐνὸς δεσποτεία, βαρυτάτη δὲ καὶ ἀφόρητος, ὡς εἰκός, ἢ

114 πλειόνων. οἷς δὲ τῶν ἑρπετῶν ὑπεράνω σκέλη τῶν ποδῶν ἐστὶν, ὥστε πηδᾶν ἀπὸ τῆς γῆς δύνασθαι, ταῦτ' ἐν | καθαροῖς ἀναγράφει, καθάπερ τὰ τῶν ἀκρίδων γένη καὶ τὸν ὀφιομάχην καλούμενον, πάλιν διὰ συμβόλων ἦθη καὶ τρόπους λογικῆς ψυχῆς διερευνώμενος· ἢ μὲν γὰρ τοῦ σώματος ὀλκὴ φύσει βρίθουσα τοὺς ὀλιγόφρονας συνεφέλκεται τῷ πλήθει

115 τῶν σαρκῶν ἀυχενίζουσα καὶ πιέζουσα· μακάριοι δ' οἷς ἐξεγένετο κραταιοτέρα δύναμις πρὸς τὴν ῥοπήν τῆς ὀλκῆς ἀντιβιάσασθαι παιδείας κανόνισιν ὀρθῆς, ἄνω πηδᾶν δεδιδαγμένοις ἀπὸ γῆς καὶ τῶν χαμαιζήλων εἰς αἰθέρα καὶ τὰς οὐρανοῦ περιόδους, ὧν ἢ θεὰ ζηλωτὴ καὶ περιμάχης τοῖς ἐκουσίως ἀλλὰ μὴ παρέρως ἦκουσιν.

116 Ἐπεληλυθὼς οὖν τῷ λόγῳ τὰς τε τῶν χερσαίων καὶ τὰς τῶν ἐνύδρων ζώων ἰδέας καὶ νόμοις αὐτὰς ὡς ἐνῆν ἀρίστα διακρίνας ἄρχεται καὶ τὴν λοιπὴν φύσιν τῶν ἐν ἀέρι προσεξετάζειν, μυρία γένη τῶν πτηνῶν ἀποδοκιμάσας ὅσα ἢ κατ' ἄλλων ἢ κατ' ἀνθρώπων φονᾶ,

σαρκοβόρα καὶ ἰοβόλα καὶ συνόλως ἐπιβούλοις κεχρημένα ταῖς δυνάμεσι.
117 φάττας δὲ καὶ περιστεράς καὶ τρυγόνας καὶ τὰς γεράνων καὶ χηνῶν καὶ
ὁμοιοτρόπων ἀγέλας ἐν τῇ τιθασῶ καὶ ἡμέρω τάξει καταριθμῆι παρέχων
118 τοῖς βουλομένοις τὴν τούτων χρῆσιν ἀδεᾶ. οὕτως ἐφ' ἐκάστου τῶν τοῦ
κόσμου μερῶν, γῆς ὕδατος ἀέρος, γένη παντοίων ζώων, χερσαῖα καὶ
ἔνυδρα καὶ πτηνά, τῆς ἡμετέρας χρήσεως ὑφαιρῶν, καθάπερ ὕλην πυρός,
σβέσιν τῆς ἐπιθυμίας ἀπεργάζεται.
119 Κελεύει μέντοι μήτε θνησιμαῖον μήτε θηριάλωτον προσέσθαι,
τὸ μὲν ὡς οὐ δέον κοινωνεῖν τραπέζης ἄνθρωπον ἀτιθάσις θηρίοις,
μόνον οὐ συνευχούμενον ταῖς σαρκοφαγίαις, τὸ δ' ὡς τάχα μὲν βλαβερόν
καὶ νοσῶδες, ἐναποτεθνηκότος τοῦ ἰχῶρος μετὰ τοῦ αἵματος, τάχα δ'
ἐπεὶ καὶ τελευτῆ προκατεσχημένον ἀρμόττον ἦν ἄψαυστον διαφυλάττειν,
120 αἰδουμένους τὰς φύσεως ἀνάγκας αἷς προκατελήφθη. τοὺς περὶ τὰ
κυνηγέσια δεινοὺς καὶ βάλλειν θῆρας εὐσκόπως ἐπισταμένους, ἥριστα
διαμαρτάνοντας, καὶ ἐπ' εὐθήροις ἄγραις ὑψαυχενοῦντας καὶ μάλισθ'
ὅταν σὺν τοῖς κυνηγῶσι ἀνδράσιν ὁμοῦ καὶ σκύλαξι διανέμωσι τὰ μέρη
τῶν ἐαλωκότων, ἐπαινοῦσι μὲν οἱ πολλοὶ τῶν παρ' Ἑλλήσι καὶ βαρ-
βάροις νομοθετῶν ὡς οὐκ ἀνδρείους μόνον ἀλλὰ καὶ κοινωνικοὺς τὸ
ἦθος, | μέμφαιτο δ' ἄν [τι]ς εἰκότως ὁ τῆς ἱεράς εἰσηγητῆς πολιτείας,
ἀντικρυς ἀπειρηκῶς θνησιμαίων καὶ θηριαλώτων ἀπόλαυσιν διὰ τὰς
121 εἰρημένους αἰτίας. εἰ δέ τις τῶν ἀσκητῶν φιλογυμναστῆς γένοιτο καὶ
φιλόθηρος, μελέτας καὶ προάγωνας ὑπολαμβάνων εἶναι πολέμων καὶ κιν-
δύνων τῶν πρὸς ἐχθρούς, ὅποτε χρῆσαιτο εὐτυχία τῇ περὶ ἄγραν, [κα]ὶ
τοὺς ἐαλωκότας θῆρας προτιθέτω κυσὶν εὐωχίαν, μισθὸν ἢ γέρας εὐτολ-
μίας καὶ ἀνυπαίτιου συμμαχίας, αὐτὸς δὲ μὴ ψαυέτω προδιδασκόμενος
ἐν ἀλόγοις ζώοις, ἃ χρῆ καὶ περὶ ἐχθρῶν φρονεῖν, οἷς πολεμητέον οὐ
διὰ κέρδος ἀδικῶν λωποδυτούντων πράξεις <μιμουμένου>, ἀλλ' ἦτοι διὰ
πεῖραν κακῶν ὧν προπεπόνθασιν ἀμυνομένους ἢ δι' ἃ προσδοκῶσι
122 πείσεσθαι. ἔνιοι δὲ Σαρδανάπαλλοι τὴν ἀκρασίαν τὴν ἄγαν ἀβροδίαιτον
αὐτῶν χανδὸν πρὸς τὸ ἀόριστον καὶ ἀτελεύτητον ἀποτείνοντες, καινάς
ἐπινοοῦντες ἡδονάς, ἄθυτα παρασκευάζουσιν, ἄγχοντες καὶ ἀποπνίγοντες
καὶ τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς, ἣν ἐλεύθερον καὶ ἀφετον ἐχρῆν ἔαν, τυμ-
βεύοντες τῷ σώματι τὸ αἷμα· σαρκῶν γὰρ αὐτὸ μόνον ἀπολαύειν
αὐτάρκες ἦν, μηδενὸς ἐφαπτομένους τῶν συγγένειαν πρὸς ψυχὴν ἐχόντων.
123 ὅθεν ἐν ἑτέροις τίθησι νόμον περὶ αἵματος, μήθ' αἷμα μήτε στέαρ
προσφέρεσθαι· τὸ μὲν αἷμα δι' ἦν εἶπον αἰτίαν ὅτι οὐσία ψυχῆς ἐστίν
-οὐχὶ τῆς νοεράς καὶ λογικῆς ἀλλὰ τῆς αἰσθητικῆς, καθ' ἣν ἡμῖν τε
καὶ τοῖς ἀλόγοις κοινὸν τὸ ζῆν συμβέβηκεν· ἐκείνης γὰρ οὐσία
πνεῦμα θεῖον καὶ μάλιστα κατὰ Μωυσῆν, ὃς ἐν τῇ κοσμοποιίᾳ φησὶν
ἀνθρώπῳ τῷ πρώτῳ καὶ ἀρχηγέτῃ τοῦ γένους ἡμῶν ἐμφυσῆσαι πνοὴν
ζωῆς τὸν θεὸν εἰς τὸ τοῦ σώματος ἡγεμονικώτατον, τὸ πρόσωπον, ἔνθα
αἱ δορυφόροι τοῦ νοῦ καθάπερ μεγάλου βασιλέως αἰσθήσεις παρίδρυνται·
τὸ δ' ἐμφυσώμενον δῆλον ὡς αἰθέριον ἦν πνεῦμα καὶ εἰ δὴ τι αἰθερίου
πνεύματος κρεῖσσον, ἅτε τῆς μακαρίας καὶ τρισμακαρίας φύσεως ἀπαύ-
124 γασμα-, τὸ δὲ στέαρ, διότι πιότατον, πάλιν εἰς διδασκαλίαν ἐγκρατείας

καὶ ζῆλον αὐστηροῦ βίου, τὰ μὲν ῥᾶστα καὶ κατὰ χειρὸς μεθιεμένου, φροντίδας δὲ καὶ πόνους ἐθελοντὶ ἕνεκα κτήσεως ἀρετῆς ὑπομένοντος.

125 ἥς χάριν αἰτίας ἀπὸ παντὸς ἱερείου δύο ταῦτα ἐξαίρετα ὀλοκαυτοῦται, ὡς περ τινὲς ἀπαρχαί, στέαρ τε καὶ αἷμα, τὸ | μὲν ὡς σπονδὴ τῷ βωμῷ προσχεόμενον, τὸ δ' ὡς ὕλη φλογὸς ἐπιφερόμενον ἀντ' ἐλαίου διὰ τὴν πιότητα τῷ καθωσιωμένῳ καὶ ἱερῷ πυρί.

126 Μέμφεται τινὰς τῶν καθ' αὐτὸν γεγονότων ὡς γαστριμάργους καὶ τὸ καθηδουπαθεῖν ὡς εὐδαιμονικὸν ἐν τοῖς μάλιστα εἶναι ὑπολαμβάνοντας, οἷς οὐκ ἀπέχρη κατὰ πόλεις αὐτὸ μόνον τρυφᾶν, ἐν αἷς αἱ χορηγίαι καὶ παρασκευαὶ τῶν ἐπιτηδείων ἄφθονοι, ἀλλὰ καὶ <ἐν> ἐρημίαις ἀβάτοις καὶ ἀτριβέσιν, ἀξιούντες ἐν ταύταις ἀγορὰς ἔχειν ἰχθύων καὶ κρεῶν καὶ τῶν

127 ἐν εὐετηρίᾳ πάντων. εἴτ' ἐπειδὴ σπάνις ἦν, συνιστάμενοι κατεβῶν καὶ κατηγόρου καὶ ἐδυσώπου ἀναισχύντῳ θράσει τὸν ἄρχοντα καὶ οὐ πρότερον ἐπαύσαντο νεωτερίζοντες ἢ τυχεῖν μὲν ὦν ὠρέγοντο, τυχεῖν δὲ ἐπ' ὀλέθρῳ, δυοῖν ἕνεκα· τοῦ τ' ἐπιδείξασθαι, ὅτι πάντα θεῷ δυνατὰ πόρον ἐξ ἀμηχάνων καὶ ἀπόρων ἀνευρίσκοντι, καὶ τοῦ τιμωρήσασθαι

128 τοὺς γαστροὺς ἀκράτορας καὶ ἀφηνιαστάς ὀσιότητος. ἀπὸ γὰρ τῆς θαλάττης ἀρθὲν ὀρτυγομήτρας νέφος ἐκχεῖται περὶ τὴν ἕω καὶ τὸ μὲν στρατόπεδον καὶ τὰ περίξ ἐφ' ἡμερήσιον ἀνδρὸς εὐζώνου πανταχόθεν ἐν κύκλῳ συνεσκίαστο, τὸ δὲ ὕψος τῆς τῶν ζώων πτήσεως ὡσεὶ διπλήχει συναριθμουμένῳ διαστήματι τῆς γῆς ἀφειστήκει πρὸς εὐμαρῆ σύλληψιν.

129 εἰκὸς μὲν οὖν τὸ τεράστιον τοῦ μεγαλοργηθέντος καταπλαγέντας ἀρκεσθῆναι τῇ θείᾳ καὶ γεμισθέντας εὐσεβείας κἂν ταύτη τραφέντας ἀποσχέσθαι κρεωφαγίας· οἱ δὲ μᾶλλον ἢ πρότερον ἐπιθυμίαν ἐγείραντες ὡς ἐπὶ μέγιστον ἀγαθὸν ἵεντο καὶ τὰ ζῶα ταῖς ἀμφοτέραις χερσὶν ἐφέλκόμενοι τοὺς κόλπους ἐπλήρουν, εἴτ' ἐναποτιθέμενοι ταῖς σκηναῖς ἐφ' ἐτέρων σύλληψιν ἐξήσαν· αἱ γὰρ ἄγαν πλεονεξίαι μέτρον οὐκ ἔχουσι καὶ σκευάζοντες πᾶσαν ἰδέαν ἀπλήστως ἐνεφοροῦντο, μέλλοντες οἱ

130 κενοὶ φρενῶν ὑπὸ τῆς πλησμονῆς ἀπόλλυσθαι. καὶ δῆτα οὐκ εἰς μακρὰν καθάρσεσι χολῆς ἐφθάρησαν, ὡς καὶ τὸ χωρίον ἀπὸ τοῦ περὶ αὐτοὺς πάθους τὴν ἐπωνυμίαν λαβεῖν· ἐκλήθη γὰρ "Μνήματα τῆς ἐπιθυμίας" (Num. 11, 34), ἥς οὐκ ἔστιν ἐν ψυχῇ, καθάπερ ἐδίδαξεν ὁ λόγος,

131 μείζον κακόν. διὸ παγκάλως ἐν ταῖς παραινέσεσι Μωυσῆς φησιν· "οὐ ποιήσει ἕκαστος τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιον αὐτοῦ" (Deut. 12, 8), τὸ δ' ἔστιν ἴσον τῷ "μηδεὶς τῇ ἐπιθυμίᾳ τῇ αὐτοῦ χαριζέσθω"· εὐαρεστείῳ γὰρ τις θεῷ, κόσμῳ, φύσει, νόμοις, σοφοῖς ἀνδράσι, φιλαυτίαν παραιτούμενος, εἰ μέλλει καλὸς κἀγαθὸς γενήσεσθαι.

132 Τοσαῦτα καὶ <περ> τῶν εἰς ἐπιθυμίαν ἀναφερομένων ἀποχρώντως κατὰ τὴν δύναμιν εἴρηται πρὸς συμπλήρωσιν τῶν δέκα λογίων καὶ τῶν τούτοις ὑποστελλόντων· | εἰ γὰρ δεῖ τὰ μὲν φωνῇ θείᾳ χρησμοδηθέντα κεφάλαια γένη νόμων ἀποδείξαι, τοὺς δὲ κατὰ μέρος πάντας οὖς διηρημήνευσε Μωυσῆς ὑποστέλλων τὰ εἶδη, πρὸς τὸ ἀσύγχυτον τῆς ἀκριβοῦς καταλήψεως φιλοτεχνίας ἐδέησεν, ἢ χρησάμενος ἐκάστῳ τῶν γενῶν ἐξ ἀπάσης τῆς νομοθεσίας τὰ οἰκεία προσένειμα καὶ προσέφυσα.

133 τούτων μὲν δὴ ἄλλις. οὐ δεῖ δ' ἀγνοεῖν, ὅτι ὡς περ ἰδίᾳ ἐκάστῳ τῶν

δέκα συγγενῆ τινα τῶν ἐπὶ μέρους ἐστίν, ἃ πρὸς ἕτερον γένος οὐδεμίαν ἔχει κοινωνίαν, οὕτως ἕνια κοινὰ πάντων συμβέβηκεν, οὐχ ἐνὶ ἡ δυσί, 134 ὡς ἔπος εἶπειν, τοῖς <δ> ἑδέκα λογίοις ἐφαρμόττοντα. ταῦτα δ' εἰσὶν αἱ κοινωνοφελεῖς ἀρεταί· καὶ γὰρ ἕκαστος ἰδίᾳ τῶν δέκα χρησμῶν καὶ κοινῇ πάντες ἐπὶ φρόνησιν καὶ δικαιοσύνην καὶ θεοσέβειαν καὶ τὸν ἄλλον χορὸν τῶν ἀρετῶν ἀλείφουσι καὶ προτρέπουσι, βουλαῖς μὲν ἀγαθαῖς ὑγιαίνοντας λόγους, λόγοις δὲ σπουδαίας πράξεις συνείροντες, ἵνα τὸ ψυχῆς ὄργανον εὐαρμόστως ὅλον δι' ὅλων συνηχῆ πρὸς ἐμμέλειαν βίου 135 καὶ συμφωνίαν ἀνεπίληπτον. περὶ μὲν οὖν τῆς ἡγεμονίδος τῶν ἀρετῶν, εὐσεβείας καὶ ὁσιότητος, ἔτι δὲ καὶ φρονήσεως καὶ σωφροσύνης εἴρηται πρότερον, νυνὶ δὲ περὶ τῆς ἐπιτηδεύσεως ἀδελφὰ καὶ συγγενῆ ταύταις δικαιοσύνης λεκτέον.

Περὶ δικαιοσύνης.

136 Ἐν τῷ δικαιοσύνης οὐ βραχὺ μέρος ἦν τὸ πρὸς δικαστήρια καὶ δικαστάς, οὐ πρότερον ἐποιησάμην ὑπόμνησιν, ἡνίκα τὰ τῶν μαρτυρίων ἐπὶ πλέον ἀπομηκύνων διεξήειν ἕνεκα τοῦ μηδὲν παραλειφθῆναι τῶν ἐμφερομένων. οὐκ εἰωθῶς δὲ παλιλλογεῖν, εἰ μὴ πού τις ἀνάγκη γένοιτο βιαζομένων τῶν καιρῶν, ἐκεῖνο μὲν ἔασω, πρὸς δὲ τὰ ἄλλα 137 μέρη τρέψομαι τοσοῦτον προειπῶν. τὰ δίκαια, φησὶν ὁ νόμος, ἐντιθέναι δεῖ τῇ καρδίᾳ καὶ ἐξάπτειν εἰς σημεῖον ἐπὶ τῆς χειρὸς καὶ εἶναι σειόμενα πρὸ ὀφθαλμῶν, ἀνιττόμενος διὰ τοῦ προτέρου, ὅτι χρὴ μὴ ὡσὶν ἀπίστοις παρακατατίθεσθαι τὰ δίκαια-πίστις γὰρ ἀκοαῖς οὐκ ἔνεστιν-, ἀλλὰ τῷ ἡγεμονικωτάτῳ <τ> ἅ πάντων ἄριστα | μαθημάτων ἐντυποῦν 138 καὶ ταῦτα χαράττοντα σφραγῖσι δοκίμοις· διὰ δὲ τοῦ δευτέρου τὸ μὴ μόνον ἐννοίας λαμβάνειν τῶν καλῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ δόξαντα πράττειν ἀνυπερθέτως-ἡ γὰρ χεὶρ πράξεως σύμβολον, ἧς ἐξάπτειν καὶ ἐξαρτᾶν τὰ δίκαια προστάττει, σημεῖον ἔσεσθαι τοῦτο φάσκων, καὶ τίνος ἀντικρυς οὐ διείρηκε, διὰ τὸ μὴ ἑνός, ὡς γέ μοι δοκεῖ, πολλῶν 139 δὲ γενέσθαι καὶ σχεδὸν ἀπάντων ἐν οἷς ὁ ἀνθρώπινος βίος· διὰ δὲ τοῦ τρίτου τὸ ἀεὶ καὶ πανταχοῦ φαντασιουῖσθαι τὰ δίκαια καθάπερ ἐγγυὸς ὄντα ὀφθαλμῶν· σάλον δ' ἐχέτω ταῦτα κινούμενα, φησὶν, οὐχ ἴν' ἀβέβαια καὶ ἀνίδρυτα <ῆ>, ἀλλ' ἵνα τῇ κινήσει τὴν ὄψιν ἐκκαλῆ πρὸς ἀρίδηλον θέαν· ὀράσεως γὰρ ἐπαγωγὸν κίνησις ἐξερεθίζουσα καὶ ἀνεγείρουσα μᾶλλον δ' ἀκοιμήτους καὶ ἐρηγορότας κατασκευάζουσα ὀφθαλ- 140 μούς. ὅτῳ δ' ἐξεγένετο τυπώσασθαι ἐν τῷ τῆς ψυχῆς ὄμματι μὴ ἡσυχάζοντα ἀλλὰ κινούμενα καὶ ταῖς κατὰ φύσιν ἐνεργείαις χρώμενα, τέλειος ἀνὴρ ἀναγεγράφθω, μηκέτι ἐν τοῖς γνωρίμοις καὶ μαθηταῖς ἐξεταζόμενος, ἀλλ' ἐν διδασκάλοις καὶ ὑφηγηταῖς, καὶ παρεχέτω τοῖς ἐθέλουσιν ἀρύεσθαι τῶν νέων ὡσπερ ἀπὸ πηγῆς τῶν λόγων καὶ δογμάτων ἀφθονον νᾶμα· κἂν τῶν ἀτολμοτέρων τις ὑπ' αἰδοῦς μέλλῃ καὶ βραδύνη προσέρχασθαι μαθησόμενος, αὐτὸς ἰὼν ἐπαντλείτω καὶ ἐποχετεύτω ταῖς ἀκοαῖς ἀθρόας ὑφηγήσεις, ἄχρις ἂν αἱ δεξαμεναὶ τῆς 141 ψυχῆς γεμισθῶσι. προδιδασκέτω δὴ τὰ δίκαια συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ πάντας νέους οἴκοι καὶ ἐν ὁδῷ καὶ πρὸς κοίτην ἰόντας καὶ ἀνισταμένους, ἴν' ἐν πάσαις μὲν σχέσεσι καὶ κινήσει, ἐν πᾶσι δὲ χωρίοις ἰδίους τε

καὶ δημοσίοις, μὴ μόνον ἐγηγορότες ἀλλὰ καὶ κοιμώνενοι, φαντασίαις τῶν δικαίων ἐνευφραίνωνται· τέρψις γὰρ οὐκ ἔστιν ἡδίων ἢ τὴν ψυχὴν ὅλην δι' ὅλων πεπληρῶσθαι δικαιοσύνης, ἐμμελετώσαν αὐτῆς τοῖς αἰδίοις δόγμασι καὶ θεωρήμασιν, οὐκ ἔχουσαν ἔρημον τόπον, εἰς ὃν ἀδικία **142** παρελεύσεται. κελεύει δὲ καὶ γράψαντας αὐτὰ πρόσθεν τῶν φλιῶν οἰκίας ἐκάστης προτιθέναι καὶ πυλῶν τῶν ἐν τοῖς τείχεσιν, ἵν' οἱ μὲν ἐκδημοῦντες καὶ ἐνδημοῦντες, ἄστοι καὶ ξένοι, τοῖς πρὸ τῶν πυλῶν γράμμασιν ἐστηλιτευμένοις ἐντυγχάνοντες ἄληκτον ἔχωσι τὴν τῶν λεκτέων καὶ πρακτέων μνήμην, ἐκατέρου φροντίζοντες τοῦ μήτε ἀδικεῖν μήτε ἀδικεῖσθαι, εἰς δὲ τὰς οἰκίας εἰσιόντες καὶ πάλιν ἐξιόντες, ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες καὶ τέκνα καὶ θεραπεία, | τὰ ἀρμόττοντα καὶ ἐπιβάλλοντα δρῶσιν ὑπὲρ τε ἄλλων καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν.

143 Θαυμασιώτατον δὲ κάκεῖνο διαγορεύει τὸ μηδὲν προστιθέναι καὶ ἀφαιρεῖν, ἀλλ' ἐν ἴσῳ καὶ ὁμοίῳ διαφυλάττειν ἀκίνητα τὰ ἐξ ἀρχῆς ὀρισθέντα νόμιμα· συμβαίνει γάρ, ὡς ἔοικε, τὴν μὲν πρόσθεσιν τῶν ἀδικῶν, <τὴν δ' ἀφαίρεσιν γίνεσθαι τῶν δικαίων>· οὐδὲν γὰρ ἔστιν ὃ παραλέλειπται τῷ σοφῷ νομοθέτῃ πρὸς ὀλοκλήρου καὶ παντελοῦς μετουσίαν δικαιοσύνης. **144** αἰνίττεται μέντοι καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς ἀκρότητας· ἐκάστη γὰρ αὐτῶν ἀνελλιπὴς ἔστι καὶ πλήρης, τὸ ἐντελὲς ἔχουσα ἐξ αὐτῆς, ὡς, εἰ γένοιτο προσθήκη τις καὶ ἀφαίρεσις, ὅλην δι' ὅλων τρέπεσθαι καὶ μεταβάλλεσθαι **145** πρὸς τὴν ἐναντίαν ἔξιν. ὃ δὲ λέγω, τοιοῦτόν ἐστι· τὴν ἀνδρείαν, ἀρετὴν περὶ τὰ δεινὰ πραγματευομένην, ἴσασιν οἱ μὴ παντελῶς ἄμουσοι καὶ ἀχόρευτοι, κἄν ἐπὶ βραχὺ παιδείας προσάψωνται, τῶν ὑπομενετέων **146** οὔσαν ἐπιστήμην. ἀλλ' ἐάν τις εἴξας ἀμαθία τῇ δι' ἀλαζονείαν, ὡς δὴ περιττὸς καὶ ἱκανὸς ἐπανορθοῦσθαι τὰ ἀνεπίδεᾶ, προστιθέναι ἢ ἀφαιρεῖν τι τολμᾶ, σύμπασαν ἀλλάσσει τὴν εἰκόνα μετατυπώσας αἰσχροὺς ἀντικαλοῦ χαρακτῆρος· ἀπεργάσεται γὰρ τῇ μὲν προσθήσει θρασύτητα, τῇ δ' ἀφαιρέσει δειλίαν, μηδ' ὄνομα τῆς βιωφελεστάτης ἀνδρείας καταλιπών. **147** τὸν αὐτὸν μὲν τρόπον κἄν τῇ βασιλίδι τῶν ἀρετῶν, εὐσεβεία, προσθῆ τις ὅτιοῦν μικρὸν ἢ μέγα ἢ τοῦναντίον ἀφέλη, καθ' ἑκάτερον ἐπαλλάξει καὶ μεταμορφώσει τὸ εἶδος· γεννήσει γὰρ ἢ μὲν πρόσθεσις δεισιδαιμονίαν, ἢ δ' ἀφαίρεσις ἀσέβειαν, ἀφανισθείσης αὖ τῆς εὐσεβείας, ἣν ἀνίσχριν καὶ ἐπιλάμπειν εὐκταῖον ἀγαθόν, ἐπειδὴ τοῦ μεγίστου τῶν ἀγαθῶν αἰτία καθέστηκεν, ἐπιστήμην ἐμποιοῦσα θεραπείας θεοῦ, ἣν πάσης ἀρχῆς καὶ ἡγεμονίας ἀρχικωτέραν καὶ βασιλικωτέραν εἶναι νομιστέον. **148** παραπλήσια δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἐκάστης ἔστι λέγειν· ἀλλὰ ἐπιτέμνειν εἰωθὼς τὰ μήκη τῶν λόγων ἀρκεσθήσομαι τοῖς εἰρημένοις, ἃ καὶ τῶν ἡσυχάζομένων ἱκανὰ μηνύματα γένοιντ' ἄν. **149** Ἔτι καὶ τοῦτο προσδιατέτακται κοινωφελὲς παράγγελμα, "μὴ μετακινεῖν ὅρια τοῦ πλησίον, ἃ ἔστησαν οἱ πρότεροί σου" (Deut. 19, 14). τοῦτο δ', ὡς ἔοικεν, οὐ περὶ κλήρων αὐτὸ μόνον καὶ γῆς ὅρων νομοθετεῖται πρὸς πλεονεξίας ἀποκοπήν, ἀλλὰ καὶ πρὸς | φυλακὴν τῶν ἀρχαίων ἐθῶν· ἔθη γὰρ ἄγραφοι νόμοι, δόγματα παλαιῶν ἀνδρῶν οὐ στήλαις ἐγκεχαραγμένα καὶ χαρτιδίους ὑπὸ σητῶν ἀναλισκομένοις, ἀλλὰ **150** ψυχαῖς τῶν μετεληφότων τῆς αὐτῆς πολιτείας. ὀφείλουσι γὰρ παῖδες

παρὰ γονέων <δίχ>α τῶν οὐσιῶν κληρονομεῖν ἔθη πάτρια, οἷς ἐνετρέφθησαν καὶ ἐξ αὐτῶν σπαργάνων συνεβίωσαν, καὶ μὴ καταφρονεῖν, παρόσον ἄγραφος αὐτῶν ἢ παράδοσις· ὁ μὲν γὰρ τοῖς ἀναγραφεῖσι νόμοις πειθαρχῶν οὐκ ἂν δεόντως ἐπαινοῖτο, νουθετούμενος ἀνάγκη καὶ φόβῳ κολάσεως, ὁ δὲ τοῖς ἀγράφοις ἐμμένων, ἐκούσιον ἐπιδεικνύμενος τὴν ἀρετὴν, ἐγκωμίων ἄξιος.

Κατάστασις ἀρχόντων.

151 Ἐνιοι τὰς κληρωτὰς εἰσηγήσαντο ἀρχάς, ἀλυσιτελῶς τοῖς πλήθεσιν· εὐτυχίαν γὰρ ἄλλ' οὐκ ἀρετὴν ὁ κλῆρος ἐμφαίνει. πολλοὶ γοῦν πολλάκις τῶν ἀναξίων ἔλαχον, οὓς ἀνὴρ ἀγαθὸς λαβόμενος ἡγεμο-
152 νίας ἀποδοκιμάσαι ἂν καὶ ἐν ὑπηκόοις ἐξετάζεσθαι. καὶ γὰρ οἱ μικροὶ λεγόμενοι παρὰ τισιν ἄρχοντες, οὓς δεσπότης ὀνομάζουσιν, οὐ πάντας ὅσους ἂν οἰοί τε ὧσιν οἰκότριβας ἢ ἀργυρωνήτους ὑπάγονται, μόνους δὲ τοὺς καταπειθεῖς γινομένους, ἀγεληδὸν ἔστιν ὅτε πιπράσκοντες τοὺς ἀνιάτως ἔχοντας τὸ ἦθος ὡς καὶ δουλεύειν ἀγαθοῖς ἀνδράσιν ἀναξίους
153 ὄντας. ἔτι τοίνυν προσήκει δεσπότης καὶ ἡγεμόνας ὅλων πόλεων καὶ ἐθνῶν ἀποφαίνειν τοὺς κλήρῳ λαχόντας, ὀλίσθῃ τινὶ τύχης, ἀβεβαίου καὶ ἀνιδρύτου πράγματος; ἄλλ' εἰς μὲν τὴν τῶν καμνόντων ἐπιμέλειαν κλῆρος τὸ μηδέν· ἰατροὶ γὰρ οὐ κλήρῳ λαγχάνουσιν, ἀλλ' ἐν πείρᾳ δοκι-
154 μάζονται. καὶ πρὸς εὐπλοίαν καὶ σωτηρίαν τῶν θαλαττευόντων οὐχ ὁ λαχὼν κυβερνᾶν εὐθύς ἐπὶ πρύμναν παραπέμπεται, δι' ἀνεπιστημοσύνης ἐργασόμενος ἐν εὐδία καὶ γαλήνῃ χειροποίητα ναυάγια, ἀλλ' ὅστις ἂν ἐκ πρώτης ἡλικίας τὴν κυβερνητικὴν τέχνην ἐπιμελῶς φαίνεται δεδιδαγ-
μένος· οὗτος δ' ἔστιν ὁ πολλάκις μὲν πεπλευκῶς, τὰ δὲ σύμπαντα ἢ πλείστα πελάγη περαιωσάμενος, ἐμπόρια δὲ καὶ λιμένας καὶ ὑφόρους καὶ ὑποδρόμους τοὺς ἐν τε νήσοις καὶ ἡπείροις | ἐπιμελῶς ἐξετακῶς καὶ μᾶλλον ἢ οὐχ ἦττον τῶν κατὰ γῆν ὁδῶν τὰς κατὰ θάλατταν ἀτρα-
155 πούς ἐπιστάμενος ἐκ τῆς ἀκριβοῦς θέας τῶν οὐρανίων· παρατηρήσας γὰρ τὰς χορείας τῶν ἀστέρων καὶ ἐπακολουθήσας αὐτῶν ταῖς τεταγ-
μέναις κινήσεσιν ἐν ἀνοδίαις ἴσχυσεν ἀπλανεῖς καὶ λεωφόρους ὁδοὺς ἀνατεμεῖν, ἵνα-τὸ πάντων ἀπιστότατον πραγμάτων-ἢ χερσαία
156 φύσις διὰ πλωτῆς οἷα τε ἦ περαιουῶσθαι. πόλεις δὲ τις μεγάλας καὶ πολυανθρώπους, μεστὰς οἰκητόρων, καὶ πολιτείας ἐγχειρίζεσθαι μέλλων καὶ πραγμάτων ἰδιωτικῶν τε καὶ δημοσίων καὶ ἱερῶν ἐπιμέλειαν, ἦν οὐκ ἂν ἀμάρτοι τις εἰπὼν τέχνην τεχνῶν εἶναι καὶ ἐπιστήμην ἐπιστημῶν, πρὸς ἄστατον κλήρου φορὰν ταλαντεύσει τὴν ἀκριβῆ βάσανον τῆς ἀληθείας
157 φυγῶν; ἀληθείας δὲ βάσανος αἰ σὺν λόγῳ πίστεις. ταῦτ' οὖν τῇ ψυχῇ θεασάμενος ὁ πάνσοφος Μωυσῆς κληρωτῆς μὲν ἀρχῆς οὐδὲ μέμνηται, τὰς δὲ χειροτονητὰς εἰσηγεῖσθαι διενοήθη. φησὶ γοῦν· καταστήσεις ἐπὶ σεαυτὸν ἄρχοντα οὐκ ἀλλότριον, ἀλλ' ἐκ τῶν σῶν ἀδελφῶν, δηλῶν ἐθελούσιον αἵρεσιν καὶ δοκιμασίαν ἀνεπίληπτον ἄρχοντος, ἦν σύμπασα ἢ πληθὺς ὁμογνωμονοῦσα ποιήσει. προσεπιψηφιεῖται δὲ τὴν αἵρεσιν ἐπισφραγιζόμενος καὶ ὁ τῶν κοινωφελῶν ἀπάντων βεβαιωτῆς θεός, ἐκλογὴν τινὰ τοῦ γένους ὑπολαβῶν εἶναι τὸν ἄνθρωπον ὡς ὄψιν
158 ἐν σώματι. τὰς δ' αἰτίας τοῦ μὴ δεῖν ἀλλότριον αἰρεῖσθαι πρὸς

ἀρχὴν διττὰς ὑπογράφει, τὴν μὲν ἵνα μὴ πλήθος ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ καὶ θρεμμάτων συναγάγη πολλὸν πλοῦτον καὶ πάντα ἄδικον ἐκ τῆς πενίας τῶν ὑπηκόων θησαυρισάμενος, τὴν δ' ἵνα μὴ τὸ ἔθνος ἐκ τῆς οἰκείας χώρας ἀναστήσας ἕνεκα τῶν ἰδίων πλεονεξιῶν ἀναγκάζῃ μετα-
 νίστασθαι <κατ>ὰ πλάνον ἀνήνυτον ὧδε κάκεῖσε φορούμενον, ὑποβαλὼν ἀτελεῖς ἐλπίδας μειζόνων ἀγαθῶν κτήσεως, εἰς ἀφαίρεσιν ὧν ἤδη βεβαίως
159 ἔκαρπούτο. προυπέλαβε γάρ, ὡς εἰκός, τὸν ὁμόφυλον καὶ συγγενῆ μετέχοντα τῆς πρὸς τὴν ἀνωτάτω συγγένειαν οἰκειότητος-ἢ δ' ἀνω-
 τάτω συγγένειά ἐστι πολιτεία μία καὶ νόμος ὁ αὐτὸς καὶ εἷς θεός, ᾧ πάντες οἱ ἀπὸ τοῦ ἔθνους προσκεκλήρωνται, -μηδέποτε τὰ παρα-
 πλήσια τοῖς προλεχθεῖσι διαμαρτεῖν, ἀλλ' ἔμπαλιν ἀντὶ μὲν τοῦ μεθορ-
 μίζειν τοὺς οἰκήτορας καὶ τοῖς ἐν τῇ ξένη σποράσιν ἀσφαλῆ κάθοδον παρέξειν, ἀντὶ δὲ τοῦ τὰ τῶν ἄλλων ἀφαιρεῖσθαι χρήματα προσεπι-
 δώσειν τοῖς δεομένοις τὴν ἰδίαν οὐσίαν ἀποφήναντα κοινήν.

160 | Ἐφ' ἧς δ' ἂν ἡμέρας παρέλθῃ τις ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, κελεύει τὴν Ἐπινομίδα αὐτοχειρῶς γράψαι κεφαλαιώδη τύπον περιέχουσαν ἀπάντων τῶν νόμων, βουλόμενος ἔγκολλα τῇ ψυχῇ τὰ διατεταγμένα γενέσθαι· τοῦ μὲν γὰρ ἀναγινώσκοντος ὑπορρεῖ τὰ νοήματα τῇ φορᾷ παρασυρόμενα, τῷ δὲ γράφοντι κατὰ σχολὴν ἐνσφραγίζεται καὶ ἐνδρύεται, τῆς διανοίας ἐνευκαιρούσης ἐκάστω καὶ ἐπεριδούσης ἑαυτὴν καὶ μὴ μετιούσης ἐφ' ἕτερον, πρὶν ἢ περιδράξασθαι τοῦ προτέρου βεβαίως.

161 ὅταν μέντοι γράψῃ, πειράσθω καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἐντυγχάνειν καὶ ἀνα-
 γινώσκειν, ὑπὲρ τε συνεχοῦς καὶ ἀδιαστάτου μνήμης καλῶν καὶ συμφερόν-
 των ἅπασι διαταγμάτων καὶ ὑπὲρ τοῦ βέβαιον ἔρωτα καὶ πόθον αὐτῶν ἐγγενέσθαι, τῆς ψυχῆς αἰεὶ διδασκομένης καὶ ἐξεθιζομένης ἐνομιλεῖν νόμοις ἱεροῖς· αἱ γὰρ μακροχρόνιοι συνήθειαι φιλίαν ἄδολον καὶ καθαρὰν οὐ πρὸς ἀνθρώπους μόνον ἀλλὰ καὶ πρὸς ἰδέας ἀξιεράστους γραμμάτων

162 ἀποτελοῦσι. τουτὶ δὲ συμβήσεται, ἐὰν μὴ ἑτέρου γράμμασι καὶ ὑπο-
 μνήμασιν ὁ ἄρχων ἀλλ' οἷς αὐτὸς ἔγραψεν ἐντυγχάνῃ· τὰ γὰρ ἴδιά πως

163 ἐκάστοις γνωριμώτερα καὶ πρὸς ἀναλήψεις ἐτοιμότερα. καὶ ἄλλως ἀναγινώσκων ἅμα λογισμὸν ἔξει τοιοῦτον· Ἐγὼ ταῦτ' ἔγραψα ὁ τοι-
 οὔτος ἄρχων, μὴ ἑτέρῳ προσχρησάμενος ὑπηρετῶν μυρίων ὄντων· ἄρ'
 ὅπως βιβλίον ἀποπληρώσω, καθάπερ οἱ μισθοῦ γράφοντες ἢ οἱ γυμνά-
 ζοντες ὀφθαλμούς τε καὶ χεῖρας, τοὺς μὲν εἰς ὄξυωπίαν, τὰς δ' ἵνα ὦσιν ὄξυγράφοι; -πόθεν; οὐκ ἔστιν-ἀλλ' ὅπως αὐτὰ ἐν βιβλίῳ

γράφων εὐθὺς εἰς τὴν ψυχὴν μεταγράφω καὶ ἐναπομάττωμαι τῇ δια-
164 νοίᾳ θειοτέρους καὶ ἀνεκπλύτους χαρακτῆρας. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι βασιλεῖς βακτηρίας ἔχοντες σκηπτροφοροῦσιν, ἐμοὶ δὲ τὸ σκηπτρόν ἐστιν ἡ βίβλος τῆς Ἐπινομίδος, καύχημα καὶ κλέος ἀνανταγώνιστον, παράσημον ἡγεμο-
 νίας ἀνεπιλήπτου πρὸς ἀρχέτυπον τὴν τοῦ θεοῦ βασιλείαν ἀπεικονισθείσης.

165 αἰεὶ δ' ἐπεριδόμενος καὶ σκηριπτόμενος τοῖς ἱεροῖς νόμοις κτήσομαι δύο τὰ πάντων ἄριστα· ἐν μὲν ἰσότητά, ἧς μεῖζον ἀγαθὸν οὐκ ἔστιν εὐρεῖν·

ἀλαζονεία γὰρ καὶ τὸ ὑπέραυχον ὀλιγόφρονος ψυχῆς τὸ μέλλον οὐ προ-
166 ορωμένης. ἰσότης μὲν οὖν τὴν ἐκ τῶν ὑπηκόων εὐνοίαν καὶ ἀσφάλειαν ἀμοιβὰς δικαίας ἀντεκτινόντων ἀπεργάσεται, τὸ δ' ἄνισον κινδύνους

σφαλερωτάτους. τούτους μὲν ἀποδράσομαι μισήσας τὴν χορηγὸν σκότους καὶ πολέμων ἀνισότητα, βίον δ' ἀνεπιβούλευτον ἔξω τὴν ἀστασίαστον 167 ἰσότητα τιμήσας, ἣ γεννᾶ φῶς καὶ εὐστάθειαν. ἕτερον δὲ περιποιήσομαι τὸ | μὴ ἐπὶ θάτερα καθάπερ ἐπὶ τρυτάνης ἀντιρρέπειν ἐκτρέπων καὶ πλαγιάζων τὰ διατεταγμένα· πειράσομαι δ' ἄγειν αὐτὰ διὰ λεωφόρου τῆς μέσης ὀρθαῖς καὶ ἀρτίαις βάσεισι χρησάμενος πρὸς μετουσίαν ἀπταί- 168 στού βίου." βασιλικὴν δ' εἴωθε Μωυσῆς ὀνομάζειν ὁδὸν τὴν μέσην, ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως οὖσαν μεθόριον, καὶ ἄλλως ἐπειδὴ τὸ μέσον ἐν τριάδι τὴν ἡγεμονίδα τάξιν εἴληχεν, ἀρμοζόμενον τὰ παρ' ἑκάτερα εἰς ἔνωσιν ἀδιαλύτῃ δεσμῶ, ὑφ' ὧν καὶ δορυφορεῖται τρόπον βασιλέως. 169 νομίμου δ' ἄρχοντος ἰσότητα τιμῶντος, ἀδεκάστου, τὰ δίκαια κρίνοντος δικαίως (Deut. 16, 20), ἐμμελετῶντος αἰεὶ τοῖς νόμοις, ἄθλον εἶναί φησι τὴν μακροχρόνιον ἡγεμονίαν, οὐχ ἵνα πολυετῆ ζωὴν αὐτῷ χαρίσῃται μετὰ τοῦ τὰ κοινὰ πρυτανεύειν, ἀλλ' ἵνα ἀναδιδάξῃ τοὺς ἀγνοοῦντας, ὅτι ὁ νόμιμος ἄρχων, κἂν τελευτήσῃ, βίον ζῆ μακραίωνα διὰ τῶν πράξεων, ὡς ἀθανάτους ἀπολέλοιπε μνημεῖα καλοκάγαθίας ἀκαθαίρετα. 170 Προσῆκει δὲ τῷ τῆς ἀνωτάτω καὶ μεγίστης ἀρχῆς ἀξιοθέντι αἰρεῖσθαι διαδόχους, οἳ συνάρξουσι καὶ συνδικάσουσι καὶ ἄλλα ὅσα κοινωφελῆ συνδιοικήσουσιν. εἷς γὰρ οὐκ ἂν ἐξαρκέσαι, κἂν προθυμότατος ἦ καὶ πάντων ἐρρωμενέστατος ἑκάτερον, σῶμα καὶ ψυχὴν, πρὸς τὰ μεγέθη καὶ πλήθη τῶν πραγμάτων, ἀπειρηκῶς τῇ φορᾷ τῶν ἐπιχειρομένων καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀλλαχόθεν ἄλλων, εἰ μὴ τοὺς συλληψομένους ἔχοι, πάντας ἀριστίνδην ἐπιλεγμένους φρονήσει, δυνάμει, δικαιοσύνῃ, θεοσεβείᾳ, τῷ μὴ ἐκτρέπεσθαι μόνον ἀλλὰ καὶ μισεῖν ὡς ἐχθρὸν καὶ 171 μέγιστον κακὸν ἀλαζονεῖαν. βοηθοὶ γὰρ οὗτοι καὶ παραστάται γένοιντ' ἂν ἀνδρὶ καλῷ κάγαθῷ τὰ κοινὰ ἐπηχθισμένῳ συνεπικουφίζειν καὶ ἐπελαφρίζειν ἐπιτηδειότατοι. καὶ ἄλλως, ἐπειδὴ τῶν ὑποθέσεων αἱ μὲν εἰσι μείζους, αἱ δὲ βραχύτεραι, τὰς μὲν ἐλάττους, ἵνα μὴ περὶ μικρὰ τρίβηται, τοῖς ὑπάρχουσιν ἐνδίκως ἂν ἐπιτρέψαι, τῶν δὲ μειζόνων ἀναγ- 172 καίως αὐτὸς ἂν γένοιτο ἐξεταστής ἀκριβέστατος. μεγάλας δ' ὑποληπτέον ὑποθέσεις οὐχ ὡς οἴονται τινες, ὅταν ἔνδοξοι πρὸς ἐνδόξους διαφέρωνται καὶ πλούσιοι πρὸς πλουσίους καὶ ἡγεμόνες πρὸς ἡγεμόνας, ἀλλ' ἔμπαλιν ὅταν ἰδιῶται καὶ ἄποροι καὶ ἄδοξοι πρὸς δυνατωτέρους, οἷς πρὸς τὸ 173 μηδὲν ἀνήκεστον παθεῖν μίαν ἐλπίς ὁ δικαστής. ἑκατέρου δὲ τῶν εἰρημένων σαφῆ παραδείγματα εὐρεῖν ἔστιν ἐν τοῖς ἱεροῖς νόμοις, ἃ μιμεῖσθαι καλόν. ἦν γὰρ ποτε χρόνος, ἐν ᾧ μόνος αὐτὸς ἐβράβευε τὰ περὶ δίκας Μωυσῆς ἔωθεν εἰς νύκτα πονούμενος· ἀλλ' | αὐτὸς ἀφικόμενος ὁ πενθερὸς καὶ συνιδῶν ὅσω βάρει πιέζεται πραγμάτων, ἐπισυρρεόντων αἰεὶ τῶν τὰς ἀμφισβητήσεις ἐχόντων, ἀριστα συνεβούλευσεν ἐλέσθαι διαδόχους, ἵν' οἱ μὲν τὰ βραχύτερα κρίνωσιν, αὐτὸς δ' ἐφεδρεύῃ τοῖς μείζουσι καιροῦς 174 εἰς ἀνάπαυλάν αὐτῷ διδούς. πεισθεὶς δὲ τοῖς λεγομένοις-καὶ γὰρ ἦν συμφέροντα-τοὺς δοκιμωτάτους ἐξ ἅπαντος τοῦ πλήθους ἐλόμενος ὑπάρχους ἅμα καὶ δικαστὰς καθίστησι, κελεύσας τὰς μείζους κρίσεις 175 ἐπ' αὐτὸν ἀνάγειν. ταύτην τὴν πρόσταξιν ἀνάγραπτον αἱ ἱεραὶ βίβλοι περιέχουσιν εἰς τὴν τῶν καθ' ἑκάστην γενεὰν ἀρχόντων διδασκαλίαν,

ἵνα πρῶτον μὲν μὴ ἀποδοκιμάζωσι συμβούλους ὡς ἱκανοὶ πάντα περι-
 θρεῖν, Μωυσέως οὐκ ἀποδοκιμάσαντος τοῦ πανσόφου καὶ θεοφιλοῦς,
 ἔπειτα δὲ ἵνα δευτέρους καὶ τρίτους ἡγεμόνας αἰρῶνται, φροντίζοντες
 τοῦ μὴ περὶ μικρὰ τριβόμενοι τῶν ἀναγκαιοτέρων ἀμελεῖν· ἀμήχανον
176 γὰρ ἔφ' ἅπαντα φθάνειν φύσιν ἀνθρωπίνην. ἐν μὲν δὴ τῶν παρα-
 δειγμάτων μεμνήνυται· τοῦ δὲ δευτέρου τὴν πίστιν ἐφαρμοστέον. μεγάλας
 ἔφην εἶναι δίκας τὰς τῶν ταπεινοτέρων· ἀσθενὲς δὲ καὶ ταπεινὸν χήρα
 καὶ ὀρφανὸς καὶ ἐπηλύτος· τούτοις χρητὴς δικάζειν τὸν ἀνωτάτω βασιλέα
 καὶ τὴν ἐφ' ἅπασιν ἀναψάμενον ἀρχὴν, ἐπεὶ κατὰ Μωυσέα καὶ ὁ τῶν
 ὄλων ἡγεμὼν θεὸς οὐκ ἐσκοράκισεν αὐτοὺς τῆς ἀφ' αὐτοῦ δικαιονομίας.
177 ὑμνήσας γὰρ τὰς τοῦ ὄντος ἀρετὰς ὁ ἱεροφάντης τὸν τρόπον τοῦτον·
 "ὁ θεὸς ὁ μέγας καὶ κραταιός, ὅστις οὐ θαυμάζει πρόσωπον οὐδὲ μὴ
 λάβη δῶρον ποιῶν κρίσιν" (Deut. 10, 17. 18), ἐπιλέγει-τίσιν ἢ
 κρίσις; οὐ σατράπαις καὶ τυράννοις καὶ γῆς καὶ θαλάττης ἀναψαμένοις
178 τὸ κράτος, ἀλλ' "ἐπηλύτῳ καὶ ὀρφανῷ καὶ χήρῳ". τῷ μὲν ὅτι τοὺς
 συγγενεῖς, οὓς μόνους εἰκὸς ἔχειν συναγωνιστάς, ἐχθροὺς ἀσυμβάτους
 εἰργάσατο ἑαυτῷ μεταναστὰς εἰς ἀλήθειαν καὶ τὴν τοῦ ἑνὸς τιμίου τιμὴν
 ἀπὸ μυθικῶν πλάσμάτων καὶ πολυαρχίας, ἀ γονεῖς καὶ πάπποι καὶ
 πρόγονοι καὶ πάντες οἱ ἀφ' αἵματος τοῦ στειλαμένου τὴν καλὴν ἀποικίαν
 ταύτην ἐξετίμησαν· τῷ δ' ἐπειδὴ πατὴρ καὶ μητὴρ τῶν ἐκ φύσεως
 βοηθῶν καὶ ὑπερμάχων ἐστέρηται, δυνάμει τῆς μόνης εἰς συμμαχίαν
 ἀναγκαίας ἐρημωθείς· τῇ δ' ὅτι τὸν διαδεξάμενον ἄνδρα τὴν τῶν γονέων
 ἐπιμέλειαν καὶ προστασίαν ἀφήρηται· γυναικὶ γὰρ ἀνὴρ εἰς κηδεμονίαν,
179 ὡς περὶ γονεῖς παρθένῳ. σχεδὸν δὲ καὶ τὸ σύμπαν Ἰουδαίων ἔθνος ὀρφανῶ
 λόγον ἔχει συγκρινόμενον τοῖς ἅπανταχοῦ πᾶσι· τὰ μὲν γὰρ, ὅποτε μὴ
 θεήλατοι κατασκήπτοιεν συμφοραί, διὰ | τὰς ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐπιμιξίας
 οὐκ ἀπορεῖ βοηθῶν κοινοπραγούντων, τῷ δ' ἤριστά τις συναγωνίζεται
 νόμοις ἐξαιρέτοις χρωμένῳ· σεμνοὶ δ' εἰσὶν ἐξ ἀνάγκης, ἅτε πρὸς τὴν
 ἄκραν ἀρετὴν ἀλείφοντες· τὸ δὲ σεμνὸν αὐστηρόν, τοῦτο δ' ὁ πολὺς
180 ὄμιλος ἀνθρώπων ἀποστρέφεται διὰ τὴν ἡδονῆς ἀποδοχὴν. ἀλλ' ὅμως
 τῆς ὀρφανίας αὐτοῦ καὶ ἐρημίας ἔλεον καὶ οἰκτόν φησι Μωυσῆς αἰεὶ
 λαμβάνειν τὸν ἡγεμόνα τῶν ὄλων ᾧ προσκεκλήρωται, διότι τοῦ σύμ-
 παντος ἀνθρώπων γένους ἀπενεμήθη οἷά τις ἀπαρχὴ τῷ ποιητῇ καὶ
181 πατρί. τὸ δ' αἴτιον αἰ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ ἔθνους περιμάχητοι δικαιο-
 σύναι καὶ ἀρεταί, αἱ καθάπερ φυτὰ ἀθάνατα διαμένουσιν ἀειθαλέα καρπὸν
 φέρουσαι τοῖς ἀπογόνους σωτήριον καὶ πρὸς πάντα ὠφέλιμον, κὰν αὐτοὶ
182 τύχωσι διαμαρτάνοντες ἰάσιμα ἀλλὰ μὴ παντελῶς ἀνίατα. μὴ μέντοι
 νομίσας τις ἀγαθὸν εἶναι τέλειον τὴν εὐγένειαν ὀλιγωρεῖτω καλῶν
 πράξεων, λογιζόμενος ὅτι μεῖζονος ὀργῆς ἄξιός τις τυγχάνειν ἐστὶν ὁ γεννηθεὶς
 μὲν ἐκ τῶν ἀρίστων, αἰσχύνῃ δ' ἐπιφέρων τοῖς γεννήσασιν διὰ τὴν τῶν
 τρόπων κακίαν· ἔχων γὰρ οἰκεία παραδείγματα καλοκάγαθίας ἀ μιμήσεται
 καὶ μηδὲν ἀποματτόμενος εἰς ὑγιαίνοντος βίου κατόρθωσιν ἐπίληπτος.
183 Ἀπαγορεύει δ' ὁ νόμος τῷ τὴν προστασίαν καὶ ἐπιμέλειαν
 τῶν κοινῶν ἀνειληφότι δικαιοτάτην ἀπαγόρευσιν, μὴ πορεύεσθαι δόλῳ
 ἐν τῷ ἔθνει· ψυχῆς γὰρ ἀνελευθέρου καὶ σφόδρα δουλοπρεποῦς ἐπίβουλα

184 ἦθη συσκιαζούσης ὑποκρίσει τὸ ἔργον. τὸν γὰρ ἄρχοντα οὕτως χρῆ
 προεστάναι τῶν ὑπηκόων ὡς πατέρα παιδῶν, ἵνα καὶ αὐτὸς ὡς ὑπὸ
 γνησίῳν υἱῶν ἀντιτιμᾶται· διὸ κοινοὶ πόλεων καὶ ἔθνῶν γονεῖς, εἰ δεῖ
 τάληθές εἰπεῖν, ἄρχοντές εἰσιν οἱ ἀγαθοί, τὴν ἴσην, ἔστι δ' ὅτε καὶ
 περιττοτέραν εὐνοίαν ἐπιδεικνύμενοι· τοὺς δ' ἐπὶ λύμῃ καὶ ζῆμίᾳ τῶν
 ὑπηκόων μεγάλας περιβαλλομένους δυναστείας οὐκ ἄρχοντας ἀλλ' ἐχθροὺς
185 προσαγορευτέον, τὰ πολεμίων ἀσυμβάτων δρῶντας. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ
 οἱ δολερῶς ἀδικοῦντες πονηρότεροι τῶν φανερώς ἐναντιουμένων εἰσίν,
 εἴ γε τοὺς μὲν ἔνεστι βραδίως ἀμύνασθαι γυμνὴν ἀπαμπίσχοντας τὴν
 δυσμένειαν, τῶν δ' ἔστι δύσληπτος καὶ δυσθήρατος ἢ μοχθηρία καθάπερ
 ἐν θεάτρῳ σκευὴν ἀλλοτρίαν ἀναλαμβάνοντων εἰς ἀπόκρυψιν ἀληθοῦς
186 ὕψεως. φθάνει δὲ τὸ τῆς ἀρχῆς εἶδος καὶ διαδέδυκεν, ὀλίγου δέω
 φάναι, πρὸς ἅπαντα τὰ τοῦ βίου μέρη, διαφέρον αὐτὸ μόνον μεγέθει
 καὶ τῷ ποσῷ. ὅπερ γὰρ πόλεως βασιλεύς, τοῦτο καὶ κώμης ὁ πρῶτος
 καὶ οἰκίας δεσπότης καὶ νοσοῦντων ἰατρός, καὶ | στρατοπέδου μὲν στρα-
 τηγός, ναύαρχος δ' ἐπιβατικοῦ καὶ πληρωμάτων, καὶ πάλιν φορτίδων
 μὲν καὶ ὀλκάδων ναύκληρος, κυβερνήτης δὲ πλωτήρων· οἱ πάντες
 δύνανται μὲν ἄμφω τό τε εὖ καὶ τὸ χεῖρον, βούλεσθαι δ' ὀφείλουσι τὸ
 ἄμεινον· τὸ ἄμεινον δ' ἔστιν ὠφελεῖν ἀλλὰ μὴ βλάπτειν ὅσους ἂν οἶόν
187 τε ἦ. τὸ γὰρ ἔπεσθαι θεῷ τοῦτ' ἔστιν, ἐπεὶ κάκείνῳ δύναμις μὲν ἔστι
 δρᾶν ἐκότερα, βούλεται δὲ μόνον ἀγαθὰ. μηνύει δὲ ἡ τοῦ κόσμου
 γένεσις τε καὶ διοίκησις· τὰ γὰρ μὴ ὄντα ἐκάλεσεν εἰς τὸ εἶναι τάξι
 ἐξ ἀταξίας καὶ ἐξ ἀποίων ποιότητος καὶ ἐξ ἀνομοίων ὁμοιότητος καὶ
 ἐξ ἑτεροιοτήτων ταυτότητας καὶ ἐξ ἀκοινωνήτων καὶ ἀναρμόστων
 κοινωνίας καὶ ἀρμονίας καὶ ἐκ μὲν ἀνισότητος ἰσότητα ἐκ δὲ σκότους
 φῶς ἐργασάμενος· αἶψα γὰρ ἔστιν ἐπιμελὲς αὐτῷ καὶ ταῖς εὐεργέτισιν
 αὐτοῦ δυνάμεσι τὸ πλημμελὲς τῆς χείρονος οὐσίας μεταποιεῖν καὶ μεθαρ-
188 μόζεσθαι πρὸς τὴν ἀμείνω. ταῦτα μιμείσθαι προσήκει τοῖς
 ἀγαθοῖς ἄρχοντας, εἴ γε τις αὐτοῖς φροντίς ἔστιν ἐξομοιώσεως τῆς πρὸς
 θεόν. ἐπεὶ δὲ ὑπορρεῖ μυρία καὶ λανθάνει τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, ἅτ'
 ἐνδεδεμένον αἰσθήσεων ὄχλῳ τοσοῦτῳ παραγαγεῖν καὶ ἀπατῆσαι ψευδέσι
 δόξαις ἱκανωτάτῳ, μᾶλλον δ' ἐντετυμβευμένον θνητῷ σώματι, ὃ κυρίως
 ἂν τις σῆμα καλέσειε, μηδεὶς αἰδεῖσθω δικαστῆς ὁμολογῶν ἀγνοεῖν ὅπερ
189 ἀγνοεῖ. πρῶτον μὲν γὰρ ὁ ψευδόμενος αὐτὸς αὐτοῦ γενήσεται χείρων,
 ἀλήθειαν ὑπερόριον τῆς ψυχῆς πεφυγαδευκώς· ἔπειτα δὲ μυρία βλάβει
 τοὺς κρινομένους, τυφλὴν γνῶσιν ἀποφαινόμενος τῷ μὴ βλέπειν τὰ
190 δίκαια. ὅταν οὖν ἀμαυρὰν ποιῆται τὴν ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων
 ἀσάφειαν καὶ πολὺ σκότος ἀπεργαζομένων, παραιτεῖσθω τὰς κρίσεις καὶ
 ἀναπεμπέτω πρὸς ἀκριβεστέρους δικαστάς· οὗτοι δὲ τίνες ἂν εἴεν ἢ
191 ἱερεῖς καὶ ὁ τῶν ἱερέων ἕξαρχος καὶ ἡγεμών; οἱ γὰρ λειτουργοὶ θεοῦ
 γνήσιοι τὴν διάνοιαν ἐπιμελῶς ἠρόνηνται, τὸ παρὰ μικρὸν οὐ μικρὸν
 σφάλμα ἠγούμενοι, διὰ τὰς ἐν ἅπασιν ὑπερβολὰς τοῦ θεραπευομένου
 βασιλέως-διὸ καὶ προστέτακται πᾶσι τοῖς ἱερωμένοις νηφαλίους θύειν,
 ἵνα μηδὲν τοῦ παραπαίειν καὶ παραληρεῖν φάρμακον ὑπείσελθὸν τοὺς τῆς
192 διανοίας ὀφθαλμοῦς ἀμαυρώσῃ-, τάχα δ' ἐπειδὴ καὶ ὁ πρὸς ἀλήθειαν

ἱερεὺς εὐθύς ἐστι προφήτης, οὐ γένει μᾶλλον ἢ ἀρετῇ παρεληλυθὼς ἐπὶ | τὴν τοῦ ὄντως ὄντος θεραπείαν, προφήτη δ' οὐδὲν ἄγνωστον, ἔχοντι νοητὸν ἥλιον ἐν αὐτῷ καὶ ἀσκίους αὐγάς, εἰς ἐναργεστάτην κατάληψιν τῶν αἰσθήσει μὲν ἀοράτων διανοίᾳ δὲ καταληπτῶν.

193 Πάλιν οἱ σταθμῖα καὶ ζυγὰ καὶ μέτρα διαχειρίζοντες ἔμποροι καὶ κάπηλοι καὶ ἀγοραῖοι καὶ ὅσοι ἄλλοι τὰ πρὸς τὸ ζῆν ὥνια πιπράσκουσι ζηρά τε καὶ ὑγρά τάττονται μὲν ὑπ' ἀγορανόμοις, ὀφείλουσι δ' αὐτοὶ ἑαυτῶν, ἐὰν σωφρονῶσιν, ἄρχοντες εἶναι, μὴ φόβῳ τὰ δίκαια δρῶντες ἀλλ' ἐκουσίῳ γνώμῃ· τοῦ γὰρ μετ' ἀνάγκης τὸ αὐτοκέλευστον

194 κατόρθωμα τιμιώτερον πανταχοῦ. διὸ προστάττει τοῖς καπήλοις καὶ ἔμποροις καὶ εἴ τινες ἄλλοι τὴν τοιαύτην προαίρεσιν ἐπανήρηνται τοῦ βίου ζυγὰ δίκαια καὶ σταθμῖα καὶ μέτρα παρασκευάζεσθαι, μηδὲν ἐπὶ βλάβῃ τῶν ὠνουμένων κακοτεχνούντας, ἀλλ' ἀπ' ἐλευθέρως καὶ ἀδόλου ψυχῆς ἕκαστα καὶ λέγειν καὶ πράττειν ἐκεῖνο λογιζομένους, ὅτι τὰ μὲν ἄδικα κέρδη βλαβερώτατα, ὃ δὲ μετὰ δικαιοσύνης πλοῦτος ἀναφαίρετος.

195 Ἐπεὶ δὲ φιλεργίας ἄθλα μισθοὶ πρόκεινται τοῖς δημιουργοῖς, δημιουργοῦσι δὲ οἱ ἐν ἐνδείαις, ἀλλ' οὐχ οἷς ἄφθονοι περιουσίαι, κελεύει μὴ ὑπερτίθεσθαι τὰς δόσεις, ἀλλ' αὐτῇ παρέχειν ἡμέρα τὸν διομολογηθέντα μισθόν. ἄτοπον γὰρ τὰ μὲν ἐκ τῆς τῶν πενήτων ὑπηρεσίας ἀπειληφέναι τοὺς εὐπόρους, τὰς δ' ἀντὶ τούτων ἀμοιβὰς μὴ ἀντιπαρασχεῖν

196 ἀπόροις εὐθύς περιουσίᾳ ζῶντας. ἄρ' οὐκ ἐναργῆ δείγματα ταῦτ' ἐστὶ προφυλακῆς μειζόνων ἀδικημάτων; ὃ γὰρ μηδὲ μισθὸν τὸν πάντως ἀποδοθησόμενον ἔων ἐκπρόθεσμον γενέσθαι, προθεσμίαν ὀρίσας ἐσπέραν, ἐν ᾗ δεήσει τὸν δημιουργὸν ἀπαλλαττόμενον οἷκαδε κομίσασθαι τὴν ἀμοιβήν, οὗτος οὐ πολὺ πρότερον ἀρπαγὴν ἀπαγορεύει καὶ κλοπὴν καὶ χρεωκοπίαν καὶ ὅσα τούτοις ὁμοίωτροπα, διαπλάττων καὶ διαμορφῶν τὴν ψυχὴν πρὸς δόκιμον εἶδος τὸ καλοκάγαθίας αὐτῆς;

197 Εὖ μέντοι κακῆν διείρηται, ὅπως μηδεὶς μηδένα βλασφημῆ καὶ κακηγορῆ, καὶ μάλιστα κωφὸν οὔτε αἰσθησὶν ὧν ἀδικεῖται δυνάμενον λαβεῖν οὔτε ἐν τοῖς ἴσοις αὐτὸ τοῦτο ἀμύνασθαι. μάχη γὰρ πασῶν ἐκνομωτάτη, καθ' ἣν τὸ μὲν ἕτερον μέρος ἐν τῷ δρᾶν ἐξετάζεται, τὸ δ'

198 ἕτερον ἐν τῷ μόνον πάσχειν. τοῖς δὲ κακηγοροῦσι τοὺς ἀναύδους καὶ τὰ ὤτα βεβλαμμένους ὅμοιον ἀδίκημα δρῶσιν οἱ τυφλοὶς ὀλίσθους ἐμποιοῦντες καὶ ἕτερ' ἄττα ἐν ποσὶ τιθέντες· ἀνάγκη γάρ, οὐχ οἷους τε ὄντας ὑπερβαίνειν δι' ἄγνοιαν, περιπταίοντας ἀμφοτέρω καὶ τῆς ὁδοῦ

199 διαμαρτάνειν καὶ τὰς βάσεις βλάπτεσθαι. τοῖς δὲ τῶν τοιούτων ἐργάταις τε καὶ ζηλωταῖς ἐπανατείνεται θεοῦ φόβον ὁ νόμος, εἰκότως καὶ | προσηκόντως, ἐπειδὴ μόνος οὗτος τὴν χεῖρα ὑπερέχει καὶ προασπίζει τῶν αὐτοῖς βοηθεῖν ἀδυνατούντων· καὶ μόνον οὐκ ἀντικρὺς φησι τοῖς ἀδικο-
200 πραγοῦσι τοὺς μὲν πεπλημμελημένους· "ὦ κενοὶ φρενῶν, λήσεσθαι νομίζετε γέλωτα ἡγούμενοι τὰς ἐκείνων συμφορὰς καὶ εἰς ταῦτα ἐξαμαρτάνοντες, περὶ ἃ συμβέβηκεν ἀτυχεῖν αὐτοῖς, ὧτα μὲν διὰ κακηγοριῶν, ὀφθαλμοὺς δὲ διὰ τῶν ἐν ποσὶν ὀλίσθων; τὸν δὲ πάντων ἔφορον καὶ δίωπον θεὸν οὐδέποτε λήσεσθε κακοπραγίαις ἀθλίων ἀνθρώπων ἐπεμβαίνοντες, ὡς τὰς ὁμοίας κῆρας οὐκ ἐνδεζόμενοι, σῶμα μὲν πάσαις

άλωτὸν νόσοις περιφέροντες, αἰσθήσεις δ' ἐπικήρως ἐχούσας, αἱ μικρᾶς ἔνεκα καὶ τῆς τυχούσης προφάσεως οὐκ ἁμαυροῦνται μόνον, ἀλλὰ καὶ
201 ἀνιάτους ὑπομένουσι πηρώσεις." τοὺς οὖν ἐπιλεησμένους μὲν ἑαυτῶν, ἐπικυδεστέρους δ' οἰομένους εἶναι τῆς φυσικῆς ἀνθρώπων ἀσθενείας, ἐκπεφευγέναι δὲ τὰς ἀδήλους καὶ ἀτεκμάρτους τῆς τύχης ἐπιβουλάς, ἥ πολλάκις αἰφνιδίους σκηπτοὺς ἐπέρριψε καὶ εὐπλοία βίου χρωμένους μόνον οὐκ ἐν αὐτοῖς λιμέσιν εὐδαιμονίας κατέκλυσε, τί δεῖ μεγαλαυχεῖν καὶ ἐπεμβαίνειν συμφοραῖς ἑτέρων, μηδὲ τὴν πάρεδρον δίκην τοῦ πάντων ἡγεμόνος αἰδουμένους, ἥ θέμις ἀκοιμήτοις καὶ ὄξυωπεστάτοις ὄμμασι
202 καὶ τὰ ἐν μυχοῖς ὡς ἐν ἡλίῳ καθαρῶ περιαιρεῖν; οὗτοί μοι δοκοῦσι μηδ' ἂν τετελευτηκότων ἀποσχέσθαι δι' ὑπερβολὴν ὠμότητος, ἀλλὰ (τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο παρὰ τοῖς πολλοῖς) μὴ ἂν ὀκνηῖσαι νεκροὺς ἐπισφάττειν, ἐπεὶ καὶ μέρεσι τοῖς τρόπον τινα προτεθνηκόσιν ἐναλύειν καὶ ἐνυβρίζειν ἀξιοῦσιν-ὀφθαλμοί τε γὰρ μὴ βλέποντες νεκροὶ καὶ ὦτα μὴ ἀκούοντα-, ὥστ' εἰ καὶ οὗ μέρη ταῦτ' ἐστὶν ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθείη, τὸ ἀνηλεές καὶ ἀσύμβατον ἐπιδείζονται, μηδὲν ἀνθρώπινον καὶ συμπαθὲς δράσαντες, ἀ τετελευτηκόσι καὶ πρὸς ἐχθρῶν ἐν ἀκηρύκτοις πολέμοις σφύζεται. ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.

203 Ἀρμονίαν δὲ τινα στοιχηδὸν ἐξῆς τίθησιν ὁμοιοτρόπων παραγγελμάτων, φάσκων τὰ κτήνη μὴ ὀχεύειν ἑτεροζύγοις, τὸν ἀμπελῶνα μὴ κατασπείρειν δίφορον, ἰμάτιον ἐκ δυοῖν ὑφασμένον, κίβδηλον ἔργον, μὴ ἀμπέχεσθαι. λέλεκται δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἐν τοῖς κατὰ μοιχῶν, πρὸς ἔμφασιν τρανοτέραν τοῦ μὴ δεῖν ἀλλοτρίοις γάμοις | ἐφεδρεύειν, φθείροντας μὲν ἡθὴ γυναικῶν, φθείροντας δὲ καὶ τὰς ἐπὶ τέκνων σπορᾶ γνησίων χρηστὰς ἐλπίδας· ὁ γὰρ τὰς ἐν ἀλόγοις ζώοις ἑτερογενῶν ὀχείας ἀπη-
204 γορευκῶς ἔοικε πόρρωθεν ἀνακοπήν μοιχῶν ἐργάζεσθαι. λεκτέον δὲ καὶ νῦν ἐν τοῖς περὶ δικαιοσύνης· τὸ γὰρ αὐτὸ πλείοσιν ἐφαρμόττειν, εἰ δύναιτό πως, οὐ παρετέον. ἔστιν οὖν δίκαιον εἰς ταῦτὸν ἄγειν τὰ δυνάμενα κοινωνεῖν· τὰ δ' ὁμογενῆ πέφυκεν εἰς κοινωνίαν, ἐπεὶ καὶ ὅσα ἑτερογενῆ κατὰ τούναντίον ἀμικτα καὶ ἀκοινωνήτα, οἷς ὁ μηχανώμενος
205 ἐκθέσμους ὁμιλίας ἄδικος, νόμον φύσεως ἀναιρῶν. ὁ δ' ὄντως ἱερὸς νόμος τοσαύτη προμηθεῖα κέχρηται τοῦ δικαίου, ὥστ' οὐδ' ἄροτον γῆς ἐπιτρέπει ποιεῖσθαι διὰ τῶν τὴν ἰσχὺν ἀνίσων, ἀλλ' ἐν ταύτῳ καταζεύ-
 ζαντας ὄνον τε καὶ μόσχον ἀροτριᾶν ἐκώλυσε, ἵνα μὴ περιττῆ δυνάμει τοῦ μᾶλλον ἐρρωμένου τὸ ἀσθενέστερον ἀμιλλᾶσθαι βιασθὲν ἀπίπη καὶ
206 προκάμη. καίτοι τὸ μὲν ἐρρωμενέστερον, ὁ ταῦρος, ἐν τῇ τάξει τῶν καθαρῶν ζώων ἀναγράφεται, τὸ δ' ἀσθενέστερον, ὁ ὄνος, ἐν τῇ τῶν μὴ καθαρῶν. ἀλλ' ὅμως καὶ τοῖς χείροσιν εἶναι δοκοῦσιν οὐκ ἐφθόνησεν ὠφελείας τῆς ἀπὸ τοῦ δικαίου, πρὸς ἀναγκαιοτάτην μάθησιν, ὡς γ' οἶμαι, δικαστῶν, ἵνα μηδὲν ἐν ταῖς κρίσεσιν ἐλαττώσι τοὺς δυσγενεῖς ἐν
207 οἷς οὐ γένους ἀλλ' ἀρετῆς ἢ κακίας ἐστὶν ἐξέτασις. ἐμφορὴς ἐστὶ τούτοις διάταγμα καὶ τὸ τελευταῖον τῶν ἐν τῇ συζυγίᾳ, τὸ μὴ συνυφαίνειν τὰς ἑτεροειδεῖς οὐσίας, ἔρια καὶ λίνα· καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων οὐ μόνον ἡ δια-
 φορότης ἀκοινωνήτων, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπικράτεια θιατέρου ῥῆξιν ἀπεργαζομένη
208 μᾶλλον ἢ ἔνωσιν, ὅταν δέη χρῆσθαι. μέσον ἦν τῆς ἐν συζυγίᾳ

τριάδος τὸ μὴ κατασπείρειν ἀμπελῶνα δίφορον. πρῶτον μὲν, ἵνα μὴ
 φύρηται συγχεόμενα τὰ γένους ὄντα ἑτέρου· σπαρτὰ γὰρ δένδροις καὶ
 δένδρα σπαρτοῖς ἀνοίκεια. παρὸ καὶ ἡ φύσις οὐ τὴν αὐτὴν προθεσμίαν
 ἀμφοτέροις ὥρισεν εἰς τὴν τῶν ἑτησίων καρπῶν γένεσιν, ἀλλὰ τοῖς μὲν
 εἰς ἄμητον ὥραν ἀπένειμε τὸ ἔαρ, τοῖς δ' εἰς συγκομιδὴν ἀκροδρύων
209 λῆγον θέρος. συμβαίνει γοῦν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τὰ μὲν ἀφαινεσθαι
 προανθήσαντα, τὰ δὲ βλαστάνειν προαφαινανθέντα· χειμῶνι μὲν γὰρ
 φυλλορροούντων δένδρων τὰ σπαρτὰ ἀνθεῖ, ἔαρι δὲ κατὰ τοῦναντίον
 αὐαινομένων ὅσα σπαρτὰ βλαστάνουσιν αἱ δένδρων ἡμέρων τε καὶ ἀγρίων
 ὕλαι· καὶ σχεδὸν ὁ αὐτὸς ὅρος ἐστίν, ἐν ᾧ οἱ μὲν τῶν σπαρτῶν καρποὶ
210 τελειοῦνται, οἱ δὲ τῶν δένδρων ἀρχὴν γενέσεως λαμβάνουσιν. εἰκότως
 οὖν τὰ τοσοῦτον ἀλλήλων | διηρημένα καὶ ταῖς φύσεσι καὶ ταῖς ἀνθήσεσι
 καὶ τοῖς εἰς τὸ γενεῶν τὰ οἰκεία καιροῖς διέζευξε καὶ διώκισε τάξιν ἐξ
 ἀταξίας εἰσηγούμενος· τάξει μὲν γὰρ συγγενὲς κόσμος, ἀταξία δὲ τὸ
211 ἄκοσμον. δεύτερον δέ, ἵνα μὴ ἑκάτερα τὰ εἶδη βλάβηται τε καὶ ἀντι-
 βλάβη, τὴν τροφήν τὰ ἕτερα τῶν ἑτέρων παρασπώμενα, ἧς κατακερ-
 ματιζομένης, οἷα ἐν λιμῶ καὶ σπάνει, ἀναγκαίως τὰ φυτὰ πάντα διὰ
 πάντων ἐξασθενήσει καὶ ἡ στείρωσιν ἐνδέξεται πρὸς τὸ παντελὲς ἀφορή-
 σαντα ἢ εὐγενεῖς καρποῦς οὐδέποτε οἴσει προεξασθενήσαντα ταῖς ἐνδείαις.
212 τρίτον δέ, ὅπως ἀρετῶσα γῆ μὴ πιέζεται βαρυτάτοις ἄχθεσι, τοῦτο μὲν
 ὑπὸ τῆς τῶν σπειρομένων ἐν ταύτῃ καὶ φυομένων συνεχῶς καὶ ἐπαλ-
 λήλου πυκνότητος, τοῦτο δ' ὑπὸ τῆς τῶν καρπῶν διπλασιαζομένης φορᾶς.
 ἀπόχρη γὰρ ἐξ ἑνὸς χωρίου λαμβάνειν ἓνα δασμὸν ἑτήσιον τῷ κεκτημένῳ,
 καθάπερ ἐκ πόλεως βασιλεῖ· τὸ δὲ φόρους ἐπιχειρεῖν πλείους ἐκλέγειν
 φιλοχρηματίας ὑπερβαλλούσης ἔργον ἐστίν, ἧ καὶ τὰ φύσεως ἀνατρέπεται
213 νόμιμα. διὸ φαίη ἂν ὁ νόμος τοῖς ἐγνωκόσι τοὺς ἀμπελῶνας ἕνεκα
 πλεονεξίας κατασπείρειν· "μὴ χεῖρους γίνεσθε τῶν ὄπλοις καὶ στρατείαις
 πόλεις καὶ χώρας ὑπηγμένων βασιλέων, οἱ προνοία τοῦ μέλλοντος καὶ
 ἅμα φειδοῖ τῶν ὑπηκόων ἓνα δασμὸν ἑτήσιον ἐκλέγειν ἀξιοῦσι, στοχαζό-
 μενοι τοῦ μὴ βραχεῖ καιρῷ κατὰ τὸ παντελὲς εἰς ἐσχάτην ἀπορίαν
214 αὐτοὺς ἀγαγεῖν. ὑμεῖς δ' εἰς τὸ αὐτοῦ ἐδάφους ἔαρι μὲν τοὺς
 κριθῶν καὶ πυρῶν φόρους ἀναπράττετε, θέρει δὲ τοὺς τῶν ἀκροδρύων,
 διπλασίοις αὐτὸ δασμοῖς ἐκτραχηλιεῖτε· ἀπαγορεύσει γὰρ κατὰ τὸ εἰκόσ
 ἀθλητοῦ τρόπον οὐκ ἐωμένου διαπνεῖν καὶ συλλέγεσθαι δύναμιν εἰς ἑτέρας
215 ἀγωνίας ἀρχὴν. ἀλλ' εἰκόκατε ῥαδίως ὧν διεταξάμην κοινωφελῶν ἐκλαν-
 θάνεσθαι· εἰ γοῦν ἐμέμνησθε τῆς περὶ τοῦ ἐβδόμου ἔτους εἰσηγήσεως,
 καθ' ἣν ἐδικαίωσα τὴν ἱερὰν χώραν ἐξανίσθαι μηδενὶ τῶν κατὰ γεωργίαν
 ἔργων ἀποτροχομένην ἕνεκα τῶν ἐν ἐξαετία πόνων, οὓς ὑπέστη καρπο-
 φοροῦσα ταῖς ἑτησίοις ὥραις κατὰ τοὺς τῆς φύσεως θεσμούς, οὐκ ἂν
 ἐπινεανιευόμενοι καὶ ἐπιχειρονομοῦντες ταῖς πλεονεξίαις καινοὺς σπόρους
 ἐπενοεῖτε τὴν δενδρίτιδα γῆν καὶ μάλιστα τὴν ἀμπελόφυτον κατασπεί-
 ροντες, ἵνα διτταῖς προσόδοις καθ' ἑκάστον ἑνιαυτὸν ἀμφοτέροις ἀδίκους
 αὐξήτε τὰς οὐσίας ὑπὸ φιλοχρηματίας, ἐκνόμου ἐπιθυμίας, ἀργυρολογοῦντες.
216 οὐ γὰρ ἂν ὑπομείναι ὁ αὐτὸς ἔτει τε ἐβδόμῳ τὰ οἰκεία χωρία ἀνιέναι
 μὴ προσοδεύμενος, ὑπὲρ τοῦ τὴν γῆν ἀνακτῆσθαι πονηθεῖσαν, καὶ

217 βαρύνειν αὐτὴν καὶ πιέζειν διττοῖς ἄχθεσιν. ἀναγκαίως οὖν ἀπεφηνάμην τῶν τοιούτων κτημάτων ἀνίερρον εἶναι καὶ ἀναγνον | τό τε τῆς ὀπώρας γέννημα καὶ τὸν τοῦ σπόρου καρπὸν, διότι ἀχθενίζεται τρόπον τινα καὶ ἄγχεται πνεῦμα ζυφοφυτοῦν ἐν ἀρετώσῃ γῆ καὶ ὅτι ταῖς τοῦ θεοῦ δωρεαῖς ὁ κεκτημένος ἐναλύει καὶ ἐνσπαθᾷ προσαναρρηγνύς τὰς ἀδίκους ἐπι-
218 θυμίας αὐτοῦ, μέτροις αὐτὰς μὴ περιορίζων." ἄρ' οὐκ ἄξιον ἐρασθῆναι τῶν τοιούτων ὑψηλῶν, αἱ μακρόθεν τῶν ἐπ' ἀνθρώποις πλεονεξιῶν τὴν λύσσαν ἀνείργουσι καὶ ἀνακόπτουσι; ὁ γὰρ ἀπομαθὼν ἐν φυτοῖς ἰδιώτης κέρδος ἀδικον, εἰ λαβόμενος μειζόνων πραγμάτων γένοιτο βασιλεύς, χρήσεται τῷ ἔθει πρὸς ἄνδρας ὁμοῦ καὶ γυναῖκας οὐ διττοὺς φόρους ἀναπράττων οὐδὲ <διττοῖ> δασμοῖς τοὺς ὑπηκόους ἐκτραχηλίζων· ἱκανὸν γὰρ τὸ σύντροφον ἔθος μαλάξαι σκληρὰ ἦθη καὶ τρόπον τινα παιδαγωγῆσαι καὶ διαπλάσαι πρὸς βελτίονας τύπους· τύποι δ' ἀμείνους εἰσίν, οὓς ἐνσφραγίζεται ψυχῇ δικαιοσύνη.

219 Ταῦτα μὲν ἐνὶ ἑκάστῳ νομοθετεῖ. καθολικώτεροι δὲ προστάξεις εἰσὶν ἕτεραι, ἃς ἅπαντι τῷ ἔθνει κοινῇ διαγορεύει, παραινῶν ὡς προσενεκτέον οὐ φίλοις καὶ συμμαχοῖς αὐτὸ μόνον ἀλλὰ καὶ τοῖς τῆς
220 συμμαχίας ἀφισταμένοις. ἐὰν γάρ, φησὶν, εἴσω τειχῶν κατακλείσαντες αὐτοὺς ἀπαυχενίζωσιν, ἢ ὑμετέρα νεότης εὐοπλοῦσα μετὰ τῶν εἰς πόλεμον παρασκευῶν ἐπίτω καὶ στρατόπεδον ἐν κύκλῳ βαλλομένη καραδοκεῖτω μηδὲν ὀργῆ πρὸ λογισμοῦ χαρίζομένη, βεβαιότερον ὅπως καὶ σταθερώ-
221 τερον ἐγχειρῆ τοῖς πρακτέοις. εὐθύς οὖν πεμπέτω κήρυκας τοὺς προκαλεσομένους εἰς συμβάσεις καὶ ἅμα τὸ ἀξιόμαχον τῆς παριδρυμένης δυναμείας δηλώσοντας· καὶ ἐὰν μὲν ἐφ' οἷς ἐνεωτέρισαν μετανοήσαντες ὑπέικωσι πρὸς τὸ εἰρηναῖον τραπόμενοι, δεχέσθωσαν ἄσμενοι τὰς σπονδάς·
222 εἰρήνη γάρ, κὰν ἦ σφόδρα ἐπιζήμιος, λυσιτελεστέρα πολέμου. ἐὰν δὲ πρὸς ἀπόνοιαν ἀποτείνωνται θρασυνομένοι, ῥωσθέντες ταῖς προθυμίαις, ἔχοντες καὶ τὴν τοῦ δικαίου συμμαχίαν ἀήττητον, ἐφορμάτωσαν τὰς ἐλεπόλεις τοῖς τείχεσιν ἐπιστάντες, εἶτα μέρη τούτων παραρρήξαντες ἐπεισεύσθωσαν ἀθροοὶ καὶ βάλλοντες μὲν τοῖς δορατίοις εὐστόχως ἐπιστροφάδην δὲ τοῖς ξίφεσιν ἀναιροῦντες ἀφειδῶς ἀμυνέσθωσαν, ἃ παθεῖν ἐμέλλησαν διατιθέντες, ἄχρις ἂν τὸν ἀντιτεταγμένον ἅπαντα στρατὸν
223 ἠβηδὸν καταστορέσωσιν. ἄργυρον δὲ καὶ χρυσὸν καὶ τὴν ἄλλην λείαν λαβόντες [κα]ὶ τὴν πόλιν ἐμπρησάτωσαν πῦρ προσαγαγόντες, ἕνεκα τοῦ μηδ' αὐθίς ποτε δυνηθῆναι τὴν αὐτὴν πόλιν διαπνεύσασαν ἐγερθῆναι καὶ στασιάσαι καὶ ὑπὲρ τοῦ νουθετῆσαι φόβῳ τοὺς ὁμόρους, | ἐπειδὴ τοῖς ἑτέρων πάθεσιν ἄνθρωποι διδάσκονται σωφρονεῖν· παρθένους δὲ καὶ γυναῖκας μεθέσθωσαν, μηδὲν τῶν ὅσα νεωτερίζει πόλεμος ἐξ αὐτῶν πείσεσθαι προσδοκῶντες ἕνεκα φυσικῆς ἀσθενείας τετιμημένων ἀστρατεία.
224 ἐξ οὗ δῆλον ὅτι τὸ Ἰουδαίων ἔθνος ἐνσπονδον μὲν καὶ φίλον πᾶσι τοῖς ὁμογνώμοσι καὶ τὴν προαίρεσιν εἰρηνικοῖς ἐστίν, οὐ μὴν εὐκαταφρόνητον, ὡς τοῖς ἄρχουσι χειρῶν ἀδίκων ὑπ' ἀνανδρίας ἐνδιδόναι, διακρίνει δ',
225 ὅποτε πρὸς ἄμυναν ἴοι, τοὺς ἐπιβούλως ζῶντας καὶ τούναντίον· τὸ γὰρ κατὰ πάντων καὶ τῶν ἐλάχιστα ἢ μηδὲν ἡμαρτηκότων φονῶν εἴποιμ' ἂν ἀνημέρου καὶ ἀτιθάσου ψυχῆς καὶ τὸ προσθήκην ἀνδρῶν πόλεμον

κατασκευασάντων ποιείσθαι γυναῖκας, ὧν ὁ βίος εἰρηνικὸς φύσει καὶ
 226 κατοικίδιος. τοσοῦτον δ' ἔρωτα δικαιοσύνης ἐνεργάζεται τοῖς κατ' αὐτὸν
 πολитеυομένοις, ὥστ' οὐδὲ πόλεως ἐχθρᾶς τὴν ἀρετῶσαν γῆν ἐφίησι
 227 λυμαίνεσθαι δρυῶντας ἢ δενδροτομοῦντας ἐπὶ φθορᾷ καρπῶν. "τί" γάρ
 φησι "τοῖς ἀψύχοις μὲν τὴν δὲ φύσιν ἡμέροις καὶ ἡμέρους καρποῦς
 ἀπογεννώσι μνησικακεῖς; μὴ γάρ, ὧ οὗτος, ἀνθρώπου πολεμίου δυσ-
 μένεια ἐπιδείκνυται δένδρον, ὡς ἀνθ' ὧν διατίθησιν ἢ διατιθέναι παρ-
 228 εσκευάσται ῥίζαις αὐταῖς ἀνασπᾶσθαι; τοῦναντίον δὲ ὠφελεῖ παρέχον
 τοῖς

νενικηκόσιν ἀφθονίαν τῶν ἀναγκαίων καὶ τῶν πρὸς ἀβροδίαιτον βίον·
 οὐ γὰρ ἄνθρωποι μόνον δασμοὺς φέρουσι τοῖς κυρίοις, ἀλλὰ καὶ φυτὰ
 τοὺς ὠφελιμωτέρους κατὰ τὰς ἐτησίους ὥρας, ὧν ἄνευ ζῆν οὐκ ἔστιν."
 229 ἀγόνων δὲ καὶ ἐστερωμένων καὶ τῶν ὅσα τῆς ἀγρίας ὕλης ἔστω
 μηδεμία φειδῶ τοῖς ἐθέλουσι τέμνειν εἰς χαρακώματα καὶ σταυροὺς καὶ
 σκόλοπας τάφροις καί, ὅποτε δέοι, κλιμάκων καὶ πύργων ξυλίνων κατα-
 σκευάσ· εἰς γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοῦτοις ὅμοια γένοιτ' ἂν αὐτῶν χρεῖα
 προσήκουσα.

230 Τὰ μὲν οὖν εἰς δικαιοσύνην ἀναφερόμενα εἴρηται. δικαιο-
 σύνην δ' αὐτὴν τίς ἂν ἀξίως ποιητῆς ἢ λογογράφος ὑμῆσαι δύναιτο
 παντὸς ἐπαίνου καὶ παντὸς ἐγκωμίου κρεῖττονα καθεστῶσαν; ἐν γοῦν τὸ
 πρεσβύτατον ἀγαθὸν αὐτῆς, ἢ εὐγένεια, κἂν ἄλλα τις παραλιπὼν ἡσυ-
 231 χάζῃ, γένοιτ' ἂν αὐταρκέστατος ἐπαινος. ἔστι γὰρ ἰσότης, ὡς οἱ τὰ
 φύσεως ἀκριβοῦντες ἡμῖν παρέδοσαν, μήτηρ δικαιοσύνης. ἰσότης δὲ φῶς
 ἄσκιον, ἥλιος, εἰ δεῖ τάληθές εἰπεῖν, νοητός, ἐπειδὴ καὶ τοῦναντίον
 ἀνισότης, ἐν ἣ τὸ τε ὑπερέχον καὶ τὸ ὑπερεχόμενον, σκότους ἀρχὴ τε
 232 καὶ πηγὴ. πάντα ἰσότης τὰ τε κατ' οὐρανὸν καὶ τὰ ἐπὶ γῆς εὖ διατάξατο
 νόμοις καὶ θεσμοῖς ἀκινήτοις. τίς γὰρ ἀγνοεῖ τοῦθ', ὅτι | ἡλίω μεμέ-
 τρηται πρὸς νύκτας ἡμέραι καὶ πρὸς ἡμέρας νύκτες ἰσότητι διαστη-
 233 μάτων ἀναλογούντων; τὰς μὲν καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἀπὸ τοῦ συμβε-
 βηκότος προσαγορευομένου ἰσημερίας, ἑαρινῆν τε καὶ μετοπωρινῆν, οὕτως
 ἢ φύσις ἐτράνωσεν, ὡς καὶ τοὺς ἀμουσοτάτους αἰσθάνεσθαι τῆς ἐν τοῖς
 234 μεγέθεσιν ἡμερῶν πρὸς νύκτας ἰσότητος. τί δέ, σελήνης περίοδοι διου-
 λοδρομούσης ἀπὸ συνόδου μέχρι πλησιφαοῦς καὶ ἀπὸ τελείας ἐπὶ σύνοδον
 ἄρ' οὐ διαστημάτων ἰσότητι μεμέτρηνται; καθ' ὅσα γὰρ καὶ ἡλίκα αἱ
 συναυξήσεις, κατὰ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα αἱ μειώσεις ἐπ' ἀμφοτέραις
 235 ἰδέαις τοῦ ποσοῦ, τῇ τε κατὰ πλῆθος καὶ τῇ κατὰ μέγεθος. ὡς γε μὴν ἐν
 τῷ καθαρωτάτῳ τῆς οὐσίας, οὐρανῷ, διαφερόντως ἰσότης τετίμηται,
 οὕτως καὶ ἐν τῷ γείτονι ἀέρι· τετραχῆ γὰρ τοῦ ἐνιαυτοῦ διαιρεθέντος
 εἰς τὰς καλουμένας ἐτησίους ὥρας, τρέπεσθαι καὶ μεταβάλλειν ὁ ἄηρ
 πέφυκεν ἐν ταῖς τροπαῖς καὶ μεταβολαῖς ἄλεκτον ἐπιδεικνύμενος ἐν
 ἀταξία τάξιν· ἰσαρίθμοις γὰρ μῆσι διακρινόμενος εἰς τε χειμῶνα καὶ
 ἔαρ θέρους τε καὶ μετόπωρον, τρισὶν εἰς ἑκάστην ὥραν, ἐκπληροῖ τὸν
 ἐνιαυτὸν, ὅς, καθάπερ αὐτὸ μηνύει τοῦνομα, αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ πάντα
 περιέχει συμπεραιούμενος, ἑτέρως οὐκ ἂν τοῦτ' ἐργάσασθαι δυνηθεῖς,
 236 εἰ μὴ ταῖς ἐτησίαις ὥραις αὐτὸν ἐπέχρησεν. ἰσότης <δ> ἀπὸ τῶν

οὐρανίων καὶ μεταρσίων καὶ πρὸς τὰπίγεια τέταται, τὴν μὲν ἀκραιφνῆ
φύσιν ἑαυτῆς αἰθέρος οὖσαν ἀγχίσπορον ἄνω μετέωρον διαίρουσα, τὴν
δ' ὡσπερ αὐγὴν ἡλίου τρόπον <ἐπὶ γῆν> ἀποστέλλουσα, δεύτερον
237 φέγγος. ὅσα γὰρ πλημμελεῖ μὲν τῶν παρ' ἡμῖν, ἀνισότης, ὅσα δὲ
τάξιν ἔχει τὴν προσήκουσαν, ἰσότης ἀπειργάσατο, ἥτις ἐν μὲν τῇ τοῦ
παντὸς οὐσίας, κυριώτατα φάναι, κόσμος ἐστίν, ἐν δὲ ἄστεσιν ἡ
εὐνομωτάτη καὶ πολιτειῶν ἀρίστη δημοκρατία, ἐν τε αὖ σώμασιν
ὑγεία καὶ ἐν ψυχαῖς καλοκάγαθία· καὶ γὰρ τὸ ἄνισον ἔμπαλιν νόσων
238 καὶ κακιῶν αἴτιον. ἐπιλείψει καὶ τὸν μακροβιώτατον ὁ χρόνος, εἰ
πάντας ἐθελήσειε τοὺς ἐπαίνους ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης ἣν ἐγέννησε
διεξιέναι· παρὸ μοι δοκεῖ βέλτιον εἶναι τοῖς λεχθεῖσιν ἀρκεσθέντα,
τοῦ διακινῆσαι χάριν τὴν τῶν φιλεπιστημόνων μνήμην, τὰ λοιπὰ ἐν
ταῖς ἐκείνων ἀνάγραπτα ψυχαῖς καταλιπεῖν, ἱερωτάτῳ χωρίῳ θεῖα
ἀγάλματα.